NRC HANDELSBLAD

Maandag 2 mei 2011 Jaargang 41 no.180 Algemeen Handelsblad (1828) en Nieuwe Rotterdamsche Courant (1844) **Prijs €1,80**

Brandweerlieden op Times Square in New York volgen enthousiast het nieuws over de dood van Osama bin Laden. Foto Michael Appleton / New York Times

Dood Bin Laden maakt eind aan Amerikaans gevoel van onmacht

In een bliksemactie hebben Amerikaanse elitetroepen in Pakistan de schuilplaats van Osama bin Laden bestormd en de terroristenleider gedood. Maar deze symbolisch belangrijke slag heeft Amerika en wereld niet opeens veiliger gemaakt.

Door onze redacteur
JUURD EIJSVOOGEL

ROTTERDAM. Met het doden van Osama bin Laden heeft Amerika niet alleen de terreuraanslagen van 9/11 vergolden. Het land heeft hiermee tegelijk een belangrijke impuls gegeven aan het herstel van zijn zelfvertrouwen, dat zo zwaar beschadigd raakte op die zonnige en tragische septemberochtend, nu bijna tien jaar geleden.

De wereld leerde op die dag niet alleen de indrukwekkende kracht en reikwijdte van het internationaal terrorisme kennen, belichaamd door het islamitisch extremisme van Bin Ladens organisatie Al-Qaeda. Van de ene dag op andere ondergingen de Verenigde Staten een gedaanteverandering: supermacht Amerika was opeens een ernstig gewonde reus, die zich onveilig voelde in de wereld.

De hele Amerikaanse buitenlandse politiek, en een flink deel van de binnenlandse, werd ondergeschikt gemaakt aan de bestrijding van terrorisme, *The Global War on Terror* zoals de regering van George W. Bush het noemde. Bin Laden was daarbij niet alleen de vijand, die Amerika op eigen grondgebied zo hard had weten te treffen en daarvoor dus zwaar zou moeten boeten. Hij was ook de verpersoonlijking van de aanhoudende terreurdreiging die de Amerikanen nog jaren later grote angst bleef inboezemen.

Zijn dood maakt geen einde aan de terreurdreiging. Maar het betekent wel een breuk met het Amerikaanse gevoel van onmacht. Met hoeveel militaire en politieke macht de Verenigde Staten zich het afgelopen decennium ook lieten gelden, het besef bleef knagen dat alle instrumenten van Amerikaanse macht bij elkaar niet voldoende waren om de meest gezochte man ter wereld te pakken te krijgen.

Gisteren lukte dat eindelijk wel. In een tv-toespraak van negen minuten kon president Obama zijn landgenoten die nog op waren op zondagavond om half twaalf (Washingtonse tijd) laten weten dat de Verenigde Staten in Pakistan „een operatie hebben uitgevoerd die een einde heeft gemaakt aan het leven van Osama bin Laden, een terrorist verantwoordelijk voor de dood van duizenden onschuldige mannen, vrouwen en kinderen. Er is recht gedaan."

Kort daarvoor had hij zijn voorganger in het Witte Huis op de hoogte gesteld. George W. Bush had meteen na 9/11 al gezworen dat Amerika Bin Laden „dood of levend" te pakken zou krijgen. Maar zijn regering was dat in de zeven daarop volgende jaren niet gelukt, ondanks grote inspanningen.

Of de Amerikaanse militairen die de operatie gisteren uitvoerden geprobeerd hebben Bin Laden levend te pakken te krijgen, is niet bekend. In zijn verkiezingscampagne in 2008 zei presidentskandidaat Obama: „We zullen Bin Laden doden." Maar in februari zei CIA-directeur Panetta nog in de Senaat dat de regering Bin Laden naar de gevangenis op Guantánamo Bay zou sturen als ze hem in handen zou krijgen.

Ondanks het late uur verzamelden zich vannacht uitbundig juichende Amerikanen met vlaggen voor het Witte Huis, op Times Square en bij Ground Zero, waar het World Trade Center op 11 september 2001 verwoest werd toen twee door Al-Qaeda gekaapte vliegtuigen er tegenaan vlogen om zo Bin Laden zijn grootste wapenfeit te bezorgen.

Elitetroepen van de Amerikaanse marine (Navy Seals) waren zondagochtend in vier helikopters naar het huis gevlogen waar Bin Laden zich bleek schuil te houden. Hij bevond zich dus niet in de primitieve tribale gebieden in het noorden van Pakistan, bij de grens met Afghanistan, zoals lang vermoed was, maar in de relatief welvarende stad Abbottabad, slechts enkele tientallen kilometers ten noorden van de hoofdstad Islamabad.

Jaren geleden al zou de CIA op het spoor van Bin Laden zijn gezet. Uit ondervragingen van terreurverdachten leerden de Amerikanen over het bestaan van een man die als een soort koerier voor Bin Laden werkte en zijn vertrouwen genoot. Vier jaar geleden slaagde CIA erin zijn naam te achterhalen, twee jaar geleden ontdekte men uit welk deel van Pakistan hij, samen met zijn broer, opereerde. Beide mannen verplaatsten zich met opmerkelijk veel voorzorgsmaatregelen. Ze bleken te wonen in een uitzonderlijk groot huis, omgeven met muren van vier tot zes meter hoog, waarop ook nog prikkeldraad was aangebracht.

Op het terrein binnen de muren bevonden zich nog weer andere muren. De twee toegangspoorten werden zwaar bewaakt, er bleek geen telefoon of internet in het huis te zijn (uitzonderlijk voor zo'n groot huis) en de bewoners zetten nooit hun vuilnis buiten, dat verbrandden ze liever. Dit alles versterkte de vermoedens dat Bin Laden zich er ophield. Het huis, met een geschatte waarde van een miljoen dollar, was in 2005 gebouwd.

Vrijdag nam Obama het definitieve besluit om de militaire operatie in gang te zetten. De ontknoping kostte volgens Amerikaanse functionarissen niet meer dan veertig minuten: een vuurgevecht, volgens Washington, waarbij Bin Laden (54) door het hoofd geschoten werd. De Amerikaanse militairen namen zijn lijk mee. Volgens Washington is het stoffelijk overschot behandeld in overeenstemming met de islamitische traditie, wat met zich mee brengt dat de begrafenis snel plaats moet vinden. Op zee zou Bin Laden inmiddels zijn laatste rustplaats hebben gevonden, Zo voorkomen de Amerikanen dat zijn graf een bedevaartsoord kan worden voor volgelingen van Al-Qaeda. Bij de operatie zijn volgens de eerste berichten nog vier andere mensen gedood, onder wie een zoon van Bin Laden. Alle Amerikanen bleven ongedeerd.

CIA-directeur Panetta, die aan de andere kant van de wereld de leiding had over de operatie, volgde de gebeurtenissen met zijn medewerkers van minuut tot minuut in het CIA-hoofdkwartier in Virginia. Rond hun vergadertafel steeg gejuich op toen het nieuws kwam met de bevestiging van Bin Ladens dood.

En het is ook een belangrijke, zij het late, overwinning voor de Verenigde Staten. Maar de waarde van deze zege is vooral symbolisch. Want het is onwaarschijnlijk dat Bin Laden de afgelopen jaren in de praktijk nog leiding gaf aan de terreuracties van Al-Qaeda en zijn afsplitsingen verspreid over de wereld. Bin Ladens rechterhand Zawahiri heeft de leiding vermoedelijk al lang overgenomen, waar hij zich bevindt is het volgende raadsel.

Het terrorisme van Bin Laden ging over symbolen. Voor hem was symboliek de kern van de zaak. De klap van '9/11' was niet alleen zo groot omdat er meer dan 3.000 slachtoffers bij vielen, maar vooral omdat de Twin Towers en het Pentagon, iconen van Amerikaanse macht, getroffen werden en voor het oog van wereld de kwetsbaarheid van Amerika verbeeldden.

Voor de strijd tegen terreur is symboliek veel minder belangrijk. Na de grote symbolische slag die de Amerikanen vandaag vieren, zijn Amerika en de wereld niet opeens veiliger geworden. Het voorkomen en bestrijden van terreur blijft nodig en gaat dan ook gewoon door. Maar nu in de wetenschap dat er voor de grootste terrorist geen straffeloosheid is.

Amerika juicht pag. 2 en 3; **Osama's leven** pag. 4 en 5; **reconstructie** pag. 6 en 7; **Pakistan en Afghanistan** pag. 8 en 9; **rede Obama** pag. 10 en **reacties** pag. 11

Volg de nieuwe dag in de VS via **nrc.nl** met alle **videoboodschappen** van **Osama** van de afgelopen tien jaar, **fotoseries** over zijn leven en alle ontwikkelingen in een **liveblog**

8 710114 001009 11811

BELGIË & LUXEMBURG € 2,50

VS zetten een punt achter een van de zwaarste perioden uit hun historie.

Commentaar

Doden van Osama een gerechtvaardigde actie

Ze hebben hem. Bijna tien jaar nadat vliegtuigen zich door de Twin Towers in New York en het Pentagon nabij Washington boorden. Terreuraanslagen die de wereld, de Verenigde Staten in het bijzonder, op haar grondvesten deden schudden. Die de orde veranderden, de euforie beëindigden over een overwonnen Koude Oorlog. Er was de wereld van vóór *9/11* en er is de wereld van ná *9/11*.

The War on Terror werd, als reactie, in 2001 uitgeroepen door president George W. Bush. De meest beruchte vijand sneuvelde gisteren in deze strijd: Osama bin Laden. Gedood, in Pakistan, door Amerikaanse militairen. Zijn voorspelling, ook van tien jaar geleden, is uitgekomen: „Amerika zal mij niet levend in handen krijgen." Gelet op de actie die elitetroepen hebben uitgevoerd, was dat ook niet meer echt de intentie van de Verenigde Staten. De Amerikanen hebben Osama Bin laden na een vuurgevecht gedood, liet president Barrack Obama de bevolking gisteravond weten. Hij had de dood of de gevangenneming van de man die als leider van Al-Qaeda werd gezien, al snel na zijn aantreden tot topprioriteit van de CIA verklaard.

De bange vraag die zich nu wel opdringt is of ook die andere voorspelling van Bin Laden van destijds zal uitkomen: „Ik kan worden geëlimineerd, maar mijn missie niet." Dat de Amerikanen vandaag in begrijpelijke vreugde uitbarstten, was voor de president terecht geen reden om die realiteit te negeren. Al-Qaeda, de terreurbeweging waarvan Bin Laden de leider of vermeende leider, maar in elk geval het symbool was, zoals Obama zei, zal doorgaan met het voorbereiden van aanslagen, juist nu misschien wel in verhevigde mate. Waakzaamheid blijft dus geboden, in de Verenigde Staten en elders. De strijd tegen terreur is niet voorbij zolang de terreur voortduurt.

De strijd tegen het terrorisme gaat door zolang er terrorisme is

Het elimineren van Osama Bin Laden kan worden getypeerd als 'second best'. De koninklijke weg was gevangenneming en berechting geweest. In beide gevallen zou Bin Laden, hoewel waarschijnlijk niemand meer gedode moslims op zijn naam heeft dan hij, in de ogen van moslimextremisten een martelaar zijn geweest. Hij is wel de bekendste maar zeker niet de eerste terroristenleider die op deze wijze zijn strijd met de dood moet bekopen. En vast niet de laatste. De Amerikanen opereren in Pakistan, Afghanistan en ook Libië met onbemande, op afstand bestuurbare vliegtuigjes, *drones*. Ze worden gebruikt om doelgericht te doden.

Het effectief uitschakelen van de vijand is een strategie in elke oorlog. Dus ook in de War on Terror. Hoe betreurenswaardig ook, maar er zijn situaties waarin de beginselen van een rechtsstaat niet steeds de hoogste prioriteit kunnen hebben. Soms heiligt het doel de middelen, bijvoorbeeld als dat doel is om (meer) terreur te voorkomen en daarmee de dood van onschuldige slachtoffers. Zoals de 3.000 burgers uit de Verenigde Staten en tientallen andere landen, die op 11 september 2001 bij de aanslagen sneuvelden.

Wat de dood voor Osama bin Laden voor gevolgen heeft, is onzeker, maar het lijdt geen twijfel dat uit naam van een levende Bin Laden meer bloedvergieten zou zijn gevolgd. De actie van de Amerikaanse militairen, in opdracht van hun president, mag daarom als gerechtvaardigd worden beschouwd.

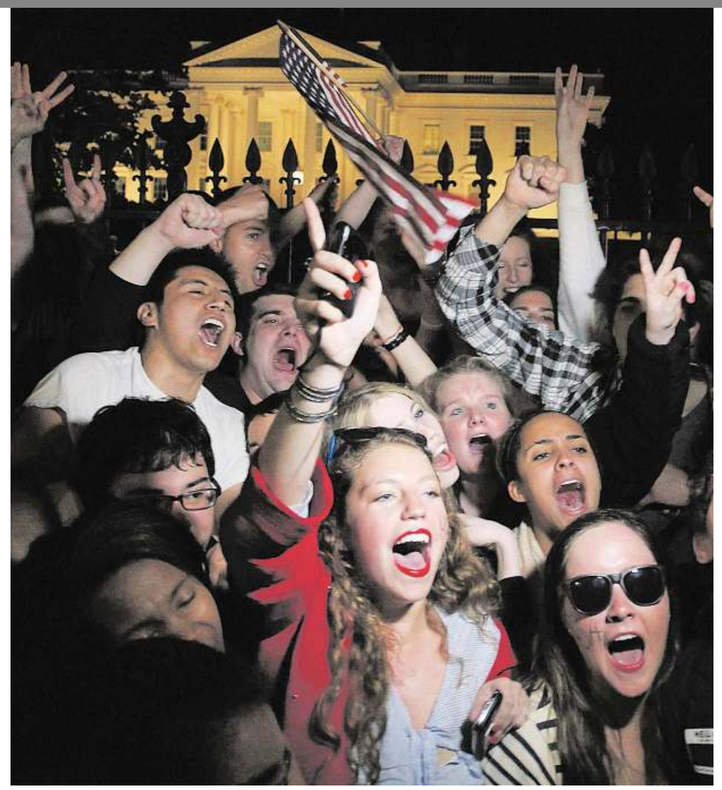

Bij het Witte Huis bejubelden Amerikanen vannacht de dood van Bin Laden. Foto Reuters

Onoverwinnelijk, voor even

Osama bin Laden confronteerde Amerikanen met hun zelfoverschatting. Dat ongemakkelijke gevoel is nu weg – al is het maar even.

Door onze correspondent TOM-JAN MEEUS

LOS ANGELES. De man die Amerika in het begin van de nieuwe eeuw met zichzelf confronteerde is niet meer. De man die 's werelds grootmacht tot twee onwinbare en onbetaalbare oorlogen aanzette. De man die spoorloos was sinds hij ontsnapte uit Tora Bora. De man die de Verenigde Staten een trauma bezorgde dat tien jaar na de aanslagen van 9/11 in het hele land, van Seattle tot Miami, bij de minste terreurdreiging nog altijd tot paniekreacties leidt.

Nu die man door Amerikaanse eenheden in zijn versterkte huis in Pakistan is gedood, zetten de VS een punt achter een van de zwaarste perioden uit zijn moderne geschiedenis. Een periode waarin het land zo hard vocht tegen het kwaad van Osama bin Laden dat het tegen de grenzen van zijn politieke en financiële macht aanliep. De zelfoverschatting na de aanslagen in september 2001 zette zich om in twijfel, in nationaal chagrijn, in een gevoel alsof er niet te winnen viel.

Dat is na gisteren natuurlijk niet voorbij. De oorlogen in Irak en Afghanistan hebben tot nu toe 1.300 miljard dollar gekost; een kleine 10 procent van de nationale schuld. Ze zijn geen van beide afgerond. En tien jaar na 9/11 gunnen de VS terreurverdachten op Guantánamo Bay in Cuba nog steeds geen strafproces. Obama probeerde er verandering in te brengen – maar het Congres, opgezweept door ongeruste burgers, wilde er niets van weten.

Zo zwaar raakte het trotse Amerika door Bin Laden getraumatiseerd dat het zijn „eigen waarden ging verloochenen", zoals dezelfde Obama in de campagne van 2008 zei.

Paradoxaal genoeg nam Obama daarna als president bijna het gehele antiterreurbeleid van zijn voorganger Bush over. Ook hij werd gedreven door de angst voor een nieuwe aanslag – en de vrees dat die hem zijn herverkiezing zou kosten.

En zo bleef de CIA mensen zonder dagvaarding ontvoeren (zogenoemde '*renditions*') en op geheime locaties 'verhoren'. Wat Bin Laden bij Bush teweegbracht, dat bracht hij ook bij Obama teweeg: de angst voor de Al-Qaeda-leider was sterker dan het geloof in de eigen waarden.

Intussen hadden Amerikanen de afgelopen tien jaar nauwelijks iets van terrorisme te duchten. Er waren genoeg bijna-aanslagen met bijbehorende taferelen van angst en paniek – in New York, Detroit, Los Angeles. Maar de grote klap waarop het land zich voorbereidde, bleef uit. Die werden uitgedeeld in Londen, Madrid, Mumbai. Voor Amerikanen was het voornaamste praktische gevolg van de Oorlog tegen Terreur de groeiende populariteit van de veterloze schoen – om de eindeloze veiligheidscontroles op vliegvelden zo snel mogelijk te doorlopen.

Een vraag is of het land de komende periode die grote klap alsnog te verwerken krijgt – als vergelding voor de actie van gisteren. Dat weet natuurlijk (bijna) niemand. Maar wat wel vaststaat is dat Amerika zich hier de komende dagen zeer intensief mee bezig gaat houden. Gisteren waarschuwde het ministerie van Buitenlandse Zaken al voor reizen in landen waar „door recente gebeurtenissen" minder gunstig over de Verenigde Staten wordt gedacht. Er werd vannacht ook in het binnenland al opgeroepen tot extra waakzaamheid. Nog een blijvende erfenis van Bin Laden.

Intussen is de dood van de Al-Qaeda leider uiteraard goed nieuws voor het nationale aanzien van Obama. Wat Bush in acht jaar niet lukte, lukte hem in twee jaar wel. En dat is niet alleen geluk: op initiatief van de president kozen de VS voor een actievere militaire rol in Pakistan, vooral via de buitenlandse inlichtingdienst, de CIA. Obama pleitte daar al voor in de campagne, en hij kan in dat opzicht nu zijn gelijk claimen.

Obama had tot nu toe bovendien moeite zijn rol als bevelhebber van de strijdkrachten waar te maken. Hij zou slap zijn, hem zou het aan strijdlust ontbreken. Vooral in de besluitvorming over de oorlog in Afghanistan bleek dat hij niet tegen de generaals op kon. De populaire generaal David Petraeus legde hem zijn wil hem. Hij dwong af dat tienduizenden extra manschappen naar Afghanistan werden gestuurd, hoewel achteraf is vast komen te staan dat de president daarweinig voor voelde.

Barack Obama, president van de Verenigde Staten: „De dood van Bin Laden is het grootste succes ooit in de strijd van ons volk tegen Al-Qaeda."

George W. Bush: „Amerika heeft een boodschap afgegeven die niets aan duidelijkheid te wensen overlaat: hoe lang het ook duurt, het recht zal zegevieren."

Door de vangst van Bin Laden is het onwaarschijnlijk dat een dergelijke situatie zich nog eens voordoet. Vanaf nu is Obama de onbetwiste bevelhebber, en wordt het voor generaals een stuk riskanter zich tegen hem te keren. Het kan grote gevolgen hebben. Alles wijst erop dat de president vanaf komend najaar wil beginnen met substantiële troepenterugtrekkingen uit Afghanistan. En daar zal geen generaal nu nog een stokje voor kunnen steken.

Maar eerst mag Amerika zich nu laven aan het overwinningsgevoel – eindelijk, na al die jaren. Het nieuws kwam gisteren zo laat op de Amerikaanse avond dat de meeste Amerikanen er vanmorgen (vanmiddag in Nederland) mee wakker zullen worden. Niemand moet verbaasd zijn als de feestjes in Washington en New York vandaag een grootschaliger gevolg krijgen. Amerika voelt zich bevrijd.

De vraag is vervolgens hoe lang het zal duren voordat de beelden van de bebaarde Saddam Hussein worden getoond, vlak na diens arrestatie in 2005. Die aanhouding („*We got him*") werd ook gevierd als grote Amerikaanse overwinning, waarna het land langzaam moest ontdekken dat het in de Iraakse oorlog bar weinig uitmaakte.

Het is lang niet uitgesloten dat de VS in Afghanistan (en Pakistan) een zelfde ervaring op zullen doen. Het is de les die de Amerikanen, zij het langzaam, hebben moeten leren van hun avonturen in het Midden-Oosten sinds 9/11: wat goed nieuws is voor de Verenigde Staten, wordt in de landen die zij willen bevrijden lang niet altijd zo beleefd.

Overal in Amerika kwamen mensen bijeen om de dood van Osama bin Laden te vieren. Bijna tien jaar na '9/11' klonk ook bij Ground Zero het volkslied en werd het V-teken gemaakt.

Ook bij Ground Zero in New York verzamelden zich vannacht honderden Amerikanen na de toespraak waarin president Barack Obama de dood van Osama Bin Laden bekendmaakte. Foto AP

Ground Zero feest: 'We hebben de harige rotzak te pakken'

'We hebben hem. Laten we feestvieren!' staat op een bord van een New Yorker. Amerikanen vieren tot diep in de nacht 'het beste nieuws sinds de val van de Muur'.

Door MARS VAN GRUNSVEN

NEW YORK. Aan de inspiratie van de zangers op Liberty Street, een zijstraat van Ground Zero, ligt het niet. Maar veel valser dan vannacht zal *Star Spangled Banner* niet vaak hebben geklonken. Het is vier uur 's nachts, uren na de bekendmaking van de dood van Osama bin Laden, en hier gaat het feest door.

Na het volkslied gaat de massa over in korte, maar krachtige spreekkoren: „USA! USA! USA!" Een kleine, donkere man met een beest van een stem, brult: „We hebben de harige rotzak te pakken!"

De eerste geruchten over de dood van Bin Laden begonnen rond half elf uur 's avonds lokale tijd rond te zoemen. Tegen elf uur kwamen de grote tv-zenders met het nieuws, vooruitlopend op de officiële bekendmaking door president Obama om half twaalf.

Op dat moment zocht Manuel Albino, een overheidsfunctionaris die op 9/11 vlakbij de Twin Towers werkte, in zijn appartement in de East Village op internet al naarstig naar informatie over „het beste nieuws sinds de val van de Muur in Berlijn". Toen hij hoorde dat de brandweer in zijn buurt richting Ground Zero toog om feest te vieren, trok ook hij zijn jas aan.

Hij sloot zich aan bij honderden gelukkige mensen die zich verzameld hadden voor de '9/11' Preview Memorial Site, vertelt Albino. „Rond middernacht hingen de mensen juichend aan de lantaarnpalen", vertelt hij. „ Je kon niet met elkaar praten zoals wij nu doen, door het lawaai. Prachtig."

De brandweer ging ook langs Times Square, waar werd gefeest – de plek waar precies een jaar geleden *homegrown terrorist* Faisal Shahzad een bomauto parkeerde die niet tot ontploffing kwam.

Op Ground Zero worden onophoudelijk animaties vertoond van de in aanbouw zijnde Freedom Tower, de toren die het World Trade Center vervangt. „*By God*, we gaan feestvieren!" roept een vrouw, waarop een man reageert: „Ach, houd je mond." Er wordt gelachen.

Als de massa overgaat tot het zingen van *We are the champions* besluit Manuel Albino, met een vergoelijkend lachje, dat het genoeg is geweest. Hij gaat naar huis.

Even verderop, voor het hek van de Trinity Church, laat de 26-jarige Wendy Secula zich fotograferen naast een man die een bord ophoudt, waarop staat geschreven: „*We've got him. Now let's go celebrate!*" Secula maakt met haar linkerhand het V-teken, met haar rechter heft ze een blik Budweiser omhoog. De politie van New York, waar drinken in het openbaar streng verboden is, kijkt glimlachend toe.

Twee grote kerels van begin twintig, gehuld in Amerikaanse vlaggen, komen aanlopen. Ze noemen zich 'The Brians' – omdat ze beiden Brian heten – en hebben anderhalf uur vanuit Smithtown op Long Island naar Ground Zero gereden om Bin Ladens dood te vieren.

„Dit is een belangrijk moment voor onze natie", zegt een Brian. En meer komt er niet uit op dit uur. De twee posteren zich in het midden van de groep, pontificaal voor het scherm, en beginnen te scanderen: „USA, USA, USA!" Het wordt dankbaar overgenomen.

Feest in Washington

Voor de hekken van het Witte Huis in Washington had zich vóór de persconferentie van president Barack Obama gisteravond al een grote menigte verzameld. Rond middernacht barstte in het centrum een volksfeest los. Mensen zwaaiden met vlaggen en droegen kaarsjes bij zich. Er werd gedanst, gezongen en gejuicht op straat. Automobilisten toeterden of knipperden met hun koplampen.

Er kwamen opvallend veel studenten op het feest af, die nog kleine kinderen waren toen de aanslagen op 11 september 2001 plaatshadden.

„We waren allemaal in onze slaapkamers op de campus toen ieders Facebook-pagina ontplofte", zei de achttienjarige Jennifer Raymond, gewikkeld in een grote Amerikaanse vlag, tegen een verslaggever van het Britse persbureau Reuters. „Het was als, 'Oh my God, Osama bin Laden is dood. Iedereen in de slaapkamers was aan het schreeuwen. We besloten allemaal om samen naar het Witte Huis te gaan."

Dood Osama bin Laden

Onder islamitische burgers was Bin Laden steeds minder relevant geworden.

1957
Osama bin Mohammed bin Awad bin Laden wordt geboren in Riad, Saoedi-Arabië. Hij is een van de meer dan vijftig kinderen van een schatrijke en machtige zakenman uit de Saoedische bouwsector.

1959
Bin Ladens ouders scheiden. Zijn moeder krijgt de voogdij over hem maar Bin Laden blijft deel uitmaken van de familie van zijn vader. Zijn moeder hertrouwt.

1963
Osama wordt aangemeld op de Al-Thager Modelschool in Jeddah, een van de meest progressieve lagere scholen van Saoedi-Arabië.

1967
Osama's vader komt om bij een vliegtuigongeluk.

1974
Bin Laden, dan zeventien jaar, trouwt met zijn eerste vrouw, Najwa Ghanem, het vijftienjarige nichtje van zijn moeder.

1976
Bin Laden gaat economie en bedrijfskunde studeren aan de Koning Abdul Aziz Universiteit in Jeddah.

1979
Bin Laden reist naar Groot-Brittannië en de VS, waar hij een ontmoeting heeft met Abdullah Azzam. Azzam probeert strijders te ronselen voor de jihad. Bin Laden zou dan al gepassioneerd zijn geraakt voor de jihad. Azzam wordt gezien als Bin Ladens eerste mentor.

De Sovjet-Unie valt Afghanistan binnen.

1980
Bin Laden spreekt van een invasie van „goddeloze communisten". Hij begint, met steun van Azzam, geld in te zamelen om de Afghaanse mujahedeen in hun strijd tegen de Sovjets te steunen. Zijn eigen familie wordt een belangrijke financier. Hij krijgt steun van het Saoedische regime.

1981
Bin Laden beëindigt, met nog een semester te gaan, zijn studie wegens zijn jihadactiviteiten.

1983
Bin Laden trouwt met zijn tweede vrouw, Khadija Sharif.

1984
Bin Laden raakt steeds nauwer betrokken bij de oorlog in Afghanistan. In Pakistan helpt hij Azzam met het oprichten van een 'supportbureau' dat soldaten ronselt in Arabische landen voor de strijd in Afghanistan, en hun inzet ter plaatse coördineert. Bin Laden richt later ook zelf trainingskampen op in Pakistan, langs de grens met Afghanistan.

1987
Bin Laden trouwt met zijn derde vrouw, Khairiah Sabar, en met zijn vierde vrouw, Siham.

1988
Bin Laden richt Al-Qaeda op. Hij is op dat moment zo populair dat hij gemakkelijk strijders vindt voor zijn organisatie. Osama gaat zelf strijders trainen in zijn kampen.

1989
De Sovjets trekken zich terug uit Afghanistan. Bin Laden keert terug naar Saoedi-Arabië en neemt een aantal van zijn strijders mee. Azzam wordt bij een aanslag geliquideerd en vanaf dat moment is Bin Laden leider van de Arabische strijders.

NRC 020511 / FG, CH / Bon: Reuters, Growing up Bin Laden: Osama's wife and son take us inside their secret world

1989. Bin Laden met Afghanen bij Jalalabad. Foto AFP

2001. Schiettraining op Al-Qaeda basis in Afghanistan. Foto AFP

2001. Televisie-opname op een onbekende locatie. Foto AP

Amerikaanse militairen gaven Bin Laden na een tussenstop in Afghanistan een zeemansgraf. De VS wilden voorkomen dat zijn graf een bedevaartsoord werd.

1990
Saddam Hussein valt Koeweit binnen en de Saoedische regering staat de Amerikanen toe om troepen naar Saoedisch grondgebied te sturen. Bin Laden is woedend op de regering wegens de aanwezigheid van „ongelovigen" op heilige islamitische grond en begint het regime openlijk te bekritiseren. Riad gebiedt hem het land niet meer te verlaten.

1991
Bin Laden verlaat Saoedi-Arabië toch en vestigt zich in Soedan.

1993
In Somalië wordt een humanitaire missie van de VS aangevallen. Achttien Amerikaanse militairen worden gedood. Bin Laden geeft toe dat enkele van zijn strijders betrokken waren bij de actie en steekt de draak met Washington, dat na de aanslag zijn missie beëindigt.

1993
Bin Ladens familie royeert hem als aandeelhouder van het bouwbedrijf van zijn vader. Zijn tweede vrouw vraagt om een echtscheiding. Die krijgt ze.

1994
De Saoedische regering ontneemt Bin Laden zijn burgerschap wegens zijn aanhoudende kritiek op de autoriteiten en zijn voortdurende jihadactiviteiten vanuit Soedan.

1996
Onder internationale druk zet Soedan Bin Laden het land uit. Bin Laden vlucht naar Afghanistan en vaardigt een fatwa uit waarin hij oproept tot het doden van Amerikaanse militairen. De Amerikanen noemen Bin Laden als hoofdverdachte van twee bomaanslagen in Saoedi-Arabië, waarbij 24 Amerikaanse militairen en twee Indiërs omkwamen. De Amerikaanse president Bill Clinton geeft in het geheim de CIA opdracht om Bin Laden en zijn organisatie te "vernietigen".

1998
Bij aanslagen op de Amerikaanse ambassades in Nairobi en Dar Es Salaam komen 224 mensen om, onder wie 12 Amerikanen. De VS houden Bin Laden verantwoordelijk. Clinton geeft het bevel om Al-Qaeda-kampen te bombarderen.

2000
Al-Qaeda valt de USS Cole aan in de haven van Aden, Jemen. Negentien matrozen komen om.

2001
Gekaapte vliegtuigen boren zich in de Twin Towers in New York en het Pentagon. Een vierde toestel stort neer bij Pennsylvania. Bijna drieduizend mensen komen bij de aanslagen om. Bin Laden verklaart in een videoboodschap dat de aanslagen zijn verwachtingen overtroffen.

President Bush eist dat Bin Laden wordt gepakt, „dood of levend".

2001
De VS beginnen een oorlog tegen de Talibaan in Afghanistan, die Bin Laden en Al-Qaeda onderdak zouden bieden. Bin Ladens schuilplaats in Tora Bora wordt ingenomen. Bin Laden blijft onvindbaar.

2002-2006
Bin Laden laat sporadisch van zich horen in videoboodschappen. Bush zweert dat „Amerika je te pakken zal krijgen".

2008
Bin Laden roept moslims op om de Israëlische blokkade van Gaza te doorbreken en vraagt hun de strijd aan te binden met Arabische regimes die banden onderhouden met Israël.

2010
Bin Laden dreigt in een geluidsopname dat Al-Qaeda Amerikanen gaat doden als het vermoedelijke brein achter de aanslagen van 9/11 ter dood wordt gebracht.

2011
Bin Laden zegt in een geluidsopname dat Franse gijzelaars van Al-Qaeda in Niger pas worden vrijgelaten als Franse soldaten zich terugtrekken uit islamitische landen.

Bin Laden wordt gedood in Pakistan.

1998. Verwoesting na aanslag in Nairobi. Foto AP

2001. Vliegtuigen vliegen de Twin Towers binnen. Foto Reuters

2002. Verwoesting na de aanslag op Bali. Foto Reuters

Osama bin Laden was een mythe en zal dat na zijn dood blijven

Osama bin Laden was „razend" toen ongelovige Russen in 1979 Afghanistan bezetten. Hij vertrok naar het land om tegen de Russen te strijden. Maar zijn belangrijkste oorlog werd die tegen de „kruisvaarders" in Washington.

Door onze redacteur
CAROLIEN ROELANTS

Osama bin Laden was levend al een mythe en zijn dood brengt daar geen verandering in. Hij blijft voortleven als inspiratiebron voor moslimextremisten waar ook in de wereld.

Operationeel betekende hij allang niet zoveel meer. De aanslagen van 11 september 2001 in New York en Washington vormden voor hem een hoogtepunt. „Niemand kon zijn vreugde op", zegt hij in een video van eind december 2001. Maar ze betekenden tegelijk het einde van zijn vrijheid om grote terreuroperaties te organiseren. Hij verloor zijn vrijhaven in Afghanistan en was sindsdien permanent doelwit van een Amerikaanse jacht. Uit zijn schuilplaatsen kwamen alleen nog, sporadisch, video- en audioboodschappen. Belangrijke medewerkers werden geliquideerd of opgepakt en niet meer vervangen.

Afdelingen elders in de islamitische wereld verzelfstandigden zich en namen het operationele werk over. De Amerikaanse autoriteiten betitelden Al-Qaeda in Jemen vorig jaar als gevaarlijkste bedreiging – niet meer de centrale organisatie die zich in Pakistan verschool. Of Bin Laden nu dood is of levend, de bijkantoren gaan door.

Bin Laden was onder islamitische burgers – uitgezonderd extremisten, die per definitie een kleine minderheid vormen – steeds minder relevant geworden. Direct na de aanslagen van '9/11' meldden internationale peilingen een vrij grote populariteit van de Al-Qaedaleider in islamitische landen, van Pakistan tot en met Egypte. Hij werd bejubeld als de man die tegen het arrogante Amerika ten strijde trok. De laatste paar jaar was die populariteit tot een minimum gereduceerd, afgezien van, om onduidelijke reden, Nigeria. De burgers hadden geen boodschap aan de terreur die hunzelf aanzienlijk meer trof dan westerlingen. De laatste grote aanslagen in naam van Bin Laden in het Westen – in Madrid in 2004 en Londen in 2005 – kostten in totaal 250 mensen het leven. Maar in Afghanistan, Pakistan, Irak en Saoedi-Arabië vielen duizenden doden.

Hoe kon hij die islamitische doden rechtvaardigen? Zij werden geofferd aan een hoger doel: herstel van de ware islam waar nu een namaak-islam heerst, waar de wet van de mensen boven die van de islam is gesteld en het zuiveren van islamitisch land van niet-islamitische bezetters. Is dat een misdaad? Het antwoord van Bin Laden: „Laat de geschiedenis er dan van getuigen dat ik een misdadiger ben."

Osama bin Mohammed bin Awad bin Abud bin Laden, 15 februari 1957 in Saoedi-Arabië geboren als achttiende van de 52 kinderen van een superrijke aannemer, was van jongs af aan zeer serieus in zijn geloof. Zijn eerste vrouw (van in totaal zes, maar conform islamitische voorschriften nooit meer dan vier tegelijk) Najwa, moeder van elf van zijn ongeveer twintig kinderen, getuigt ervan in haar in 2009 verschenen boek over haar leven met Bin Laden: sobere bruiloft in 1974, sober leven, geen ijskast, geen televisie, geen air conditioning – had de profeet Mohammed soms elektriciteit? Overigens wel dure auto's; hoe dat kon is nooit uitgelegd.

De kiemen voor zijn latere gewelddadige loopbaan werden op de Koning Abdul Aziz-universiteit van Jeddah gelegd, waar in die tijd in het algemeen een sfeer van islamitische herbezinning heerste. Hij volgde daarin zijn belangrijkste leermeester, de Palestijn dr. Abdullah Azzam, die in Jeddah zijn docent islamitische studies was. Azzam, een van de grondleggers van de Palestijnse fundamentalistische organisatie Hamas, predikte de gewelddadige jihad, heilige oorlog, tot de ware islam in alle islamitische landen zou heersen, „jihad om onze waardigheid te beschermen en onze bezette landen te bevrijden".

Bin Laden en Azzam ontmoetten elkaar weer in Afghanistan, na de Sovjet-invasie van 1979. De bezetting van islamitisch Afghanistan door de ongelovige Russen had een doorslaggevende invloed op Bin Ladens denken. „Ik was razend", zei hij in een later interview. „Ik ging er meteen naar toe".

Met de hulp van Bin Laden en diens massaal toegestroomde Arabische strijders – én de CIA – brachten de Afghaanse mujahedeen het machtige Sovjet-leger een desastreuze nederlaag toe. Maar achter de schermen van deze 'vergeten oorlog' werd aan de volgende heilige oorlog gewerkt, die tegen de „kruisvaarders" in Washington.

Azzam werd opgeblazen, maar Bin Laden vond er een nieuwe inspiratiebron, de Egyptenaar Ayman al-Zawahiri, zelf een volgeling van Sayyed Qutb, van wie de gedachte stamde dat moslims verplicht waren tot de gewapende jihad tegen hun regimes. Qutb, die in 1966 door de toenmalige Egyptische president Nasser werd opgehangen, zag samenzweringen tussen de Midden-Oosterse regimes van die tijd en het Westen, dat uit was op de vernietiging van de islam.

De bezetting van Koeweit door de Iraakse leider Saddam Hussein in 1990 en de daaropvolgende uitnodiging door het Saoedische koningshuis aan de Verenigde Staten om troepen te stationeren in Saoedi-Arabië kwamen voor Bin Laden als het ultieme bewijs van Qutbs theorie. Bin Laden had zelf troepen aan koning Fahd aangeboden om te helpen Saoedi-Arabië te verdedigen en Irak uit Koeweit weg te slaan, maar dat aanbod was afgeslagen. In een van zijn belangrijkste verklaringen, de 'Oorlogsverklaring aan de Amerikanen die het Land van de Twee Heilige Moskeeën bezetten' van 1996 zei Bin Laden: „Islamieten branden van woede [..] Er is geen belangrijker plicht dan de Amerikanen uit het heilige land te verdrijven."

Al-Qaeda, Arabisch voor 'de basis', had hij al eind 1988/begin 1989 in Afghanistan opgericht. In februari 1998 fuseerde hij dit Arabische oudstrijderslegioen met een aantal andere extremistengroepen, waaronder Zawahiri's Jihad, verantwoordelijk voor de moord op president Sadat in 1981.

In een begeleidende verklaring stelde hij Amerika's „bezetting" van Saoedi-Arabië aan de kaak en daaruit voortvloeiende „misdrijven" ten dienste van „de kleine staat van de Joden". Daarom „geven we de volgende fatwa aan alle moslims uit: de opdracht om Amerikanen en hun bondgenoten, zowel militairen als burgers, te doden is een individuele plicht voor iedere moslim in elk land". In augustus 1998 bliezen terroristen namens Al-Qaeda de Amerikaanse ambassades in Kenia en Tanzania op. Het is niet zijn eerste aanslag, maar wel de eerste met de typische Al-Qaeda-handtekening: gecoördineerde, meervoudige aanslagen op symbolische doelen.

Bin Laden zat toen allang weer in Afghanistan. Hij was in 1989 naar Saoedi-Arabië teruggekeerd, maar werd door de Saoedische regering wegens zijn aanhoudende kritiek op de koninklijke familie steeds verder aan banden gelegd. Eind 1991 week hij met vrouwen en kinderen uit naar Soedan, waar hij met een klein aantal Arabische strijders boerderijen en bedrijven opzette, en op de achtergrond terreurzaken deed. De familie Bin Laden deed hem in 1994 in de ban. In hetzelfde jaar trok de Saoedische regering zijn staatsburgerschap in.

In 1996 moest ook de Soedanese regering hem niet meer. Hij vluchtte naar Afghanistan, aanvankelijk met een zoon. Een paar maanden later liet hij zijn gezin overkomen. In haar boek beschrijft echtgenote Najwa hilarische beelden. Zwanger van haar tiende kind klautert ze, geheel gesluierd, de bergen van de Tora Bora op naar een paar stenen hutten zonder stromend water of stroom. Najwa verliet Afghanistan en Bin Laden in 2001, vlak voor 9/11. Zes weken later lanceerden de Verenigde Staten vernietigende luchtaanvallen op Al-Qaeda in Afghanistan en vluchtten Bin Laden en Zawahiri naar Pakistan. Waar Zawahiri nu is, is niet bekend.

Persstemmen

„De daden van deze man en zijn volgers hebben moslims en hun volgelingen in de wereld en speciaal in Pakistan in een precaire situatie gebracht. Er is geen twijfel dat de dood van Osama bin Laden een belangrijk succes is voor de „oorlog tegen terreur". Aan de andere kant roept de manier waarop Osama is gedood en de plaats waar hij uiteindelijk werd ontdekt veel pijnlijke vragen op voor Pakistan."
Dawn, Pakistaans dagblad

„Dit is een van de momenten dat er geen rode staten zijn of blauwe, alleen de Verenigde Staten; geen MoveOn-progressieven of Tea Party-conservatieven, slechts Amerikanen. Triomfalisme en onverbloemd patriottisme zijn aan de orde. We hebben hem gepakt. In de komende dagen wordt het tijd om de gevolgen van de dood van Osama bin Laden onder de handen van de CIA nader te beschouwen. Zal anti-Amerikaanse woede de situatie in het instabiele Pakistan uit de hand laten lopen? In een paar dagen of weken zou me dat iets kunnen schelen. Nu niet."
Eugene Robinson, Washington Post

„Toen Osama bin Laden de oorlog verklaarde aan de Verenigde Staten in de jaren negentig, zei hij dat Amerika zich zou terugtrekken als de moslimterroristen hard genoeg toesloegen. De ononderbroken achtervolging die leidde tot Bin Ladens dood afgelopen zondag bewees dat dit verhaal van Amerikaanse zwakte fout was.(...) Al-Qaeda heeft allang zijn momentum verloren voor de dood van zijn leider."
David Ignatius, Washington Post

„Ik verhuisde een jaar na de val van de Twin Towers naar Washington DC en de mensen gedroegen zich toen een beetje als in Londen gedurende de luchtaanvallen. We namen aan dat het een kwestie van tijd was tot Al-Qaeda weer zou toeslaan. Tien jaar later wachten we nog steeds. Er zijn veel complotten geweest, zeker, onschadelijk gemaakt door goed werk van politie en inlichtingendiensten of door geluk. Nu is de man dood. Dit is niet de triomf die het zou hebben geleken als Bin Laden tien jaar geleden was gepakt, omdat die tien jaar ons hebben geleerd dat we hem en zijn geraaskal niet zo hoefden te vrezen als we deden, tijdelijk maar intens, in de week toen *ground zero* nog rookte."
Russell Douthat, The New York Times

„Bin Laden was slechts een deel van Al-Qaeda, hetgeen slechts een deel is van de islamitisch terroristische onderneming, hetgeen slechts een deel is van de islamistische beweging – dus de aankondiging van zijn dood door de Amerikaanse overheid maakt weinig verschil. De oorlog tegen de terreur is niet veranderd, laat staan gewonnen."
Daniel Pipes, van conservatief weekblad National Review

Anders Fogh Rasmussen, NAVO:
„Dit is een succes [...] voor alle landen die met ons samenwerken om een einde te maken aan de gesel van wereldterreur."

Britse premier David Cameron:
„Dit maakt nog geen einde aan de dreiging van extremistische wereldterreur. We zullen nu juist extra waakzaam moeten zijn."

Een zeemansgraf voor een dode, die geen trekpleister mocht worden

Osama bin Laden is dood, maar wat te doen met zijn stoffelijk overschot? Dat was een dilemma waarvoor de Amerikanen stonden. Ze wilden voorkomen dat zijn graf een bedevaartsoord zou worden voor extremisten. De vraag was ook welk land bereid zou zijn hem een laatste rustplaats te bieden. Amerikaanse functionarissen lieten al snel weten dat het lijk in overeenstemming met islamitische tradities zou worden behandeld. Daaraan lijkt echter maar ten dele te zijn voldaan. Vanmorgen bleek dat het lijk van Bin Laden, na een korte tussenstop op een militaire basis in Afghanistan, boven zee was uitgeworpen. Details over de plaats en de wijze waarop dit is gegaan, zijn niet verstrekt. Een begrafenis op zee zal bij veel moslims kritische vragen oproepen, omdat Bin Laden niet op zee is gestorven, maar diep landinwaarts in de Pakistaanse plaats Abbottabad. Hoewel de tradities door de islamitische wereld heen verschillen, bestaat er consensus dat een lijk, als het even kan, zo snel mogelijk op het land wordt begraven. Zeebegrafenissen worden alleen uitgevoerd als het te lang duurt om het land te bereiken, maar zelfs mensen die op zee zijn overleden, worden bij voorkeur op land begraven. Gewoonlijk wordt het lijk van een man door andere moslimmannen gewassen en vervolgens in een eenvoudige doek, veelal van wit katoen, gewikkeld. Daarna volgt een begrafenis, vaak al bij het volgende gebed. De dode wordt niet in een kist begraven en moet met het gezicht naar Mekka liggen.
Veel wahabieten, een orthodoxe stroming binnen de sunnitische islam waartoe Bin Laden behoorde, laten zich in een ongemarkeerd graf begraven. Grafmonumenten en zelfs een eenvoudige grafsteen zijn voor hen uit den boze. Ook de Saoedische koning Fahd liet zich in 2005 in zo'n sober graf begraven.

Floris van Straaten

Advertentie

De nieuwe roman
Jeroen Brouwers
Bittere bloemen
***** – de Volkskrant
UITGEVERIJATLAS.NL

Het gebouw waar Bin Laden zat werd wellicht al sinds augustus in de gaten gehouden.

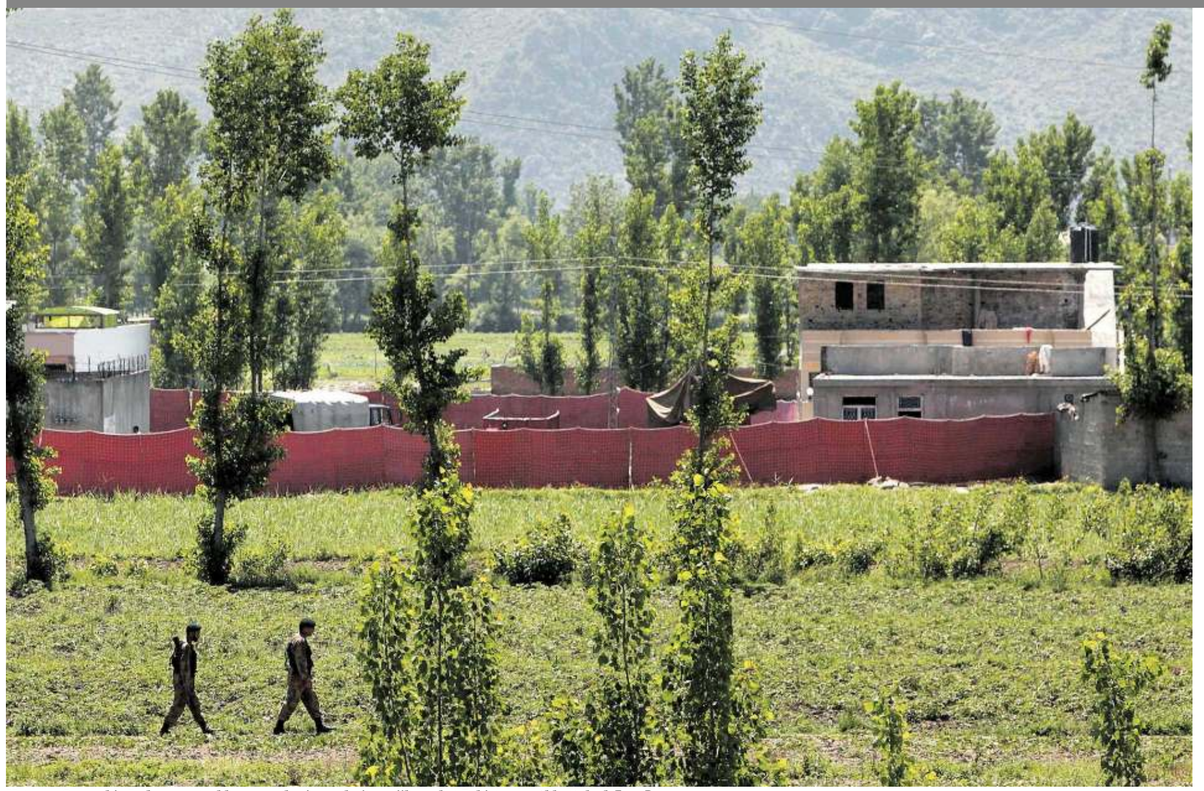

Het voor Osama bin Laden opgetrokken complex in een buitenwijk van het Pakistaanse Abbottabad. Foto Reuters

Complexe inlichtingenoperatie

In 2009 suggereerden de Verenigde Staten nog dat het spoor naar Bin Laden 'koud' was geworden. Maar gisteravond werd hij doodgeschoten, in een operatie die een bliksemactie lijkt.

Door MENNO STEKETEE

ROTTERDAM. Enkele tientallen militairen van een speciale elite-eenheid zijn gisteravond om half elf (lokale tijd) het gebouw binnengedrongen waar Osama bin Laden zich schuilhield. Bij een hevig vuurgevecht schoten ze hem dood, evenals een paar van zijn handlangers en familieleden. De Amerikaanse militairen waren met helikopters ingevlogen.

Het lichaam namen ze als bewijs mee en gaven dat, volgens Amerikaanse media, een graf in zee, waarschijnlijk om te voorkomen dat een graf een pelgrimsoord zou worden.

Een volledige reconstructie maken van de ultrageheime actie is nog moeizaam. Maar aan de hand van informatie die in de loop van de ochtend vrijkwam, komt er iets meer duidelijkheid.

De operatie zou nauwelijks veertig minuten hebben geduurd. Er zouden onder de Amerikaanse militairen geen doden of gewonden zijn gevallen, wel is een helikopter neergestort die door de bemanning zelf zou zijn vernietigd om te verhinderen dat geheime apparatuur in verkeerde handen valt. Pakistaanse kranten melden dat enkele burgers gewond zijn geraakt.

Commando's invliegen, vuurgevecht, lichaam meenemen, wegvliegen. De operatie om Bin Laden uit te schakelen had alles weg van een bliksemactie. De voorbereidingen moeten omvangrijk zijn geweest. Volgens de laatste berichten zouden Amerikaanse inlichtingendiensten in augustus een zeer serieuze tip hebben gekregen over zijn verblijfplaats.

Het gebouw moet daarna continu in de gaten zijn gehouden, door spionnen op de grond, mogelijk ook door surveillance vanuit de lucht – de VS vliegen vanaf de basis Kandahar in het zuiden van Afghanistan met Sentinel-robotverkenners die extreem lastig waarneembaar zijn voor radar en andere sensoren.

Dat het complex op slechts 800 meter afstand lag van de Pakistaanse Militaire Academie, zal de inlichtingenoperatie hebben bemoeilijkt. Dat suggereert de aanwezigheid van veel Pakistaanse militairen, die bijvoorbeeld alert moeten zijn op aanslagen van extremisten – met nota bene Al-Qaeda-sympathieën.

Toch lijkt het vrijwel ondenkbaar dat de Pakistanen totaal onwetend zijn geweest van de Amerikaanse militaire operatie. In de regio rond de hoofdstad Islamabad wemelt het van militaire bases en van installaties van het Pakistaanse atoom- en raketprogramma. Aangezien de Amerikaanse militairen per helikopter naar Abbottabad, niet ver van Islamabad, zijn gevlogen, moeten er afspraken zijn gemaakt met de Pakistaanse luchtafweer.

Dat maakt het aannemelijk dat relevante Pakistaanse autoriteiten op de hoogte waren van de Amerikaanse actie, evenals van de maandenlange inlichtingenoperatie op Pakistaans grondgebied. Waarom en hoe Bin Laden in dat, voor hem toch ook riskante gebied, terecht is gekomen, blijft een curieuze kwestie.

Het gebouw waar Bin Laden verscholen zat, was volgens Amerikaanse inlichtingenfunctionarissen haast op maat gesneden om mensen in te verstoppen. „De fysieke veiligheidsmaatregelen waren buitengewoon", aldus een van hen tegen de Amerikaanse media.

Het complex was omringd door een hoge muur met prikkeldraad, waarachter een onderkomen van drie verdiepingen schuilging. Vanaf de weg was niet naar binnen te kijken. De 'compound', die niet beschikte over een telefoonverbinding noch internetaansluiting, had twee afgegrendelde ingangen.

Ook dit verraadt de complexiteit van de inlichtingenoperatie. Door de onmogelijkheid naar binnen te kijken, is het ook lastig na te gaan hoeveel mensen zich binnen bevinden en over welke wapens zij beschikken. Mochten de handlangers van Bin Laden over bijvoorbeeld zware mitrailleurs beschikken, dan zou dit kunnen verhinderen dat helikopters in de nabijheid of op het dak van de schuilplaats zouden kunnen landen.

Het aantal helikopters waarvan de Amerikaanse commando's gebruikmaakten, is ook een belangrijk aspect en geeft aan dat de operatie nauwkeurig is voorbereid. Er moesten er niet te veel zijn, om niet op te vallen. Maar het moesten er ook niet te weinig zijn, om uitval door technische tegenslag of door vijandelijk vuur te kunnen opvangen.

Veel meer moet van tevoren in kaart zijn gebracht. De stevigheid van de toegangen bijvoorbeeld: zijn ze met reguliere explosieve ladingen open te blazen? En dat gaat nog voorbij aan het cruciale gegeven dat Bin Laden op het moment van de inval 'thuis' moest zijn.

Volgens de jongste en uitdrukkelijk onbevestigde berichtgeving waren bij de actie vier helikopters betrokken, drie Amerikaanse en één Pakistaanse. De Amerikaanse helikopters zouden zijn gestationeerd op de Pakistaanse vliegbasis bij Ghazi. Daar waren al Amerikaanse helikopters gestationeerd die humanitaire hulpvluchten uitvoerden tijdens de overstromingen die het land vorig jaar troffen.

Dat Bin Laden niet in een grot zat, kan niemand verbazen. Meteen nadat hij in december 2001 met een paar volgelingen was ontsnapt uit Tora Bora in het oosten van Afghanistan, analyseerde de voormalige Britse commando Tom Carew dat de Al-Qaedabaas tijdens de Sovjetbezetting van dat land maanden had doorgebracht in het grensgebied met Pakistan. Daar had hij ervaren dat de onderaardse onderkomens wemelden van het ongedierte. Een lang verblijf was onmogelijk. Bin Laden zag er in zijn schaarse video-optredens met zijn schone gewaden ook niet uit als iemand die in de natuur bivakkeerde.

De geslaagde actie rondt bijna tien jaar van vruchteloos speuren af naar het ideologische brein achter de aanslagen van 11 september 2001 en zijn tweede man, de Egyptenaar Ayman Al-Zawahiri. In december 2001 blunderden Amerikaanse bevelhebbers in Afghanistan door Afghaanse milities de verantwoordelijkheid te geven over het afsluiten van een waarschijnlijke vluchtroute van Bin Laden en een aantal volgelingen naar Pakistan.

De Al-Qaeda-leider betaalde zijn vrije doorgang met baar geld en een beroep op religieuze solidariteit. Daarna doken geregeld geruchten op over de verblijfplaats van de meest gezochte man van de VS.

De Amerikaanse minister van Defensie Robert Gates zei eind 2009 nog dat het spoor van Bin Laden „koud" was geworden. Aan dergelijke opmerkingen is hoe dan ook weinig waarde te hechten aangezien deze ook kunnen zijn bedoeld om tegenstanders op het verkeerde been te zetten. Maar ook als Gates zijn pessimisme meende, illustreert de succesvolle actie van gisteravond tegen Bin Laden dat inlichtingendiensten nooit de handdoek in de ring moeten gooien.

Herman Van Rompuy, Europese Unie:
„Met zijn dood is de wereld veiliger geworden. Het laat zien dat zulke misdaden niet onbestraft zullen blijven."

Militaire actie in Pakistan is het grootste succes tot nu toe van de eenheid die in 1962 werd opgericht door John F. Kennedy.

Televisiebeelden van het brandende gebouw waar Osama bin Laden zou zijn gedood. Daaronder een Pakistaanse soldaat die het gebouw doorzoekt na het vuurgevecht. Foto's AP en Reuters

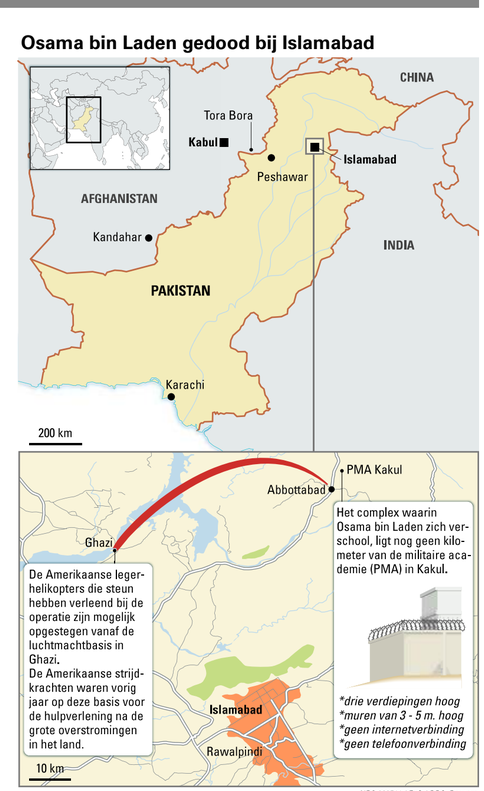

NRC 020511 / EvG / BBC, Reuters

Doden Osama grootste 'trofee' van Navy SEAL's

Commando's zijn voor bliksemacties belangrijk. De Amerikaanse Navy SEAL's worden gezien als het neusje van de zalm. Zij waren het die de meest gezochte man ter wereld doodden.

Door MENNO STEKETEE

ROTTERDAM. Het doden van Al-Qaeda's topman is misschien wel de grootste trofee in het bijna vijftigjarige bestaan van de Amerikaanse Navy SEAL's, de eenheid van marinecommando's die complexe militaire operaties moet uitvoeren op zee, vanuit de lucht én op het land. En vandaar: SEa, Air Land: SEAL. Volgens Amerikaanse media waren het de Navy SEAL's die de schuilplaats van Bin Laden midden in Pakistan bestormden en de meest gezochte man van de VS doodschoten.

Het was de Amerikaanse president John F. Kennedy die op 1 januari 1962 de Navy SEAL's oprichtte, door een aantal aan elkaar verwante sabotage- en verkenningseenheden van de marine samen te voegen. Het gaat in totaal om ongeveer zesduizend man, van wie tweederde een ondersteunende taak heeft. Ze zijn in zogeheten SEAL Teams ingedeeld, die verspreid over de wereld zijn gestationeerd. Behalve voor verkenningsopdrachten in vijandelijk gebied zijn ze het afgelopen decennium vooral in een contraterreurrol actief geweest.

De Navy SEAL's hebben een mythisch martiaal imago van extreme fitness, moedig en uitgerust met het beste materieel. Berucht is de selectieprocedure op de SEAL-thuisbasis Coronado in Californië. Tachtig procent van de aanmelders valt af, terwijl alleen al dienende militairen zich mogen aanmelden. Het klapstuk van de training is Hell Week, waarbij de kandidaten nauwelijks mogen slapen, maar fysiek en mentaal worden afgebeuld.

De reputatie van de SEAL's is dus formidabel, maar dat betekent niet dat in de historie nooit iets mis ging. Tijdens de invasie van Grenada in 1983 was de communicatie van de verschillende speciale eenheden zo slecht georganiseerd dat een commando in een lokale telefooncel met zijn creditcard moest betalen om contact te leggen met het hoofdkwartier. Het grootste debacle had drie jaar daarvoor plaats, toen een complete taakgroep van speciale eenheden waaronder SEAL's Amerikaanse gijzelaars in Teheran trachtte te bevrijden. Op een geheime landingsstrip in de woestijn kwam een helikopter in botsing met een transportvliegtuig. Ook operaties in Afghanistan tegen de Taliban en Al-Qaeda-strijders verliepen niet allemaal even gladjes.

Goed getrainde commando's zijn voor bliksemacties belangrijk, maar minstens even cruciaal is de helikopterteneenheid van de commando's: de 160ste *Special Operations Aviation Regiment*. Deze helikoptereenheid voert missies uit onder het motto: 'de dood ligt in het duister op de loer' . Dat is letterlijk te nemen: de helikopters vliegen het liefst 's nachts aangezien dit vijandelijke luchtafweer bemoeilijkt.

De eenheid bestaat uit minder dan tweeduizend man, inclusief ondersteunend personeel. Ze zijn uitgerust met tientallen helikopters variërend van de *MH-6 Little Bird*, een kleine, wendbare en licht bewapende helikopter die plaats biedt aan twee vliegers, tot de zware *MH-47G Chinook*, die plaats biedt aan twee dozijn zwaar bewapende militairen. Alle helikopters zijn uitgerust met de nieuwste elektronica, sensoren en bewapening. De grotere helikopters kunnen in de lucht worden bijgetankt. Het is overigens aannemelijk dat ook militairen van andere eliteeenheden bij de actie tegen Bin Laden waren betrokken. Er bestaat binnen het *Special Operations Sommand* een druk uitwisselingsprogram tussen bijvoorbeeld de contraterreureenheid *Delta Force* en de Groene Baretten van de landmacht, en de verkenningseenheden van de Amerikaanse luchtmacht.

Franse president Nicolas Sarkozy:
„Dit is nog niet het einde van Al-Qaeda. De strijd tegen deze misdadigers moet zonder schroom worden voortgezet [...]."

Osama verschool zich in versterkt huis Abbottabad

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM. De schuilplaats van Osama bin Laden was geen primitieve grot in de Afghaanse bergen. De leider van Al-Qaeda verbleef in een versterkt huis van drie verdiepingen in Abbottabad, een toeristische trekpleister enkele tientallen kilometers boven Islamabad in Pakistan. Hij woonde er met zijn jongste vrouw, een broer en hun gezinnen en een onbekende derde familie, vlakbij de militaire academie in Kakul waar Pakistaanse officieren worden getraind.

Een Pakistaanse tv-zender toonde gisteravond beelden van het brandende 'fort'. Bin Laden was toen vermoedelijk al in het hoofd geschoten en op weg naar een (nog onbekende) zee, via Bagram in Afghanistan. Een van zijn zoons, een onbekende vrouw en twee mannen – geïdentificeerd als zijn broer en de koerier die Amerikaanse inlichtingendiensten op het spoor zette – werden ook gedood. Amerikaanse regeringsfunctionaris waren „geschokt" toen ze het complex uit 2005 voor het eerst zagen. Ze spraken van een „opvallende, unieke compound". Het heeft een geschatte waarde van circa 670.000 euro – maar geen telefoon- of internetverbinding.

Bij de bouw lag het pand nog relatief geïsoleerd aan de rand van het centrum van de stad, bereikbaar via een onverharde weg. In de loop der jaren zijn meer huizen in de buurt gekomen. Waarschijnlijk vermeden de bewoners van het huis ieder contact met de buren. In tegenstelling tot de rest van de buurt liet Bin Laden het huisvuil altijd verbranden in plaats van ophalen.

Het complex zou ongeveer acht keer zo groot zijn als omliggende woningen. Het was omringd door muren met prikkeldraad van 3,5 tot 5,5 meter hoog en had twee toegangspoorten. Ook op het binnenterrein waren muren gebouwd die secties van het complex van elkaar scheidden. Er zaten weinig ramen aan de buitenkant van het gebouw. Het complex had wel een terras, goed afgeschermd door een muur van 2 meter hoog .

„Het is geen wonder dat Bin Laden gepakt is in een stedelijk centrum", zei Sajjan Gohel van de Asia Pacific Foundation in Londen, een denktank voor contra-terrorisme. „Veel ervaren leiders van Al-Qaeda zijn opgepakt in Pakistaanse steden. Het was een mythe dat de leiding van Al-Qaeda zich schuilhield in grotten in tribale regio's."

De aanval op het complex werd mogelijk voor het eerst op Twitter gemeld door Sohaib Athar, een 33-jarige computerprogrammeur die vanuit Lahore voor zijn rust naar Abbottabad was verhuisd. Hij beschreef een overvliegende helikopter, gevolgd door een enorm lawaai – vermoedelijk het neerstorten van de Amerikaanse legerhelikopter.

Toen het wereldnieuws losbarstte en Athar zijn naam op websites zag, twitterde hij: *„Uh oh, now I'm the guy who liveblogged the Osama raid without knowing it."*

Als de Amerikanen op eigen houtje handelden, doet dat de relatie met Pakistan geen goed.

Amerikaanse mariniers in een kamp in Afghanistan luisteren naar president Obama. Foto AFP

Vooral vragen over rol Pakistan

Waarom repte de Amerikaanse president Obama na de uitschakeling van Osama bin Laden amper over Pakistan? Handelden de Amerikanen op eigen houtje of verzweeg hij Pakistaanse hulp? Analisten spreken van een 'serieuze vertrouwenscrisis'.

Door onze correspondent
WIM BRUMMELMAN

NEW DELHI/ISLAMABAD. Pakistan hapt naar adem, na het nieuws over de dood van Osama bin Laden gisteravond bij een geheime Amerikaanse operatie in Abbottabad, zo'n twee uur rijden ten noorden van de hoofdstad Islamabad. Een doelgerichte aanval volgens het script van een spannende Hollywoodfilm. Maar waar in godsnaam figureren de Pakistaanse inlichtingendienst ISI en Pakistaanse *special forces*, vragen de media zich vertwijfeld af.

Er zijn twee mogelijke scenario's. Het eerste is dat de Amerikanen Bin Laden op eigen houtje hebben uitgeschakeld, afgaande op 'eigen' inlichtingen, verzameld door Amerikaanse geheim agenten. De verklaring gisteravond van de Amerikaanse president Obama wijst in die richting.

Obama sprak over uitputtende inspanningen van „onze inlichtingengemeenschap" en over „een klein team Amerikanen" dat de operatie uitvoerde. Hij ging amper in op assistentie van Pakistan als bondgenoot in de strijd tegen terrorisme.

Als dit scenario klopt, ziet het er niet best uit voor de relatie tussen de Verenigde Staten en Pakistan, die volgens veel analisten toch al op een dieptepunt verkeert na de recente schietpartij van de Amerikaanse CIA-agent Raymond Davis in Lahore, met de groeiende protesten tegen de Amerikaanse *drone*-aanvallen in het Pakistaanse grensgebied met Afghanistan en na de recente, openlijke uitvallen van Amerikaanse topfunctionarissen over de (vermeende) Pakistaanse weigering achter de Afghaanse Talibaan aan te gaan. Zo lijken de VS en Pakistan eerder elkaars tegenstander dan bondgenoot.

Nu komt daar plotseling het beeld bij van een land met een zwakke burgerregering in combinatie met een sterk militair apparaat en een dominante inlichtingendienst (ISI), dat Bin Laden jarenlang onderdak heeft geboden – niet op een afgelegen, onherbergzame plek ver weg, maar in de omgeving van de Pakistaanse Militaire Academie in Abbottabad.

Als 'gastvrijheid bieden' te sterk is uitgedrukt, dan geldt toch in elk geval dat een oogje werd toegeknepen voor Bin Ladens aanwezigheid. Aan die gedoogsteun hebben de VS nu met chirurgische precisie een eind gemaakt – en Pakistan opnieuw als onbetrouwbare partner te kijk gezet.

Maar zo hoeft het niet te zijn gegaan. Er is ook een scenario denkbaar waarin agenten van de Pakistaanse ISI nauw hebben samengewerkt met hun collega's van de CIA. Daarin zou dan gezamenlijk besloten zijn tot het elimineren van Bin Laden en de operatie gezamenlijk zijn uitgevoerd. Eerder gisteren werd bekend dat een Pakistaanse legerhelikopter was neergestort bij Abbottabad en dat er sprake was van vuurgevechten. Bijzonderheden werden niet gegeven.

Dat president Obama in zijn korte toespraak geen bijzonderheden gaf over Pakistans rol, kan als reden hebben dat de Amerikanen *wel* en veel Pakistanen *niet* staan te juichen bij Bin Ladens dood. Voor de Amerikanen was hij de belichaming van het absolute kwaad; voor veel Pakistanen – niet alleen de extremistische organisaties – was hij het symbool van verzet tegen Amerikaanse arrogantie en de, in hun ogen, westerse kruistocht tegen de islam.

Misschien wilde Obama zijn Pakistaanse partners uit de wind houden. Misschien daarom ook dat de Pakistaanse autoriteiten vanochtend niet meteen klaarstonden om hun eventuele aandeel in het succes op te eisen. De relatie met de VS vergt soms tactische discretie.

Maar juist op dat laatste vlak ging het de afgelopen maanden helemaal mis – wat duidt op cruciale verwijdering en niet op groeiende samenwerking. De publiekelijke Amerikaanse verwijten over Pakistaanse inertie in de strijd tegen terrorisme en eerder de spraakmakende affaire rond CIA-agent Raymond Davis hebben breuklijnen blootgelegd in „een verstandshuwelijk dat op de klippen dreigt te lopen", zoals een analist in Islamabad het formuleert.

Volgens de gerespecteerde Pakistaanse veiligheidsanalist Talat Masood zijn er in het verleden wel vaker strubbelingen geweest in de relatie tussen de VS en Pakistan, maar doen die niets af aan het feit dat nu sprake is van „een serieuze vertrouwenscrisis" tussen Pakistan en de VS. „Zeer teleurstellend", zei Masood vorige week in een gesprek in Islamabad. „In plaats van te proberen hun beleid op elkaar af te stemmen, bekritiseert men elkaar in de openbaarheid. Dat is niet erg constructief."

Masood en andere analisten brengen de oplopende spanningen vooral in verband met de aangekondigde Amerikaanse troepenvermindering in buurland Afghanistan. Net als Washington bereidt Islamabad zich voor op „het Amerikaanse eindspel" in Afghanistan, zeggen ze.

De VS voeren de druk op om de Afghaanse Talibaan in het Pakistaanse grensgebied, het zogeheten Haqqani-netwerk, aan te vallen. Maar Pakistan weigert dat. De Afghaanse Talibaan plegen geen aanslagen in Pakistan, wij hebben de handen al vol aan het bestrijden van de Pakistaanse terreurgroepen, is een argument.

Het andere: eerder vroeger dan later zullen de Talibaan in Afghanistan worden betrokken bij regeringsvorming, en daarom is het niet in ons belang de Pakistaanse Talibaan tegen ons in het harnas te jagen.

En de overheersende, achterliggende strategische overweging: Pakistan kan het zich niet veroorloven India vrij baan te geven in Afghanistan, want dan staat zijn aartsrivaal straks aan beide kanten van het land aan de grens.

„We zijn boos, we zijn gefrustreerd om telkens weer te horen dat Pakistan niet genoeg doet in de strijd tegen terrorisme. Onze economie is volledig stil komen te liggen, Pakistan is overspoeld door terreuraanslagen, de oorlog heeft zoveel mensenlevens gekocht. Wat wil Amerika van dit land? Totale disintegratie om te laten zien dat het genoeg doet om aan de Amerikaanse wensen tegemoet te komen", zegt directeur Imtiaz Gul van het Centre for Research and Security Studies in Islamabad.

Hoe past de dood van Osama bin Laden in dit schaakspel? De afgelopen tijd is het protest tegen de Amerikaanse *drone*-aanvallen in het grensgebied met Afghanistan sterk toegenomen. Maar lang niet alles in Pakistan is, wat het lijkt te zijn. Feit is dat regering en leger de *drone*-aanvallen sinds de zomer van 2007 hebben toegestaan, en er, met inlichtingen op de grond, aan meewerken.

Feit is ook dat Bin Laden opmerkelijk genoeg niet het slachtoffer is geworden van een raketaanval met een ombemand vliegtuigje dichtbij de grens. Hij werd uitgeschakeld in een vuurgevecht met Amerikaanse commando's, diep in Pakistan. Voor Amerika is de opluchting groot. Maar de twijfels over Pakistan blijven voorlopig.

Hans Hillen, minister van Defensie:
„Voor Al-Qaeda betekent het dat zij een charismatische leider kwijt is. Zij zal proberen te laten zien dat ze niet verslagen is."

Ook in een theehuis in de Afghaanse hoofdstad Kabul wordt kennisgenomen van de dood van Osama bin Laden. Foto AFP

Afghanen rouwen niet om Bin Laden

In Afghanistan reageert men vol ongeloof op de dood van Osama bin Laden. Anderen gaan er echter van uit dat de berichten kloppen en zijn opgeluchter. „Hij heeft ons de oorlog ingetrokken."

Door onze correspondent
BETTE DAM

KABUL. Het duurt even voordat de imam, Abdul Bashir, zijn moskee in het centrum van Kabul uitkomt. Hij lacht verlegen en zijn stem is zacht. Hij gaf koranles aan een jongetje van een rijke familie toen hij het nieuws over de aanval op Bin Laden in het buurland Pakistan vanochtend hoorde, vertelt hij terwijl we naast een open riool staan.

Gevraagd naar zijn reactie over de dood van Osama bin Laden, de man die er met zijn aanslagen op de Twin Towers bijna tien jaar geleden verantwoordelijk voor was dat de Amerikanen Afghanistan binnentrokken, zegt Bashir dat hij er niet zo opgewonden van is. „Integendeel, ik ben niet overtuigd door de berichten en weet niet of die wel kloppen." Te midden van alle opwinding over het laatste nieuws over de dood van de meest gezochte, roept hij op tot rust zoals ook anderen doen die we vanochtend hebben gesproken. „Vergeef me het antwoord, deze oorlog duurt al tien jaar, en er worden hier spelletjes gespeeld. Mijn ervaring met de Amerikanen is dat ze vaak liegen."

Vlak achter zijn moskee zit de twintiger Nuur Akha voor zijn telefoonwinkeltje. Uit een smoezelige speaker op de balie knalt het laatste nieuws, en een klein computerscherm biedt het korrelige beeld met het 'breaking news' van een Indiase nieuwszender. Akha kan amper een interview geven, zo is hij aan het beeld gekluisterd. „Ik wil foto's zien, ik wil foto's zien", zegt de jongen die denkt dat de eventuele dood van Osama goed is voor Afghanistan.

„Maar als dit waar is ben ik heel blij", roept hij. „Osama steunde de Talibaan en allerlei andere groepen hier in Afghanistan. Het zou mooi zijn wanneer dit nu zou stoppen."

Ook taxichauffeur Mohammed Salim reageert opgetogen als hij de vraag krijgt over de dood van Osama bin Laden. „Denken ze in het Westen

'Osama heeft ons de oorlog ingezogen'
Politieagent Mustapha Nasrat

dat wij terroristen steunen? Dat is niet zo. De meerderheid zou blij zijn als Osama wordt uitgeschakeld." Volgens hem zal Bin Laden in Afghanistan waar duizenden westerse troepen de oorlog tegen het terrorisme startten geen martelaar worden aan wie Afghanen met eerbied denken. „Misschien een paar mannen in het zuiden en het oosten van het land. De meerderheid hier vindt dat hij ons land kapot heeft gemaakt."

Mohammed Siddiq, de directeur van een school uit de noordelijke provincie Baghlan, denkt er ook zo over. De docent is echter nog niet zo gerust over de toekomst van zijn land, zegt hij terwijl hij in de bazaar medicijnen koopt voor zijn jonge zoon. „Ik ben blij dat Osama is uitgeschakeld, maar daarmee is het spel voor Pakistan nog niet uit", zegt hij. Volgens hem doet Pakistan nu alsof het blij is met de vangst van de terroristenleider, maar menen ze dat niet. „Ze willen Afghanistan controleren om India geen supermacht te laten worden. Ze steunden Osama, gaven hem onderdak, en lieten hem hier mensen voor zelfmoordacties naartoe sturen. Dat zullen ze blijven doen via andere groepen, zoals de Taliban."

Volgens Marshal Luftula die in de jaren negentig als journalist Osama bin Laden ontmoette, zullen de groepen die gesteund worden door Pakistan inderdaad van zich laten horen. „Er zijn groepen die hier munt uit willen slaan en onder het mom van zijn dood meer aanslagen willen plegen."

In de Paspoortstraat in hartje Kabul staat politieagent Mustapha Nasrat. Hij wacht voor het huis waar ooit Osama bin Laden en een van zijn vrouwen woonden. Nu heeft de Europese Unie er een gastenverblijf. Osama was er niet altijd, maar kwam af en toe langs, weet Mustapha, die zelf een zoon kwijtraakte toen zijn huis in 2001 door de invallende Amerikanen werd gebombardeerd. „Ooit onthaalden we hem zo gastvrij, omdat we dat gewend zijn", memoreert hij terwijl hij naar de villa wijst.

Maar van dat onthaal van de Bin Ladens in Afghanistan heeft Mustapha spijt. „We hebben een fout gemaakt door dat te doen. Al-Qaeda en Osama hebben Afghanistan de oorlog ingezogen."

Premier Mark Rutte:
„Het is goed dat deze verschrikkelijke man nu is opgepakt. Het zou mooier zijn geweest als hij levend was opgepakt."

In het ontoegankelijke grottencomplex van Tora Bora was Bin Laden de Amerikanen te vlug af

Als er afgezien van Ground Zero één plaats is waarmee de naam van Osama bin Laden voor altijd geassocieerd zal worden is dat het grottencomplex Tora Bora in het ontoegankelijke oosten van Afghanistan. In dit complex, dat door de mujahedeen tijdens hun strijd tegen de Russen in de jaren '80 was omgebouwd tot een eenvoudige vesting, verschool de leider van Al Qaeda zich nadat zijn strijders in september 2001 met dodelijke precisie hun aanvallen in New York en Washington hadden uitgevoerd. Het was de Amerikanen en hun Afghaanse bondgenoten uit rapporten van inlichtingendiensten bekend dat Bin Laden hier naar toe was getrokken. Wekenlang werd het complex eind 2001 door de Amerikanen vanuit de lucht gebombardeerd. Het werk op de grond lieten ze echter grotendeels over aan hun Afghaanse bondgenoten. Achteraf bezien betreurden de Amerikanen dat, al zou het voor hen ook lastig zijn geweest. Tanks en andere voertuigen zouden het gebied niet in kunnen. Alleen steile voetpaden leiden er naar toe. Over het grottencomplex circuleerden al snel de meest uiteenlopende verhalen. Er zouden zich onkwetsbare bunkers in bevinden en het zou voortreffelijk zijn uitgerust, als een ondergronds hotel voor duizend 'gasten'. Anderen zeiden dat zelfs de meest elementaire voorzieningen er ontbraken. Later bleken er bunkers noch luxe te zijn geweest.
De hoop van de Amerikanen Bin Laden toen al uit te schakelen ging uiteindelijk in rook op. Maanden later, in april 2002, meldden medewerkers van de inlichtingendiensten over sterke aanwijzingen te beschikken dat Bin Laden had weten te ontkomen, mogelijk per muilezel. Op 3 december zou hij zijn medestanders die zich fel hadden verzet tegen pogingen het complex in te nemen nog toegesproken en kort daarna zou hij tijdens een gevechtspauze vertrokken zijn. Op 17 december werd de laatste grot ingenomen. Na de Amerikaanse inspanningen hem te pakken te krijgen gold het feit dat Bin Laden wist te ontkomen al als een zege. De Amerikaanse generaal Tommy Franks, destijds bevelvoerder, bekende jaren later dat de Amerikanen zelfs nooit zeker hebben geweten of hij toen wel in Tora Bora had gezeten.

President Barack Obama sprak vannacht het Amerikaanse volk toe. Hier de letterlijke tekst.

President Obama maakt de dood van Osama bin Laden bekend. Foto Reuters

‘We moeten waakzaam blijven’

Vanavond kan ik het Amerikaanse volk en de hele wereld melden dat de Verenigde Staten een operatie hebben uitgevoerd die een einde heeft gemaakt aan het leven van Osama bin Laden, de leider van Al-Qaeda, een terrorist verantwoordelijk voor de dood van duizenden onschuldige mannen, vrouwen en kinderen.

Bijna tien jaar geleden veranderde de ergste aanval ooit op het Amerikaanse volk een stralende septemberdag in duisternis. De beelden van 9/11 staan in ons nationale geheugen gegrift. Gekaapte vliegtuigen die door een wolkenloze septemberlucht snijden. De Twin Towers die in elkaar zakken. Dikke zwarte rookwolken uit het Pentagon. De wrakstukken van vlucht 93 in Shanskville, Pennsylvania, waar heldhaftige burgers ingrepen en nog meer leed en vernietiging wisten te voorkomen.

Maar de ergste beelden zijn de beelden die de wereld niet te zien kreeg. De lege stoel aan tafel. Kinderen die zonder moeder of vader moeten opgroeien. Ouders die hun kinderen niet meer in de armen kunnen sluiten. Bijna drieduizend medeburgers die van ons zijn weggerukt en een gapend gat in onze harten hebben achtergelaten.

Op 11 september 2001 heeft verdriet het Amerikaanse volk verenigd. Buren stonden elkaar bij, we gaven bloed voor de gewonden. We herbevestigden onze onderlinge band en onze liefde voor onze samenleving en voor ons land. Die dag waren we één grote Amerikaanse familie, tot welke God we ook baden, tot welk ras of etnische groep we ook hoorden. We waren ook verenigd in onze vastberadenheid om ons volk te beschermen en de daders van deze gemene aanval te berechten.

We kwamen er snel achter dat de aanvallen van 9/11 waren uitgevoerd door Al-Qaeda, een organisatie onder leiding van Osama bin Laden, die de VS openlijk de oorlog had verklaard en die erop uit was om onschuldige mensen te doden, in ons land en over de hele wereld. En daarom zijn we ten strijde getrokken tegen Al-Qaeda, om onze burgers, onze vrienden en onze bondgenoten te beschermen.

De afgelopen tien jaar hebben we, dankzij het niet-aflatende en heldhaftige werk van onze militaire- en terreurspecialisten, enorme voortgang geboekt. We hebben terroristische aanvallen weten te voorkomen en de binnenlandse veiligheid weten te versterken.

In Afghanistan hebben we de Talibaan-regering verjaagd die Bin Laden en Al-Qaeda hielp en onderdak bood. Wereldwijd hebben we samengewerkt met onze vrienden en bondgenoten, zodat we talloze terroristen van Al-Qaeda gevangen konden nemen of doden. Onder hen ook terroristen die betrokken waren bij 9/11.

Maar Osama bin Laden wist te ontsnappen en vluchtte de Afghaanse grens over naar Pakistan. Al-Qaeda bleef actief vanuit dat grensgebied en dankzij cellen over de hele wereld.

En daarom heb ik, kort nadat ik aantrad als president, Leon Panetta, directeur van de CIA, opdracht gegeven om het doden of gevangennemen van Bin Laden topprioriteit te maken in onze oorlog tegen Al-Qaeda. Tegelijkertijd bleven we ook bezig om zijn netwerk te verstoren, te ontmantelen en te verslaan.

In augustus kreeg ik van onze inlichtingendiensten te horen dat ze, na jaren van nauwgezet speurwerk, een mogelijk spoor van Bin Laden hadden opgepikt. Het was nog erg vaag en het heeft maanden geduurd om de aanwijzingen hard te maken. Ik heb herhaaldelijk overlegd met mijn nationale veiligheidsteam, naarmate meer informatie beschikbaar kwam over de mogelijkheid dat Bin Laden zich schuilhield in een compound diep in Pakistan. Vorige week heb ik besloten dat we eindelijk genoeg informatie hadden van onze veiligheidsdiensten en heb ik bevel gegeven Osama bin Laden op te pakken en te berechten.

Vandaag hebben de VS, op mijn bevel, een gerichte actie uitgevoerd tegen die compound in Abbottabad, Pakistan. Een klein team van Amerikanen heeft de actie uitgevoerd met buitengewone moed en kundigheid. Er zijn geen Amerikanen gewond geraakt. Ze hebben alles in het werk gesteld om burgerslachtoffers te voorkomen. Zij hebben Osama bin Laden gedood in een vuurgevecht en zijn lijk meegenomen. [...]

De dood van Bin Laden is het grootste succes ooit in de strijd van ons volk tegen Al-Qaeda.

Maar zijn dood betekent niet het eind van die strijd. Al-Qaeda zal de strijd tegen ons zonder twijfel voortzetten. We moeten en zullen waakzaam blijven, thuis en in het buitenland.

Tegelijkertijd wil ik nogmaals bevestigen dat de Verenigde Staten niet in oorlog zijn met de islam. Nu niet en nooit niet. Net als president Bush kort na 9/11 heb ik duidelijk gemaakt dat onze oorlog niet tegen de islam is gericht. Bin Laden was geen moslimleider. Hij was een massamoordenaar van moslims. Al-Qaeda heeft over de hele wereld talloze moslims vermoord, ook in ons land. Daarom zou iedereen die in vrede en menselijke waardigheid gelooft, zijn verscheiden moeten toejuichen. Door de jaren heen heb ik duidelijk gemaakt dat we zouden optreden in Pakistan als we zouden weten waar Bin Laden was. [...]

Maar ik wil graag onderstrepen dat samenwerking met de Pakistaanse inlichtingendiensten een rol heeft gespeeld bij het vinden van Bin Laden en de compound waar hij zich schuilhield. Bin Laden had tenslotte ook de oorlog verklaard aan Pakistan en aanslagen bevolen tegen het Pakistaanse volk.

Ik heb vanavond gebeld met president Zardari en mijn team heeft gesproken met Pakistaanse collega’s. Ook zij vinden dat dit een goede en historische dag is voor onze beide volkeren. En in de toekomst blijft het van essentieel belang dat Pakistan met ons blijft samenwerken in de strijd tegen Al-Qaeda en zijn filialen.

Het Amerikaanse volk heeft deze strijd niet gewild. Het is op onze weg gekomen na een zinloze slachting onder onze burgers. Na bijna tien jaar van militaire actie, strijd en opoffering, kennen we de kosten van oorlog maar al te goed.

Ik voel de last van al die inspanningen, elke keer als ik, als opperbevelhebber, mijn handtekening moet zetten onder een brief aan een gezin dat een naaste heeft verloren, of een militair in de ogen zie die zwaargewond is geraakt.

Amerikanen begrijpen dus wat oorlog kost. Toch zullen we als land nooit toestaan dat onze veiligheid wordt bedreigd, en alleen maar toekijken als onze mensen worden vermoord. Bij de verdediging van onze burgers, vrienden en bondgenoten zullen we meedogenloos zijn. We zullen de waarden trouw blijven die ons maken tot wie we zijn.

En op een avond als deze kunnen we de gezinnen die naasten hebben verloren zeggen dat recht is geschied.

Laat me ten slotte zeggen tegen de mensen die naasten hebben verloren op 9/11 dat we hun verlies nooit hebben vergeten en dat we nooit hebben getwijfeld aan het belang om alles te doen om een nieuwe aanval op ons land te voorkomen.

Laten we vanavond terugdenken aan het gemeenschapsgevoel van 9/11. Ik weet dat dat gevoel soms onder druk heeft gestaan. Maar het succes van vandaag is een bewijs van de grootsheid van ons land en de vastberadenheid van het Amerikaanse volk.

De noodzaak om ons land te beveiligen is nog niet voorbij, maar vanavond toont dat Amerika alles kan als we daartoe besluiten. [...]

Het Kremlin:
„Wraak wacht alle terroristen. Alleen een gezamenlijke strijd tegen terreur [...] kan succes hebben. Rusland is bereid de samenwerking uit te breiden.”

De blijdschap is groot bij de bondgenoten van de VS, maar tegelijkertijd waarschuwen veel landen voor nieuwe aanslagen.

Verwarring over foto dode Osama

Door onze redacteur
ROSAN HOLLAK

ROTTERDAM. Bin Laden dood? Dat *moet* je zien om het te kunnen geloven. Kort nadat vanochtend bekend werd gemaakt dat Bin Laden was gedood, verspreidde het Pakistaanse Express TV een fotostil van de dode leider. Dit beeld van een verweerd gezicht – waarvan mond, neus en baard sterke overeenkomsten vertoonden met die van Bin Laden – werd overgenomen door het persbureau AP, kwam in de bestanden van fotoredacties wereldwijd en verscheen overal op het internet. Rond elf uur stuurde AP het volgende bericht door: „Photo Kill. AP is niet in staat om onafhankelijk te bevestigen dat de persoon op de foto Osama bin Laden is. De foto wordt niet meer verstrekt.”

Intussen stond de bewuste foto al op vele sites, waaronder die van de Spaanse krant El Mundo. En niet alleen dat. Bijna hetzelfde beeld, afkomstig van YFrog, een ondersteunende site voor foto’s en videofragmenten op Twitter, verscheen veelvuldig op het internet. „Is dit de foto van Osama’s dode hoofd?” twitterde Josh Rogin, auteur van het Amerikaanse blad Foreign Policy, rond kwart over negen vanochtend. Op deze foto was nu duidelijk te zien dat iemand aan het verweerde gezicht, van mogelijk een onbekende dode, Osama’s neus, mond en zwarte baard heeft geplakt. Meteen kwam er een discussie op gang. „Hele, hele slechte Photoshop”, was de reactie van een andere twitteraar. En inderdaad: na enig gespeur blijkt dat de baard, afkomstig van een foto die op 26 mei 1998 werd gemaakt van Bin Laden op een nieuwsconferentie in Afghanistan, is gespiegeld en vervolgens geplakt aan de fotostill van Express TV. Wie het beeld de wereld in heeft gestuurd, is niet bekend. Maar de persoon in kwestie had wel even kunnen bedenken dat Bin Laden, in 23 jaar, wat meer grijze baardharen moet hebben gekregen.

AP Associated Press

PHOTO KILL

** EDITORS AND LIBRARIANS: AP PHOTO ISL201, TRANSMITTED MONDAY, MAY 2, 2011, PAKISTAN BIN LADEN, HAS BEEN KILLED. THE AP CANNOT INDEPENDENTLY VERIFY THAT THE PERSON IN THE PHOTO IS OSAMA BIN LADEN, OR CONFIRM THE SOURCE. MAKE CERTAIN THE PHOTO IS NOT PUBLISHED. THE PHOTO WILL NOT BE RETRANSMITTED ** An image made from Express TV video shows the dead body of terror mastermind Osama bin Laden, as seen in Islamabad, Pakistan on Monday, May 2, 2011. Bin Laden, the elusive mastermind behind the deadly Sept. 11, 2001, terror attacks that led the United States into wars in Afghanistan and later Iraq, was killed in a firefight, President Barack Obama said in Washington on Sunday. (AP Photo/Express TV) TV OUT NO SALES

Hierboven het beeld van Osama uit 1998, in het midden een close-up van de baard maar dan gespiegeld, rechts het gemanipuleerde beeld dat werd verspreid door YFrog.

Bondgenoten van de VS juichen

Grote vreugde vandaag onder de bondgenoten van de Verenigde Staten. Maar veel landen waarschuwen ook voor nieuwe aanslagen. Extra waakzaamheid is geboden, is de boodschap.

Door een onzer redacteuren
ROTTERDAM. Een van de eersten die reageerde op het nieuws van de dood van Bin Laden was George W. Bush, die president was op het moment dat Al-Qaeda de Verenigde Staten aanviel. „De strijd tegen terreur gaat door”, stelt de Republikein Bush, „maar Amerika heeft een boodschap afgegeven die niets aan duidelijkheid te wensen overlaat: hoe lang het ook duurt, gerechtigheid zal zegevieren.” Ook John McCain, de tegenkandidaat van Obama bij de laatste presidentsverkiezingen, liet de politieke tegenstellingen in Washington achter zich. „Ik kan mijn geluk niet op, eindelijk hebben we de grootste terrorist van de wereld gevangen.”

De NAVO noemt de Amerikaanse actie, in een verklaring van secretaris-generaal Rasmussen „een belangrijk succes voor de NAVO-bondgenoten en voor alle landen die samenwerken om een einde te maken aan de gesel van wereldterreur”.

In Europa kwamen de Europese Commissie en EU-voorzitter Van Rompuy met een gezamenlijke verklaring waarin ze de wereld met de dood van Bin Laden „veiliger” noemen. „De Europese Unie blijft schouder aan schouder vechten met de Verenigde Staten, onze internationale partners en onze vrienden in de moslimwereld, tegen de gesel van extremisme in de wereld en voor een wereld van vrede, veiligheid en welvarendheid voor iedereen.”

De Europese hoofdsteden kwamen met afzonderlijke reacties. De Britse premier Cameron noemde de dood van Bin Laden een „enorme stap voorwaarts”, maar riep zijn landgenoten op juist nu extra waakzaam te zijn. „Dit maakt natuurlijk nog geen einde aan de dreiging van extremistische terreur. We zullen de komende weken juist extreem waakzaam moeten zijn.” Eerder had hij al gezegd dat de dood van de leider van Al-Qaeda „een grote opluchting is voor de hele wereld”.

Ook de Franse president Sarkozy waarschuwt voor nieuwe aanslagen: „De gesel van terreur is een historische nederlaag toegebracht, maar dit is niet het einde van Al-Qaeda. De strijd tegen deze misdadigers moet zonder schroom worden voortgezet en alle landen verenigen die het slachtoffer zijn van deze misdaden.” Een woordvoerder van Angela Merkel liet weten dat de bondskanselier „opgelucht” is, maar dat ook zij oproept tot waakzaamheid.

De Nederlandse premier Mark Rutte zei voor de NOS: „Het is goed dat deze verschrikkelijke man nu is opgepakt. Hij heeft ongelooflijke schade toegebracht, niet alleen in de regio, maar aan de hele wereld.” De Nederlandse premier zei verder: „We hebben geen aanwijzingen dat we het slachtoffer kunnen worden van aanslagen. Overigens mag dat nooit reden zijn om dit soort verschrikkelijke mensen niet op te pakken.” De premier stelde dat het mooier zou zijn geweest als „Bin Laden levend was opgepakt”.

Hans Hillen (CDA), minister van Defensie: „Het is een mooie dag voor de wereld en de veiligheid. Maar de strijd tegen terreur is nog niet over en we moeten waakzaam blijven.” Hij noemt het Amerikaanse succes „een kleine, maar belangrijke” stap. „Voor Al-Qaeda betekent het dat zo’n organisatie een charismatisch leider kwijt is. De organisatie zal proberen te laten zien dat ze niet verslagen is. Maar voor Nederland is dat geen extra reden om maatregelen te nemen.”

Rusland, dat jarenlang in Afghanistan tegen Bin Laden streed, liet weten dat „wraak alle terroristen wacht en dat het land bereid is intensiever met andere landen samen te werken in de strijd tegen terreur”.

In het Midden-Oosten lieten alleen Israël en Jemen zich vanochtend horen. De Israëlische premier Netanyahu noemde de dood van Bin Laden een „overweldigende overwinning voor gerechtigheid, vrijheid en democratische waarden”. President Saleh van Jemen, die zelf in een strijd gewikkeld is met Al-Qaeda en die onder grote druk staat van de oppositie om af te treden, zei te hopen dat de dood van Osama bin Laden het begin van het eind van het terrorisme is.

Benjamin Netanyahu, premier van Israël:
„Dit is een overweldigende overwinning voor gerechtigheid, vrijheid en voor de waarden die de democratische landen delen [...].”

Twitter was president Obama voor

Door onze mediaredactie
ROTTERDAM. Graag had de Amerikaanse president Obama het nieuws zelf gebracht, maar website Twitter was hem weer voor.

Reeds tijdens de aanval op terroristenleider Osama bin Laden in het Pakistaanse Abbottabad, twitterde de IT’er Sohaib Athar vanuit die stad: „Een enorme klap die de ramen doet trillen, hier in Abbottabad. Hopelijk niet het begin van iets naars.” Toen eenmaal bleek dat hij het einde van Bin Laden had gehoord, twitterde hij: „O jee, nu ben ik de man die live blogde over de aanval op Osama, zonder dat hij het wist.”

In de Verenigde Staten, zo meldt *The New York Times*, kwam de eerste aankondigende tweet van Dan Pfeiffer, perschef van het Witte Huis, die twitterde dat Obama zou spreken: „Potus zal het volk toespreken om 22.30 uur.” Potus is de codenaam voor de Amerikaanse president. Journalisten kregen een sms van drie woorden: „Aan het werk.”

Al snel vlogen de tweets met geruchten door de lucht. Terwijl Obama zijn toespraak uitstelde om er nog wat aan te schaven, twitterde Keith Urbahn, voormalig stafchef van oud-minister Rumsfeld: „Ik heb gehoord dat ze Osama bin Laden hebben gedood. *Hot damn!*” En: „Weet niet of het waar is, maar laten we bidden van wel.”

Ondanks die slag om de arm werd de tweet als een bevestiging beschouwd. Op gezag van bronnen binnen het Congres onderbraken de grote Amerikaanse tv-zenders om kwart voor vijf Nederlandse tijd hun uitzending. Op Facebook verscheen ‘Osama bin Laden’ om vijf uur al meer dan twaalf keer per seconde. De website van *The New York Post* schreef: „We Got Him!” *The Huffington Post* overtrof die kop met: „Dead.”

Om vijf over half zes kwam Obama eindelijk zelf met het nieuws.

Freudiaanse verspreking bij Fox News, die per ongeluk meldde: „President Obama is in fact dead.” Meer nieuwslezers verspraken zich. Astrid Kersseboom deed het in het *NOS Journaal* twee keer.

Toen de Iraans-Nederlandse tv-maker Bahram Sadeghi feestend Amerika op tv zag, meldde hij: „Goed om te zien dat de Amerikanen zich aan de gebruiken uit het Midden-Oosten hebben aangepast en de dood uitbundig vieren.”

Niet alle scholen hebben vakantie

De School in Zandvoort is altijd open, leerlingen stellen hun eigen lesrooster samen

Op basisschool De School in Zandvoort hebben leerlingen een grote vrijheid hun dag in te delen. Er zijn geen klassen, de onderwijsruimte lijkt op een kantoortuin in een kinderjasje.

Door ENZO VAN STEENBERGEN

ZANDVOORT AAN ZEE. Ze ging met hangende schouders naar school, kwam huilend thuis, was altijd moe, meldde zich vaak ziek en ging uiteindelijk helemaal niet meer naar de lessen. Het meisje (ze is twaalf jaar oud, op verzoek van de school wordt haar naam in dit artikel niet genoemd) kon op haar oude basisschool het werktempo niet bijbenen en kwam onder steeds grotere druk te staan. De leraren konden weinig doen, de rest van de klas moest namelijk verder met de stof.

Toen las haar oma in de krant over basisschool De School in Zandvoort aan Zee. Vijftig weken per jaar open van acht uur 's ochtends tot zes uur 's avonds. Kinderen mogen er zelf bepalen wanneer ze vakantie hebben, hoeveel dagen in de week ze lessen volgen, hoeveel uur per dag ze onderwezen worden en welke stof ze in welk gedeelte van het jaar willen maken. Klassen bestaan er niet, blijven zitten is onmogelijk.

Het ministerie van Onderwijs start volgend jaar op tien scholen een experiment van drie jaar met deze vorm van flexibel onderwijs. Minister Van Bijsterveldt (CDA) heeft er onlangs een brief over naar de Tweede Kamer gestuurd. Ze wil het basisonderwijs „aanpassen aan de wensen van deze tijd", onder andere omdat steeds meer ouders gescheiden wonen of juist tweeverdiener zijn. Scholen krijgen de vrijheid de proef zelf in te vullen, als de kinderen maar 7.520 uur les krijgen in acht jaar en hun prestaties niet onder de flexibilisering leiden. Wanneer de proef slaagt, wordt de mogelijkheid tot flexibel basisonderwijs landelijk ingevoerd. In haar brief noemt Van Bijsterveldt de resultaten van De School in Zandvoort als reden om de proef te starten.

In het kantoortje van De School zit Marjolein Ploegman. In 2008 richtte ze De School op. Daarvoor was ze als onderwijskundige werkzaam op verschillende hbo- en mbo-scholen. Daar zag ze veel ongemotiveerde leerlingen. Groepsonderwijs op gezette tijden maakt van leerlingen makke schapen die geen keuzes kunnen maken, zegt ze. De school van de toekomst wordt wat haar betreft opgebouwd vanuit de individuele leerling. Zo benut je de potentie van elke leerling het beste. „Waarom moet ie-

> Leerlingen komen op hun eigen tijd binnen en pakken hun eigen werk uit hun laatje

dereen dezelfde lessen krijgen op dezelfde tijden? Hoe kan dat nou voor ieder kind even goed werken?"

Bij de oprichting van De School, in 2008, negeerde Ploegman bewust de wet. Onderwijs gegeven in door de minister vastgestelde vakanties mag je namelijk niet officieel meetellen als lestijd. Dat deed De School vanaf het begin wel. „We wilden iets aan de kaak stellen. Dan moet je risico durven nemen. Dat is gelukt", zegt Ploegman nu.

De School is gevestigd in een oud kerkgebouw, hartje Zandvoort. Het twaalfjarige meisje dat hier een nieuwe plek vond leidt rond, geholpen door een vriendinnetje van tien. Ze praten veel, enthousiast en door elkaar heen. Over de tekeningen aan de muur, de zelfgemaakte vlinders van gekleurd papier, hun medeleerlingen en de speciale manier van onderwijs op De School.

Op de vraag hoe de klaslokalen eruitzien op De School, had Ploegman vooraf verbaasd gereageerd. „Hoe bedoel je, klassen?" Er blijken helemaal geen klassen te zijn. De 52 leerlingen van De School zijn verdeeld over twee ruimtes. De twee vriendinnen zitten in 'de bovenbouw', voor kinderen tussen 8 en 12 jaar. Al mogen jongere leerlingen die met leren verder zijn dan hun leeftijdgenoten soms aanschuiven. De ruimte lijkt op een kantoortuin in een kinderjasje.

Leerlingen werken aan tafeltjes die in groepjes zijn neergezet. Ze overleggen zachtjes, maar doen allemaal ander werk. De één rekent, de ander spelt en weer een ander heeft een biologieboek voor zich. De leraar loopt rond. Iedere leerling heeft een dobbelsteen. Een rood vlak betekent 'niet storen'. Als het vraagteken omhoog is gedraaid, moet de leraar een vraag komen beantwoorden. In afwachting daarvan gaat de leerling verder met ander werk.

Zelden komen de twee vriendinnen tegelijk de school binnen. Dat is heel normaal. Leerlingen komen verspreid over de dag binnen, geven de leraar een hand en pakken hun eigen werk uit hun laatje. Ploegman: „Geen massale, drukke binnenkomst om acht uur 's ochtends. Binnenkomen gaat hier altijd rustig." Klassikaal onderwijs is er voornamelijk tussen 10.00 uur en 12.00 uur en 14.00 uur en 16.00 uur. Dan mogen leerlingen niet in- en uitlopen en is er bijvoorbeeld gezamenlijk wiskunde, Engels of techniek. Verder houden leerlingen zelf op hun eigen weekplanner bij wanneer ze naar school gaan en welke stof ze moeten doen.

Elke tien weken wordt een individueel onderwijsplan samengesteld. Dat gebeurt in een gesprek van een uur tussen het kind, de leraar en één van de ouders. Het meisje van twaalf heeft vorige week met haar lerares, Andrea Koopmans, en haar moeder afgesproken de komende tien weken spelling anders te gaan oefenen. Aan de hand van de in dat gesprek gestelde doelen wordt elke week een leerplan gemaakt.

Net als iedere basisschool in Nederland moet De School zich houden aan de Wet primair onderwijs. De School is verplicht leerlingen een bepaald aantal lesuren te bieden. In Zandvoort moeten leerlingen dat (met hun ouders) zelf indelen. Zo kan een leerling ervoor kiezen tien weken op vakantie te gaan, als dat maar wordt ingehaald en alle verplichte stof na acht jaar is behandeld.

Dat de leerlingen – vanaf 4 jaar – zoveel inspraak hebben, komt door de sociocratische inslag van De School:

> Een leerling kan ervoor kiezen tien weken op vakantie te gaan, als dat maar ingehaald wordt

elk kind heeft een individuele stem, maar wel met gebruik van argumenten. Werkt een bepaalde lesmethode niet en wil de leerling een ander leerboek? Het is mogelijk, maar alleen als de leerling kan aangeven waarom. Zoals het meisje van twaalf, dat uit de vorige spellingmethode de werkwoorden niet snapte. Ze stelde voor om een ander boek te gebruiken en nu werkt het wel.

De twee vriendinnen zijn een trap afgelopen en maken nu radslagen in het kleine danszaaltje, beneden in de oude kerk. De grootste voordelen van het flexibel onderwijs zijn voor hen dat ze niet opgejaagd worden en dat ze op hun eigen niveau kunnen werken. Nadelen zijn er ook, zeggen ze: „Als ik een lange dag heb ingepland, is het moeilijk me de laatste uren te concentreren." Haar vriendin: „Soms zou ik opdrachten graag samen met vriendinnetjes maken, maar dan kan dat niet omdat we andere weekplanners hebben."

De keuze voor De School was voor de moeder van het meisje van twaalf een lastige. Ze heeft er lang over getwijfeld. „Toen ze naar de basisschool ging, hebben wij heel bewust gekozen voor een traditionele school. Daar hadden we vertrouwen in. Uiteindelijk bleek het niet te werken, dus is dit beter." Haar andere twee kinderen zitten nog wel op een traditionele school, dichtbij huis.

Op De School zitten ook leerlingen die het 'basispakket' volgen. Dat betekent elke dag onderwijs van 08.00 uur tot 14.00 uur en vrij tijdens de reguliere schoolvakanties. Het vriendinnetje van tien volgde die weg eerst ook. Dat had ook met de kosten te maken. Nu volgt ze het 'totaalpakket'. Handig, want dan hoeft ze niet meer elke ochtend heel vroeg op te staan om vanuit haar woonplaats Amsterdam naar Zandvoort te reizen.

De extra kosten voor het flexibele onderwijs op De School zijn dezelfde als die voor drie dagen buitenschoolse opvang in de week. Per jaar komt dat neer op 5.636 euro. Ouders hebben wel recht op een toeslag voor kinderopvang. Daarnaast betalen ouders op De School 500 euro voor eten, drinken en overblijven en 500 euro vrijwillige ouderbijdrage per jaar. Kinderen moeten op De School minimaal 940 uur per jaar onderwijs volgen, maar meer uren maken mag altijd.

De fijnste tijd om op school te zijn? De twee vriendinnen hoeven niet lang na te denken. „De normale vakanties natuurlijk." Die plannen ze graag in als lestijd. Veel leerlingen zijn dan weg, de school is rustig en je kunt prima doorwerken. Ze giechelen: „En de juf is ook meteen minder chagrijnig."

Kinderen bepalen zelf hoe hun lesrooster eruit ziet op De School in Zandvoort, daardoor begint en eindigt iedereen op een ander tijdstip de schooldag. Foto NRC Handelsblad, Maurice Boyer

Moet je hard zijn tegen Sietske?

'Extreem hoge' eis tegen 26-jarige moeder die vier baby's doodde

Morgen doet de rechter uitspraak in de zaak tegen de Friese tandartsassistente die haar vier baby's zou hebben gedood. Het OM heeft 12 jaar celstraf geëist. Extreem veel, zeggen experts.

Door onze redacteur DANIELLE PINEDO

AMSTERDAM. Sietske H. zou haar baby's „compleet hebben verloochend". Ze zou de kindjes „letterlijk en figuurlijk hebben weggedrukt". Uit haar delicten spreekt volgens de officier van justitie „een grote leugenachtigheid".

Morgen doet de rechtbank in Leeuwarden uitspraak in de zaak tegen de 26-jarige Friezin die terechtstaat voor het doden van haar vier pasgeboren baby's. Er is 12 jaar cel geëist: de maximumstraf.

„Een ongelooflijk hoge strafeis", vindt rechtshistoricus Sjoerd Faber, die zich verdiepte in de geschiedenis van neonaticide, zoals het doden van pasgeborenen in de vakliteratuur heet. Hij kan zich niet herinneren dat de laatste jaren zo'n hoge strafeis werd gesteld. „Ik vermoed dat dat komt doordat de verdachte weigert mee te werken aan onderzoek door het Pieter Baan Centrum."

Ook Katinka de Wijs-Heijlaerts, die onderzoek doet naar de persoonlijkheid van vrouwen die neonaticide plegen, is verrast dat het Openbaar Ministerie de maximale straf heeft geëist tegen de vrouw uit Nij Beets. Bij de zaken die deze forensisch psycholoog in de periode 1994–2003 onder ogen kreeg, werden straffen van maximaal twee jaar opgelegd. „Maar in al die gevallen had de moeder één kind om het leven gebracht. Met vier babylijkjes is deze zaak anders dan andere zaken."

In Nederland komen per jaar tien tot vijftien gevallen van kinderdoding aan het licht. In een kwart van de zaken worden de kinderen binnen 24 uur na hun geboorte om het leven gebracht; in een kwart van de gevallen na langer dan één dag, maar korter dan een jaar. Bijna tweederde van de kinderdoders is vrouw. De slachtoffers zijn meestal jongens. Dat blijkt uit het promotieonderzoek *Moordouders* (2007) van psycholoog Toon Verheugt. Zijn onderzoek geldt

Bloemen voor de woning van Sietske H. (2010) Foto Alex de Haan

als het meest uitgebreide naar kinderdoding in Nederland.

In *Étude Médico-Légale sur L'Infanticide* (1868) werd voor het eerst aandacht besteed aan kinderdoding. De Franse arts Ambroise Tardieu onderzocht zestig casussen van moeders die hun kind vlak na de bevalling doodden, en ontdekte dat het meestal om dienstbodes ging. De vrouwen hielden hun zwangerschap geheim – uit angst voor ontslag – en verstikten

> Waarom bleven de koffers met babylijkjes op de zolder van haar ouderlijk huis onopgemerkt?

de baby vlak na de geboorte. Abortus werd in Frankrijk pas ruim een eeuw later gelegaliseerd.

Tegenwoordig kunnen we twee soorten kinderdoding onderscheiden, zegt Harald Merckelbach, hoogleraar rechtspsychologie in Maastricht. Enerzijds heb je de moeders – zelden gaat het volgens hem om vaders – met een psychiatrische aandoening, anderzijds de moeders die hun leven als uitzichtloos ervaren. „Uit de wijze waarop het delict gepleegd is, kun je vaak de categorie afleiden: vrouwen met een depressie of psychose brengen hun kind met een wapen om het leven, vrouwen wier leven te complex wordt met een kind, kiezen voor verstikking."

Merckelbach werd één keer als deskundige ingeschakeld bij een kinderdodingszaak. De 21-jarige Kim V. bracht in 2006 haar twee jaar oude dochter en vijf maanden oude zoon om het leven na drugsgebruik. Haar advocaat vroeg Merckelbach of hij het rapport van het Pieter Baan Centrum wilde analyseren. Diens conclusie: zeer matig. „De psychiaters vergeleken haar casus niet met andere casussen. Zij hadden weinig aandacht voor de werking van de drugs die zij gebruikte. En zij hanteerden een cirkelredenering: Kim V. is gestoord omdat zij haar kinderen heeft vermoord. En zij heeft haar kinderen vermoord omdat zij gestoord is."

Het Amsterdamse hof legde Kim V. vorig jaar een gevangenisstraf op van 4 jaar en tbs met dwangverpleging. Onbegrijpelijk hoog, vindt Merckelbach; Amerikaans onderzoek wijst uit dat jarenlange gevangenisstraffen bij kinderdoding weinig effect hebben. „Ook bij Sietske H. hanteert het OM een veel te hoge strafeis", zegt de rechtspsycholoog. „Ik vraag mij af wat het daarmee beoogt. Wordt zij in die periode behandeld? Moet de eis andere moeders afschrikken? Dat laatste lijkt mij zinloos, want de overgrote meerderheid van de moeders snapt dat je met kinderdoding niets oplost."

Het OM acht Sietske H. volledig toerekeningsvatbaar. Omdat zij niet wil meewerken aan een uitgebreid psychisch onderzoek, kan niet worden nagegaan of zij een stoornis heeft. Dat de tandartsassistente haar zwangerschappen en lugubere daden zo goed verborgen wist te houden, wekt bij velen verbazing. Waarom zijn haar rondere vormen niemand opgevallen? Hoe kon zij bevallen zonder assistentie? Waarom bleven de koffers met babylijkjes op de zolder van haar ouderlijk huis onopgemerkt? Zonder veel problemen ontdeed zij zich van haar nageslacht. „Alsof ik het zelf niet was", zou zij later zeggen. „Ik voelde alleen paniek en schaamte wat mensen van me zouden zeggen. Dat ik niet in het perfecte plaatje paste. Het gevoel van angst overheerste."

De Brugse procureur Jean-Marie Berkvens kent de argumenten. Als rechter-commissaris behandelde hij in 1987 de zaak van Myriam M., die op het toilet van een warenhuis beviel van twee meisjes, om hun vervolgens de adem te ontnemen met proppen toiletpapier. Na lange verhoren – de vrouw werd opgespoord via camerabeelden – bleek dat zij in totaal acht nakomelingen had omgebracht. Berkvens: „Bij ieder verhoor kwam er een nieuwe babymoord aan het licht. Verbijsterend was het, vooral door haar eenvoudige werkwijze. Voorbehoedmiddelen en abortussen vond zij te duur. De baby's die zij thuis had omgebracht, zette zij tijdelijk in een vuilniszak op het balkon – totdat de vuilkar kwam."

Net als Sietske H. oogde Myriam M. „volkomen bekwaam", zegt Berkvens. „Ze was niet dom en niet gemarginaliseerd. Ik vond haar alleen wat emotieloos." Hij zucht. „Maar ja, wat wil je? Wie acht kinderen om het leven brengt, moet zich wel van zijn eigen gevoel afsluiten."

Moszkowicz: Wilders is al veroordeeld

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM. Bram Moszkowicz heeft vanochtend voor de rechtbank in Amsterdam opnieuw gepleit dat het Openbaar Ministerie (OM) in de zaak tegen Geert Wilders niet ontvankelijk is. De advocaat stelde niet de rol van het OM ter discussie, maar ging wederom in op de beschikking van het gerechtshof van Amsterdam dat Wilders „al veroordeeld heeft".

Het was de beschikking van het hof die het OM dwong de PVV-leider toch te vervolgen voor groepsbelediging en het aanzetten tot haat en discriminatie. Volgens Moszkowicz gingen de raadsheren van het gerechtshof in hun beschikking veel te ver. Bovendien heeft één van hen, raadsheer Tom Schalken, daarna „te vuur en te zwaard" het vervolgbevel verdedigd. Onder meer tijdens een diner met één van Wilders' getuigen.

Net als in de eerste ronde van het proces, dat vorig jaar strandde toen Moszkowicz de rechters wraakte, stelt de advocaat dat het hof het onschuldbeginsel heeft geschonden. „Hoe zou u het vinden als u al was veroordeeld terwijl de dagvaarding nog niet was uitgeschreven?", vroeg hij de rechters.

Twee maanden geleden nog verwierp de rechtbank een vergelijkbaar niet-ontvankelijkheidsverzoek van Moszkowicz. Wilders' advocaat wilde echter naar aanleiding van de getuigenverklaringen van de aanwezigen bij het beruchte Vertigo-etentje nog eens zijn preliminair verweer voeren. Hij gaf toe dat het niet het Openbaar Ministerie was dat hij een discutabele rol in het proces toedicht, maar „ons systeem kent nu eenmaal geen andere sanctie dan de niet-ontvankelijkverklaring". Vorige maand nog probeerde Moszkowicz het proces opnieuw door wraking van de rechters stil te leggen.

In zijn urenlange betoog vanmorgen ging Moszkowicz in op de kritiek dat Wilders en hijzelf in dit proces de rechterlijke macht zelf aanvallen. Zij zijn daartoe „uitgelokt", aldus de advocaat. Overigens wordt zijn cliënt „liever vrijgesproken dan dat hij het Openbaar Ministerie niet ontvankelijk verklaard ziet", zei Moszkowicz.

Vanmiddag zou het OM reageren. De rechter zal zich vervolgens over het verzoek uitspreken.

Smartegeld van leerling voor docent

Door onze correspondent

LEEUWARDEN. Een oud-leerlinge van CSG Bogerman in Sneek moet een docente Nederlands 10.000 euro smartengeld betalen, wegens een valse aantijging van seksueel misbruik. Dit heeft de meervoudige civiele kamer van de Leeuwarder rechtbank bepaald. Het is uitzonderlijk dat een leerling smartengeld moet betalen aan een docent na een valse beschuldiging.

In 2007 zei de toen 16-jarige leerlinge dat de docente haar had gedwongen tot seksuele handelingen in haar werkkamer. Ook zou ze daar zijn misbruikt door een onbekende man. Ze zei dat ze daartoe zeventien keer uit de klas werd gehaald door de docente. De school zocht de beschuldigingen uit, maar lichtte de docente pas na twee jaar over dat onderzoek in. Dit terwijl het schoolprotocol voorschrijft dat hoor en wederhoor moet worden toegepast.

Elke keer dat de oud-leerlinge de docente Nederlands opnieuw ten onrechte beschuldigt, moet ze 2.500 euro boete betalen. De leerlinge draait ook op voor de 3.200 euro aan proceskosten. De school zelf moest de docente vorig jaar al 50.000 euro smartengeld uitkeren, omdat de aanklacht niet zorgvuldig was afgehandeld.

De advocaat van de docente, Justus Werle, noemt het vonnis belangrijk voor zijn cliënt: „Een bevestiging dat het een compleet verzonnen verhaal was van de leerlinge."

De docente Nederlands zit sinds 2009 met een zware burn-out thuis, aldus haar advocaat. „Ze is mentaal in een slechte conditie en wil nooit meer voor de klas." De school heeft de docente overigens op bevel van de kantonrechter volledig gerehabiliteerd, maar blijft volgens Werle in gebreke bij de reïntegratie van de vrouw.

De school beloofde verder, aldus de advocaat, dat de docente volledig schadeloos zou worden gesteld. Maar volgens Werle blijft de school ook op dit punt in gebreke. Over deze kwestie loopt nog een procedure bij de kantonrechter.

Advocaat Werle: „De docente en haar echtgenoot hebben een horecagelegenheid moeten verkopen om de advocaatskosten van een ton te kunnen voldoen."

'Klokkenluider niet goed beschermd'

ROTTERDAM. Klokkenluiders krijgen te weinig aandacht en bescherming. Dat geldt ook voor journalisten die gelekte informatie doorgeven in het algemeen belang. Dat concluderen wetenschappers in de tweede *Nationale Persvrijheidsmonitor*, die morgen wordt gepresenteerd. Deze realiteit in Nederland staat haaks op jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Het wachten is op het in 2008 aangekondigde wetsvoorstel bronbescherming, stellen de onderzoekers. In de monitor is verder aandacht voor het „alarmerende" wetsvoorstel dat de strijd tegen computercriminaliteit moet versterken. Dit voorstel lijkt volgens de wetenschappers, onder leiding van hoogleraar mediarecht Wouter Hins, sterk op een publicatieverbod. De monitor signaleert opnieuw dat de Wet openbaarheid van bestuur aan modernisering toe is. (Novum)

OM gaat niet in beroep in zaak-Marco Kroon

ROTTERDAM. Het Openbaar Ministerie (OM) gaat niet in hoger beroep tegen de vrijspraak inzake drugsbezit van de geridderde militair Marco Kroon. Het OM in Arnhem verwacht niet dat het gerechtshof tot een ander oordeel zal komen dan de militaire strafkamer op 22 april deed. Kroon werd toen tot een boete veroordeeld voor het bezit van stroomstootwapens. Gebruik van cocaïne of mdma (xtc) werd niet bewezen geacht. Een veroordeling had Kroon zijn baan bij defensie en zijn Militaire Willemsorde kunnen kosten. Hij kreeg die onderscheiding in 2009 voor moed tijdens gevechten in Afghanistan. Kroon had zelf al aangegeven niet in beroep te gaan. (NRC)

Taakstraf voormalig bevelhebber Uruzgan

ROTTERDAM. De militaire rechtbank in Arnhem heeft een voormalig bevelhebber van de Nederlandse troepen in Uruzgan vandaag veroordeeld tot een werkstraf van tachtig uur, waarvan de helft voorwaardelijk, voor mishandeling van zijn vriendin. De uitspraak is gelijk aan de eis van justitie. De rechtbank acht bewezen dat de 48-jarige kolonel zijn vriendin tussen oktober en december meerdere keren mishandelde. De kolonel is hoofd opleidingen van de Nederlandse Defensie Academie, voorheen de KMA. Hij leidde een gevechtsgroep in Irak en stond in 2008 aan het hoofd van de Task Force Uruzgan. Naar aanleiding van de incidenten had Defensie de militair geschorst, maar die schorsing werd vorige maand opgeheven. (Novum)

VVD'er Huffnagel uit Haagse gemeenteraad

ROTTERDAM. Per 18 mei zal Frits Huffnagel (VVD) de gemeenteraad van Den Haag verlaten. Huffnagel werd vorig jaar maart gekozen in de raad en was daarvoor wethouder in die stad. Eerder was hij raadslid en wethouder in Amsterdam. Behalve raadslid in Den Haag was Huffnagel (42) commentator bij *WNL Ochtendspits* en presentator bij *BNR PepTalk*. Huffnagel vertrekt omdat hij meer tijd wil kunnen besteden aan zijn onlangs opgerichte adviesbedrijf. (NRC)

Advertentie

Sociaal-democraten blikken op 1-meiviering in Zwolle terug op een verdienstelijk verleden; Mei Li Vos blikt in boek terug op een leerzaam Kamerlidmaatschap

De PvdA is 'best wel trots' op zichzelf

De PvdA vierde haar 65ste verjaardag, met kopstukken Kok, Bos en Cohen. Over „de boel bij elkaar houden" en het vinden van een vrouw.

Kopstukken van de jubilerende PvdA, tijdens de 1-meiviering in Zwolle: Wouter Bos, Wim Kok, Job Cohen, Hedy d'Ancona en Jan Pronk. Foto HH

Door onze redacteur
PIETER VAN OS

ZWOLLE. Ter ere van het 65-jarige bestaan van hun partij zaten de PvdA-leiders Wim Kok, Wouter Bos en Job Cohen gistermiddag voor het eerst samen op één podium. Het was feest. En dus draaiden ze hun hand er niet voor om elkaar te bewieroken. Toch deinsden ze er ook niet voor terug om een stekelig eerlijk antwoord te geven op onschuldige vragen die daar duidelijk niet voor bedoeld waren. Zoals, aan Bos: „Voelde de verantwoordelijkheid zwaar iemand als Wim Kok op te volgen?" Bos: „Nee."

Kok, die eerder vertelde die verantwoordelijkheid wel te hebben gevoeld, zette de zaak recht: „Maar ík volgde Joop den Uyl op."

Gelach in de Zwolse zaal. Die was voornamelijk gevuld met oudere leden. Enkelen waren zelfs al lid vanaf de oprichting van de partij, in 1946. Zij kregen een Willem Dreespenning van huidig partijleider Job Cohen.

Verder was er luid applaus voor de antwoorden van de (oud-)partijleiders op de belangrijkste vraag van de dag: waarom is 65 jaar PvdA een feestje waard?

Bos vertelde zijn vrouw aan de partij te danken, tot hilariteit van de zaal

Kok gaf zijn antwoord, met de meest nadrukkelijke dictie: „Met vallen en opstaan, maar als geen ander, heeft onze partij een stem gegeven aan hen die deze niet hadden."

Bos bracht de benoemingen van Nebahat Albayrak tot staatssecretaris en van Ahmed Aboutaleb tot burgemeester van Rotterdam in herinnering.

Cohen sprak over de oudedagsvoorziening die onder Drees was ingevoerd: „Voor die tijd was er gewoon niets! Ongelofelijk!"

Ook noemde hij een eigen 'ahamoment'. Als burgemeester zag hij eens een filmpje van de Jordaan aan het einde van de jaren 50. Wie de deplorabele toestand van die wijk toen vergelijkt met die van nu, zei hij, ziet wat de sociaal-democratie in Nederland voor elkaar heeft gekregen.

Zelfvoldaan? PvdA'ers krijgen het verwijt wel eens. Kok wierp de vraag zelf op, om hem ook zelf te beantwoorden. „Nee. Nooit. Zelfvoldaanheid is een slechte eigenschap. Maar we mogen ook wel eens trots zijn op dat wat wel goed is gegaan." Met dat „ook wel eens" hintte hij naar de 'partijtraditie van zelfkastijding'. De zinsnede is van Frans Timmermans, het Kamerlid dat PvdA'ers met 'flagellanten' heeft vergeleken: gelovigen die zichzelf ritueel geselen.

Kok liet gisteren zelf direct zien hoe hij het zou doen; hij haalde hard uit naar „de populisten van vandaag". Het „tegen elkaar uitspelen van bevolkingsgroepen" is volgens hem alleen maar toegenomen sinds zijn vertrek in 2002. „Het hoort niet. Het is niet fatsoenlijk."

En dan was er natuurlijk de vraag naar „de uitdagingen" voor de PvdA. Kok zei daarop altijd „te zullen blijven pleiten voor een internationaal ingestelde sociaal-democratie". De partij moet niet meedoen met de „naar binnen gerichte" neiging van de hedendaagse politiek in Nederland. Bos haalde de uitspraak van Den Uyl aan over „de boel bij elkaar houden": een blijvende uitdaging.

En dan was er de vraag waarom mensen ooit lid waren geworden. Hedendaagse burgers verantwoorden hun keuze inhoudelijk. Maar enkele decennia terug was dat niet nodig. Politiek was toen nog een uitgesproken familieaangelegenheid, bleek uit de antwoorden van enkele leden die er 65 jaar geleden ook al bij waren.

„Van huis uit waren we rood. Heel erg rood", aldus het lid Van der Laan, uit Zwolle. Hij had zijn vrouw aan de partij te danken, voegde hij eraan toe. Dat bleek bij anderen net zo. Zelfs bij een van de leiders. Bos vertelde ook zijn vrouw aan de partij te danken, tot hilariteit van de zaal. Kok sprak over een paplepel; zijn vader was vakbondsman, VARA-man en PvdA'er.

Familie, was de conclusie, brengt de partij geen leden meer. Hoe nieuwe te vinden, dat was een vraag voor na het zingen van de Internationale.

Advertentie

Acht *do's and don'ts* voor een (PvdA-)Kamerlid

Mei Li Vos kreeg geen nieuwe termijn voor de PvdA in de Tweede Kamer. Over wat ze leerde als parlementariër schreef ze een boek. „Schreeuw hard of stel eisen"

Door onze redacteur
PIETER VAN OS

DEN HAAG. Bijna vier jaar was ze Kamerlid. Ze had wel langer gewild, maar de selectiecommissie van de PvdA zette haar op een onverkiesbare plaats. In het boek *Politiek voor de leek* dat ze daarop schreef en dat vorige week verscheen, geeft ze de schuld vooral aan zichzelf. Haar fout? Ze had meer „machtshonger" moeten ontwikkelen. Ze bleef „te beschouwelijk", was het verwijt. Politiek gaat om actie.

Precies die beschouwelijkheid maakt het de politicologe Vos mogelijk nu scherp en openhartig terug te blikken – met een vlotte pen en een gevoel voor betrekkelijkheid die zeldzaam zijn op het Binnenhof. Daardoor kan iedereen die, net als zij, zonder noemenswaardige politieke ervaring plotseling in de Tweede Kamer belandt, dit boek gebruiken als lesmateriaal.

Wat zijn de *do's and don'ts* van het Kamerlidmaatschap?

1 Geef als nieuw Kamerlid niet te veel opvallende interviews

En vraag al helemaal niet aan een interviewer: „Scheer jij je ballen?" Dat gebeurde, schrijft Vos „in de context van een discussie met de interviewer over emancipatie – ook die van mannen." De journalist van *de Volkskrant* opende zijn artikel met die vraag over zijn ballen.

Het viel niet goed in de fractie, waar iedereen Vos direct „een beetje raar" vond.

Voorafgaand aan een Kamerlidmaatschap is het daarentegen juist wél oké om lijdend voorwerp te worden van een mediahype, schrijft Vos. Het voordeel is dan „dat je geen marketingkosten hoeft te maken". Want ben je eenmaal een „bekende Nederlander klasse C", dan groeit de kans dat de partijleider je uitnodigt voor een lunch. Waar hij je vraagt een Kamerlidmaatschap te overwegen. Dat overkwam Vos.

2 Zorg dat je lol hebt in vliegen afvangen en debattrucs

Zo niet, dat krijg je een lastige tijd in Den Haag. En iedereen weet: als je ongelukkig bent, functioneer je niet goed. „Als je het liefst inhoudelijk of wetenschappelijk van gedachten wilt wisselen, zal je nooit echt gelukkig worden van debatten om de debatten." En daar gaat het wel om in de Tweede Kamer. Wie zich wil laten overtuigen door argumenten van anderen, moet dat in de achterkamertjes doen. Daar kan het nog. Daarna rest slechts: vasthouden aan het eigen standpunt. En dat van anderen belachelijk maken.

3 Bereid je voor op strijd om de goede portefeuilles

Vos: „Je portefeuille is je kostbaarste goed als Kamerlid. Dan heb ik het niet over je portemonnee, maar over de onderwerpen waar jij als Kamerlid de woordvoerder over bent. Via je portefeuille maak je naam en faam, of ga je roemloos ten onder."

Dat weten Kamerleden. Vos kreeg zzp'ers, flexwet en consumenten. Dat laatste, zo denkt ze, omdat ze „vast wel lekker" overkomt in consumentenprogramma's als *Radar* en *Kassa*. Haar fout? Ze was vergeten met collega Pauline Smeets te bespreken („op zijn minst") dat zij de zzp'ers van Smeets overnam. De zelfstandigen waren Smeets' „kindje" geweest. Verbouwereerd antwoordde ze haar collega dat ze geen idee had dat Smeets dat onderwerp had gedaan. „Dat was misschien een niet al te handig verweer." De 'toko-Vos in de PvdA NV' had er een vijand bij.

4 Pas op met ironisch bedoelde opmerkingen

De Kamer wilde een onafhankelijk onderzoek naar woekerpolissen. Toenmalig minister van Financiën Wouter Bos (PvdA) kwam telkens met een nieuwe reden voor uitstel. In het debat zat Vos „wat hardop te denken". Ze grapte dat naar het uitstel van het *onafhankelijk* onderzoek wellicht een *parlementair* onderzoek moest komen. Stom! Zo'n onderzoek is het zwaarste wapen dat de Kamer heeft om de regering te controleren. Dreigde Vos haar eigen minister daarmee? Nee, nee, probeerde Vos nog, dit was ironie. Ze bedoelde slechts te zeggen dat de ophef over het uitstel „wel heel ver" van de eigenlijke zaak afstond, de vier miljoen gedupeerden met een woekerpolis. Te laat. Giftig sms'je van Bos. „Ik probeerde mezelf voor te houden dat dit in de beste kringen voorkomt, maar dat hielp niet echt."

5 Vertrouw journalisten en collega's niet

Zelfs niet als je denkt dat het je vrienden zijn – iets wat Mei Li Vos vrij vaak deed. Neem De Roddel. Toen Vos eens verdwaalde in het Kamergebouw, en samen met haar mannelijke collega Paul Tang in de fractiekamer van de CDA belandde, maakten twee CDA'ers daar een vuige roddel van: Vos en Tang zouden de liefde met elkaar hebben bedreven. Dat was niet waar, maar de roddel was er wel. Dat rechtvaardigde een artikel, redeneerden enkele journalisten, hoewel Vos de roddel tegensprak. Het werd landelijk nieuws. Vos in tranen.

6 Wil je tegen de fractielijn ingaan, zeg dat ruim tevoren

„Een Kalmaatje doen", noemden ze het in de PvdA-fractie. Naar het Kamerlid Paul Kalma, die voor de verkiezingen van vorige zomer uiteindelijk op een nog minder verkiesbare plek dan Vos belandde. Kalma stemde soms niet in lijn met de fractie.

Op zeker moment stemde de fractie tegen een referendum over de aangepaste versie van de Europese grondwet, het Verdrag van Lissabon. Kalma stemde voor. Dat had hij zijn fractiegenoten royaal tevoren laten weten.

Ook PvdA-Kamerleden Diederik Samsom, Martijn van Dam en Mei Li Vos wilden voor het referendum stemmen, maar ze kwamen daarmee te laat voor de fractie. Ze konden het toen tegenover hun fractiegenoten niet meer maken af te wijken van de fractielijn. Dat zou immers „nogal wat" hebben betekend voor fractiegenoten die hun eigen mening wel hadden ingeslikt uit naam van de eenheid. Wie zich dissident opstelt, is de argumentatie daarbij, ontkent dat anderen in de fractie last hebben van een opspelend geweten.

7 Pak altijd een rode roos als PvdA'er op campagne

Waarom? Als de Internationale wordt gezongen, kun je die tussen je tanden klemmen. Vos: „Voor het geval een camera mij spot, terwijl ik hopeloos aan het playbacken ben."

8 Wil je weer hoog op de lijst? Schreeuw hard of stel eisen

Vos dacht dat haar positie wel verdedigd zou worden als ze maar aardig en redelijk was en meewerkte. Een „verkeerde veronderstelling". Partijgenoot Ella Kalsbeek verdedigde Vos op het partijcongres met de woorden: „Mei Li heeft het best lastig gehad en heeft veel moeten leren."

Tof, dat soort steun.

Vakbondsleider

Mei Li Vos (1970) werd op 1 maart 2007 voor de PvdA lid van de Tweede Kamer. In 2005 was ze medeoprichter van het Alternatief voor Vakbond, die zich afzette tegen traditionele vakorganisaties die vooral voor oudere leden opkwamen. Van het AVV werd ze de eerste voorzitter. Vos studeerde politicologie aan de Universiteit van Amsterdam en promoveerde in 2001 .

Meerderheid tegen dubbel paspoort

ROTTERDAM. Ruim zestig procent van de Nederlanders is tegen een dubbele nationaliteit, vooral lageropgeleiden en 45-plussers. Een kwart vindt dat bij het verkrijgen van een Nederlands paspoort het andere paspoort niet hoeft te worden afgestaan.

Dat blijkt uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Nederland telde in 2010 ruim 1,1 miljoen inwoners die behalve de Nederlandse nationaliteit ten minste één niet-Nederlandse nationaliteit bezaten.

70 procent van de ondervraagden vindt dat ministers geen dubbele nationaliteit mogen hebben, 18 procent vindt van wel. Van de huidige bewindslieden heeft alleen staatssecretaris van Volksgezondheid Marlies Veldhuijzen van Zanten (CDA) twee nationaliteiten. Ze is ook Zweeds.

Ook het PVV-Statenlid in Gelderland Petra Kouwenberg heeft twee paspoorten. De nummer zes op de lijst van de partij, die zich altijd fel tegen dubbele paspoorten heeft uitgesproken, heeft naast een Nederlands document een Turks paspoort.

Met uitzondering van GroenLinks en de PvdA is bij alle politieke partijen een meerderheid van de kiezers het eens met de stelling dat ministers geen dubbele nationaliteit mogen hebben. Negen van de tien PVV-kiezers zijn tegen een dubbel paspoort voor ministers, en ongeveer driekwart van de stemmers op VVD, CDA en ChristenUnie. Van de PvdA-stemmers steunt 46 procent de stelling dat ministers geen dubbele nationaliteit mogen hebben, 35 procent is tegen. Veertig procent van de GroenLinks-stemmers onderschrijft de stelling, 41 procent niet.

In de leeftijdsgroepen tot 45 jaar vindt grofweg de helft dat bij het verkrijgen van een Nederlands paspoort afstand gedaan moet worden van de andere nationaliteit. Bij de hogere leeftijdsgroepen ligt dit tussen de 65 en 70 procent. Van de niet-westerse allochtonen vindt 60 procent dat meer nationaliteiten moet kunnen. Slechts 28 procent is tegen dubbele paspoorten. (Novum)

Brand Schoorl onder controle

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM. De brand die gistermiddag ontstond in het duingebied van Schoorl is onder controle. Wel heeft de brandweer bij het bluswerk last van ramptoerisme. Voor het hele gebied ten noordwesten van Bergen geldt sinds vannacht een noodverordening. Het gebied is gesloten voor publiek. Ook het strand is afgezet in verband met bluswerkzaamheden. Overtreders worden beboet.

De politie heeft gisteravond bij het strand van Bergen aan Zee twee mannen aangehouden op verdenking van brandstichting, een 19-jarige Alkmaarder en een 20-jarige man uit Oudorp. „Sinds januari zijn er al twintig branden geweest, dat ontstaat niet spontaan", aldus burgemeester Hafkamp op Radio 1.

In totaal zijn vannacht 500 brandweerlieden uit de regio in touw geweest om de brand te bestrijden. Vanochtend zijn twee Cougar-blushelikopters van defensie ingezet en een politiehelikopter. Volgens burgemeester Hafkamp is ongeveer driehonderd hectare natuurgebied door de brand aangetast. Evacuatie van bewoners was niet nodig.

„Van de natuurbranden heeft 90 tot 95 procent een menselijke oorzaak", zegt een woordvoerder van Staatsbosbeheer, dat verantwoordelijk is voor het duingebied bij Bergen. „Dat kan onvoorzichtigheid zijn of moedwillige brandstichting. We hebben de laatste tijd wel extreem droge jaren gehad. Met name het voorjaar is dan een heel gevaarlijke periode."

Staatsbosbeheer wijst ook op mogelijk kopieergedrag bij het aansteken van branden. Hoe meer aandacht voor branden, hoe meer natuurgebieden in vlammen opgaan, zo lijkt het. In Nederland wordt sinds eind jaren 90 niet meer bijgehouden hoeveel natuurbranden er jaarlijks zijn.

Over de afgelopen eeuw gemeten is eerder sprake van een afname van bosbranden, omdat de samenstelling van de Nederlandse bossen is veranderd. Na een aantal grote stormen met bosbranden in de jaren 70, aldus een woordvoerder van Het Bosschap, is bewust gekozen voor het aanleggen van gemengd bos in plaats van het brandbaardere naaldbos.

Schoorl en omgeving worden al enkele jaren geteisterd door bos- en duinbranden. Vorige zomer moest de brandweer minstens twaalf keer uitrukken. In augustus 2009 bedreigde een brand het dorp Catrijp. Toen moesten 550 bewoners worden geëvacueerd. Zestig hectare heide en bos werden vernietigd. Ook toen werd brandstichting vermoed. Hoeveel mensen voor brandstichting veroordeeld zijn, is niet bekend.

Beatrix viert zonnige Koninginnedag

THORN/WEERT/AMSTERDAM. De gemeente Amsterdam is gisteren tot laat in de avond bezig geweest met het schoonmaken van de stad na Koninginnedag. Er werden zo'n vierhonderd mensen ingezet. Een van de plekken met veel troep was het Museumplein (foto onder), waar een groot aantal artiesten optrad. De koninklijke familie vierde Koninginnedag in de Limburgse plaatsen Thorn en Weert. In Weert liet koningin Beatrix duiven los (foto boven), met op de achtergrond de Weertse burgemeester Wim Dijkstra. Ook kroonprins Willem-Alexander en prinses Máxima (foto rechts) waren van de partij; vrijdag waren ze in Londen voor het huwelijk van prins William. Foto's Merlin Daleman, Evelyne Jacq, WFA

Na dood zoon Gaddafi bij NAVO-actie

Ambassades in Libië vernield

TRIPOLI. In de Libische hoofdstad Tripoli zijn gisteren enkele westerse ambassades vernield nadat een van de zonen van kolonel Gaddafi zaterdag omkwam bij NAVO-bombardementen.

De Britse zender BBC toonde beelden van een volledig verwoeste Britse ambassade. Het gebouw was, evenals de Italiaanse ambassade en het Amerikaanse consulaat, bestormd door boze Libiërs. De Libische regering zei de vernieling van de ambassadegebouwen te betreuren, maar Groot-Brittannië houdt Gaddafi verantwoordelijk voor de gang van zaken. Londen wees uit protest de Libische ambassadeur uit.

De NAVO-bommen troffen zaterdag een wooncomplex van de familie-Gaddafi. De gedode zoon van Gaddafi is Seif al-Arab (29). Hij is een jongere broer van Seif al-Islam, die de afgelopen weken enkele malen namens het regime het woord voerde. Drie van kolonel Gaddafi's kleinkinderen kwamen eveneens bij het bombardement om het leven.

Volgens de Canadese luitenant-generaal Charles Bouchard had de NAVO Gaddafi zelf niet als doelwit bij de aanval. Het doel van de actie zou de uitschakeling van een militair commandocentrum zijn geweest. Maar volgens een Libische regeringswoordvoerder was het doel van de westerse coalitie wel degelijk Gaddafi om te brengen. Ook Rusland suggereerde dat de NAVO Gaddafi in het vizier had en veroordeelde het „disproportionele geweld". Het is onduidelijk of Gaddafi zich tijdens de aanval in het complex bevond.

VN-gebouwen in Tripoli werden gisteren eveneens aangevallen. De VN haalden daarop gisteren hun laatste buitenlandse personeel weg uit Tripoli.

Regeringsgezinde troepen zetten hun aanvallen op rebellen voort. De havenstad Misrata werd zwaar bestookt. Volgens artsen ter plaatse kwamen gisteren twaalf en vanochtend zes mensen om het leven in Misrata. Ondanks de beschietingen arriveerde zaterdag een Maltees schip met hulpgoederen in de haven van Misrata. De NAVO zei vrijdag en zaterdag mijnen te hebben geruimd die door het regime van Gaddafi nabij de haven zouden zijn gelegd.

Ook in het westen van Libië, bij de Tunesische grens, werd gevochten. Enkele granaten troffen de stad Dehiba in Tunesië. Tunesië tekende officieel protest aan tegen de schending van de grens. (AP, AFP, Reuters)

Saleh weigert plan aftreden te tekenen

SANAA. Een poging van Arabische Golfstaten om de Jemenitische president Ali Abdullah Saleh tot aftreden te bewegen lijkt te zijn mislukt.

Zaterdag moest Saleh zijn handtekening zetten onder een plan van de Samenwerkingsraad van de Golf (GCC) dat een geleidelijk einde moest maken aan zijn heerschappij. Maar Saleh weigerde het akkoord te ondertekenen. Een zondag geplande ceremonie in de Saoedische hoofdstad Riad werd afgeblazen. Een onderhandelaar van de GCC zou vandaag naar de Jemenitische hoofdstad Sana'a reizen om het akkoord te redden. De GCC bestaat uit Saoedi-Arabië, Koeweit, Bahrein, de Verenigde Arabische Emiraten, Qatar en Oman.

Het akkoord was tot stand gekomen na bemiddeling van de GCC tussen Saleh en de oppositie. Volgens het plan moest Saleh binnen dertig dagen na ondertekening de macht overdragen aan zijn vicepresident, een partijgenoot. Er zou een overgangsregering komen die presidentsverkiezingen moest organiseren. Jemenitische oppositiegroeperingen reageerden boos op Salehs weigering zijn aftreden te aanvaarden. Een oppositiewoordvoerder zei dat er nu „opties voor escalatie" op tafel lagen. De oppositie, bestaande uit progressieve en islamitische groeperingen, zei eerder het stappenplan van de GCC te omarmen.

Sinds maart vinden vrijwel wekelijks anti-regeringsmanifestaties plaats in Jemen. Ook afgelopen vrijdag demonstreerden tienduizenden mensen in Sana'a en elders voor het aftreden van Saleh. Zaterdag kwamen twee militairen en drie burgers om bij geweld in de zuidelijke stad Aden, tijdens een demonstratie tegen Saleh.

Gisteren werden drie soldaten werden gedood bij een aanval in de zuidelijke provincie Abyan, die volgens de regering het werk was van Al-Qaeda. (AP, AFP, Reuters)

Arrestaties in heel Syrië, tanks beschieten Deraa

BEIROET. Syrische veiligheidsdiensten hebben gisteren en vanochtend in steden in het hele land honderden arrestaties verricht onder sympathisanten van de protesten tegen het regime van president Bashar al-Assad. Volgens een Syrische activist werden vanmorgen in noordelijke steden Raqqa en Idlib razzia's gehouden. De westelijke stad Zabadani zou omsingeld zijn door een legermacht. De berichten kunnen niet onafhankelijk worden bevestigd. De autoriteiten hebben bijna alle buitenlandse journalisten het land uitgezet.

Het leger viel volgens ooggetuigen zaterdag de zuidelijke, van de buitenwereld afgesneden stad Deraa aan, waar de protesten zes weken geleden begonnen. Tanks zouden het oude centrum van de stad hebben bestookt. Ook zouden helikopters en scherpschutters zijn ingezet. De veiligheidsdiensten openden afgelopen vrijdag het vuur op demonstranten die de blokkade van de stad probeerden te doorbreken. In totaal zouden daarbij 66 mensen zijn gedood.

Volgens Syrische mensenrechtenorganisaties is het dodental sinds het begin van de protesten opgelopen tot bijna zeshonderd. Dat is niet onafhankelijk te bevestigen. Ondanks het geweld en de massale aanwezigheid van de veiligheidsdiensten en het leger lijken de protesten door te gaan. In de centrale stad Hom gingen vanmorgen duizenden mensen de straat op. Zij scandeerden „weg met het regime". In de noordelijke stad Rastan werd een begrafenis gehouden voor 17 mannen die vrijdag door agenten van de veiligheidsdienst werden gedood. (Reuters, AP)

Aanhouding van terreurverdachten sterkt autoriteiten in overtuiging dat Al-Qaeda nieuwe aanslagen voorbereidt

Drie terreurverdachten voorgeleid aan Duitse justitie

In de Duitse steden Bochum en Düsseldorf zijn eind vorige week drie terreurverdachten gearresteerd. Volgens justitie waren ze lid van een 'Al-Qaedacel' en vormden ze een „concreet en acuut gevaar".

De gearresteerde terreurverdachten werden na hun voorgeleiding aan het Bundesgerichtshof in Karlsruhe afgevoerd in een helikopter. Foto Reuters

Door onze correspondent JOOST VAN DER VAART

BERLIJN. Osama bin Laden is dood, melden de Amerikanen, maar de Duitse politie en justitie gaan er onverminderd van uit dat zijn terreurnetwerk Al-Qaeda leeft.

Het bewijs daarvan „is vrijdag in Noordrijn-Westfalen geleverd", zegt een justitiële bron desgevraagd. Op die dag werden tijdens een grote maandenlang voorbereide politieactie in de steden Düsseldorf en Bochum drie terreurverdachten en vermoedelijke leden van Al-Qaeda gearresteerd. De drie mannen vormden volgens justitie „een concreet en acuut gevaar". Ze zouden aanslagen hebben willen plegen op grote mensenmenigten, bijvoorbeeld in treinen of tijdens het Eurovisiesongfestival op 14 mei in Hannover.

Leider van de groep is de Duitse Marokkaan Abdeladim El-K. (29), een oud-student bouwkunde aan de universiteit van Bochum. Hij had Duitsland officieel verlaten, maar is illegaal teruggekeerd om samen met de andere verdachten, Jamil S. (31) en Amid C. (19), bommen te fabriceren.

Hun werk was weliswaar het experimenteerstadium nog niet voorbij, maar voor officier van justitie Rainer Griesbaum staat vast dat ze een bloedbad wilden aanrichten. „Ze beschikten over chemicaliën en wilden splinterbommen met metaaldeeltjes fabriceren."

Al in de herfst van 2010 is de groep door het *Bundeskriminalamt* opgespoord. Sindsdien loopt het onderzoek, zijn telefoons van de verdachten afgeluisterd en hun computers gecontroleerd. De politie is de drie op het spoor gekomen na aanwijzingen van de Hamburgse terreurverdachte Ahmad S., die vorig jaar in Afghanistan werd aangehouden. Samen met een andere informant zou hij uitspraken over de „Düsseldorfse Al-Qaedacel" hebben gedaan. De politie gaat ervan uit dat meer personen, „mogelijk zeven tot acht", deel hebben uitgemaakt van de groep rondom Abdeladim El-K.

Hoofdverdachte Abdeladim El-K., zo ontdekte het Bundeskriminaalamt, stond in nauw contact met „een hoge functionaris van Al-Qaeda in het Afghaans-Pakistaanse grensgebied". El-K. is begin vorig jaar naar een regionaal opleidingskamp van de terreurorganisatie gereisd. Daar heeft hij van de Al-Qaedaleiding opdracht gekregen om in Duitsland een bomaanslag te plegen.

Politie en justitie houden er rekening mee dat in Duitsland tussen de 130 en 150 extremistische moslims leven die tot terreur bereid zijn. Onder hen zouden zich ten minste twintig mensen bevinden die in terreurkampen in Pakistan en Afghanistan een opleiding hebben gehad.

Vorig jaar werden de hoofdverdachten van een islamitische terreurcel in Duitsland, de zogeheten Sauerlandgroep, tot lange gevangenisstraffen veroordeeld. Ook zij wilden bomaanslagen plegen. Onder hen waren twee autochtone Duitsers die tot de islam waren bekeerd.

In augustus 2010 werd op last van justitie in Hamburg de Taibamoskee gesloten, in de volksmond beter bekend als de 'terreurmoskee'. Hier bezochten terroristen als Mohammed Atta, een van de hoofddaders van '9/11', de godsdienstoefeningen. Tot de sluiting werd in de Taibamoskee dagelijks de perfiditeit van het Westen verkondigd en de haat jegens de 'ongelovigen' aangewakkerd.

In Duitsland zijn wegens terreurdreiging sinds afgelopen najaar op veel plaatsen extra veiligheidsmaatregelen van kracht.

Osama bin Laden inspireerde sympathisanten tot aanslagen in Europa

Osama bin Laden inspireerde een hele generatie moslimextremisten. Een kleine greep uit gelukte en verijdelde aanslagen en complotten sinds 11 september 2001 in Europa:

13 september 2001: ex-profvoetballer Nisar Trabelsi en anderen willen een aanslag plegen op de Belgische luchtmachtbasis Kleine Brogel. Trabelsi is veroordeeld tot 10 jaar cel. Hij zou lid zijn van Al-Qaeda.

24 december 2001: op een vlucht van Parijs naar Miami probeert Richard Reid zijn schoen tot ontploffing te brengen. Hij krijgt levenslang. Hij zou door Al-Qaeda zijn getraind.

11 maart 2004: tien bommen, met mobieltjes op afstand geactiveerd, ontploffen in de ochtendspits in vier forensentreinen bij Madrid: 191 doden en ruim 1.800 gewonden. De aanslagen worden opgeëist door de Abu Hafs Al-Masri Brigades, die deel zouden uitmaken van Al-Qaeda.

7 juli 2005: vier Britse moslimextremisten blazen zich in de metro en een dubbeldekkerbus in Londen op. Er vallen 52 doden en ruim 770 gewonden. Al-Qaeda-in-Europa eist de verantwoordelijkheid op, maar bewijs wordt niet gevonden.

10 augustus 2006: 29 verdachten worden opgepakt omdat ze op vluchten tussen Londen en de Verenigde Staten vloeibare explosieven tot ontploffing willen brengen. De mannen deelden de ideologie van Al-Qaeda.

25 december 2009: de Nigeriaan Umar Farouk Abdulmutallab probeert op een vlucht tussen Amsterdam en Detroit een bom die hij in zijn ondergoed draagt, tot ontploffing te brengen. De Jemenitische afdeling van Al-Qaeda eist de aanslag op.

Sociaal-democraten tarten gevestigde orde in Canada

Voor de vierde keer in zeven jaar kiezen de Canadezen vandaag een nieuw Lagerhuis. De sociaal-democratische NDP geldt voor het eerst als serieuze uitdager van Conservatieven en Liberalen.

Door onze correspondent FRANK KUIN

MONTREAL. De deur van een oranje campagnebus gaat open bij een markt in de Canadese stad Montreal, en daar is de man op wie een menigte kiezers heeft gewacht: Jack Layton, leider van de sociaal-democratische New Democratic Party (NDP), de onverwachte ster van de campagne voor de Canadese parlementsverkiezingen van vandaag.

„De volgende premier van Canada", roept een aanhanger, terwijl Layton, een 60-jarige politieke veteraan, een rondgang met een wandelstok begint. Er worden plakkaten omhoog gehouden met teksten als '*Travaillons Ensemble*' (Samen aan het werk) en '*We can do this*' – een referentie aan Obama's '*Yes we can*'. Mensen scanderen „Jack, Jack!"

„Samen kunnen we een hoop veranderen", roept Layton, die in enkele weken omhoog is geschoten in de peilingen, van een hopeloze positie als leider van een kleine oppositiepartij tot een geduchte concurrent die de regerende Conservatieven van premier Stephen Harper op de hielen zit. „De verandering begint met uw stem!"

Layton is de plotselinge aanvoerder van wat sommigen omschrijven als een „democratische revolutie" in Canada – een volksbeweging die het traditionele tweepartijenstelsel resoluut verwerpt. Zijn verrassende opmars tot een serieuze kanshebber heeft de verkiezingen, waarop aanvankelijk zo goed als niemand zat te wachten, het karakter gegeven van een onvoorspelbare race waarin elke stem telt.

Het is een onwaarschijnlijke ommekeer voor Layton, die herstellende is van prostaatkanker en een heupoperatie. Al ruim acht jaar leidt hij de NDP, een kleine linkse partij die bijna vijftig jaar bestaat maar nooit kans maakte op regeringsmacht. Die is sinds de vorming van Canada in 1867 beurtelings in handen van twee oude partijen, de Conservatieven en de Liberalen. Harpers kabinet viel eind maart over een motie van wantrouwen van de Liberalen.

Bij het begin van de huidige campagne werd de race dan ook voorgesteld als een zoveelste keuze tussen die twee. Harper, die sinds 2006 regeert met een parlementaire minderheid, heeft het electoraat gevraagd om een stabiele meerderheid, om zijn beleid van economisch herstel te kunnen voortzetten. Hij waarschuwt voor een „roekeloze coalitie" van oppositiepartijen die tegen hem zal samenspannen als hij vandaag geen meerderheid krijgt.

Ook volgens Michael Ignatieff, de leider van de Liberalen, hebben kiezers een keuze tussen twee opties. „Er is een blauwe deur en een rode deur", zei hij, verwijzend naar de partijkleuren van de Conservatieven (blauw) en de Liberalen (rood).

Probleem voor de twee leiders is dat het Canadese politieke stelsel al jaren niet goed werkt, en daarom geen vertrouwen wekt onder veel kiezers. Wegens versplintering heeft sinds 2004 geen van de partijen een meerderheid behaald van de 308 zetels in het Lagerhuis in Ottawa. Canada wordt sindsdien geregeerd door onstabiele minderheidskabinetten; de verkiezingen zijn de vierde in zeven jaar. Coalitiekabinetten zijn er niet gebruikelijk.

„Mensen zijn op zoek naar alternatieven", zegt Antonia Maioni, een politicoloog aan de Universiteit McGill in Montreal. „Canadezen maken zich zorgen over hoe het eraan toegaat in Ottawa. Ze zoeken een alternatief voor de Conservatieven, en vinden dat niet in de Liberalen." In de NDP, met Laytons joviale boodschap van samenwerking, zien velen een partij „die nooit aan de macht is geweest, en daarom schone handen heeft".

De opzienbarende opmars van Layton in de peilingen begon enkele weken geleden in de overwegend Franstalige provincie Québec, waar kiezers plotseling het separatistische Bloc Québécois de rug toekeren. Sindsdien is de rage overgeslagen naar andere delen van het land. Wegens de partijkleur van de NDP wordt het fenomeen omschreven als een „oranje golf".

Tot gisteren aan toe leek er geen eind te komen aan de groei van de partij in de peilingen – ondanks waarschuwingen van Harper dat „een NDP-regering belastingen zal verhogen en het economisch herstel in gevaar zal brengen". En ondanks waarschuwingen van Ignatieff dat de meeste kandidaten van de NDP „niet klaar zijn voor de macht".

Aanhangers van Layton verwerpen de aanvallen. „Een sterke NDP is geweldig voor de democratie", zegt Gabrielle Bouchard, een kiezer in de menigte in Montreal. „Jack is bereid om samen te werken met anderen, en compromissen te sluiten."

De grote vraag is in hoeverre een procentuele sprong in steun voor de sociaal-democraten zich vandaag zal vertalen in zetelwinst in het kiesdistrictenstelsel. „Hopelijk worden ze de grootste oppositiepartij, dat zou al buitengewoon zijn", zegt kiezer Jack Bradley. „Wat Layton in deze campagne heeft bereikt is ongelofelijk, mensen beschouwen de NDP nu als een serieuze optie."

Oude zetelverdeling

Het Canadese Lagerhuis, dat zetelt in Ottawa, telt in totaal 308 zetels. De huidige zetelverdeling is als volgt:

Conservatieven 143 zetels
Liberalen 77 zetels
Bloc Québécois 47 zetels
New Democratic Party 36 zetels
Onafhankelijk / vacant 5 zetels

Johannes Paulus II in Rome zalig verklaard

Door onze correspondent ROME. Ruim een miljoen pelgrims, honderd kardinalen, vele bisschoppen en priesters en delegaties uit negentig landen hoorden zondagochtend even na half elf hoe paus Benedictus XVI met een Latijnse formule zijn voorganger zalig verklaarde.

In eeuwen werd nog niemand zo snel in de eregalerij der zaligen getild als Johannes Paulus II. En in geen duizend jaar heeft een paus zijn voorganger zalig verklaard.

Benedictus erkende dit tijdens de preek, maar voegde er aan toe dat het „de wil van God is", het gevolg van de roep om de onmiddellijke heiligverklaring van Wojtyla, al direct na zijn dood. „Santo Subito", riep het volk tijdens zijn begrafenis in 2005. De zaligverklaring komt het Vaticaan goed uit. Het wordt gezien als een morele steun in de rug, na twee jaar van felle kritiek als gevolg van het seksueel misbruik van kinderen door priesters.

Dat het misbruik in de Kerk juist onder zijn pausschap werd toegedekt, dat hij de bevrijdingstheologie in Zuid-Amerika knechtte, progressieve priesters in West-Europa ontmoedigde en condoomgebruik in de strijd tegen aids verbood, bleef zondag onbesproken. Voor kritiek was op deze dag geen plaats.

Op het overvolle Sint Pietersplein, maar ook voor videoschermen elders in de stad werd met vlaggen gezwaaid en vloeiden tranen toen aan de façade van de Sint-Pieter de beeltenis van een glimlachende Johannes Paulus werd onthuld. Zes jaar na zijn overlijden is de Poolse paus weer helemaal terug in Rome. „Hij gaf het christendom zijn ware gezicht als een religie van hoop", zei Benedictus in zijn preek, verwijzend naar de inspirerende rol die Johannes Paulus voor zijn Poolse landgenoten speelde bij de val van het communisme.

De zaligverklaring is de eerste stap naar heiligheid. Daartoe moet de zalige opnieuw een wonder verrichten. Zijn nieuwe status verdiende Johannes Paulus doordat hij postuum de Franse zuster Marie Simon-Pierre zou hebben genezen van de ziekte van Parkinson.

Duizenden agenten zagen toe op de veiligheid van het miljoenenpubliek. Eén Spaanse kardinaal overleed tijdens de plechtigheid aan een hartaanval.

Advertentie

Reacties uit de kunstwereld op het advies

Marianne Versteegh, Kunsten '92:

„Het advies maakt in één klap zichtbaar wat de gevolgen van de bezuinigingen zullen zijn. Het is een ongelooflijke aanslag op de culturele sector. Wij maken ons zorgen om het grote banenverlies dat dreigt. De Raad voor Cultuur schat dat er zo'n 3.000 banen verdwijnen, maar wij vrezen dat het er tien keer zoveel zullen zijn, gezien het grote aantal parttime functies. Daarnaast is de positie van individuele kunstenaar in het geding. Bij de fondsen is straks nauwelijks meer geld voor hen."

Joke Hubert, FNV Kiem:

„De Nederlandse cultuursector heeft nu het hoogste bezoekersaantal in Europa. Wat ik schrijnend vind is dat de Raad maatregelen voorstelt die als effect hebben dat er minder bezoekers zullen komen. Ik schrik ook erg van het werkgelegenheidsverlies. Ik nodig de staatssecretaris uit om met ons om tafel te gaan zitten om die enorme schade tegen te gaan. Verder vind ik het een gemiste kans dat de Raad van Cultuur niet heeft gekeken naar de raakvlakken van kunst en cultuur met andere beleidsterreinen, zoals economische zaken en onderwijs. Nu wordt kunst en cultuur weer veel te geïsoleerd beken, en ook alleen als een kostenpost gezien."

Rob Voerman, beeldend kunstenaar:

„Het stuk van De Raad voor Cultuur doet recht aan de kwetsbare positie van de makers, in mijn geval de beeldend kunstenaars. Er is duidelijk zorgvuldig gekeken naar mogelijkheden om tenminste nog een deel van de succesvollere praktijken van professionele kunstenaars te kunnen laten overleven en de deur voor beginnende kunstenaars nog op een kier te houden. Het advies om de btw-verhoging ongedaan te maken, belastingvoorzieningen in stand te houden en deels behoud van de fondsen van het gefuseerde Mondriaanfonds is daarbij essentieel. Maar feit blijft dat een korting van 30 procent voor de sector Beeldende Kunst en Vormgeving onaanvaardbaar hoog is."

Gitta Luiten, Mondriaan Stichting:

„Ik begrijp niet waarom de beeldende kunst de enige sector is waarop de Raad voor Cultuur 30 procent wil bezuinigen. Dat wordt in het advies en ook in de bijbehorende sectoranalyses niet onderbouwd. Een ander probleem vind ik dat de Raad voor Cultuur weinig aandacht heeft voor het effect van de bezuinigingen de fondsen. Een heleboel instellingen worden uit de basisinfrastructuur overgeheveld naar de fondsen, maar wij krijgen er geen extra budget bij om dat op te vangen. Sterker, bij het nieuwe Mondriaan Fonds is straks 10 miljoen euro minder te verdelen. En we krijgen er ook nog eens allerlei nieuwe taken bij."

George Lawson, Fonds Podiumkunsten:

„Ik heb grote vraagtekens bij de verdeling van de subsidiekorting. Gezelschappen die subsidie ontvangen van het Fonds Podiumkunsten worden twee keer zo zwaar getroffen als de gezelschappen in de basisinfrastructuur. De keuze om acht stadsgezelschappen te handhaven is opmerkelijk. De Raad had hier scherper moeten kiezen."

Henk Scholten, Theater Instituut Nederland:

„Ik ben opgelucht dat de theatersector niet het zwaarst wordt getroffen. In plaats van een gevreesde bezuiniging van 40 procent is het tussen de 25 en 30 procent. Er is goed gekeken per discipline en er worden duidelijke keuzes gemaakt, dat is te prijzen. Raar is dat Toneelgroep Amsterdam of het Nationale Toneel niet zijn opgenomen in het internationale deel van de basisinfrastructuur. Waarom wel vier orkesten en geen toneelgezelschap?"

Siebe Weide, Nederlandse Museumvereniging:

„Ik ben geschokt door het voorstel om 26 procent te bezuinigen op de musea. In het regeerakkoord staat: we ontzien erfgoed. De Raad van Cultuur wil nu toch op musea bezuinigen – zonder motivering. Met name op presentatie wordt aanzienlijk gekort en tegelijk moeten musea meer publiek bereiken. Dat begrijp ik niet."

Guus Mostart, Reisopera:

„Ik wil graag bezuinigen, maar dit is het afserveren van opera in de regio. Als we elke periode opnieuw subsidie moeten aanvragen, missen we de financiële zekerheid die nodig is voor artistiek interessante producties. Het Rijk moet opera in heel Nederland steunen, niet alleen in Amsterdam."

Doreen Boonekamp, Nederlands Fonds voor de Film:

„Het voorstel om het budget van ons fonds te verlagen van 35 tot 26,9 miljoen euro is tamelijk desastreus. In de speelfilmsector is het publiek bereik en cultureel ondernemerschap juist enorm hoog, zo'n 70 procent van het budget betreft eigen inkomsten. Dit voorstel komt neer op halvering van het budget voor speelfilms, terwijl we zonder belastingprikkel al achteraan liepen in Europa."

Ole Bouman, Nederland Architectuurinstituut:

„Of de rekensom klopt niet, of er is niet naar de gevolgen van deze voorstellen gekeken. Moet het NAi een miljoen inleveren maar óók de biënnale erbij gaan doen? Dat is onmogelijk. De sectoren die het publieke belang vertegenwoordigen – defensie, de natuur, nu de cultuur – voelen nu de gevolgen van de schuldencrisis die geheel buiten hen om door de banken is veroorzaakt. Ik lees hier ook niets over de internationale rol van de creatieve sector in het versterken van de positie van Nederland."

Mardjan Seighali, Erfgoed Nederland:

„In het advies staat dat onze subsidie moet worden afgebouwd tot nul. Als dat doorgaat, betekent dat het einde van onze organisatie. We erkennen dat onze taken deels overlappen met die van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Stichting Internationale Culturele Activiteiten. Maar wij zijn de enige organisatie met een integrale visie op erfgoed. Wij hopen dat ons de kans wordt gegund om een verbindende rol te blijven spelen."

Walter Groenen, stichting CJP:

„We zijn blij dat de Raad het belang van de Regeling Cultuurkaart voor cultuuronderwijs in Nederland erkent en onderstreept. Samen met de staatssecretaris onderzoeken we op dit moment hoe de Cultuurkaart in stand kan worden gehouden."

Schrik over impact bezuinigingen

De voorstellen voor bezuinigingen die de Raad voor Cultuur vrijdag deed, hebben een golf aan gemengde reacties uit de politiek en de kunstsector opgeleverd.

Tijd rekken. Dat lijkt de Raad voor Cultuur te willen doen, met het vrijdag verschenen bezuinigingsadvies *Noodgedwongen keuzen*. De raad heeft daarmee voldaan aan het verzoek van staatssecretaris Zijlstra (Cultuur, VVD) om voorstellen te doen waarmee in totaal 125 miljoen kan worden bezuinigd op de cultuursector (zie kader). Maar die bezuinigingen kunnen volgens de Raad niet worden doorgevoerd binnen de afgesproken tijd van twee jaar. Volgens de raad kan de volledige bezuiniging pas in 2015 ingaan. En dan alleen als blijkt dat de door de staatssecretaris zo geprezen marktwerking inderdaad werkt voor de cultuursector. Als officiële reden voert de raad aan dat het hele bedrag in één keer bezuinigen desastreuze gevolgen zou hebben voor de kunstsector. Maar ongetwijfeld speelt er nog iets anders mee: in twee jaar kan er veel veranderen. De economie kan aantrekken, er kan een ander kabinet komen. Ook kan blijken dat de marktwerking helemaal niet aanslaat. De raad wil dat de bezuinigingen in drie fases worden doorgevoerd. En als op 1 januari 2015 blijkt dat „ondanks aantoonbare inspanning van de instellingen de marktwerking niet of onvoldoende is gelukt", dan moet de omvang van de bezuiniging door het kabinet worden heroverwogen. Dat is een expliciete voorwaarde die de raad aan het advies verbindt.

De raad speelt hiermee hoog spel. Zijlstra heeft net besloten dat hij de volledige bezuiniging naar voren zal halen, van 2014 naar 2013. Hij hamert erop dat de voorstellen van de raad binnen de door hem gestelde financiële kaders moeten passen. De omvang van de bezuiniging is tenslotte door het kabinet afgesproken en ingebokt. Zijlstra kan dus eigenlijk niet akkoord gaan met dit advies van de Raad van Cultuur, want dan loopt hij tot 2015 vele miljoenen mis. Maar hij zal er ongetwijfeld wel delen uit overnemen, zoals vaker gebeurt met dit soort adviezen.

Wat de raad in ieder geval heeft bereikt met het advies, is dat de impact van de bezuinigingen nu meer dan duidelijk is. Toonaangevende gezelschappen als De Nederlandse Opera en het Nationale Ballet worden zwaar geraakt. Orkesten moeten afslanken. De sector beeldende kunst moet maar liefst 30 procent inleveren. Duizenden banen bij kunstinstellingen en gezelschappen zullen verdwijnen. Als de raad met dit advies de ogen heeft willen openen voor de gevolgen van de voorgenomen bezuinigingen, dan is dat gelukt.

Zijlstra had gevraagd om duidelijke keuzes. Hoewel het rapport van de raad *Noodgedwongen Keuzen* heet, laat de raad de hele kunstsector meedelen in de pijn. Er hadden nóg explicieter keuzen gemaakt kunnen worden en die zullen ook nog komen. Zo is het besluit welke van de

Nieuwsanalyse

28 rijksmusea hun structurele subsidie houden, uitgesteld.

Maar nu al zijn er voorzetten voor heldere keuzen gegeven. De raad spreekt bijvoorbeeld over een overaanbod aan theaters; de zelfstandige jeugdtheatergezelschappen moeten worden opgeheven; Erfgoed Nederland, dat 'zich richt op kennisoverdracht en innovatie in de erfgoedsector', moet worden opgeheven. En de raad stelt voor om twee internationale filmfestivals niet meer structureel te subsidiëren.

In het rapport uit de raad opmerkelijk veel kritiek op zijn opdrachtgever, het kabinet. De raad kritiseert bijvoorbeeld de argumentatie die het kabinet gebruikt om de in verhouding hoge bezuinigingen op cultuur (ruim 25 procent van het totale cultuurbudget) te verdedigen. Het kabinet vindt dat kunst dient te worden teruggegeven aan de samenleving, schrijft de raad, maar de kunst is al van de samenleving. De vraag is, zegt de raad, wat precies aan wie moet worden teruggegeven. Of moet de kunst soms worden teruggeven aan de markt? Het kabinet wil van de kunstsector meer ondernemerschap zien, maar de raad kaatst de bal terug naar het kabinet: waar blijven de kabinetsmaatregelen om cultureel ondernemerschap mogelijk te maken, zoals de aangekondigde Geefwet? Tot nu toe heeft het kabinet alleen maatregelen genomen die het ondernemerschap ondergraven, zoals de verhoging van de btw, stelt de raad.

Begin juni wordt duidelijk hoe het kabinet de bezuiniging wil invullen. Zijlstra wil geen uitstel. Dat betekent dat de effecten van de bezuinigingen nog ingrijpender zullen zijn dan wat de Raad nu heeft voorgesteld.

BIRGIT DONKER en CLAUDIA KAMMER

Advies cultuurbezuiniging

De **Raad voor Cultuur** adviseert ondermeer de volgende bezuinigingen:

- 125 miljoen euro korten in 2015, gemiddeld 26 procent op **alle kunstsectoren**.
- Op de sector **beeldende kunst** wordt bovengemiddeld 30 procent bezuinigd
- Nieuwe structuur en fusies rijksmusea, **Rijksmuseum** levert 1,3 mln euro in op 'wetenschappelijke taak'.
- Fonds voor **Podiumkunsten** krijgt 54 ipv 62 mln; 'overaanbod' theater tegengaan, nieuwe structuur regionale theatervoorzieningen.
- 6 **regio-orkesten** krijgen 21 ipv 31 miljoen, minstens 200 man verliezen baan.
- De **Nederlandse Opera** krijgt 19 ipv 25,5 mln; onderzoek naar voortbestaan en rol **Reisopera**.
- **Nationaal Ballet** en **Nederlands Dans Theater** moeten 25 procent inleveren.

Illustratie Bas van der Schot

Haagse steun en kritiek voor 'lompe kaasschaaf'

De Raad voor Cultuur laat in zijn advies zien hoe het kabinet de gewenste bezuinigingen kan halen, zij het met enige vertraging. Het advies is zware leesstof voor de cultuursector. En toch is de eerste reactie van de grootste oppositiepartij instemmend. Kamerlid Jetta Klijnsma zegt zelfs helemaal mee te gaan met het advies. Het „ondersteunt het pleidooi van de PvdA om culturele instellingen de kans te geven zich voor te bereiden op de nieuwe situatie". De SP spreekt van „verzachting van de pijn". En D66 legt vooral nadruk op het uitgangspunt van het advies: de bezuinigingen zijn gewoon te groot. „En die premisse plaatst het hele advies in een ander perspectief", aldus Kamerlid Boris van der Ham.

Tweede Kamer

De reacties van de oppositie zijn begrijpelijk. Het rapport pleit voor een overgangsfase om onherstelbare schade aan de sector te voorkomen. Tegelijk adviseert de Raad voor Cultuur wel waar de kunstsector juist zo bang voor was: de bezuinigingen uitsmeren. VVD'er Bart de Liefde reageert mede daarom verbolgen. De raad adviseert niet alleen „tegen de afspraken in het regeerakkoord", maar hanteert bovendien „de lompe kaasschaaf". Tot De Liefdes ergernis.

Bij alle disciplines vormen de bezuinigingen gemiddeld zo'n 26 procent. Afgezien van inflatie, betekent dit dat de begroting voor culturele instellingen teruggaat naar het niveau van het begrotingsjaar 2000-2001. Dat hakt er stevig in. Toch is het op het totale bedrag dat deze regering wil bezuinigen, geen hoog bedrag: 200 miljoen, vanaf 2015. Ter vergelijking: afgelopen vrijdag besprak de ministerraad een extra bezuiniging van zo'n 2,3 miljard euro. Op het verjaarsfeest van de PvdA, dit jaar 65 geworden, wijdde partijleider Job Cohen in zijn speech harde woorden aan die bezuinigingen. Aan die op cultuur, slechts één zin.

Los van de reductie in de uitgaven, hoopt het kabinet ook dat de inkomsten uit cultuur toenemen door, vanaf 1 juli, een btw-verhoging van 6 naar 19 procent, op kaartjes voor podiumkunsten.

Oud-staatssecretaris Rick van der Ploeg (PvdA) begrijpt de ingetogen reacties uit de politiek wel. Met het verschijnen van het advies is aan het beleid en de voorgenomen bezuinigingen niets veranderd. Omdat er volgens hem nauwelijks sprake is van een koers, kan van een koerswijziging ook geen sprake zijn. „We hebben nu voor het eerst een staatssecretaris die openlijk zegt: 'ik heb er niet veel mee, die cultuursector, ik voer gewoon een opdracht uit'. Het beleid is daardoor gedepolitiseerd. Ik probeerde het juist te politiseren, met een uitgesproken opvatting over cultuurbeleid: meer doen aan diversiteit, nieuwe kunstvormen, enzovoorts. Mijn visie sloeg aan in het kabinet, waardoor er ook uit het budget voor onderwijs en grote stedenbeleid geld vrij kwam voor cultuur. In mijn periode zijn de totale uitgaven aan cultuur met zo'n 35 procent gestegen."

Nu dreigt kaalslag, aldus Van der Ploeg. „Bovendien, als politici tegenwoordig over cultuur praten hebben ze het over de apolitieke wikipedia-definitie: hoe mensen met elkaar omgaan. Er is geen helder idee over de rol die kunst moet spelen in de samenleving."

PIETER VAN OS en ERIK VAN DER WALLE

'Dit gaat ten koste kwaliteit dans'

Het Nederlands Dans Theater wil zijn internationale contacten mobiliseren om te protesteren tegen de voorgenomen bezuinigingen op de dans. Het gezelschap, dat in huidige Kunstenplan nog een soort 'onaantastbare' status heeft als internationaal topinstituut en cultureel ambassadeur van Nederland, wordt in het advies gedegradeerd tot 'regionale dansvoorziening'. „Zo'n behandeling verdient ons gezelschap niet", zegt een schorre artistiek directeur Jim Vincent, net terug van een succesvolle tournee in de Verenigde Staten.

Volgens Vincent zou de voorgestelde korting – „36 tot 50 procent, afhankelijk van hoe je het interpreteert" – een complete reorganisatie en sterke inkrimping van het gezelschap tot gevolg hebben, met alle gevolgen van dien. „Als de structuur en de kwaliteit die hier nu is verdwijnt, zal NDT minder interessant worden

Dans

voor dansers en choreografen. Zo kom je in een neerwaartse spiraal."

Vincent zet nu in op een internationale campagne en een petitie. „Ik ben bezig een brief te schrijven om al onze internationale relaties te mobiliseren." Op de vraag of hij zijn oproep ook richt aan Koningin Beatrix, die het gezelschap vaak meeneemt op staatsbezoeken, antwoordt hij diplomatiek vaag: „We roepen álonze relaties op."

Algemeen directeur Beppie Blankert van Dansgroep Amsterdam, dat volgens het advies uit de basisinfrastructuur zou verdwijnen, vindt dat de Raad voor zijn beurt spreekt: „Men maakt een strategische fout door bij de omvang van het nieuwe bestel te noemen, maar ook al de plaatsen aan te wijzen waar de instellingen moeten komen. Dat betekent impliciet dat zij hun keuze al hebben bepaald, zonder inhoudelijke argumentatie." Pikant detail is dat Blankert zelf tot half februari voorzitter was van de Commissie Dans van de Raad. Echter ook zij werd vrijdag echter onaangenaam verrast. „Volgens mij was dit advies bedoeld om de aanpassing van de basisinfrastructuur zó te laten landen dat het het minste pijn zou doen", zegt zij. Wel te spreken is zij over de vaagheid in de beschrijving van de 'regionale dansvoorzieningen' in het nieuwe stelsel. „Zo kan de precieze vorm per regio worden ingevuld."

„Desastreus voor de dans in het Noorden", noemt Brigitte De Goeij de plannen van de Raad, die Noord Nederlandse Dans uit de basisinfrastructuur schrapt. De zakelijk directeur van het Groningse gezelschap: „Wij bespelen alle theaters in het Noorden, we hebben een sterke educatieafdeling, een studiogroep voor de scholen. Dat houdt allemaal op te bestaan. En het Noorden is al slecht bedeeld, niet alleen qua dans." Juist gezien de kwetsbaarheid van de regio had ze dit niet verwacht. De Goeij vestigt nu haar hoop op de regionale overheden.

FRANCINE VAN DER WIEL

'Kleinere orkesten kunnen omvallen'

Door niet te kiezen maar alle orkesten, het Fonds Podiumkunsten en De Nederlandse Opera alle fors te korten en de pijn te verdelen, gaat de Raad voor Cultuur in tegen de wensen van staatssecretaris Zijlstra. Maar wat betekent dit advies voor het internationaal gerenommeerde Nederlands muziekleven?

„Dit is veel erger dan de kaasschaaf, zo vernietig je de hele piramide van het Nederlands orkestbestel", zegt Jan Raes, directeur van het Concertgebouworkest (KCO). Ook het KCO wordt gekort: het krijgt straks, samen met het Rotterdams Philharmonisch Orkest, nog 9 miljoen van het Rijk, ten opzichte van 11 miljoen nu: een korting van 18 procent. Raes: „De kleine orkesten gaan hier uiteindelijk aan kapot, maar ook de beste – zoals het KCO – krijgen straks veel minder. Ik heb last van plaatsvervangende schaamte, zo visieloos en ver-

Orkesten

nietigend vind ik dit advies."

In zijn advies sluit de Raad voor de toekomst van de orkesten aan op zijn eigen, eerdere advies uit 2010. De orkesten zouden meer gedifferentieerde subfuncties moeten krijgen: regionaal, stedelijk, begeleiding, media, of internationale excellentie. In zijn sectoranalyse betrekt de Raad ook de „anomalie" van het Muziekcentrum van de Omroep, dat wordt gefinancierd vanuit de mediabegroting. „Onbegrijpelijk dat deze bezuinigingsopdrachten gescheiden worden behandeld," vindt de Raad.

„De Raad kiest wel degelijk", vindt Hans Waege, directeur Rotterdams Philharmonisch Orkest. „Deze bezuiniging is een kaalslag, maar de Raad doet een op zich lovenswaardige poging te komen tot duidelijker definiëring van het orkestbestel: die richt zich op een begeleidingstaak, die op een concerttaak. Het is een herstructurering die door de ernst van de bezuiniging wel zal leiden tot heel andere businessmodellen."

Voor de regio-orkesten zal het betekenen: minder musici in dienst, meer freelancers, minder concerten.

Stan Paardekooper, directeur balletorkest Holland Symfonia: „Voor ons betekent het: minder symfonische concerten, terug naar onze kerntaak: begeleiden. Daarnaast willen we ons blijven richten op educatie. Maar daarvoor kun je ook denken aan andere financiering, bij voorbeeld uit de onderwijsbegroting."

Paardekooper noemt het raadsadvies begrijpelijk. „Wat moeten ze dan? Kiezen? Dan krijg je weer de kritiek: hoe kan die en die provincie nou zonder orkest? De Raad kiest hiermee indirect wel degelijk; onbedoeld zullen de gevolgen grotesk zijn. Want wat is nou 3,5 miljoen voor een regio-orkest van minstens zestig musici? Theatergezelschappen krijgen bijna hetzelfde voor veel minder mensen. Grotere orkesten kunnen nog krimpen in hun bezetting, maar de kleintjes hebben die rek niet. Dit advies betekent waarschijnlijk toch dat er orkesten zullen omvallen."

MISCHA SPEL

Column Marjolijn Februari

Rechter in eigen zaak

Ieder van ons heeft dingen die hij over het hoofd ziet

Donald Trump heeft vrienden. En die vrienden hebben zoons. En die zoons hebben geweldige cijfers en geweldige, ja, geweldige wat? '*Smart sons with great marks, great boards, great everything*'. En toch worden die zoons niet toegelaten tot Harvard. Wat vindt u? Is dat rechtvaardig?

Alle mensen hebben hun *parti pris*. Het lag natuurlijk aan mijn eigen parti pris dat ik me meteen afvroeg hoe het met de dochters ging te Harvard. Zoals ik me zojuist ook zorgen maakte toen ik op een en dezelfde dag in een wetenschappelijk artikel las dat 'iedere schooljongen nu met behulp van één computer en een dosis creativiteit' een multinational kan stichten en vervolgens een hoogleraar zag beweren dat 'iedere schooljongen' het verhaal kent van Archimedes in bad. Leren die meisjes eigenlijk nog wat op school, tegenwoordig?

Maar goed, *The Huffington Post* had andere zorgen. Die bracht het bericht over Trumps vrienden en hun zoons onder de kop 'Donald Trump plays the Race Card'. De zakenman had gevraagd waarom Barack Obama als jongeman wel was toegelaten tot Columbia en Harvard – en de zoons van zijn vrienden niet. Hiermee had Trump volgens de Huffington Post impliciet beweerd dat Obama een voorkeursbehandeling had gekregen omdat hij zwart is.

Er is veel onrecht in de wereld, dat bewees deze kwestie maar weer eens. Er zijn diverse vormen van discriminatie, en terwijl je je opwindt over de ene, laat je de andere ongemerkt passeren. Cabaretier Jörgen Raymann presenteerde zich dit jaar tijdens het Boekenbal als de eerste zwarte man die ooit voor dit zo vreselijk witte publiek kwam optreden. En in zijn ijverige strijd tegen discriminatie en zijn emancipatoire verlangen de draak te steken met de seksuele vooroordelen over zwarte mannen, zei tegen iedere bezoeker in de zaal: „Ik ga straks tijdens het Bal je vrouw betasten." Minstens de helft van de zaal keek er verbaasd van op.

Het zou allemaal zo erg niet zijn, als iedereen zijn eigen vooringenomenheid niet zou projecteren op een ander. Ieder van ons heeft dingen waarover hij zich opwindt en dingen die hij over het hoofd ziet, en daar valt zo goed en zo kwaad als het gaat mee te leven. Het wordt lastig als we er vanuit gaan dat alle mensen exclusief oordelen op basis van vooroordelen. En het wordt helemaal lastig als we bij het speuren naar vooroordelen van anderen geen acht slaan op de balk in het eigen oog.

Een mooi voorbeeld is de zaak van de Amerikaanse federale rechter Vaughn Walker. Die had afgelopen zomer besloten dat een verbod op het homohuwelijk ongrondwettelijk is. Nu onlangs bleek dat Vaughn Walker niet alleen homoseksueel is, maar ook geïnvolveerd in een langdurige relatie, klaagden voorstanders van een verbod dat de rechter niet objectief was geweest. Hij had volgens hen rechter gespeeld 'in eigen zaak'.

Het gekke was dat de vooringenomenheid hier wel aan Walker werd verweten en niet aan de voorstanders van het verbod. Zelfs Vaughn Walker miste het punt toen hij zei dat hij nooit had overwogen de zaak aan een andere rechter over te laten. „Als de seksualiteit, etniciteit, nationale oorsprong of geslacht van een rechter een rechter belet een zaak te behandelen, dan begeven we ons op hellend vlak." Waarmee hij suggereerde dat je rechters zou kunnen kiezen die buiten de situatie staan, maar dat je daar niet aan moet beginnen.

Wat Walker in feite had moeten zeggen is dat mensen altijd een seksuele, etnische of nationale identiteit hebben – er is geen keurkorps van neutrale mensen met neutrale kleuren en neutrale geslachten die je kunt inschakelen om gegarandeerd neutrale oordelen te geven. Als rechters oordelen in zaken rondom discriminatie, behoren ze zelf altijd tot de een of de andere groep. Wil je onpartijdige oordelen, dan zullen rechters hun best moeten doen boven hun eigen gegevenheden uit te stijgen. Er zit niets anders op.

Het helpt niet voortdurend te suggereren dat iedereen een Bibelebonts leven leidt. Dat mannen alleen mannen verwekken en boeken van mannen lezen en muziek van mannen draaien. Een Nederlandse krant zet nu al wekenlang een paginagrote advertentie waarin het veertig jaar oude album 'Tapestry' van Carole King wordt beschreven als een mijlpaal in de muziekgeschiedenis. „Een vrouw bepaalde voor het eerst wat ze met een album wilde en hoe ze het wilde. Dus is iedere vrouwelijke singer-songwriter schatplichtig aan Tapestry en is het niet verwonderlijk dat veel vrouwelijke artiesten het album ook nu nog koesteren."

Losbreken uit dit Bibelebontse denken vereist twee dingen. Ten eerste zul je moeten leren de balk in je eigen oog te zien en je vooringenomenheid af te zwakken. Ten tweede zul je erop moeten vertrouwen dat anderen hun parti pris prima in de hand weten te houden. Echt, er zijn mannelijke artiesten die het album Tapestry koesteren, er zijn vrouwen die onpartijdig zijn en er zijn universiteiten die zwarte mannen aannemen op basis van hun verdiensten. Hoe gek het allemaal ook klinkt.

Correcties en aanvullingen

NVM

In het artikel *Kamer zit klem tussen strenge regels hypotheek en huizenprijs* (donderdag 28 april, pagina 26) zegt NVM-voorzitter Ger Hukker dat de waarde van huizen sterk daalt. Dat heeft hij echter niet gezegd.

Paspoortwet

In het artikel *Wissen of versnipperen* (donderdag 28 april, pagina 6) staat dat in 2009 alleen de SP en GroenLinks in de Tweede Kamer tegen de Paspoortwet stemden. D66 en de Partij voor de Dieren stemden ook tegen.

Auteursnaam

Bij het artikel *Zalig de paus, zalig de kerk* (zaterdag 30 april, pagina 32-33) staat geen auteursnaam vermeld. De auteur van het artikel is Bas Mesters, onze correspondent in Rome.

Moord op Bin Laden is alleszins verdedigbaar

Verhouding doel, middelen en noodzaak is duidelijk

Ook in tijden van oorlog moet proportionaliteit aan elke actie ten grondslag liggen. Dat was met Bin Laden het geval, meent **Frank Kuitenbrouwer.**

Volgens de Britse historicus Trevor Roper vaardigde Winston Churchill tijdens de Tweede Wereldoorlog een verbod uit aan de inlichtingendiensten om een moordaanslag op Hitler of Mussolini te beramen. Hij vreesde dat dergelijke pogingen contraproductief zouden zijn en alleen maar gruwelijke represailles zouden uitlokken. Zo zitten er altijd twee kanten aan operaties zoals de Amerikaanse jacht op Osama bin Laden die nu met succes is bekroond.

Dat is illustratief voor de grijze zone van het internationale recht waarin de Amerikaanse actie zich heeft afgespeeld, ergens tussen oorlogsrecht en strafrecht in.

Mag het nu wel of niet? Zelfs in de oorlog is niet alles geoorloofd. Het oorlogsrecht verzet zich sinds jaar en dag tegen een aanslag met verraderlijke middelen (*'perfidy'*). Een vroeg voorbeeld leverde de vader van Karel de Grote, Pepijn, die in het holst van de nacht de Rijn overstak om een slapende vijand om te brengen. Verraderlijk? Hugo de Groot, een van de eerste volkenrechtsgeleerden, vond het wel geoorloofd. Maar dit was een oorlog in de klassieke zin, tussen staten en met duidelijk herkenbare deelnemers aan de strijd.

De moeilijkheid met de oorlog tegen het terrorisme is dat de tegenstander ongrijpbaar is, geen uniform draagt, maar ook meer dan een gewone crimineel is. Het recht heeft het moeilijk met *non-state actors*, zoals de vakterm luidt.

De worsteling van president Obama om af te komen van het gevangenenkamp Guantánamo is wat dit betreft veelzeggend. Ook wat betreft

> De moeilijkheid met de oorlog tegen het terrorisme is dat de vijand ongrijpbaar is

politieke moorden is het beeld in de VS geschakeerd. Bekend zijn de verboden die drie verschillende presidenten (Ford, Carter en Reagan) hebben uitgevaardigd. Deskundigen wijzen er echter op dat wat een president beveelt, hij ook weer kan intrekken.

Een extra complicatie is dat sommige bevelen van de president, de zogeheten *findings*, geheim zijn. Dat geldt zeker voor Al-Qaeda. Dat bevordert de juridische of democratische toetsbaarheid niet. Het Amerikaanse Congres heeft direct na de aanslagen van 11 september 2001 de president toch al een zeer ruim mandaat gegeven om het land te verdedigen (*Authorization of the Use of Military Force* ofwel AUMF). Dit omvat „alle noodzakelijke en geschikte middelen", een terminologie die vergelijkbaar is met de resolutie van de Veiligheidsraad in het geval van Libië. In dat geval wordt nu ook al gespeculeerd over een jacht op Gaddafi.

Een hoge juridische adviseur van president Obama, Harold Koh, begaf zich vorig jaar om deze tijd in het hol van de leeuw om het beleid van *targeted killings* te verdedigen. Op de jaarvergadering van het Amerikaanse genootschap voor internationaal recht betoogde hij dat het conflict met Al-Qaeda en de Talibaan onmiskenbaar gewapend van aard is en daardoor zelfverdediging toelaat. Overigens wordt door het selecteren van bepaalde personen het gebruik van geweld juist zo beperkt mogelijk gehouden – een bijdrage tot de proportionaliteit die aan iedere actie ten grondslag moet liggen.

De verhouding tussen doel en middelen komt naar voren als de voornaamste maatstaf – en natuurlijk niet te vergeten de 'noodzaak'.

Als er een voorbeeld is waar deze voorwaarden van toepassing zijn, is het wel Osama bin Laden.

Frank Kuitenbrouwer is oud-commentator van NRC Handelsblad.

Brieven

Rost van Tonningen zou moeten zwijgen op 4 mei

Op 4 mei worden de mensen herdacht die ten gevolge van oorlogshandelingen het zwijgen is opgelegd; onze aandacht gaat dan naar hen uit. De heer Rost van Tonningen is ontegenzeggelijk ook een slachtoffer van de gebeurtenissen in de oorlog. Hij heeft die echter overleefd en heeft daardoor 364 andere dagen per jaar de gelegenheid om over de oorlog en de gevolgen daarvan te spreken. Het zou Rost van Tonningen sieren om er op 4 mei het zwijgen toe te doen.

F.H. TIETHOFF
Rijswijk

Nee, het Afrikaans is toch echt een autochtone taal

Saskia Visser slaat in haar ingezonden brief van 27 april de plank mis. Zij stelt dat het Afrikaans in Zuid-Afrika als een allochtone taal moet worden gezien, te vergelijken met het Turks en Arabisch nu in Nederland. Afrikaans is echter een autochtone taal. De stamvaders van de Afrikaners kwamen in de zeventiende eeuw vanuit het zuiden Zuid-Afrika binnen, ongeveer in dezelfde tijd dat bantoestammen als de Xhosa's en de Zoeloes vanuit het noorden Zuid-Afrika binnentrokken. Hoewel blank kunnen de Afrikaners dan ook met recht als een autochtone bevolkingsgroep worden gezien. En dat maakt de slechte behandeling nu in Zuid-Afrika van de Afrikaners en hun taal en cultuur des te pijnlijker.

PETER BOUMA
Lunteren

Preventieprogramma's leveren ook geld op

Leefstijl is geen zaak van de overheid, denkt Anne Mulder (Opiniepagina, 29 april). Overheidsgeld uitgeven aan programma's om leefstijlziekten te voorkomen is geld weggooien, de zorgkosten rijzen al de pan uit en het is vooral iemands laatste levensjaar waarin zoveel zorggeld wordt uitgegeven. Preventieprogramma's leveren op zijn gunstigst enig uitstel van hoge kosten maken, maar het laatste levensjaar breekt onafwendbaar toch een keer aan, is Mulders redenering.

Het klinkt een beetje als de uitspraak van een voormalig inspecteur

Illustratie Angel Boligan

van volksgezondheid die stelde dat een dode patiënt uiteindelijk de goedkoopste patiënt was.

Uitstel van ziekte is buitengewoon belangrijk. Vooral voor de patiënt zelf, maar ook voor de overheid. De kosten worden weliswaar op het departement van Volksgezondheid gemaakt en daar verder niet terugverdiend, maar ziek zijn voor de pensioengerechtigde leeftijd kost de samenleving een vermogen. Als je werkenden gezond kunt houden, boek je winst. Die winst komt vooral op het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid terecht. De gezondheidseconoom die iets verder kijkt dan alleen naar het kasboekje op VWS zal dat beamen.

Dat mensen voor een groot deel zelf verantwoordelijk zijn voor hun leefstijl, onderschrijf ik volledig. De overheid dient echter op zijn minst voor te lichten en te faciliteren. Ik denk dat een verstandige overheid ook haar portemonnee trekt.

BAS HAMER
Arts, Amersfoort

Examentraining helpt wel

In NRC Handelsblad van 30 april stelt Ton van Haperen dat examentrainingen een misplaatst vertrouwen krijgen en peperduur zijn. Hier zou ik graag de volgende argumenten tegenin willen brengen. Allereerst blijkt uit onze resultaten dat leerlingen die een training volgen gemiddeld een punt hoger scoren op hun centraal schriftelijk ten opzichte van leerlingen die geen training volgen. Ten tweede is het slagingspercentage van onze leerlingen 93 procent, tegenover het landelijk gemiddelde van 89 procent. Dit, terwijl deze leerlingen er beneden gemiddeld voorstonden toen ze zich inschreven. Tot slot gaat het er niet om wat een training kost, maar wat deze oplevert. Wij hebben berekend dat het een ouder gemiddeld 7.500 euro kost wanneer een kind zakt of blijft zitten. Gezien het bovengemiddelde slagingspercentage van onze examenleerlingen, is een training van 150 tot 300 euro snel terugverdiend.

DRS. IR. BRAM MASSELINK
Directeur Lyceo, Bureau voor eindexamentrainingen

Centraal examen hbo

Een hbo-instelling mag zelf zijn exameneisen bepalen. Voeg daarbij de prikkel om zoveel mogelijk studenten af te leveren, omdat dit geld oplevert. Wie een dergelijk stelsel opzet, dat fraude en kwaliteitsverlaging uitlokt, moet niet verbaasd opkijken als die effecten zich dan ook voordoen. Oplossing: stel namens de overheid bewaakte centrale exameneisen vast.

DR. ROLF SCHÖNDORFF
Naarden

Politiek is niet alleen economie. Het verhaal van Geert Wilders over Nederland is kwaadaardig en mist iedere bezieling. Maar – er is op dit moment geen ander verhaal, betoogt **Bas Heijne**.

Hou toch eens op om populisten met fascisten te vergelijken

Illustratie Cyprian Koscielniak

Het is inmiddels een nogal vermoeiende rituele dans. Iemand – politicus, columnist, cartoonist, cabaretier – vergelijkt het hedendaags populisme met het fascisme, de PVV met de NSB of Geert Wilders met Hitler zelf, en de wereld is heel even te klein. Nooit gaat het over de strekking van de vergelijking. Altijd gaat het over of zulke vergelijkingen zijn toegestaan. Een vergelijking met het fascisme is immers de ultieme beschuldigende vinger – een groter kwaad bestaat er in onze verbeelding niet.

Maar er wordt net zo hard teruggewezen; het maken van zulke vergelijkingen, roept de beschuldigde partij, is een staaltje van schandelijke demonisering – en morele zelfgenoegzaamheid. Wie parallellen trekt tussen het hedendaagse populisme en de opkomst van het fascisme in de jaren dertig kan rekenen op blinde woede en intimidatie, op hoofdschuddende afkeuring of op vermoeide hoon („Godwin!").

Die ontkenning is vaak zo agressief, dat er een nieuw taboe ontstaat; dat was het onderwerp van de afgekeurde Willem Arondéus Lezing van Thomas von der Dunk. Een ieder weet zichzelf slachtoffer – de een van stigmatisering, de ander van de nieuwrechtse gedachtenpolitie.

Hier wordt iets uitgevochten, dat is duidelijk. Maar wat precies? Waarom worden vergelijkingen met het fascisme zo gemakkelijk ingezet en waarom reageren de beklaagden altijd als door een wesp gestoken zonder ooit op de beschuldigingen in te gaan? Waarom vraagt geen journalist ooit aan Geert Wilders of aan zijn

> 'Ik ben Limburger en daarom hou ik van zuurvlees' is een veelzeggend inzicht

ideoloog Martin Bosma wat een fascist volgens hen dan wel is, als zij het zelf niet zijn? Nu blijft het een wedstrijd in verontwaardiging.

In zijn vuistdikke studie *Les anti-Lumières* (2006) stelt de Frans-Israëlische historicus Zeev Sternhell dat de opkomst van de Verlichting gepaard ging met een krachtige tegenbeweging, aangezwengeld door de Ierse denker Edmund Burke (1729-1797) en de Duitse filosoof en theoloog Johann Gottfried Herder (1744-1803). Volgens Sternhell gaat het niet domweg om een reactie op het verlichtingsdenken, maar om een volwaardige, tegengestelde denkrichting. Sindsdien, beweert de historicus, heb je niet de modernen en de antimodernen, maar twee volwaardige moderniteiten die altijd naast elkaar hebben bestaan.

De anti-verlichtingsdenkers geloven niet dat de rede alleen genoeg is voor een mens om de wereld te doorgronden. Instinct en emotie zijn minstens zo belangrijk. Ze zien individuele vrijheid niet als zaligmakend, belangrijker is de relatie die een mens met zijn gemeenschap heeft. Anders dan het verlichtingsdenken voorstaat, verbindt mensen onderling niet hun mens-zijn, maar de cultuur waaruit ze afkomstig zijn. Dus: de banden die een mens heeft met zijn omgeving, met de geschiedenis van zijn volk, zijn belangrijker dan de abstracte notie van humaniteit. Simpel gezegd: 'ik ben Limburger en daarom hou ik van zuurvlees' is voor hen een veelzeggender inzicht dan de uitdrukking: 'uiteindelijk zijn we allemaal maar mensen'. Uiteindelijk, zegt Sternhell, gaat bij hen het belang van het collectief boven de individuele vrijheid.

In zijn boek laat Sternhell zien dat het anti-verlichtingsdenken een eigen traditie kent: collectief boven individu, gevoel boven rede, volk, cultuur, geschiedenis boven een besef van gedeelde menselijkheid. Die twee opvattingen over moderniteit hebben de afgelopen eeuwen naast elkaar bestaan.

Het boek van Sternhell is even interessant als onevenwichtig. De historicus, die nu begin tachtig is, staat in Israël, waar hij woont, bekend als een linkse intellectueel. De door hem zo uitgebreid in kaart gebrachte moderniteit van het anti-verlichtingsdenken beschouwt hij als de vijand; er loopt wat hem betreft een directe lijn van de ideeën van Burke en Herder naar de 'gruwelen' van de twintigste eeuw. Lees: de Holocaust.

Voor Sternhell is het een strijd tussen goed en kwaad: het vrije, rationele individu aan de ene kant, een individu dat zich in de ander kan herkennen door een besef van algemeen geldende menselijke waarden, recht tegenover de mens die zich onderdompelt in zijn romantische idee van volksverwantschap en zich niets gelegen laat liggen aan abstracties zoals de Rechten van de Mens. Verlichtingskritiek doet Sternhell consequent af als heulen met de vijand.

De kortzichtigheid van de oude historicus is even ergerlijk als interessant: hoezeer hij zich ook heeft verdiept in zijn onderwerp, hij weigert de consequenties van zijn eigen inzichten te erkennen.

Dat komt omdat hij, net zoals veel tegenstanders van het hedendaagse populisme, weigert om in het anti-verlichtingsdenken iets anders te zien dan een uiting van het kwaad zelf. De associatie met het nazisme en de verschrikkingen van de Holocaust zit hem te zeer in de weg; ieder begrip voor de filosofen van Contra-verlichting zou voor hem gelijkstaan aan een levensgevaarlijk relativisme, waardoor misstanden en wandaden vergoelijkt kunnen worden door een beroep op culturele eigenheid. Zijn boek ademt de geest van de hedendaagse, teleurgestelde progressief, die tot zijn ontsteltenis moet vaststellen dat de spoken uit het verleden nog altijd springlevend zijn.

Het is die geest, denk ik, die verhindert dat het hedendaagse nieuwrechtse populisme begrepen wordt. In plaats van de botsingen van de twee opvattingen van moderniteit te beschouwen als een oneindige strijd tussen goed en kwaad, kun je ze ook zien als een bij uitstek menselijke worsteling.

Individu en ratio aan de ene kant, gemeenschap en emotie aan de andere: je hoeft niet over een groot inzicht in de menselijke natuur te beschikken om te beseffen dat een mens voortdurend heen en weer geslingerd zal worden tussen die twee uitersten, en dat ieder wereldbeeld dat de nadruk legt op het een, op een gegeven moment geconfronteerd zal worden met zijn tegenbeeld.

Dat merkte ik tijdens een bezoek aan Sarajevo eind vorig jaar. Ter plekke smachtte men daar naar de moderniteit van de Verlichting, een samenleving waarin het individu boven de groepsidentiteit – Bosniër, Kroaat, Serviër – zou worden gesteld, en waarin identiteit niet langer als een donkere kerker zou zijn, waar het individu gevangengehouden werd, met etnische afkomst en geschiedenis als zware ketenen.

Maar in het beloofde land van de Verlichting, de Europese Unie, waar men zo graag deel van wilde uitmaken, was de twijfel toegeslagen. Daar bleek, tot ontsteltenis van velen, weer een groot verlangen te zijn ontstaan naar diezelfde ketenen die de bewoners van Sarajevo zo graag van zich wilden afschudden.

In hun meest extreme vormen leiden de twee verschillende opvattingen van moderniteit tot catastrofes. Verlichtingscritici als Isaiah Berlin (en zijn oud-leerling, de ook in Nederland populaire Britse politieke filosoof John Gray) wijzen erop dat het twintigste-eeuwse totalitaire denken wortels heeft in het achttiende-eeuwse verlichtingsdenken. In zijn voortdurende opheméling van de kracht van de rede vergeet de mens steeds opnieuw dat hij van nature geen redelijk wezen is. De taal van de vooruitgang wordt vervolgens gebruikt om duistere aanvechtingen te legitimeren. De meeste volkerenmoorden vinden plaats uit naam van de Nieuwe Mens. Wie enkel op de rede vertrouwt, wordt onherroepelijk ziende blind.

Critici van het verlichtingsdenken stellen dat het er niet om gaat de Verlichting te verwerpen, maar om kritiek te leveren op de neiging de geloofsartikelen van de Verlichting tot dogma te verheffen. De verlichtingsdenkers mochten nog zo genuanceerd zijn geweest, hun volgelingen waren dat vaak niet. De pijlen van Gray richten zich in de eerste plaats op het onuitroeibare idee van 'vooruitgang', de overtuiging dat de mens zichzelf blijvend kan verbeteren. Voor hem is dat niets anders dan religie in een seculier jasje; de mens is onverbeterlijk, wen er maar aan.

Aan de andere kant, en dat is de kant waarop Sternhell de nadruk legt, kan het instinctieve, historisch bewuste gemeenschapsdenken gemakkelijk ontsporen in waanbeelden over superieure eigenheid. De obsessie met identiteit in relatie tot volk en geschiedenis groeit dan uit in paranoia jegens alles wat anders is, dat alleen nog als bedreiging wordt gezien. Het verlangen naar een mystieke verbondenheid met geboortegrond en de eigen 'soort' gaat gepaard met een hang naar radicale zuiverheid. Het zinnebeeld van die ontsporing is de Holocaust.

Het naoorlogse idealisme was voornamelijk een 'nooit weer!'-idealisme, waarin de geloofsartikelen van de eerste moderniteit tegen de spoken van de tweede in stelling werden gebracht. Individuele vrijheid tegenover benauwd nationalisme, zelfexpressie tegenover de dwang van de gemeenschap, mensenrechten tegenover cultureel bepaalde leefregels, verstand tegen emotie.

Dat cultureel of religieus bepaalde opvattingen in de werkelijkheid van alledag botsten met de onwrikbare menselijke waarden van de Verlichting, werd in de praktijk nauwelijks erkend – en misschien niet eens herkend: het ideaal benam domweg het zicht op de werkelijkheid.

De reactie was navenant. In het nieuwe verlangen naar de doortastende leider, naar overzichtelijke

> De meeste volkerenmoorden vinden plaats uit naam van de Nieuwe Mens

wortels, naar een nationale geschiedenis die weer gekoesterd kan worden, zien we de 19de-eeuwse mythe over de verweesde natie en de buitenstaander als verlosser terugkeren.

Het politieke establishment wil het populisme hoogstens redelijk tegemoetkomen – juist daarmee toont het aan dat het het populisme niet begrijpt. Zelf je burgemeester kiezen is niet de oplossing. Het nieuwe populisme is niet alleen een reactie op de versnippering en verwatering die globalisering met zich meebrengt; het is ook een reactie tegen een wereld waarin alles alleen nog maar in rationele of economische termen wordt gezien. Er is een verhaal nodig dat wel degelijk het belang van cultuur en geschiedenis erkent, dat niet terugschrikt voor een idee van Nederland in een versplinterde wereld, zonder dat het in claustrofobisch nationalisme vervalt. Het verhaal van Geert Wilders over Nederland is kwaadaardig en mist iedere bezieling. Maar, en dat is veelzeggend, er is op dit moment geen ander verhaal.

Vergelijkingen met het fascisme zijn niet effectief. Niet omdat ze iedere grond zouden missen, zeker niet, maar omdat ze een excuus zijn om de thema's van het hedendaagse populisme op afstand te houden. Ze doorbreken geen taboe. Ze laten enkel smetvrees zien.

Bas Heijne is redacteur van NRC Handelsblad. Dit is een bewerking van een hoofdstuk uit het boek *Moeten wij van elkaar houden?* Op verzoek van Alexander Pechtold stuurt de uitgever 149 exemplaren naar de Tweede Kamer.

Nog maar enkele uitstrijkjes nodig na test op HPV

Door onze redactie wetenschap

ROTTERDAM. Vrouwen die zijn behandeld voor een beginnende baarmoederhalskanker hoeven daarna minder vaak op die tumor te worden getest als er een test op baarmoederhalskanker veroorzakende humaan papillomavirussen (HPV) wordt gedaan. Als er na de behandeling geen HPV meer in het uitstrijkje zit, kan het aantal nacontroles worden beperkt tot twee uitstrijkjes. Dat schrijven Nederlandse onderzoekers in een eind vorige week gepubliceerd artikel in *The Lancet Oncology*.

In Nederland kan dan één van de drie nacontroles vervallen. In Groot-Brittannië en de Verenigde Staten kunnen veel meer nacontroles verdwijnen, want daar laten vrouwen nog steeds vijf tot tien jaar lang ieder jaar een uitstrijkje maken om te laten controleren of er een kanker groeit. Bij zo'n uitstrijkje schraapt een arts wat cellen van de baarmoederhals, diep in de vagina, bij de overgang naar de baarmoeder. De behandeling bestaat uit het wegbranden of -snijden van een cellaag in de baarmoederhals.

Dit onderzoek is een van de eerste waarin is aangetoond dat uit een HPV-test kan blijken of het risico op baarmoederhalskanker echt verlaagd is.

Baarmoederhalskanker ontstaat vrijwel alleen na een infectie met bepaalde typen HPV. Vrijwel iedereen die seksueel actief wordt, maakt wel eens zo'n HPV-infectie door. Meisjes krijgen op hun twaalfde een vaccinatie tegen HPV aangeboden.

In Nederland krijgen ongeveer 700 vrouwen jaarlijks te horen dat ze de kanker hebben. In 2009 stierven er 209 vrouwen aan baarmoederhalskanker, een derde jonger dan 60 jaar.

Er bestaat een screeningsprogramma op baarmoederhalskanker waarbij in Nederland vrouwen van 30 tot 60 jaar om de vijf jaar een uitnodiging krijgen om een uitstrijkje te laten maken. In verschillende landen loopt nog langlopend onderzoek om te kijken of bij toevoeging van een HPV-test het aantal uitstrijkjes bij alle vrouwen veilig omlaag kan. Modelberekeningen hebben laten zien dat een HPV-test meer kanker detecteert als hij nog goed behandelbaar is. Maar de screening wordt er wel een paar miljoen duurder door. De verwachting is dat de Gezondheidsraad binnenkort een langverwacht advies over veranderingen in het screeningsprogramma publiceert.

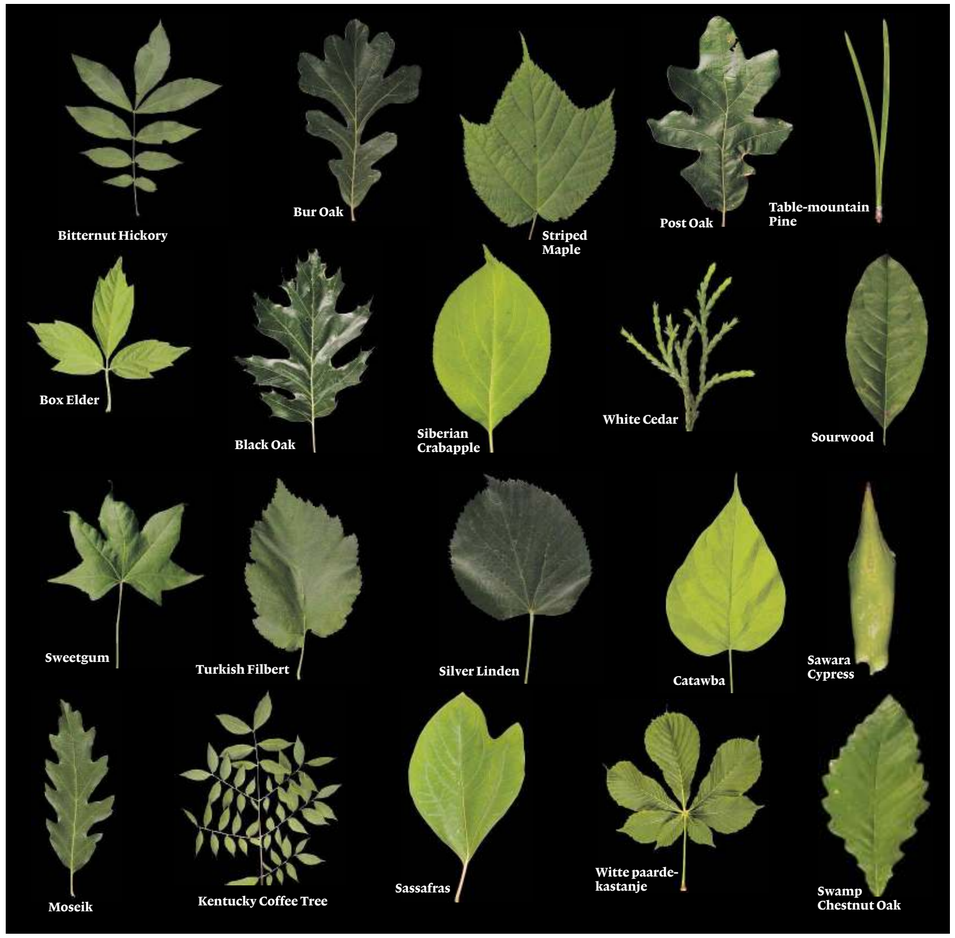

Wat is dat voor boom? Vraag het de iPhone

Door onze redactie wetenschap

ROTTERDAM. Bomen herken je aan hun blad en aan hun stam, en 's winters aan hun knoppen. Maar zelden of nooit aan hun bloemen. Want de meeste bomen hebben 'onaanzienlijke bloemen'. Groen, klein, onopvallend. Denk aan de den, de berk en de beuk. Of aan de iep, de es, de esp en de esdoorn – maar niet aan de paardekastanje en de vogelkers.

Voor velen is de afwezigheid van opvallende bloemen een hindernis bij het leren herkennen en onderscheiden van boomsoorten. Het blad zégt ze te weinig. Voor Amerikanen in het noordoosten van de VS is er nu uitkomst in de vorm van een iPhone-applicatie die het determineren van ze over neemt. Voortaan maken ze een foto van het onbekende boomblad en de app, die *Leafsnap* heet, stelt vast van welke boom het blad komt. En laat zien hoe bloemen, vruchten, schors en boomprofiel eruit zien.

De applicatie, die programmatuur voor gezichtsherkenning gebruikt, is ontwikkeld door Columbia University en de University of Maryland. De botanische informatie werd geleverd door de Smithsonian Institution. De grote moeilijkheid is dat het blad van veel bomen nogal variabel is, die variabiliteit moest in het programma gebracht worden. Komt Leafsnap er niet helemaal uit, dan worden de meest aannemelijke alternatieven getoond en moet de mens de finale determinatie overnemen.

Vermeldenswaard is dat de app twee kanten opwerkt. De gemaakte foto wordt weer centraal opgeslagen en geeft zo van lieverlee, samen met alle andere foto's van gebruikers, een indruk van de biodiversiteit in de VS. Het programma is nog in ontwikkeling en zal uiteindelijk het hele Amerikaanse grondgebied bestrijken.

Deze week spreekt Rien van de Weijgaert in Amsterdam over donkere energie en donkere materie

Niemand heeft ook maar een flauw idee wat het is

Het is overal om ons heen, maar je ziet het niet, en niemand heeft ook maar een flauw idee wat het is: donkere energie. Toch bepaalt het ons lot, zegt sterrenkundige Rien van de Weijgaert (1963). Hij is onderzoeker bij het Kapteyn Instituut van de universiteit van Groningen.

Bijna alles is donkere energie en materie?

„Het heelal is op het ogenblik met zo'n ongekende precisie opgemeten dat we weten dat het voor 96 procent bestaat uit twee onbekende componenten. Atomen en dergelijke, het spul waar wij van gemaakt zijn, maken samen maar 4,4 procent uit. En 23 procent bestaat uit wat we 'donkere materie' noemen. Dat zijn waarschijnlijk deeltjes die we nog niet kennen, maar ik verwacht dat de eerste binnenkort ontdekt wordt.

Illustratie Stella Smienk

„Daarnaast is er nog 73 procent donkere energie. Daarover zitten we echt met onze handen in het haar. Elke week zijn er nieuwe voorstellen voor wat het zou kunnen zijn, maar we hebben nog steeds geen idee. Het heeft een ontzettend lage dichtheid, omdat het gelijkelijk over het heelal is verspreid: donkere energie klontert niet, vandaar dat je het lokaal niet opmerkt."

Hoe weten we dan dat het er is?

„Wat betreft de donkere materie: als we kijken naar de snelheid waarmee sterren in sterrenstelsels bewegen, of sterrenstelsels in clusters, dan merken we dat er veel meer massa moet zijn, omdat ze anders uit elkaar zouden vliegen. In de jaren dertig werd dat al door onder anderen de Nederlander Oort opgemerkt.

„Pas toen we het uitdijen van het heelal konden gaan bestuderen op zeer grote afstanden, en we dus veel vroeger terug in de tijd konden kijken, is de donkere energie opgemerkt.

„Hoe? Van ontploffende sterren kennen we nu de eigenschappen waaruit je kunt afleiden wat hun absolute helderheid is. Vergelijk het maar met een straatlantaarn, waarvan je weet hoeveel watt erin zit. Staat die ergens in het weiland, dan kun je uit hoe helder het licht lijkt berekenen hoe ver weg hij is. In 1998 werd daardoor iets verbazingwekkends duidelijk: de verste sterren stonden veel verder weg dan gedacht. Dat leidde tot de onontkomelijke conclusie dat het heelal steeds sneller is gaan uitdijen. De slotsom is dat 73 procent van de energie in het heelal gaan aantrekkende maar een afstotende zwaartekracht veroorzaakt."

We worden uit elkaar getrokken?

„Het wordt heel eenzaam voor ons. Op een gegeven moment is het heelal zover uitgedijd dat we geen signaal meer kunnen uitwisselen met de buren. Het is een troosteloze gedachte. Maar dat moment ligt nog erg ver weg hoor."

Wat hebben we eraan als we weten wat het is?

„Dan begrijpen we niet alleen waar we vandaan komen – het standaardantwoord – maar ook waar we naartoe gaan. En als we die 73 procent van alle energie kunnen identificeren, kunnen we het misschien ook aftappen. Dat zou de oplossing van ons energieprobleem zijn."

LIESBETH KOENEN

Morgenavond spreekt prof. dr. Rien van de Weijgaert over 'Donkere energie en donkere materie'. 20.00 u. Artis, Plantage Kerklaan 38-40 Amsterdam. Toegang: € 9,- (Artisleden gratis)

Toonderprijs voor Peter Pontiac

Door onze kunstredactie

ROTTERDAM. Peter Pontiac krijgt de Marten Toonderprijs 2011, de oeuvreprijs voor een tekenaar die een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan het beeldverhaal en de Nederlandse cultuur.

De prijs van 25.000 euro is een initiatief van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst. Volgens de jury heeft Pontiac met zijn in 2000 verschenen *Kraut* een internationaal zeer aansprekend boek afgeleverd en tevens de beste Nederlandse *graphic novel*. „Zijn werk is vernieuwend. Hij heeft iets aan de Nederlandse strip toegevoegd wat er nog niet was: een combinatie van schrijver- met kunstenaarschap." *Kraut* gaat over zijn in de oorlog collaborerende vader Joop Pollmann, die in 1978 op mysterieuze wijze en spoorloos verdween op Curaçao.

De stijl van de vorige week zestig jaar geworden Pontiac (Peter Pollmann) wortelt in de undergroundcomics van de jaren zestig. Robert Crumb, Art Spiegelman en Will Eisner zijn inspiratiebronnen.

In Pontiacs onrustig ogende, overvolle tekeningen strijden tekst en beeld gelijkelijk om de aandacht. Die neiging verklaart hij uit het feit dat hij een autodidact is, zonder tekenopleiding. „Overal moet wat te zien zijn", is zijn opvatting. „Bovendien: wat is mooier dan een tekening waarop veel te zien is?"

Behalve tekenaar is Pontiac ook een veelgevraagd illustrator, onder meer bij deze krant. In 2004/2005 tekende hij een jaar lang afleveringen van *De Krantenpoes*. Er verscheen ook een Gouden Boekje over de krantenpoes van zijn hand.

In de jaren zeventig tekende Pontiac verslagen van zijn leven aan de zelfkant in bladen als *Tante Leny Presenteert* en *Aloha*. Rock & roll, seks, drugs, drank en maatschappelijk protest zijn Pontiacs onderwerpen. Vanaf 1990 rangschikt en archiveert hij zijn politieke tekeningen, illustraties en platenhoezen in zijn eigen *The Pontiac Review*, waarvan zeven delen zijn verschenen.

In een interview met deze krant uit 2004 zegt Pontiac dat hij zich nog altijd opwindt over geweld, onrecht en machtsmisbruik. „Als ik tv kijk, zeg ik vaak tegen mijn lief: schat, brei mij een bivakmuts. Mijn tekeningen hebben nog altijd een sterk morele inslag."

Al eerder ontving Pontiac prestigieuze prijzen voor zijn werk. In 1997 werd hem de Stripschapprijs toegekend voor zijn gehele oeuvre, en in 1998 de Professor Pi-illustratorenprijs van de Stad Amsterdam voor zijn boek *De Pen en het Zwaard*. Verder publiceerde Pontiac *Requiem Fortissimo* (1990), *Lost in Lowlands* (1997) en met Typex *The quick brown fax*(1998).

De Marten Toonderprijs wordt op 9 september uitgereikt in het Graphic Design Museum in Breda, waar een tentoonstelling opent met zijn werk. Pontiac is de tweede tekenaar die de in 2009 ingestelde Toonderprijs ontvangt. De eerste laureaat was Jan Kruis.

Deel uit de serie 'De Krantenpoes' die in 2004/2005 in deze krant verscheen.

Daniel Barenboïm dirigeert in Gaza

GAZA-STAD. Daniel Barenboïm geeft morgenvroeg een 'concert van de vrede' in Gaza-stad om de bevolking daar te steunen. Barenboïm (68) dirigeert daarbij het Orkest van Gaza, bestaande uit leden van Duitse, Oostenrijkse Franse en Italiaans toporkesten. Het optreden vindt plaats in de het cultureel centrum al-Mathaf in Gaza-stad en begint om half tien 's ochtends. Barenboim heeft vaker concerten geven om de strijd van het Palestijnse volk tegen Israël te steunen. Hij is van Russische afkomst, geboren in Argentinië, heeft ook de Israëlische nationaliteit en bezit een Palestijns paspoort. (AFP)

Kristin de Groot gaat naar Dansateliers

AMSTERDAM. Kristin de Groot volgt per 1 september 2011 Amy Gale op als artistiek directeur van Dansateliers, de danswerkplaats van Rotterdam. Gale kondigde enige maanden geleden onverwacht haar vertrek aan. De Groot (1964) is werkzaam geweest bij de ArtEzacademie als hoofd van de Opleiding Dans. Als danseres werkte zij met onder anderen Hans Tuerlings, Michele Anne de Mey, Beppie Blankert en Michael Laub. (NRC)

Werk 'Grote Meester' García Márquez naar China

Door onze kunstredactie

ROTTERDAM. Een Chinese uitgever heeft voor bijna 700.000 euro het recht verworven om de roman *Honderd jaar eenzaamheid*, een van de bekendste boeken van Nobelprijswinnaar Gabriel García Márquez (1927), in het Chinees te publiceren.

Dat meldt de Britse krant *The Guardian*. Het zal voor het eerst zijn dat er een officiële vertaling uit García Márquez' rijke oeuvre in China verschijnt. In 1990 zwoer de Colombiaanse auteur nog dat er zelfs 150 jaar na zijn dood geen enkel werk van hem op de Chinese markt zou verschijnen. Dit vanwege zijn woede over het feit dat hij tijdens een bezoek aan het land grote aantallen illegale edities van zijn werk aantrof.

Chen Mingjun, hoofdredacteur van uitgeverij Thinkingdom House, wist Márquez uiteindelijk met een charmante brief te vermurwen.

„Vanaf de andere kant van de Grote Oceaan tonen wij u ons respect, en schreeuwen wij 'Grote Meester' naar u, net zoals u ooit 'Grote Meester' schreeuwde naar uw idool Ernest Hemingway, toen u die ooit in Parijs op straat tegenkwam", aldus Mingjun. „We hopen dan ook dat u nu naar ons zal terugzwaaien, zoals ook Hemingway destijds naar u terugzwaaide." De Chinese *Honderd jaar eenzaamheid* verschijnt deze zomer.

Scherpzinnig peiler van de diepste menselijke krochten

Ernesto Sábato (1911-2011), schrijver

Necrologie

Drie romans publiceerde Ernesto Sábato slechts. Maar daarmee hoorde hij, naast Borges en Cortázar, wel bij de grote drie van Argentinië.

Door GER GROOT

ROTTERDAM. Op twee maanden na is de Argentijnse schrijver Ernesto Sábato honderd jaar geworden. Afgelopen zaterdagochtend overleed hij aan bronchitis in het plaatsje Santos Lugares, even buiten Buenos Aires, waar hij sinds 1945 woonde.

Zijn internationale roem dankte Ernesto Sábato aan de drie romans die hij met grote tussenpozen publiceerde. Door het succes daarvan groeide hij uit tot één van de gezichtsbepalende auteurs uit de Latijns-Amerikaanse *boom* van de jaren zestig en zeventig. De enorme populariteit van de twee andere grote Argentijnse vertegenwoordigers daarvan, de net iets jongere Julio Cortázar en de wat oudere Jorge Luís Borges, heeft hij nooit kunnen evenaren. Wel maakte hij zich in het begin van de jaren tachtig in eigen land geliefd als voorzitter van de commissie die de misdaden onderzocht van het militaire regime van generaal Videla.

Ernesto Sábato werd op 24 juni 1911 geboren in het plaatsje Rojas, in de provincie Buenos Aires, als tiende van elf zoons van een Italiaans immigrantenpaar. Hij studeerde natuurkunde en werkte na zijn promotie aanvankelijk in Parijs als atoomonderzoeker. Na in 1945 in om politieke redenen ontslagen te zijn als docent aan een Argentijnse universiteit, wijdde hij zich geheel aan de literatuur.

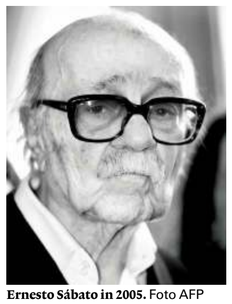

Ernesto Sábato in 2005. Foto AFP

Onder invloed van de Tweede Wereldoorlog was Sábato ervan overtuigd geraakt dat de technologische ontwikkeling de mensheid als geheel misschien wel ten goede kwam, maar de individuele persoon niet. „De rede is slecht toegesneden op het bestaan", zou hij later verklaren. Met zijn essay *Uno y el universum* (*Iemand en het universum*), een protest tegen de ontmenselijking van de technologische wereld, begon hij zijn schrijverscarrière.

Drie jaar later kwam deze in een stroomversnelling met de publicatie van Sábato's eerste roman *De tunnel*. Het is het relatief eenvoudige, korte verslag van een *amour fou* waarin de ik-persoon verstrikt raakt in zijn onvermogen werkelijk tot zijn geliefde door te dringen en haar tenslotte vermoordt. Albert Camus was diep onder de indruk van de roman, die in vele talen werd vertaald.

Het zou echter tot 1961 duren voordat Sábato opnieuw een roman durfde te publiceren. Met *Sobre héroes y tumbas* (*Over helden en graven*) bewees hij hoe breed zijn schrijverschap inmiddels geworden was. Het boek waaiert uit over de Argentijnse geschiedenis, peilt de diepste krochten van het menselijk onderbewuste en probeert op die manier het bestaan op een zo volledig mogelijke manier onder woorden te brengen. Het surrealisme waarmee Sábato in zijn Parijs jaren kennismaakte gaat er hand in hand met een pessimistisch existentialisme, waarin het onvermogen tot menselijk contact nog altijd centraal staat.

Diezelfde weg vervolgde Sábato in *Abaddón el exterminador* (*Abaddón de verdelger*), zijn derde en laatste roman, die in 1974 verscheen. Het is geen literatuur die je leest om vrolijk van te worden, zoals Sábato's eigen karakter ook iets gemelijks had. „Ik ben altijd een specialist geweest in het maken van vijanden", zo verklaarde hij ooit. Met Jorge Luís Borges, met wie hij in 1976 een dialogenboek publiceerde, onderhield hij een vriendschap die soms eerder op het tegendeel leek.

In 1984 ontving Ernesto Sábato de Cervantes-prijs, de hoogste literaire onderscheiding in de Spaanstalige wereld, voor een oeuvre dat naast de drie romans vooral uit essaywerk bestaat. In datzelfde jaar publiceerde hij het rapport *Nunca más* (*Nooit meer*) over de mensenrechtenschendingen ten tijde van de Argentijnse dictatuur. Een aantal militairen kon op basis van dat rapport juridisch worden vervolgd en veroordeeld.

Advertentie

De Molukken

De eilanden van de Molukken behoorden lange tijd tot Nederlands-Indië en veel Molukkers dienden in het Nederlandse koloniale leger (KNIL). Vanaf de onafhankelijkheid van Indonesië onder leiding van president Soekarno in 1949 begon voor de Molukkers een bewogen periode. Op 25 april 1950 werd door de Molukkers de zelfstandige Republiek der Zuid-Molukken (RMS) geproclameerd die internationaal echter niet werd erkend. De voormalige KNIL-militairen en hun gezinnen werden in 1951 'tijdelijk' naar Nederland gehaald, maar voor de meesten bleek het niet mogelijk om terug te keren. Op 2 dvd's met maar liefst 6 uur materiaal laat *De Molukken* zien hoe opeenvolgende generaties van Molukkers in Nederland zijn omgegaan met hun frustraties en idealen. Maar ook hoe ze hun plek gevonden hebben in de Nederlandse samenleving met behoud van de eigen identiteit.

2 dvd – 360 minuten Van 19,95 17,95

Ook verkrijgbaar:

3 dvd – 300 minuten Van 19,95 17,95

2 dvd – 250 minuten Van 19,95 14,95

Bestel op nrclux.nl nrclux.nl

Alle levens in dit huis zijn pijnlijk en lachwekkend tegelijk

'Augustus: Oklahoma' is een groots, filmisch familie-epos. Op toneel komen drie generaties langs en in elke ruimte van het decor speelt zich een ander gezinsdrama af. Foto Leo van Velzen

Toneel

Theater Augustus: Oklahoma van De Utrechtse Spelen. Gezien: 1/5. Inl: deutrechtsespelen.nl

●●●●○

Door HERIEN WENSINK

Een groots, filmisch familie-epos, dat is *Augustus: Oklahoma* bij de Utrechtse Spelen in de regie van Antoine Uitdehaag. Op toneel komen drie generaties langs – vier als je de ouders van stamoudsten Beverly en Violet Weston meetelt. De wrede omstandigheden van hun opvoeding komen weliswaar alleen in woorden voorbij, maar ze zijn vele jaren later nog van invloed. De vloek van hun jeugd werkt vele generaties door.

In de epiloog van *August: Osage County* (2007) van de New Yorkse toneelschrijver Tracy Letts overziet Beverly Weston bitter zijn leven. Onderuitgezakt in zijn stoel; een knoop van zijn beduimelde blouse open; een stukje van zijn bleke, bejaarde buik onthuld. Met een fles in de hand beziet hij zijn huwelijk. Veel goeds is daar niet meer over te zeggen: „Mijn vrouw slikt pillen, en ik drink." Als zijn bedlegerige vrouw Violet zich wankel bij hem voegt, blijkt hun verbintenis inderdaad een grimmige lijdensweg; wat zouden ze er graag van verlost zijn. Maar Beverly blijft leven, en Violet wil ook maar niet dood. Dus vertrekt Beverly; op een dag is hij plots verdwenen.

In haar hulpeloosheid, die nog eens wordt vergroot door haar pillenverslaving, roept Violet de hele familie bij elkaar: haar drie dochters, Barbara, Ivy en Karen en hun aanhang, haar zus Mattie Fae en haar man. Het is de opmaat voor een familietragedie van epische proporties – de complete onttakeling van meerdere gezinnen tegelijk. Maar intussen valt er gelukkig heel wat te lachen. *Augustus: Oklahoma* is familiedrama en pikzwarte komedie in één.

Niek Kortekaas ontwierp een complete villa op toneel, waar zich in elk van de zes (!) verschillende ruimtes steeds weer een ander gezinsdrama afspeelt. Dan weer is de ene, dan weer de andere ruimte verlicht, zo aandacht vragend voor de handeling. Wanneer gewisseld wordt van scène, gaat het licht uit en klinkt een soundtrack als van een film. Als de verhalen in de verschillende ruimtes door elkaar gaan lopen, ontstaat een razend knap gecomponeerde mozaïekvertelling, zoals op toneel niet vaak is vertoond.

De met een Pullitzer en een Tony Award bekroonde tekst van Letts snijdt een aantal grote, pijnlijke thema's aan. Een moeder (Mattie Fae, gespeeld door Loes Luca), die haar zoon verachtelijk vindt. Een goedbedoelende sul van een vader (een prachtige Peter Bolhuis), die diezelfde zoon zo pampert dat hij hem eigenhandig slap houdt. Een puberdochter die door het overspel van haar vader een ongezonde interesse ontwikkelt in seks. Karen die bij haar verloofde blijft, al zit die liever aan kleine meisjes. En Violet die zus Mattie Fae de affaire met haar man stilzwijgend vergeeft, omdat zij ooit de klappen van hun gewelddadige stiefvader opving.

Alle levens in dit huis zijn pijnlijk. Een lethargische Tjitske Reidinga als Ivy gaat gebukt onder de teleurstelling. De levenslange vernederingen van haar moeder maakten van haar een lijdzame, verontschuldigende vrouw, die zichzelf het liefst zou laten verdwijnen. Marie-Louise Stheins als Barbara is door de deceptie versteend. Ook de levens van de anderen kenmerken zich door gefnuikte ambities en verloren hoop.

De bitterzoete tekst van Letts is verdienstelijk bewerkt door Uitdehaag en Ger Apeldoorn, met een aantal hilarische uitschieters. Stheins heeft de beste tekst. Als haar man (Peter Blok), die een affaire heeft met een studente, zich beklaagt over haar bitterheid: „Daar had je aan moeten denken voor je Pipi Langkous begon te palen". Stheins speelt Barbara hard en hoekig; zij is afgewezen echtgenote, afgunstige moeder én rancuneuze dochter ineen. Soms is haar spel misschien wat eendimensionaal, maar dat typeert ook haar personage. Met complexe emoties heeft zij moeite. Al is het pijnlijk hoe haar man haar verlaat, je begrijpt hem ook wel een beetje. Zeker als ze daarna in haar verbittering razendsnel in haar moeder verandert.

Augustus: Oklahoma is een realistische vertelling in een klassieke, verhalende vorm. Dat zou saai kunnen zijn, maar het ingenieuze decor, de knappe compositie en het superieure spel van vrijwel alle acteurs voorkomen dat. Reidinga, Blok en Bolhuis zetten stuk voor stuk pijnlijk levensechte, even komische als ontroerende personages neer. Roos Ouwehand geeft als Karen blijk van komisch talent, en de jonge Merle Minjon is een overtuigend irritante puber: bruusk, onhandig, bot, onzeker, explosief.

Maar de absolute sensatie is Ria Eimers als Violet. Intens gemeen, vol zelfbeklag, manipulatief en meedogenloos voor haar naasten. Eimers maakt het weliswaar onmogelijk om sympathie voor Violet te voelen, en ze speelt af en toe wat al te veel op de lach, maar als haar spel raak is, dan levert ze ook voltreffers: messcherp, spijkerhard, vervuld van inktzwart cynisme en zonder enig erbarmen. Haar dochters dulden haar volstrekt intolerabele gedrag, maar als zij hen maar blijft vernederen, trekken ze zich een voor een terug uit haar huis en haar leven.

En dan is Violet alleen. Als ze zich alleen in het huis voortbeweegt volgt toch nog de ontroering. Ze loopt waar daarvoor nog muren waren; hun huis, haar leven is ingestort, weggevaagd, en zij heeft dat zelf gedaan. Met haar geschiedenis kon dat ook bijna niet anders. Letts determinisme stemt somber. Maar dat die in deze overweldigende vorm tot ons komt, is een troost.

Waagstuk DUS

Artistiek directeur Jos Thie van de Utrechtse Spelen heeft zich ten doel gesteld met zijn gezelschap 100.000 bezoekers per jaar te trekken en 50 procent eigen inkomsten te genereren – waar Zijlstra van gesubsidieerde gezelschappen 17,5 procent eist. Met grote producties als *Augustus: Oklahoma*, toegankelijk, kwalitatief hoogstaand theater dat een breed publiek trekt, moet het gewenste niveau in 2012 zijn behaald – die ambitie is vastgelegd in het beleidsplan. Met de inzet van bekende komieken als Loes Luca en Tom de Ket moet mede een groot publiek worden bereikt. Met *Augustus: Oklahoma* hoopt DUS 25.000 bezoekers te trekken.

'Jonge regisseurs moeten kunnen falen'

'Productiehuizen' stomen theatermakers klaar voor de praktijk. De helft raakt subsidie kwijt

Productiehuizen zijn belangrijk voor de theatersector. Over iets minder valt te praten, „maar we moeten niet het kind met het badwater weggooien."

Door onze redacteur HERIEN WENSINK

AMSTERDAM. De helft van de productiehuizen verdwijnt. Dat zou de consequentie kunnen zijn van het advies van de Raad voor Cultuur. Nu worden 16 theaterproductiehuizen door het rijk gesubsidieerd in de basisinfrastructuur. Maar in het nieuwe model dat de Raad voor de theatersector voor ogen heeft, wordt talentontwikkeling op acht plaatsen in het land ondergebracht in 'toneelvoorzieningen'.

In welke vorm dan ook: meer dan acht door het Rijk gesubsidieerde plekken zijn er dus niet. Wel wil de Raad nog één, groot landelijk productiehuis. Negen dus in totaal.

Maar wat doen productiehuizen eigenlijk? Waar zijn ze voor nodig?

In het gebouw van het Wilhelmina Gasthuis in Amsterdam waar vroeger de verpleegster werden opgeleid zijn twee repetitielokalen voor startende theatermakers. Elders op hetzelfde terrein, op de zolder van een mooi oud pand, is een kleine zaal. Theatermakers die na hun opleiding voorstellingen gaan maken bij productiehuis Frascati, kunnen van deze faciliteiten gebruik maken: ze repeteren in de lokalen, monteren en spelen in de zaal. Vanuit Frascati kunnen ze beschikken over meerdere technici en projectleiders, een dramaturg en een communicatiemedewerker. Dat is nodig, zegt artistiek leider van Frascati Mark Timmer. „Als een theatermaker van school komt, heeft hij een diploma, maar is hij nog geen regisseur. Regisseren is ook organiseren, inspireren en leiding geven. Een regisseur moet manager zijn en zelfstandig ondernemer, en dat leren ze niet op de opleiding."

Productiehuis Frascati ontvangt 800.000 euro per jaar voor talentontwikkeling. Jaarlijks werken er 12 tot 14 makers bij Frascati. Dat zijn voornamelijk gearriveerde makers die iets experimenteels uitproberen, en twee tot drie pas afgestudeerden die bij Frascati aan hun carrière beginnen. Zij verbinden zich voor twee tot vijf jaar aan het huis.

Kritiek op de productiehuizen was er ook al voor dit advies, bijvoorbeeld van de Federatie Cultuur. De huizen vormen een tijdelijke opvang tussen school en de arbeidsmarkt, waardoor die slecht op elkaar zijn afgestemd, vinden tegenstanders. Vaak bieden ze, volgens de critici, enkel uitstel van uitval: slechts 11 procent van de makers die bij een productiehuis begint, stroomt door als zelfstandig maker, blijkt uit onderzoek van Niek vom Bruch tussen 1993 en 2002. Maar Timmer, die zijn vraagtekens plaatst bij dat onderzoek, zegt dat ontmoedigen juist ook deel is van de taak van een productiehuis. „Je geeft een talentvol maker de kans om zijn eigen artistieke handschrift te ontwikkelen. Het is voor zijn ontwikkeling goed als hij dat beschut doet, met ondersteuning en begeleiding binnen handbereik. Zoiets kost tijd, drie, vier jaar soms. Maar in die tijd kan ook blijken dat iemand het niet in zich heeft. Die adviseren wij dan om iets anders te gaan doen."

Die selectie kan niet eerder al, op school bijvoorbeeld, plaatsvinden, zegt Timmer. „Het kan gebeuren dat iemand die op school heel talentvol leek, het toch niet redt. Maar je hebt tijd nodig om dat te ontdekken." Meer aandacht voor het zakelijke aspect op school, met vakken als acquisitie en boekhouden, zou goed kunnen zijn. „Maar een club mensen aansturen, dat moet je toch leren in de praktijk." Want dat is iets wat vaak vergeten wordt als het om jonge theatermakers gaat, zegt Timmer. „Het idee dat talent vanzelf wel komt bovendrijven, gaat misschien wel op voor beeldend kunstenaars en schrijvers, omdat die hun werk alleen doen. Maar als onafhankelijk regisseur heb je een structuur nodig; een gebouw, een spelersclub, technici, decor- en lichtontwerpers, publiciteitsmensen enzovoort. Met wie wil je werken, hoe bouw je dat op – advies daarover is ook deel van de begeleiding van een productiehuis."

De suggestie dat talentontwikkeling en praktische begeleiding van makers ook heel goed bij de grote gezelschappen kan plaatsvinden, wuift Timmer weg. „De ontwikkeling van zulke eigenzinnige makers als Jetse Batelaan, Marcus Azzini, Laura van Dolron en Ivana Müller had nooit bij een groot gezelschap kunnen gebeuren. Onderdeel van de ontwikkeling als maker is dat dingen kunnen mislukken. Dat gebeurt hier in een veilige omgeving, zonder dat iemand daar meteen op wordt afgerekend en neergesabeld."

Timmer was verbaasd toen twee jaar geleden alle 21 productiehuizen in de rijksgesubsidieerde Basisinfrastructuur terecht kwamen. „Dat is zo overgereguleerd. En je ziet nu dat die hoeveelheid het kwetsbare punt is geworden. Maar we moeten niet het kind met het badwater weggooien. Er moet een zeker volume aan productiehuizen overblijven om het segment levend te houden."

Monopolie op experimenten in theater

Productiehuizen ontstonden in de jaren tachtig, om zelfstandige theatermakers bij het maken van een voorstelling praktisch te ondersteunen. Ze kunnen daar gebruik maken van repetitieruimte, zalen, knowhow, technische en publicitaire ondersteuning. Ook hebben de huizen een 'onderzoeksfunctie'; ervaren makers kunnen onderzoek doen voor een voorstelling, of bijvoorbeeld experimenteler werk ontwikkelen en testen op een klein publiek.
Theaterwerkplaatsen hadden een vergelijkbare ondersteunende functie, maar richtten zich vooral op startende makers. In 2009 trok de toenmalige minister van Cultuur, Plasterk (PvdA), de functies gelijk: talentontwikkeling is sindsdien officieel een taak van de productiehuizen. In totaal kwamen 21 productiehuizen in de langjarige subsidieregeling.
Wel werd het beschikbare budget voor startende makers bij het Fonds Podiumkunsten sterk beperkt. Zij konden alleen nog bij de productiehuizen terecht.

De kunstschouw

Regisseur Franz Wittenbrink op Koninginnedag Foto Maarten van Haaff

Vrijmarkt wordt toneel

„Verrückt!" Dat vindt de Duitse regisseur Franz Wittenbrink van Koninginnedag. Wittenbrink maakt volgend jaar een voorstelling over Koninginnenacht bij het Nationale Toneel. Ter voorbereiding bezocht hij het grootscheepse festijn. Eerst 's nachts, heel vroeg in de ochtend nogmaals en daarna 's middags weer, in het Vondelpark.

Zwetend in de zon, van top tot teen in stemmig zwart, verbaast hij zich vooral over de creativiteit. „Koopmanschap is de essentie van de Hollander! Hoe kinderen met gekke spelletjes, trucs en grapjes geld proberen te verdienen – opmerkelijk. Het is vaak niet commercieel, maar heel ingenieus."

Eindeloos heeft de regisseur staan kijken bij een sinaasappel in een teiltje water. „Als er een muntje op blijft liggen, win je. Maar dat lukt niemand. Knap toch, dat zo'n kind dat bedenkt?" Een collega stuurde hem eerder een Youtubefilmpje van een zingend meisje in het Vondelpark. Dit jaar is ze er ook – tot zijn grote blijdschap.

Inspirerend vindt Wittenbrink ook de vlooienmarkt. „Hoe iemand zijn hele levensgeschiedenis uitstalt! Daar zie je het servies waar oma van at, de boeken die vader las, het soort speelgoed waar de kinderen mee mochten spelen."

De voorstelling van Wittenbrink, die april volgend jaar in première gaat, zal gaan over zeven van deze 'amateur-straatverkopers', die in de vroege ochtend hun plekken innemen. „Daar zit een grote spanning in. Ze houden hun kaarten voor de borst, gluren naar de ander; wat verkoopt die? Ze hebben een geheim, en een missie."

Via bewerkingen van bestaande Nederlandse muziek leren we zijn personages straks beter kennen. Wat hij precies zal gebruiken, weet Wittenbrink nog niet. „In elk geval het *Wilhelmus*. En *Tulpen uit Amsterdam* – dat heb ik vanmorgen tussen 7 en 10 uur al 120 keer gehoord."

Van de acteurs in zijn voorstelling, onder wie Anniek Pheifer, Antoinette Jelgersma en Loes Haverkort, zal hij vragen zelf spulletjes mee te brengen om op toneel te verkopen. „Zij bouwen mede hun personages op, en zo de voorstelling. Voor het decor denk ik aan een leeg toneel, met krijtvakken en Dixie-wc's. Maar aan het slot van de voorstelling moet het een oranje puinzooi zijn."

Met Wittenbrink loopt ook zijn kostuumontwerpster mee, eveneens geheel in het zwart. Heeft zij op deze feestelijke dag al inspiratie op gedaan? Ze kijkt zuinig. „Het wordt in elk geval geen oranje."

HERIEN WENSINK

Duitser directeur V & A Londen

LONDEN. Martin Roth is vanaf 1 september dit jaar de nieuwe directeur van het Victoria & Albert Museum in Londen. De uit Duitsland afkomstige Roth (56) is momenteel directeur van de Staatliche Kunstsammlungen, een museum in Dresden. Het Victoria & Albert is met zijn grote collectie kunst en design een van de belangrijkste musea van de wereld en ziet in Roth de ideale persoon om het recente succes uit te bouwen. Afgelopen maart werd bekend dat de Britse architecte Amanda Levete nieuwe expositieruimtes voor het Victoria & Albert zal ontwerpen, een project waar bijna 40 miljoen euro mee gemoeid is. Roth neemt in Londen het stokje over van Mark Jones, die het museum sinds 2001 leidde. Hij vertrekt naar het St. Cross College van de universiteit van Oxford. (Bloomberg)

het moment in 'The Incident' waarin Superman zijn Amerikaans staatsburgerschap opzegt. Foto Reuters

Superman is geen Amerikaan meer

Door onze kunstredactie

ROTTERDAM. Superman wil niet langer Amerikaan zijn. Dat zegt hij in de nieuwste aflevering van zijn strip. Het beperkt hem te veel in zijn werk als superheld.

Superman, Clark Kent zoals hij privé heet, kwam in 1938 tot leven in aflevering 1 van *Action Comics*. In nummer 900 van dat striptijdschrift laat hij weten het beu te zijn dat zijn daden „geïnterpreteerd worden als instrumenten van het VS-beleid". „Waarheid, rechtvaardigheid en de *American way* – dat is allemaal niet genoeg meer."

Superman maakt zijn voornemen bekend in het verhaal *The Incident*. Daarin krijgt hij het aan de stok met de veiligheidsadviseur van de Amerikaanse president, die boos is omdat Superman naar Teheran is gegaan om daar de demonstranten tegen het regime te steunen. Maar omdat de Iraanse regering zijn daden afdoet als acties in opdracht van de president van de Verenigde Staten – Superman is immers hét icoon van de VS – besluit hij zijn Amerikaanse staatsburgerschap los te laten om zijn activiteiten „vanuit global perspectief" voort te zetten.

De actie van Superman leidde tot heftige protesten uit vooral conservatieve hoek. „Als Superman niet gelooft in Amerika, dan gelooft hij in niets meer", schreef auteur Jonathan Last in een blog. En zo raakt Superman zijn rol als held van conservatief Amerika kwijt. Op fora over stripfiguren wordt zelfs een verband gelegd met de samenzweringstheorieën over de nationaliteit van Obama. Ook wordt gespeculeerd over de vraag hoe Donald Trump zal reageren op Supermans afscheid van zijn nationaliteit.

Ondertussen voert de uitgever van de strip het woord namens zijn hoofdpersoon: „Superman is afkomstig van een verre planeet. Als personage en icoon belichaamt hij het beste dat Amerika te bieden heeft, en ook in dit verhaal blijft hij loyaal aan zijn nieuwe thuisland, en aan zijn wortels als boerenzoon uit Smallville, Kansas."

Advertentie

Een inspirerende avond op dinsdag 10 mei in de schouwburg in Amsterdam met onder anderen Tex Gunning (AkzoNobel), Bert Meerstadt (NS), Max Christern (NRC, Ode) en het cabaret van Boom Chicago. Toegang 30 euro.
Meer informatie: www.nrcacademie.nl.
Kaarten bestellen via www.ssba.nl

ik denk nrc

colofon

Opgave van een familiebericht
Voor een bericht van overlijden, in memoriam en dankbetuigingen bij voorkeur online opgeven via www.familieberichtenonline.nl of via e-mail familieberichten@nrc.nl

Voor geboorteberichten
Online opgave via nrc.nl/geboorteregister

Informatie
Telefoon 010 406 68 69 (ma t/m vr 08.30 uur - 17.00 uur)
E-mail familieberichten@nrc.nl

Sluitingstijden
Voor plaatsing op de dag zelf: 08:00
Voor plaatsing op zaterdag: vrijdag 15:00

Een familiebericht in het weekend doorgeven voor de krant van maandag is alleen mogelijk via www.familieberichtenonline.nl of een e-mail naar familieberichten@nrc.nl tot uiterlijk maandag 08.00 uur

---

Na een leven vol kennis, (eigen)wijsheid, humor en warmte, is op 79 jarige leeftijd overleden

Jan Bottema

Uitgever in ruste

9 april 1932 *29 april 2011*

Carla Bottema-Kampman
Pim Silvia Jip
Frank Anke Tibe Elin Ylva
Saskia Dick Koen

Jan is thuis.
Gelegenheid om afscheid te nemen maandag en dinsdag tussen 19.00 en 20.30
De crematie zal plaatsvinden op woensdag 4 mei om 14.15 op de Slangenburg te Doetinchem.

Correspondentie
Fam Bottema
Dr ten Bokkel Huininkweg 14
7241 HV Lochem

Wij treuren om het onverwachte heengaan van onze lieve zuster, schoonzuster, tante

Ineke Hameter-Goudsmit

Jan Into † en Stans
Into
Stans en Michiel

Ons bereikte het droevige bericht van het overlijden van

de heer B.J. Boelens

De heer Boelens was van 2002 tot 2006 een gerespecteerd lid van de Haagse gemeenteraad en een bijzonder gewaardeerd voorzitter van het Presidium. Hij is in de eerste duale periode van grote betekenis geweest. Wij wensen zijn dierbaren veel kracht en sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

De gemeenteraad van Den Haag
J.J. van Aartsen, burgemeester
Mevr. M.F. Stein, griffier

Mijn lieve man, onze lieve vader, schoonvader en opa, is vlak voor zijn pensioen plotseling overleden.

Hij zat nog zo vol plannen…

Karel Jansen

* Amsterdam, 4 juni 1946 † Voorschoten, 28 april 2011

Karel je leeft voort in ons hart

Carry Jansen-Le Grand
Teresa en Matthy
Ton en Donna
Patrick en Samantha
Annemieke en Mattijs
Reint en Fieja

Correspondentieadres:
De Horsten Uitvaartverzorging t.a.v. familie Jansen
Postbus 1011, 2240 BA Wassenaar, tel: 070 5144345

Wij nemen afscheid van Karel op donderdag 5 mei om 14.45 uur in de aula van crematorium Rhijnhof, Laan te Rhijnhof 4 in Leiden.
Aansluitend bent u welkom in Het Haagse Schouw, Haagse Schouwweg 14 in Leiden.

ISS Erasmus International Institute of Social Studies

With great sadness we announce
the sudden death of our dear colleague

Dr. Karel Jansen

Associate Professor of Macro-Economics and Development at ISS since 1985

Karel's research focused on international finance and development. One achievement of which we are particularly proud, was his role as resident advisor of the Vietnam-ISS Masters in Development Economics Programme in Ho Chi Minh City and Hanoi.
Karel will be warmly remembered for his insights as an economist and for being a clear-thinking individual. We are stunned by the loss of a friend.

Our thoughts are with his wife, children and further family.

Professor Leo de Haan
Rector
International Institute of Social Studies EUR
The Hague

Min de stilte in het leven

Van ons is heengegaan mijn dierbare man, onze allerlieftse vader en grootvader

Jan Adriaan van Arkel

Den Haag, 14 mei 1933 Knysna, 29 april 2011

Knysna Mies van Arkel – van Vliet

Groningen Henriëtte van Arkel
Thijn

Zürich Marleen en Frédéric Merkt – van Arkel
Adrien, Emile, Aloïs, Marius

PO Box 1368, Knysna 6570, Zuid Afrika

De crematie zal plaatsvinden in kleinste familiekring op woensdag 4 mei 2011 in Zuid Afrika.

Een afscheidsbijeenkomst zal op zaterdag 18 juni in Nederland worden gehouden.

Met groot verdriet hebben wij kennis genomen van het bericht dat op 29 april jl. is overleden

Mr Jan van Arkel

Jan van Arkel is 37 jaar als advocaat aan het kantoor De Brauw Blackstone Westbroek verbonden geweest. Met niet aflatende inzet heeft Jan het kantoor en zijn cliënten gediend totdat hij in 2000 de praktijk neerlegde. Zijn warme en hartelijke persoonlijkheid heeft op velen, binnen en buiten kantoor, een grote indruk gemaakt.

Wij gedenken hem in dankbare herinnering.

Kantoorgenoten en oud-kantoorgenoten van
De Brauw Blackstone Westbroek N.V.

familieberichten
familieberichtenonline.nl

Eenvoudig, betrouwbaar en veilig adverteren in het nrc

nrc academie

Inspirerende debatten, lezingen, tentoonstellingen en reizen

Het groene theater
Een inspirerende avond over duurzaamheid

NRC Handelsblad organiseert een inspirerende avond over *Duurzaam ondernemen. Is het pr-praat of een onmisbare winstmaker?* Twee top-ondernemers lichten hun groene keuzes toe. **Tex Gunning**, lid van de raad van bestuur, vertelt over leiderschap, mensen en duurzaamheid bij het chemieconcern Akzo Nobel. En **Bert Meerstadt**, president-directeur, presenteert de duurzame strategie van de NS. Daarna gaat een aantal CEO's en groene ondernemers in debat over duurzame dilemma's onder leiding van **Max Christern** (NRC, Ode). Vervolgens strijden een *dream team* en een *green team* live om de hoogste groene scores in een Deloitte Simulation Business Game. Cabaretgezelschap **Boom Chicago** omlijst de avond met zijn sustainability-improvisation-sketch comedy show.

- Locatie: Stadsschouwburg Amsterdam
- Datum: Dinsdag 10 mei 2011, aanvang 20.30 uur
- Toegang: Kaarten kosten 30 euro en zijn alleen te krijgen via de website van www.ssba.nl. Alle bezoekers krijgen een duurzaam cadeau en een exemplaar van het boek *Scherpe letters. 40 jaar vorm in NRC Handelsblad*. Na afloop is er een borrel, u aangeboden door Baker & McKenzie en NRC Handelsblad.
- Meer informatie over de kaartverkoop: bel met 020 624 23 11
- Diner: Restaurant Stanislavski in de Stadsschouwburg serveert voor aanvang een exclusief 'groen' diner voor € 32,50. U kunt reserveren via www.stanislavski.nl of 020 795 9995

Hommage aan H.J.A. Hofland
Woensdag 11 mei, Amsterdam

Journalist, romancier, commentator, essayist en columnist H.J.A. Hofland (1927) ontving zo ongeveer alle eerbewijzen die hem toekwamen. Door collega's werd hij al eens uitgeroepen tot 'Journalist van de Eeuw' en de Universiteit van Maastricht gunde hem ooit een eredoctoraat. Op maandag 16 mei 2011 volgt de ultieme bekroning met de uitreiking van de PC Hooft-prijs, een oeuvreprijs. Reden voor NRC Handelsblad en De Rode Hoed om een avond lang het werk en leven van Hofland te vieren. Oud-collega's spreken over zijn beginjaren, historici en politici discussiëren over zijn nalatenschap en vrienden halen herinneringen op.

Met onder anderen **Hubert Smeets** (oud-hoofdredacteur De Groene Amsterdammer), **Wout Woltz** en **André Spoor** (beiden oud-hoofdredacteur NRC Handelsblad) en een aantal verrassingsgasten.
Presentatie: Joost Oranje en Monique Snoeijen.

- Datum: woensdag 11 mei, 20.00 uur
- Locatie: De Rode Hoed, Keizersgracht 102, Amsterdam
- Toegang: kaarten kosten 10 euro per stuk en zijn alleen te bestellen via de website van de Rode Hoed: www.rodehoed.nl

Foto: Vincent Mentzel

Berichten uit de nieuwe wereld
Vier correspondenten over de opkomst van Brazilië, Rusland, India en China

Eens in de twee jaar komen alle correspondenten van NRC Handelsblad even terug naar huis. Op woensdag 25 mei spreken ze in De Rode Hoed in Amsterdam over de nieuwe wereldorde en de opkomst van de zogeheten BRIC-landen. **Philip de Wit** (Brazilië), **Michel Krielaars** (Rusland), **Wim Brummelman** (India) en **Oscar Garschagen** (China) verhalen over de opmars van 'hun' landen. **Tom-Jan Meeus** (Washington) beschouwt vanuit Amerikaans perspectief. Over bedreigingen, kansen en de veranderende wereld. Ontmoet het rijke correspondentennet van NRC Handelsblad en praat mee. Moderatie: Joost Oranje, plv. hoofdredacteur van NRC Handelsblad.

- Datum: woensdag 25 mei 2011, 20.00-22.00 uur
- Locatie: De Rode Hoed, Keizersgracht 102, Amsterdam
- Toegang: kaarten kosten 10 euro per stuk en zijn alleen te bestellen via de website van de Rode Hoed: www.rodehoed.nl

Moderne kunst uit China
Exclusieve lezingen in Singer Laren

NRC Handelsblad en Singer Laren organiseren een middag over 'de gouden generatie' in de Chinese schilderkunst. Aanleiding is de tentoonstelling *Facing China*, met de bijzondere privécollectie van de verzamelaar Fu Ruide. Deze verzamelaar is er in geslaagd een groot aantal topstukken van de beste Chinese schilders bij elkaar te brengen. Te zien zijn werken van negen leden van 'de gouden generatie' die tot bloei kwam in de jaren na de revolutie van 1989. Al snel verwierven de schilders grote bekendheid in en buiten China en veroverden ze de internationale kunstmarkt. De middag begint in het theater van Singer Laren met een discussie tussen de NRC-correspondenten **Oscar Garschagen** en **Bettine Vriesekoop**, die onder leiding van Max Christern (oud-correspondent in Singapore) in debat gaan over (intellectuele) vrijheid in China. Is de arrestatie van de Chinese kunstenaar Ai Weiwei een incident of symbolisch voor de nog altijd aanwezige staatscensuur? Na de discussie volgt de lezing 'Facing China' van specialist hedendaagse Aziatische kunst **Martijn Kielstra**. Hij zal dieper ingaan op de tentoongestelde werken van kunstenaars die inmiddels zijn uitgegroeid tot wereldsterren.

- Locatie: Singer Laren, Oude Drift 1, Laren
- Datum: zaterdag 4 juni 2011, van 15.00 tot 18.00 uur
- Toegang: kaarten kosten 35 euro per persoon, voor lezing, discussie, bezoek tentoonstelling en borrel. Kaarten zijn per mail te bestellen op het adres theaterkassa@singerlaren.nl o.v.v adres en rekeningnummer. Het bedrag zal per automatische incasso van uw bankrekening worden afgeschreven. Voor meer informatie: tel 035-539 39 33.

nrc handelsblad

Woordhoek Ewoud Sanders

Woordtorens van ongekende hoogten

De vervoeging van het werkwoord *afgelasten* levert ook bij hoogopgeleiden steeds meer problemen op. Dat bleek vorige week bij de Arondéuslezing in Haarlem. Voordat Thomas von der Dunk het woord nam, maakten enkele inleidende sprekers zich boos over het feit dat Von der Dunk de toegang tot het Noord-Hollandse Provinciehuis was ontzegd. Twee van hen, een gedeputeerde en iemand van het Platform Stop Racisme en Uitsluiting, spraken bij herhaling van het *aflassen* van de lezing in het Provinciehuis. Ook was er sprake van het *aflassingsbesluit*.

Kun je iets *aflassen*? Zeker, lassers doen het dagelijks. *Inlassen* is ook heel gewoon, in de betekenis 'invoegen'. We komen *aflassen* inmiddels zo vaak als incorrecte variant van *afgelasten* tegen, dat de Grote Van Dale het in 2005 als trefwoord opnam, met de mededeling dat dit de „niet algemene" vorm van *afgelasten* is. Andere woordenboeken zijn strenger: zij noemen *aflassen* en *aflasten*, want ook díe vorm komt voor, simpelweg „onjuist".

Het was moedig van Von der Dunk om zijn omstreden lezing alsnog in de buitenlucht te houden, en inhoudelijk was het een interessante voordracht, maar ik vind het niet makkelijk om naar hem te luisteren. Niet door zijn afgeknepen stem, hoewel die mij ook nogal afleidt, maar doordat hij zo onwaarschijnlijk geaffecteerd spreekt. Von der Dunk groeide op in Bilthoven, waar ze netjes spreken, maar zo'n superbekakte uitspraak hoor je toch maar zelden – zeker niet in de media. Om levenslang vast te houden aan een uitspraak die zo afwijkt van het gangbare moet je over bepaalde karaktereigenschappen beschikken, vermoed ik: sterk, eigengereid en wellicht met de neiging om je eigengereidheid te cultiveren. Daar is natuurlijk niks op tegen, maar het kan nogal afleiden.

Wat maakt Von der Dunk trouwens onvoorstelbaar lange zinnen! Ik was naar die lezing gegaan met iemand die regelmatig mediatrainingen geeft. Na afloop zei hij: „Von der Dunk doet zo'n beetje alles wat ik mijn cliënten afraad – zinnen waar geen eind aan komt, te veel onnodige gebaren. Ik moest op een gegeven moment mijn ogen dichtdoen om hem te kunnen blijven volgen."

Dat had ik ook. Bijvoorbeeld toen Von der Dunk de volgende zin uitsprak, een zin van maar liefst 131 woorden: „Ideologisch zijn er, naast tijdgebonden verschillen – anti-islamisme in plaats van anti-semitisme bijvoorbeeld, waarbij het Eurabische kalifaat in de plaats van de joodse wereldsamenzwering gekomen is, en de Protocollen van Zion voor takiyya-theorieën hebben plaats gemaakt – in elk geval de nodige overeenkomsten tussen het rechtse populisme van de jaren dertig en van vandaag: de retrospectieve valse idylle van een zuiver 'Nederland voor de Nederlanders' (of Limburg voor de Limburgers), het evidente vijandbeeld, de met haatzaaien jegens minderheden gepaard gaande xenofobie, de gekunstelde zwart-wittegenstelling tussen 'het volk' en 'de elite', een Rousseauniaans idee van een door die elite genegeerde volonté générale, het gebrek aan openbare interne discussie, de hang naar een sterke leider die in direct contact zou staan met het volk en die ook als enige naar buiten het woord voeren mag."

Zouden er veel lezers zijn die deze zin in één keer begrijpen? Misschien. Waren er vorige week veel luisteraars die deze zin begrepen? Dat waag ik te betwijfelen – want Von der Dunk spreekt ook nog eens met de snelheid van een rapper. Je hoort: hier wordt in razend tempo een intellectuele woordtoren gebouwd van ongekende hoogte. Spannend, want zal hij zonder naar adem te happen of dood neer te vallen de punt halen?

Dat lukte hem heel goed en hoewel het naderhand niet eenvoudig bleek om kort samen te vatten wat Von der Dunk nu precies had betoogd, was het applaus er niet minder om.

Afscheid van de verstrengelde letterstaafjes

De laatste fabriek die nog handmatige schrijfmachines produceerde, stopt daarmee. Hille Takken blikt terug op de ongemakken en romantiek van de tikmachine.

Tik tok tik tak tik tik tak en dan een hoge pling... Het geluid van een handmatige typemachine klinkt velen vertrouwd in de oren. Maar volgende generaties zullen het zonder moeten stellen. Ze hebben hun langste tijd gehad. Het bedrijf Godrej and Boyce in Mumbai (India) heeft ze uit productie gehaald en naar eigen zeggen is die fabriek de laatste die ze nog produceerde. Elektrische machines worden nog wel gemaakt, bijvoorbeeld voor gevangenen die niet op internet mogen.

Wie een ouderwetse typemachine wil scoren, moet snel zijn. Godrej and Boyce had deze week nog maar tien Engelse modellen op voorraad.

In 2009 verkocht het bedrijf nog 12.000 handmatige typemachines. De machines worden in derdewereldlanden gebruikt in gebieden waar elektriciteit niet steeds voorhanden is. Toch zakt de markt in. In 2010 werden er nog maar 800 besteld bij Godrej and Boyce.

De eerste typemachine is bijna drie eeuwen geleden op onze aardbol verschenen. Het eerste patent op een prototype typemachine werd aangevraagd in 1714, door ene Henry Mill. Veel van de eerste modellen werden ontworpen voor blinden. Pas rond 1870 kon een model gemaakt worden waarmee een stenograaf of een telegrafist sneller kon schrijven dan met een pen. De vinding van een shiftknop begin vorige eeuw hield een revolutie in; nu kon één toets twee (!) keer gebruikt worden (voor een hoofdletter en een kleine letter bijvoorbeeld).

Alle ongemakken van verstrengelde letterstaafjes en Tipp-Excorrecties ten spijt, heeft de typemachine velen geïnspireerd. In de verfilming van *Naked lunch*, een boek van William S. Burroughs is de typemachine een insectachtige die hem dicteert.

In de film *Stranger than fiction* heeft de auteur door het optikken van handgeschreven notities macht om personages in het echte leven te doden. Beroemd is *The Typewriter*, een muziekstuk dat Leroy Anderson in 1950 schreef voor een orkest en een typemachine, die wordt 'bespeeld' door een percussionist. Keira Rathbone gebruikt de letters, cijfers en leestekens van een typemachine om er portretten en landschappen mee te maken.

Nog altijd zijn er schrijvers die weigeren over te stappen op computers. De Amerikaanse journalist Hunter S. Thompson zou eens op een computer hebben geschoten. Zelfs de columns voor de website ESPN.com schreef hij op de tikmachine, nog tot aan zijn zelfverkozen dood in 2005. Wie echt niet verder kan zonder typemachine, moet eerst eens uitkijken naar een ouderwetse typemachine die je op je computer kunt aansluiten, zodat je gelijktijdig op papier of een iPad kunt tikken. Check usbtypewriter.com

De laatste handmatige schrijfmachinemodellen van Godrej and Boyce. Foto's Premier Typewriting Company

www.foksuk.nl

ik@nrc.nl

Beroepsdeformatie

Een werkman heeft een groot gat naast ons huis gegraven. De kinderen zijn 's middags bij thuiskomst blij dat hij niet per ongeluk ons witte konijn Sukke heeft opgegraven.
De volgende ochtend vraag ik de werkman of hij iets bijzonders is tegen gekomen tijdens het graven. „Uhm ja", was zijn antwoord, „iets heel geks, een houten kistje met een stukje isolatiemateriaal er in." Hoezo beroepsdeformatie?!

MECHTELD DAVIDS

› Ikjes zijn ervaringen van lezers vervat in 120 woorden. U kunt zelf een ikje inzenden via onze website: www.nrc.nl/ik

Dag Frits Abrahams

Bejubelde dode

Het liefst word ik 's morgens zeer geleidelijk, dus zonder al te grote schokken, wakker. Zo ook vanmorgen.

Ik probeerde een of andere rare droom te bevatten, maar Freud schoot opnieuw tekort, ik kauwde wat na op de belangrijkste gebeurtenissen van de vorige dag (William en Kate *niet* op huwelijksreis, Ajax of FC Twente nog *niet* kampioen). Daarna zette ik geërgerd de wekkerradio af waarop een katholieke geestelijke uitlegde dat paus Johannes Paulus II nog twee medische wonderen nodig had om heilig verklaard te worden. Hij deed alsof dat nog een hele toer was, maar als ik me goed herinner verrichtte Jomanda destijds twintig van zulke wonderen op één dag – dus waar maken ze zich in Rome druk over?

Het was tijd voor de andere ochtendrituelen, waarover ik geen verdere details zal prijsgeven. Daarna zette ik de tv aan. „Geen nieuws", zei ik nog tegen mijn vrouw die de stofzuiger al had aangezet – hét slechte nieuws van elke morgen.

Toen viel die naam. Hij valt elke week wel een paar keer, dus je slaat er geen acht op. Het was zoiets als 'Mark Rutte' of 'Johan Cruijff' of 'Bram Moszkowicz' geworden – namen waarvoor je bijna immuun bent.

Het geluid van de tv stond zacht, ik verstond niet goed wat er gezegd werd, ik zag zijn fotootje, er verschenen enkele archiefbeelden en opeens begreep ik dat hij dood was, zomaar piefpaf doodgeschoten. Ik klopte wat beschuitkruimels van mijn bloes en riep door het huis de woorden die hierbij als historisch kunnen worden opgetekend: „Zet even die stofzuiger af."

Heroïsch nieuws tegen een weinig heroïsche achtergrond, maar zo gaan die dingen. Ik kon me troosten

> Ik was net zo verrast als minister Hillen

met het feit dat ook onze minister van Defensie, Hans Hillen, erdoor verrast was. „Wist u ervan?" vroeg een journalist. „Nee, ik hoorde het van een collega van u", zei de minister zuinigjes. Hij had er begrip voor dat de president zélf hem niet vooraf gebeld had, maar hij had vermoedelijk wel verwacht dat zijn ministerie hem *achteraf* even had ingelicht – waar had hij anders al die voorlichters voor?

Daar zal op het ministerie nog menig pittig woordje over gewisseld worden. Hillen: „Wie had er vanmorgen dienst?" Secretaris-generaal: „Niemand. We waren nog allemaal moe van Koninginnedag." Hillen: „Ik eis dat voortaan elke nacht iemand opblijft om CNN te volgen. Het kan toch niet zo zijn dat de minister van Defensie van een journalistje moet horen dat de gevaarlijkste man op aarde is uitgeschakeld? Of zijn ze bij Voorlichting soms ook allemaal een café in Den Bosch begonnen?"

Ook in de tv-studio moest vanmorgen hevig geïmproviseerd worden. Gelukkig zijn er 'deskundigen' die, hun uitputtende wetenschappelijke arbeid ten spijt, altijd tijd hebben om onmiddellijk naar de studio te stormen. Hans Jansen, de arabist, is zo iemand. Tv-studio's en rechtszalen: Hans doet niets liever. Hij zat er vanmorgen wel weer bij als iemand die te zwaar getafeld had. Er kon geen blij lachje af. Misschien had hij er de pest in omdat Obama in zijn rede gezegd had dat „we niet in oorlog zijn met de moslims". Dat moet je niet tegen Hans zeggen, die is altijd in oorlog met de moslims, het is zijn lust en zijn leven.

U zult misschien gemerkt hebben dat ik de naam van de bejubelde dode nog steeds niet genoemd heb. Het leek me niet nodig, u zult die naam nog vaak genoeg horen. Alleen de namen van de grote moordenaars leven voort, denk ik wel eens.

Sport

Maandag 2 mei 2011 Pagina 29 NRC Handelsblad

Holland Casino geeft monopolie graag op

Economie: pagina 36,37

NOS op 3: niet meer jong, maar 'jong van geest'.

Media: pagina 40,41

Roger Federer denkt nog lang niet aan afscheid

Sport: pagina 34,35

Op links

Allemaal haten wij Mourinho

Thank God! Dat huwelijk is voltrokken, dus dat getut erover zal wel verstommen, en ook het feest van koekhappen en volksdansen ligt alweer twee dagen achter ons. Dus wij, echte mannen, kunnen onze devotie weer onbekommerd wijden aan de enige monarch aan wiens gezag wij ons wensen te onderwerpen: Koning Voetbal.

Concentreren we ons dus op de zaken waar het werkelijk om gaat op dit ondermaanse. Zoals de kwestie of Yolanthe Cabau van Kasbergen, de echtgenote van Wesley Sneijder, de vriendin van Guus Hiddink heeft gebeld met de vraag of haar partner trainer van Internazionale zou willen worden. In het tv-programma *Voetbal International* gaat het daar al drie uitzendingen over en Johan Derksen en Wilfried Genee kunnen er hoogstvermakelijk over bekvechten.

„Ze kennen elkaar niet eens!"

„Ze kennen elkaar wél!"

Het verschil dat D journalist en hoofdredacteur is en G maar presentator, is hierbij doorslaggevend, vindt de journalist.

Dit debat wordt nog ruim overschreeuwd door de verbale kanonskogels die José Mourinho, de trainer van Real Madrid, de wereld in knalt, richting collega's en iedereen die verder in zijn vizier komt. Zelden heeft iemand de kunst van het bloed onder andermans nagels vandaan halen zo geperfectioneerd.

Laat een van de beste voetbalelftallen ter wereld zo lelijk mogelijk spelen en schoppen naar alles wat niet op een bal lijkt, en draait daarna moeiteloos de rollen van dader en slachtoffer om. Wordt nu wereldwijd gehaat.

Maar soms, dames, scheert José Mourinho, 48, Portugees, zich twee dagen niet. Is dat niet sexy?

Hij schijnt weer coach in Engeland te willen worden en dan dus terug te keren naar het land waar de enige echte monarch is geboren. Waar kranten beseffen wat het relevante nieuws op aarde is: dat die vermaarde international R. dubbel is betrapt op bezoek aan prostituees, terwijl zijn echtgenote zwanger was.

Daar weten ze vast raad met José, *the man you love to hate*.

JOHN KROON

13

Over 13 dagen valt de beslissing in de eredivisie. Ajax en Twente strijden om de titel.

Zij spelen nog twee finales

FC Twente en Ajax maken op 15 mei in de Arena uit wie de landstitel wint. Volgende week spelen de ploegen eerst de finale van de KNVB-beker. PSV is ondanks de zege op Vitesse (2-1) geen titelkandidaat meer, maar kan bij FC Groningen nog tweede worden. Links Bryan Ruiz en Luuk de Jong na een van de doelpunten van FC Twente tegen Willem II (4-0). Rechts Ajacieden Nicolai Boilesen en André Ooijer na hun zege op SC Heerenveen (2-1). Foto's Pro Shots

Eredivisie

Uitslagen speelronde 33

Zondag 1 mei

FC Twente - Willem II
4 - 0

SC Heerenveen - Ajax
1 - 2

PSV - Vitesse
2 - 1

AZ - De Graafschap
5 - 1

ADO Den Haag - FC Groningen
2 - 4

NAC Breda - Heracles Almelo
1 - 2

VVV-Venlo - Feyenoord
3 - 2

NEC - Roda JC
5 - 0

Excelsior - FC Utrecht
3 - 1

Stand	#W	+	=	–	#P	Saldo
FC Twente	33	21	8	4	71	64-31
Ajax	33	21	7	5	70	69-29
PSV	33	20	8	5	68	79-34
AZ	33	17	8	8	59	54-39
FC Groningen	33	17	5	11	56	65-52
Roda JC	33	14	12	7	54	65-50
ADO Den Haag	33	16	6	11	54	63-52
Heracles	33	13	7	13	46	62-56
FC Utrecht	33	12	8	13	44	50-50
Feyenoord	33	12	7	14	43	52-53
NEC	33	10	12	11	42	56-55
SC Heerenveen	33	10	10	13	40	60-54
NAC Breda	33	11	5	17	37	43-60
Vitesse	33	9	8	16	35	41-57
De Graafschap	33	8	11	14	35	30-56
Excelsior	33	9	5	19	32	41-65
VVV -Venlo	33	6	3	24	21	34-75
Willem II	33	3	6	24	15	37-97

Topscorers

Vleminckx (NEC)	23
Boelykin (ADO Den Haag)	21
Junker (Roda JC)	20
Matavz (FC Groningen)	16
Dzsudzsak (PSV)	16

Programma laatste speelronde

Zondag 15 mei 14.30 uur

Ajax	-	FC Twente
FC Groningen	-	PSV
Willem II	-	NAC Breda
Feyenoord	-	NEC
Vitesse	-	Excelsior
FC Utrecht	-	AZ
De Graafschap	-	VVV-Venlo
Heracles Almelo	-	ADO Den Haag
Roda JC	-	SC Heerenveen

Heracles maakt meeste kans op play-offs

ticket		huidige stand	punten	
Champions League	1	FC Twente	71	kanshebbers kampioenschap
3de voorronde CL	2	Ajax	70	kans op 2de plaats
4de voorronde Europa League	3	PSV	68	
3de voorronde Europa League	4	AZ	59	kanshebbers op 4de plaats
	5	FC Groningen	56	
Play-offs voor 1 plaats in tweede voorronde EL	6	Roda JC	54	
	7	ADO Den Haag	54	
	8	Heracles Almelo	46	
	9	FC Utrecht	44	kanshebbers op 8ste plaats
	10	Feyenoord	43	
	11	NEC	42	
	12	SC Heerenveen	40	
	13	NAC Breda	37	
	14	Vitesse	35	
	15	De Graafschap	35	kans op nacompetitie
Nacompetitie	16	Excelsior	32	
Nacompetitie	17	VVV-Venlo	21	nacompetitie
Degradatie	18	Willem II	15	gedegradeerd

Willem II: twaalf jaar na Champions League nu eerste divisie

Opgericht: 2 augustus 1896
Slechts drie profclubs zijn ouder: Sparta (1888), Vitesse (1892) en BV Veendam (1894).

Erelijst:

Landskampioen (3):	1915/1916, 1951/1952, 1954/1955
KNVB-beker (2):	1943/1944, 1962/1963
Kampioen eerste divisie(2):	1957/1958, 1964/1965

Europees voetbal:

Europa Cup 2	1963/1964	1ste ronde
UEFA Cup	1998/1999	2de ronde
Champions League	1999/2000	groepsfase
UEFA Cup	2005/2006	1ste ronde

Niveau waarop Willem II speelt sinds start eredivisie (1956/1957)

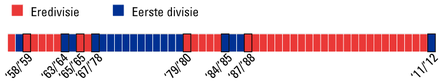

Spelers met de meeste duels

Duels	Naam	Periode
327	John Feskens	1983-1997
237	Jatto Ceesay	1995-2005
235	Jan Brooymans	1956-1967
223	Roland Jansen	1987-1996
211	Nico van Elderen	1956-1967

Spelers met de meeste goals

Goals	Naam	Periode
96	Coy Koopal	1956-1963
56	Piet Timmermans	1959-1967
51	Mariano Bombarda	1998-2002
49	Earnest Stewart	1990-1996
41	Martin van Geel	1989-1995

NRC 020511 / RL / Bron: Infostrada Sports

Ajax of FC Twente krijgt op slotdag van seizoen 2010-2011

Wie bedenkt zoiets?

Voor het eerst in de geschiedenis wordt het landskampioenschap in het betaald voetbal beslist in een rechtstreeks duel. Ajax moet voor eigen publiek winnen van FC Twente.

Door onze redacteur
ROB SCHOOF

ROTTERDAM. De KNVB had het niet beter kunnen plannen. Van alle 306 eredivisiewedstrijden die een seizoen telt, wees een computer in Barcelona uitgerekend Ajax-FC Twente als laatste duel aan. De KNVB vraagt elk jaar de universiteit in de Catalaanse stad het competitieprogramma op te stellen. Hogere wiskunde, die nu tot een prachtige climax leidt: voor het eerst in de geschiedenis van de eredivisie wordt de strijd om het kampioenschap in een rechtstreeks gevecht beslist.

Het contrast tussen Ajax en FC Twente kan bijna niet groter. De één is een oase van rust, ontspannen maar strak geleid door Joop Munsterman. De ander zit midden in een revolte, staat stijf van de adrenaline en hunkert naar succes. Als het niet goedschiks kan, dan kwaadschiks. Winnen als enige optie.

Een onverwachte landstitel – Ajax was na de nederlaag tegen ADO Den Haag zo goed als uitgeschakeld – kan in één klap de duisternis verdrijven na zeven magere jaren waarin de zilveren kampioensschaal meestal werd afgeleverd in Eindhoven en, sinds PSV niet meer thuis geeft, in Alkmaar of Enschede.

De jeugdige ploeg van Ajax mag thuis spelend licht favoriet zijn, in elk geval bij de eigen aanhang. Maar FC Twente, meer ervaren, ontpopte zich de laatste jaren als een ware plaaggeest voor de Amsterdammers. Vorig jaar werd FC Twente kampioen met één punt voorsprong in een seizoen waarin Ajax nauwelijks iets fout deed en 85 punten haalde, met een positief doelsaldo van 86. In de twee seizoenen daarvoor troefde FC Twente Ajax af in de strijd om de lucratieve tickets voor de Champions League.

Ajax, dat FC Twente eerder dit seizoen in Enschede op 2-2 wist te houden, zal zich vastklampen aan de wetenschap dat het in de eigen Arena meestal wint van de concurrent. Vorig seizoen werd het zelfs 3-0 voor Ajax, een jaar eerder 1-0. Daar staat tegenover dat Ajax dit seizoen nog geen topper wist te winnen; FC Twente versloeg PSV zelfs twee keer.

Dat hebben ze geweten in Eindhoven, waar de supporters nog niet zo lang geleden wekelijks triomfantelijk zongen dat ze eens per jaar kampioen werden.

Een finale tussen Ajax en FC Twente, het is even wennen in het sportbastion Noord-Brabant, doorgaans een broedplaats voor glimlachende winnaars – en lang niet alleen op voetbalgebied. In het voorlaatste weekend van het eredivisieseizoen haakte PSV officieel af in de strijd om de landstitel terwijl Willem II met pijn in het hart terugkeert naar de eerste divisie.

> PSV kan zich opmaken voor een ronde van zware bezuinigingen

De voortijdige eliminatie van PSV, voor het derde achtereenvolgende jaar, toont aan dat het bolwerk is afgebrokkeld. De laatste keer dat de kampioensschaal voor zo'n lange periode aan Brabant voorbijging, dateert van bijna twintig jaar geleden: tussen 1993 en 1996 hield de droogte in Eindhoven zelfs vier seizoenen aan. Daarna volgde een periode waarin PSV jaarlijks miljoenen verdiende in de Champions League en mede daardoor de binnenlandse concurrentie bijna slaapwandelend voor bleef. Het resulteerde in acht landstitels in vijftien jaar, waarbij de voorsprong van PSV op de nummer twee kon oplopen tot zeventien punten, zoals in 2000-2001.

Ondertussen kan PSV zich opmaken voor een ronde van zware bezuinigingen. In de miljoenendans rond de Champions League is sportieve tegenslag synoniem voor financiële ellende. De zorgwekkende financiële ontwikkelingen – direct zicht op een miljoenentekort – bracht de club er al toe de hulp van organisatiebureau McKinsey in te roepen. PSV zal het de komende jaren in elk geval met minder personeel moeten doen.

Mocht de club het belangrijkste Europese toernooi mislopen, dan raakt PSV nog verder in het rood en kunnen de ambities mogelijk voor jaren de kast in. De club slaagde er na het afserveren van de omstreden Servische spelersbemiddelaar Vlado Lemic, drie jaar geleden, onvoldoende in topspelers naar Eindhoven te halen.

De tegenvallende resultaten maken een lager budget, spelersverkopen en een algehele sanering onvermijdelijk. Wat dat betreft zal de club van Fred Rutten, die gisteren net als de tobbende spits Marcus Berg werd uitgefloten door het kritische thuispubliek, zich nog wel eens achter de oren krabben over de verkoop van Ibrahim Afellay aan Barcelona, in januari. Dat leverde weliswaar op de korte termijn nog een paar miljoen euro op, die PSV zou zijn misgelopen als de international komende zomer gratis de deur uit was gewandeld. Maar het sportieve verlies van de technisch begaafde spelmaker Afellay kost PSV mogelijk een veelvoud daarvan.

De achterblijvers konden zijn vertrek na de winterstop niet opvangen, getuige de zwalkende vorm waarmee PSV het seizoen besluit. De ploeg kan zich op de laatste speeldag nog plaatsen voor de voorronden van de Champions League, maar zal dan in de Euroborg moeten afrekenen met FC Groningen, dat nog steeds vierde kan worden ten koste van AZ.

Het seizoenslot zal hoe dan ook leiden tot een vervelend beoordelingsgesprek met Rutten, die ook in zijn tweede jaar geen zilverwerk kan overleggen, maar opvallend genoeg nog wel in de race is voor de titel 'coach van het jaar'.

Het lijkt uitgesloten dat hij die persoonlijke prijs wel opeist. Niet alleen nationaal, maar ook internationaal werd PSV dit jaar nog maar eens op zijn plaats gezet, met een ontluisterende uitschakeling door het Portugese Benfica vorige maand.

Rutten zegt zich geen zorgen te maken over zijn toekomst. „Angst heb ik nog nooit gehad", zei hij gisteren na de wedstrijd tegen Vitesse. Maar PSV had op meer gehoopt.

in de Arena de kampioensschaal uitgereikt; PSV kijkt voor derde achtereenvolgende jaar toe

Een computer in Barcelona

Ajax-fans vieren feest na het laatste fluitsignaal in Heerenveen, waar de Amsterdamse club met 2-1 won. Foto Pro Shots

Niet alleen toeval

Het is puur toeval dat Ajax en FC Twente op 15 mei in de Arena uitmaken wie landskampioen wordt. Het competitieprogramma in de eredivisie wordt namelijk bepaald door een algoritme van de universiteit van Barcelona, waar het ieder voorjaar uit de computers rolt. Ook veel andere sportbonden schakelen de universiteit in om hun competitieprogramma op te stellen. Het toeval is dit jaar wel een handje geholpen. Ajax-FC Twente is door de clubs en de gemeenten Amsterdam en Enschede niet aangemerkt als een risicoduel, waardoor het duel op een zondag om half drie gespeeld kan worden. Duels als Ajax-PSV of Ajax-Feyenoord moeten 's zondags om half een worden gespeeld, en kunnen dus niet op een van de laatste twee speeldagen worden ingepland. Om competitievervalsing te voorkomen beginnen alle wedstrijden dan op zondagmiddag om half drie.
Clubs en gemeentes kunnen meer eisen stellen aan het programma, vertelt een woordvoerder van de KNVB. Als in een weekeinde een groot evenement of popconcert gepland staat, kunnen ze aangeven dat de voetbalclub aldaar dan geen thuisduel speelt. De KNVB vraagt zelf om een goede verhouding tussen uit- en thuisduels, en wil ook dat clubs elkaar voor- én na de winterstop treffen. De gegevens voor het programma van volgend seizoen worden al eind deze maand opgestuurd naar Barcelona.

Ajax voelt de meeste druk

De Ajacieden waren snel vergeten dat ze Heerenveen met geluk hadden verslagen. Vol verwachting keken ze uit naar de duels met FC Twente.

Door onze redacteur
ERIK OUDSHOORN

HEERENVEEN. Er moest wel een onwaarschijnlijke dosis geluk aan te pas komen om de competitie dit seizoen een apotheose te bezorgen die zijn weerga niet kent. Ajax ontsnapte gisteren bij SC Heerenveen verschillende keren aan puntenverlies, maar won uiteindelijk met 2-1.

De Ajacieden waren de ontsnappingsact tegen Heerenveen al snel vergeten en keken gisteren vol verwachting uit naar de twee cruciale duels met FC Twente. Om te beginnen is er zondag de bekerfinale. „Maar iedereen op straat had het de afgelopen dagen al over de laatste competitiedag", vertelde verdediger Jan Vertonghen. „Alsof het vanzelfsprekend was dat we even van Heerenveen zouden winnen. Het klinkt misschien gek, maar deze tegenstander vond ik beter te bespelen dan NEC twee weken geleden. Heerenveen wilde zelf ook voetballen en het veld in het Abe Lenstra Stadion is groter dan in de Goffert."

Ook vorig seizoen had Ajax een punt achterstand op FC Twente voor de laatste competitiedag. De ploeg van trainer Michel Preud'homme heeft aan een gelijkspel voldoende om de titel te prolongeren. „Toch is alles nu anders en in ons voordeel", vindt Vertonghen. „Wij spelen gelukkig thuis en moeten winnen. Dat geeft bij ons duidelijkheid. Twente kan nog op twee gedachten hinken. De ploeg heeft de afgelopen weken gesputterd tegen mindere tegenstanders. Ik zie zeker kansen."

De mentale druk moet het grootst zijn bij Ajax, dat al zeven jaar geen titel heeft veroverd, niet gewend is de kampioensschaal binnen handbereik te hebben en voor eigen publiek wat moet laten zien. „Maar wij hebben dit seizoen in belangrijke wedstrijden aangetoond daarmee om te kunnen gaan", meent verdediger Toby Alderweireld. „Zoals in de thuiswedstrijd tegen Dinamo Kiev, toen het ook om financiële redenen van groot belang was de Champions League te bereiken. In de wedstrijden tegen PSV en FC Twente hebben we dit seizoen niet verloren."

Vertonghen gelooft in de ervaring die de internationals van Ajax op de groep kunnen overbrengen. Gregory van der Wiel, André Ooijer, Demy de Zeeuw en de geblesseerde doelman Maarten Stekelenburg maakten deel uit van de Oranje-selectie die in Zuid- Afrika de WK-finale haalde. „Laten zij maar aangeven hoe we met de spanning moeten omgaan", stelt Vertonghen.

De bekerfinale wordt volgende week door de Ajacieden niet als een hinderlijk intermezzo ervaren. Een directe rode kaart in dat duel betekent een schorsing voor de competitiewedstrijd van een week later. „Als je bij Ajax voetbalt, moet je sowieso altijd winnen. Trouwens, als je het hele jaar je kloten afdraait, wil je geen prijzen laten lopen. Al was het misschien beter geweest om eerst de competitie af te werken", denkt Alderweried. En Vertonghen: „Liever de bekerfinale ertussendoor dan helemaal geen wedstrijd."

Voor de ouders van de gebroeders Siem (Ajax) en Luuk de Jong (FC Twente) breken speciale weken aan. „Ik heb voor beide wedstrijden veertig kaarten en die zullen allemaal naar familieleden en vrienden gaan", grinnikte Siem gisteren in Heerenveen.

Willem II dacht groot, maar was klein

Willem II speelde elf seizoenen geleden nog in de Champions League. Nu is de club gedegradeerd. De voetballers reageerden lauw.

Door onze redacteur
HENK STOUWDAM

ENSCHEDE. Het woord kampioen viel gisteren veelvuldig in Enschede, maar nooit in relatie met FC Twentes tegenstander Willem II. Terwijl een mogelijke landstitel bij FC Twente voor een opgewonden sfeer zorgde, was het moeilijk voor te stellen dat de Tilburgse ploeg, die door de 4-0 nederlaag definitief degradeert, in 1955 de eerste landskampioen na invoering van het betaald voetbal was.

De gloriejaren van Willem II – opgericht in 1896 en daarmee een van Nederlands oudste voetbalclubs – liggen in een ver verleden, al kende de club eind jaren negentig onder trainer Co Adriaanse en technisch directeur Martin van Geel een korte stondige opleving. In het seizoen 1999-2000 speelde de Tilburgse ploeg zelfs in de Champions League.

Daarna ging het bergafwaarts. En volgens interim-trainer en clubicoon John Feskens is er een causaal verband tussen het succes van toen en de misère van nu. „Willem II leefde toen boven zijn stand. Er werden extreme salarissen betaald. Er is jarenlang meer geld uitgegeven dan er binnenkwam, waardoor de financiële nood onafwendbaar was. Er werd destijds groot gedacht, terwijl Willem II helemaal niet groot was. En iedereen wilde delen in het succes. Dat leverde extra sponsors op, maar die haakten snel af toen verder succes uitbleef."

De financiële situatie werd steeds nijpender, met als dieptepunt de schuld van 4,8 miljoen euro eind vorig seizoen. Nadat Willem II in de nacompetitie, dankzij een 3-0 zege op Go Ahead Eagles, aan degradatie was ontsnapt, volgde de mededeling dat de club klinisch dood was.

Pas na een ingrijpende sanering en 1,2 miljoen euro steun van de gemeente Tilburg bleef Willem II behouden voor de eredivisie. Maar met amper sportief perspectief, zeker toen spits Frank Demouge naar FC Utrecht was vertrokken. Aanvoerder Jevgeni Levchenko noemde dat gisteren het laatste zetje naar de afgrond.

Maar Feskens somt nog een paar andere oorzaken op. Zoals de apathie van zowel de technische staf als de spelersgroep. Met een kritisch oog: „Dat de spelers vandaag zo lauw reageerden op de degradatie heeft alles te maken met het karakter van de selectie. Iedereen doet zijn best, maar het is geen emotionele groep. Dat zag je terug in de wedstrijden. De ploeg accepteerde te gemakkelijk nederlagen. Door gebrek aan een natuurlijke leider werd in het veld bovendien slecht gecommuniceerd. De spelers hadden zich ten opzichte van elkaar wel wat harder mogen opstellen."

Feskens, die een recordaantal van 483 wedstrijden voor Willem II speelde, pleit de technische staf evenmin vrij. „Wij als trainers hebben ook wat laten liggen. We hadden vaker kordater en harder moeten optreden. We zijn te vaak te meegaand geweest. Dat verwijt ik niet Gert Heerkes [de hoofdtrainer die twee weken geleden werd ontslagen, red.], maar de complete staf, inclusief mezelf."

Willem II ontsnapt bij de evaluatie niet aan het wensdenken om zo snel mogelijk terug te keren in de eredivisie. Een reële doelstelling, vindt Feskens. „Omdat Tilburg een redelijk grote stad is, er genoeg sponsors te vinden zijn en Willem II een grote en trouwe supportersgroep heeft. Het is nu alleen nog een kwestie van verantwoord beleid voeren."

Column Wilfried de Jong

Bijna gek

Preud'homme heeft geen zenuwtrek, hij is zenuwtrek

Michel Preud'homme heeft geen zenuwtrek, hij is een zenuwtrek.

De coach van FC Twente stond na de 4-0 tegen Willem II de pers te woord. Het tengere lijf van de Belg schokte nog na van de 90 minuten langs de lijn staan. Zijn mondhoek trok weg terwijl hij het niet wilde, de ogen knipperden en de schouders schoten onregelmatig omhoog.

Hij hoestte kort. „Pardon", zei Preud'homme. Dat is netjes.

Over twee weken kan FC Twente kampioen worden tegen Ajax. Twee weken. Mijn god, dat moet voor Preud'homme aanvoelen als twee jaar. Overleeft hij het? Hij zal geen dag onbenut laten om achter een scherm te gaan zitten en spelpatronen van Ajax te bekijken.

Bij het zien van zijn fanatisme ga je bijna denken dat Michel Preud'homme nooit slaapt. Hij moet per se een bal zien rollen; tijdens een wedstrijd, een training of op een beeldscherm. Midden in de nacht zit hij thuis met een halfopen kamerjas aan naar wedstrijden op dvd's te kijken.

Met tegenzin drukt hij de pauzeknop in. Snel iets uit de koelkast snaaien en terug naar de bank. En weer op play.

„Kom je zo, Michel? Het is al half drie."

„Ik turf hoe vaak die Sulejmani naar binnen trekt, schat."

Een uur later. Weer die vrouwenstem uit de slaapkamer.

„Michel, alsjeblieft. Het is half vier. Uit dat ding. Kom in bed."

„Even kijken hoe Ajax inloopt bij een corner, paar minuutjes nog."

Hoe vaak vindt mevrouw Preud'homme haar man 's ochtends beneden slapend op de bank? Het gezicht vastgeplakt aan de pagina's van *Voetbal International*, het geluid van de televisie keihard aan bij een herhaling van een competitiewedstrijd.

Michel Preud'homme heeft er maling aan. Een minuut niet denken aan voetbal is een verloren minuut.

Douchen? Ben je mal. Een schone onderbroek? Kan morgen ook wel. Haren kammen? Laat die bos maar even zo.

Ik sprak hem dit seizoen over zijn keuzes om vroeger keeper te zijn en nu trainer, uitgelezen beroepen waarbij je machteloos toe kijkt hoe een ander een fout maakt. Hij beaamde het: „Het perfecte werk om helemaal gek te worden."

's Ochtends is hij vaak als eerste op het complex van FC Twente. Er is geen tijd te verliezen. Hij moet zijn jongens vertellen wat hij bedacht heeft. „De oplossing moet er rap komen. Je kunt alles half-half doen, maar ik ben niet zo."

De overgave aan zijn vak maakt me een liefhebber van Michel Preud'homme. Hij is maniakaal genoemd. Zeg je dat ook van een violist die zich kapot studeert?

Twee wedstrijden tegen Ajax, één voor de beker, één om het kampioenschap. Preud'homme gaat doelbewust gek worden. Goed, daar gaan we van genieten. Hijzelf ook. Ik heb in zijn ogen allang gezien dat hij 'gek' als een eretitel beschouwt.

Ik zag hem gisteren staan op het veld, met zijn getergde gezicht en de rug die schreeuwde om een massage. De strop van zijn rode das zat los om zijn hals, om genoeg adem te kunnen krijgen. Gaat hij het halen?

Preud'homme is bijna gek. Nog maar twee wedstrijden en we weten hoe dat eruitziet. Laat hij er één winnen en één verliezen. Ik wil het zien: een satanische schaterlach en een finale jankpartij, in een volgorde naar keuze.

Sport in beeld

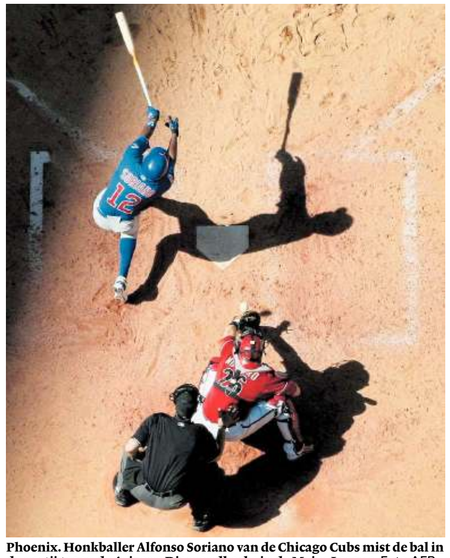

Phoenix. Honkballer Alfonso Soriano van de Chicago Cubs mist de bal in de partij tegen de Arizona Diamondbacks in de Major League. Foto AFP

Roger Federer, beste tennisser aller tijden, over de moeilijke beginjaren van zijn loopbaan, de rivaliteit met Rafael Nadal en het vaderschap

'Mijn afscheid is nog ver weg'

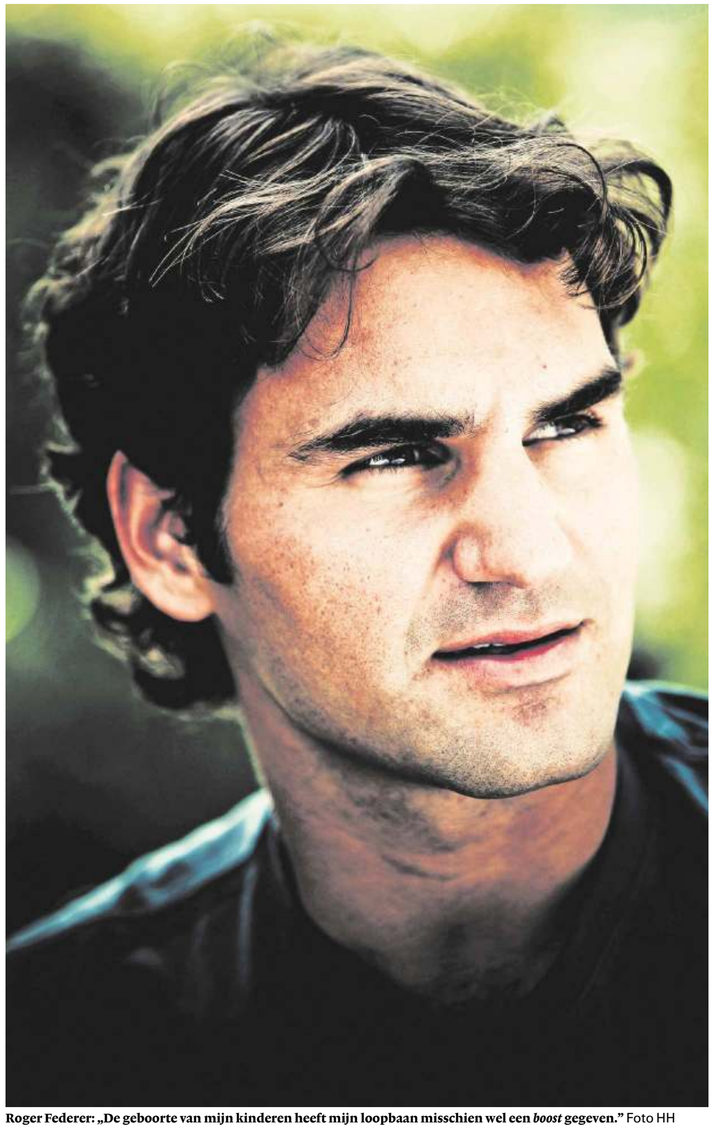

Roger Federer: „De geboorte van mijn kinderen heeft mijn loopbaan misschien wel een *boost* gegeven." Foto HH

Het leven van Roger Federer is tot februari 2012 al van dag tot dag gepland. Goed nieuws voor Richard Krajicek: hij doet eindelijk weer mee in Rotterdam.

Door onze redacteur
KOEN GREVEN

MADRID. „Ik heb mezelf nog geen moment de vraag gesteld hoe ik afscheid van het tennis zal nemen. En dat doe ik voorlopig ook niet. Simpelweg omdat ik denk dat dat moment nog ver weg is", zegt Roger Federer in een zaal van hotel Villa Magna in Madrid. De Zwitser doet deze week mee aan het Masters-toernooi in de Spaanse hoofdstad in voorbereiding op Roland Garros. Federer mag dan de hegemonie in het mannentennis zijn kwijtgeraakt, aan stoppen denkt de 29-jarige tennisprof nog lang niet.

De huidige nummer drie van de wereldranglijst heeft 2012 grotendeels al gepland. De Olympische Spelen en Wimbledon – beide binnen een maand in Londen afgewerkt – moeten komend jaar zijn hoogtepunten worden. Tot vreugde van Richard Krajicek ruimt hij in zijn agenda ook een plekje in voor de 39ste editie van het ABN Amro-toernooi. De toernooidirecteur belegde gisteren een ontmoeting tussen Nederlandse journalisten en de succesvolste tennisser aller tijden. Federer blikt terug op het begin van zijn loopbaan, toen hij in 1999 als tiener een *wildcard* voor Ahoy kreeg. Hij evalueert zijn carrière, praat over zijn gezin, bespreekt de huidige staat van het tennis en kijkt vooruit. „Zolang ik plezier heb ga ik door", stelt Federer met Krajicek aan zijn zijde.

U heeft als tennisser niet veel blessures gehad. Hoe blijft een prof vandaag de dag gezond?

„Daar moet je zelf een weg in zien te vinden. In het begin van mijn carrière heb ik dat ook moeten uitvinden. Dan kom je erachter dat je zuinig op je lichaam moet zijn. Een gezonde levensstijl is belangrijk. Je moet goed trainen, voldoende slapen en goede schema's maken. Al met al is het een puzzel die in elkaar moet passen. Als je succes hebt, dan wordt het makkelijker. Dan weet je wat je moet doen. Maar er komt ook geluk bij kijken. Zo moest Jo-Wilfried Tsonga op zijn 22ste al een rugoperatie ondergaan. Ik heb dat soort problemen niet gekend. Maar ik ben wel voorzichtig. Je kunt niet vroeg genoeg stoppen als je een blessure hebt. Ik ben er liever zes weken uit, dan dat ik doorga en later zes maanden aan de kant sta."

Hoe belangrijk is planning voor een proftennisser?

„Voor mij is dat heel belangrijk. Ik weet nu al tot februari volgend jaar precies wat ik van dag tot dag doe. Ik weet wanneer ik vakantie neem en wanneer ik ga trainen. Wat dat betreft leef je in een tunnel. Zo ben ik begin dit jaar na de Australian Open twee weken weggeweest. Ik heb alleen af en toe met mijn vrouw [oudprof Mirka Vavrinec] getennist om niet te roestig te worden. Ik heb veel te danken aan mijn fitnesscoach Pierre Paganini, die ik al vanaf mijn veertiende ken. Ik heb met hem veel zogenoemde *boot camps* gedaan. Dat zijn sessies van soms een paar weken. Daar ligt een deel van de sleutel van mijn succes. Ik heb niets aan ja-knikkers om mij heen. Ik wilde altijd van hem weten waarom we bepaalde oefeningen moesten doen. En wanneer dat zich uit zou betalen. Ik kon zo mijn fysieke kracht koppelen aan mijn techniek. Dat heeft me mentaal heel sterk gemaakt."

> 'Ik heb met mezelf afgesproken nooit geld na te jagen'

Het kostte u in het begin van uw carrière een paar jaar voordat alles op zijn plaats viel. Hoe kijkt u nu terug op die periode?

„Toen ik na een paar jaar steeds maar weer in een vroegtijdig stadium werd uitgeschakeld op grote toernooien als Roland Garros en Wimbledon kwam er kritiek. Mensen begonnen zich af te vragen of ik op de grote podia wel zou kunnen presteren. Ik probeerde daar zo weinig mogelijk over te praten met de pers. Maar ik had zelf ook mijn twijfels. Het was puur een mentaal probleem. Ik was niet klaar om vijfsetters te winnen. Ik was niet klaar om twee weken achtereen te kunnen presteren. Ik was eigenlijk nergens klaar voor. Ik was een mentaal wrak. Ik won in 2003 Wimbledon precies op het juiste moment. Dat gaf me het gevoel dat ik alles kon. Sindsdien is het anders geworden."

Hoe belangrijk was het winnen van Roland Garros in 2009? Daarmee schreef u alle vier de grandslamtoernooien op uw naam.

„De druk om te winnen was groot. Ik was er een paar keer heel dichtbij geweest en daar haalde ik positieve motivatie uit. Toen ik hoorde dat Rafael Nadal was uitgeschakeld door Robin Söderling maakte ongeloof zich van me meester. Daarna voelde het alsof ik een paar finales achter elkaar moest spelen. Nog voordat ik op matchpoint stond in de finale tegen Söderling had ik al tranen in mijn ogen. Dat was één van de momenten die ik het sterkst heb beleefd. Ik had toen alles gewonnen en hoefde me niet meer te bewijzen."

Hoe kijkt u naar de rivaliteit met Nadal?

„Ik ben blij dat we heel goed met elkaar omgaan. Natuurlijk hebben we ook wel eens onze problemen gehad. Zo heb ik kritiek geuit toen zijn oom hem steeds tijdens partijen coachte. En het irriteerde me dat hij tussen punten vaak lang wachtte. Nadal heeft dat goed opgepakt. We hebben veel respect voor elkaar. Ik denk dat we een voorbeeld zijn voor andere tennissers. *Fair play* is belangrijk."

Hoe blijft u gemotiveerd?

„Ik heb met mezelf afgesproken dat ik nooit achter het geld aan ga. De dingen die ik doe, wil ik goed doen. Dus dan ga je afwegen waar je wel en niet speelt. Zo ga ik volgend jaar voor het eerst sinds mijn zege in 2005 weer in Rotterdam spelen omdat het nu wel in mijn schema past. Krajicek heeft geduld moeten hebben, maar het wachten wordt beloond. Ik zal nooit vergeten dat ik in 1999 een wildcard kreeg en de kwartfinales haalde na zeges op Guillaume Raoux en Bohdan Ulirach. Dat waren belangrijke zeges voor mij. Ik ben niet iemand die zich inschrijft en zich dan terug gaat trekken. Dat is het slechtste wat een tennisser kan doen. Alleen een zware blessure of een ziekte kan mijn komst verhinderen. Ik zie er naar uit om weer in Rotterdam te spelen."

Hoe groot is de impact van het vaderschap op uw carrière?

„Impact heeft dat zeker. Ik dacht dat ik vaker om zeven uur 's ochtend zou gaan trainen omdat ik dan toch wakker zou zijn. Maar dat valt mee. Mijn leven was voorspelbaarder. Niet dat alles winnen saai was, maar de geboorte van mijn kinderen [een tweeling] heeft voor een nieuwe dimensie gezorgd. Het heeft mijn loopbaan misschien wel een *boost* gegeven."

Heeft u weleens nagedacht over de manier waarop u afscheid wilt nemen?

„Nee, zolang ik de kans heb toernooien te winnen is er voor mij geen reden om te stoppen. Ik heb natuurlijk gezien hoe bijvoorbeeld Pete Sampras, Carlos Moya, Andre Agassi en Richard Krajicek ieder op hun manier afscheid namen. Stefan Edberg kondigde een jaar voordat hij stopte zijn vertrek aan. Ik heb mezelf nog geen moment de vraag gesteld hoe ik afscheid van het tennis zal nemen."

Recordhouder met zestien grandslamzeges

Carrière Roger Federer (geboren in Bazel op 8 augustus 1981)

Aantal weken op nr. 1 wereldranglijst	285	Titels enkelspel	67
Winst-verliespartijen	767-179	Titels dubbel	8
		Olympisch goud (dubbel)	1

Resultaten grandslamtoernooien

Jaar	Australian Open	Roland Garros	Wimbledon	US Open
2003	Vierde ronde	Eerste ronde	Winnaar	Vierde ronde
2004	Winnaar	Derde ronde	Winnaar	Winnaar
2005	Halve finale	Halve finale	Winnaar	Winnaar
2006	Winnaar	Finalist	Winnaar	Winnaar
2007	Winnaar	Finalist	Winnaar	Winnaar
2008	Halve finale	Finalist	Finalist	Winnaar
2009	Finalist	Winnaar	Winnaar	Finalist
2010	Winnaar	Kwartfinale	Kwartfinale	Halve finale
2011	Halve finale	-	-	-

NRC 020511 / RL / Bron: rogerfederer.com

Bondscoach Blanc bekent schuld in Franse discriminatieaffaire

Door onze correspondent
DIRK VANDENBERGHE

PARIJS. De bondscoach van het Franse voetbalelftal, Laurent Blanc, heeft zich wel degelijk uitgelaten ten voordele van een limiet voor voetballers met een dubbele nationaliteit in de Franse opleidingscentra. Dat zijn bijna uitsluitend spelers met Afrikaanse of Arabische roots. Blanc bood afgelopen weekeinde zijn excuses aan nadat de onderzoekswebsite Mediapart zijn woorden had afgedrukt. Dat deed de site nadat Blanc eerst had ontkend vóór een limiet te zijn geweest.

Het Franse voetbal is sinds vrijdag in rep en roer door discriminerende uitlatingen van enkele hoge verantwoordelijken. Technisch directeur François Blaquart werd zaterdag acht dagen geschorst in afwachting van het resultaat van een onderzoek door de voetbalbond FFF en het Franse ministerie van Sport.

Tijdens een vergadering op 8 november vorig jaar stelde Blaquart voor het aantal spelers met een dubbele nationaliteit bij de opleidingscentra te beperken, ten voordele van spelers met alleen de Franse nationaliteit. Blaquart wilde zo'n officieuze regel omdat te veel talenten met een dubbele nationaliteit vervolgens zouden kiezen voor het land van een van hun ouders of grootouders. Sinds 2009 mag een speler tot 21 jaar nog van land 'veranderen' als hij geen officiële wedstrijd heeft gespeeld.

Op de vergadering, die door een trainer werd opgenomen op zijn iPhone, schaarde Blanc zich achter de limiet. Hij zei dat het hem erg stoorde dat spelers die in Frankrijk worden opgeleid vervolgens voor een ander land gaan spelen. „We moeten ze niet uitsluiten, maar er mag wel een limiet komen", aldus Blanc toen. Ook zei hij dat de opleidingscentra te veel de nadruk leggen op grote en krachtige spelers, *Les Blacks*.

Blanc bood al zijn excuses aan voor zijn taalgebruik en krijgt veel steun in de Franse voetbalwereld. De bondscoach was in 1998 libero van het Franse elftal dat in eigen land de wereldtitel won en met zeven spelers met dubbele nationaliteit, zoals Zinédine Zidane en Marcel Desailly, symbool werd van het multiculturele Frankrijk.

Voor Blaquart heeft de Franse voetbalwereld minder genade. André Merelle, ex-directeur van het belangrijkste opleidingscentrum van de bond, in Clairefontaine, vindt dat Blaquart zijn verdiende loon heeft gekregen. „Op vergaderingen met mij had hij het voortdurend over 'al jouw zwartjes", aldus Merelle afgelopen weekeinde.

Amazone Cornelissen wint wereldbeker

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM. **Met de veertienjarige ruin Parzival heeft Adelinde Cornelissen in de Duitse stad Leipzig zaterdag de wereldbeker dressuur verovered. De Nederlandse amazone was in de afsluitende kür oppermachtig, net als afgelopen donderdag bij de Grand Prix. Hoewel Cornelissen tijdens de wereldbekerfinale wat gespannen oogde, liet ze met een score van 84,804 procent de concurrentie ruim achter zich.**

De Deense prinses Nathalie zu Sayn-Wittgenstein werd met Digby op afstand tweede: 80,036 procent. De Duitse Ulla Salzgeber eindigde met Herzruf (78,821 procent) als derde. De Nederlander Edward Gal viel buiten de prijzen met Sisther de Jeu, een halfzusje van zijn voormalige succespaard Totilas.

Bij de springruiters ging de wereldbeker voor het vierde jaar achtereen naar een Duitser. Christian Ahlmann eindigde met Taloubet op het slotonderdeel op de gedeelde derde plaats en nam de eerste plaats in het klassement over van zijn landgenoot Marco Kutscher. De tweede plaats was voor de Canadese springruiter Eric Lamaze, de regerend olympisch kampioen.

De beste Nederlandse springruiter was Jeroen Dubbeldam. Hij werd derde in Leipzig. Na twee onderdelen stond Dubbeldam nog elfde, maar op de slotdag reed hij met Simon foutloos rond. Gerco Schröder was gisteren minder succesvol en zakte met New Orleans van de derde naar de gedeelde zesde plaats. Hans-Peter Minderhoud werd achtste.

Bij het vierspan-mennen eindigde IJsbrand Chardon zaterdag als derde in de eindstand van de wereldbeker. De Australiër Boyd Exell won de wereldbeker, voor de Hongaar Jozsef Dobrovitz.

Turnster Harmes stopt na succesvolle carrière

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM. Suzanne Harmes (25) stopt met turnen. Dat heeft ze vanmorgen meegedeeld. Zij was een van Nederlands succesvolste turnsters.

De reden is dat ze haar studie en de opvoeding van haar zoontje Lugano niet langer kan combineren met topsport. Harmes had aanvankelijk nog de ambitie mee te doen aan de Olympische Spelen van volgend jaar in Londen, maar ze is tot het inzicht gekomen dat die doelstelling niet langer reëel is. Haar laatste optreden was vorig jaar oktober bij de WK in Rotterdam, waar Harmes deel uitmaakte van de Nederlandse ploeg die verrassend negende werd.

Harmes behoort tot de succesvolste lichting turnsters die Nederland heeft gekend. Zij maakte in 2002 met Verona van de Leur, Renske Endel, Gabriella Wammes en Monique Nuijten deel uit van de ploeg die zilver won bij de EK in Patras. Die prestatie was dat jaar goed voor de uitverkiezing tot sportploeg van het jaar.

Individueel boekte Harmes haar grootste successen in 2005, toen ze op vloer zilver won bij de EK en brons bij de WK. Harmes werd vier keer Nederlands kampioen op de meerkamp en nam in Athene (2004) en Peking (2008) twee keer deel aan de Olympische Spelen.

Harmes was als turnster een allrounder, met een lichte voorkeur voor de vloer. Ze onderscheidde zich met haar wedstrijdmentaliteit. Harmes had weinig last van faalangst en was op haar best tijdens grote toernooien. In 2006 verraste ze met de mededeling dat ze de WK in Arhus moest missen wegens zwangerschap. Het lukte haar terug te keren op het hoogste niveau en zich als turnende moeder te kwalificeren voor de Olympische Spelen in Peking. Een bijzonder prestatie in een fysiek veeleisen sport als turnen.

Britse bokser Sir Henry Cooper (76) overleden

LONDEN. De Britse oud-bokser Sir Henry Cooper, een van de meeste populaire sporters in zijn land die bekend werd omdat hij Muhammad Ali tegen de grond sloeg, is gisteren op 76-jarige leeftijd overleden. Cooper was de eerste bokser die in de adelstand werd verheven. In 1963 sloeg de Britse zwaargewicht in een partij tegen Muhammad Ali, toen Cassius Clay geheten, zijn opponent met een rechtse hoek tegen de grond. Clay won de partij wel. Cooper won Britse en Europese titels, en werd kampioen van het Gemenebest, maar hij won nooit een wereldtitel. (AP, Reuters)

Chelsea wint en United verliest in titelstrijd

LONDEN. Manchester United is nog niet zeker van de titel in de Premier League. United verloor gisteren in Londen de topper tegen Arsenal met 1-0 door een treffer van Ramsey na een voorzet van Van Persie. Beide ploegen hadden recht op een strafschop die niet werd gegeven. De ploeg van Sir Alex Ferguson heeft met nog drie speelronden te gaan slechts drie punten voorsprong op nummer twee Chelsea, dat zaterdag met 2-1 van stadgenoot Tottenham Hotspur won. Nummer drie Arsenal heeft zes punten achterstand. Zondag staat de topper United-Chelsea op het programma. (NRC)

Borussia Dortmund behaalt Duitse titel

DORTMUND. Borussia Dortmund is voor de zevende keer in de historie Duits voetbalkampioen geworden. Dortmund won zaterdag thuis met 2-0 van FC Nürnberg, terwijl concurrent Leverkusen met 2-0 verloor van FC Köln. Voor Dortmund is het de eerste landstitel sinds 2002. Bayern heeft door een 4-1 thuiszege op Schalke 04 de derde positie heroverd op Hannover. Robben maakte de openingstreffer voor Bayern, dat twee punten voorsprong heeft in de strijd om een plaats in de voorronde van de Champions League. (Novum)

Milan bijna zeker van kampioenschap Serie A

MILAAN. AC Milan kan de titel in de Serie A amper meer ontgaan. De club van de Nederlanders Seedorf, Van Bommel (geschorst) en Emanuelson (gepasseerd) won gisteren in San Siro met 1-0 van Bologna. Hierdoor behoudt Milan een voorsprong van acht punten op stadgenoot Inter, dat zaterdag op het nippertje met 2-1 bij Cesena won. Er zijn nog drie speelronden. Milan heeft volgende week bij Roma een punt nodig. De club won in 2004 de laatste titel. (Novum)

Competitienederlagen Barcelona, Real Madrid

SAN SEBASTIAN. Barcelona is bij Real Sociedad tegen de tweede seizoensnederlaag aangelopen in de Primera Division. De koploper verloor zaterdag met 2-1. Real Madrid verloor eerder op de dag thuis met 3-2 van Zaragoza, waardoor het verschil acht punten blijft in Catalaans voordeel. Er zijn nog vier speeldagen. (Novum)

Volleybalsters Weert behalen landstitel

ROTTERDAM. De volleybalsters van Weert zijn landskampioen. Weert won het beslissende duel in de play-offs tegen Pollux uit Oldenzaal in vier sets. Weert werd in 2000 voor het eerst kampioen en won de tweede titel uit de clubhistorie. (NRC)

Degenkolb wint Rund um den Finanzplatz

FRANKFURT. De Duitser John Degenkolb heeft gisteren de Rund um den Finanzplatz gewonnen. De wielrenner van HTC-Highroad was in de wereldbekerwedstrijd in in Frankfurt de snelste in een massasprint. (Novum)

nrc lux›

NRC LUX WETENSCHAPSWINKEL

The Story of Maths

Professor Marcus du Sautoy onderzoekt voor de BBC de ontwikkeling van belangrijke wiskundige principes en de invloed van deze principes op onze en vroegere beschavingen.
2 dvd – 232 minuten

EXCLUSIEF BIJ NRC

2 dvd 19,95

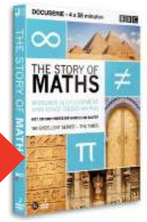

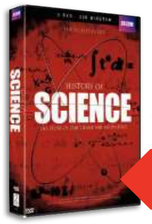

History of Science

Indrukwekkende BBC-documentaireserie waarin de Britse wetenschapsjournalist Michael Mosley het fascinerende verhaal vertelt over de allesbepalende rol die de wetenschap in ons leven speelt.
3 dvd – 300 minuten

3 dvd 19,95

EXCLUSIEF BIJ NRC

Wonders of the Solar System

De prestigieuze BBC-serie *Wonders of the Solar System*, gepresenteerd door Professor Brian Cox, waarin ongekende schoonheid en de wonderen van ons zonnestelsel centraal staan.
2 dvd – 290 minuten

2 dvd 23,95

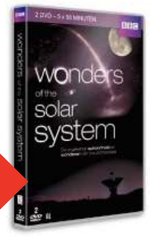

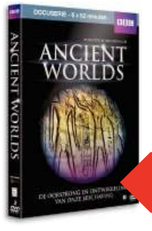

Ancient Worlds

Historicus en schrijver Richard Miles onderzoekt voor de BBC hoe de fundamenten van onze beschaving als democratie, samenleving, economie en technologie gevormd en bevochten zijn in klassieke culturen.
2 dvd – 312 minuten

2 dvd 23,95

EXCLUSIEF BIJ NRC

Genius

In deze bijzondere serie vertellen David Attenborough, Stephen Hawking, James Dyson, Robert Winston en Richard Dawkins het verhaal van beroemde wetenschappers door wie ze geïnspireerd zijn.
2 dvd – 260 minuten

EXCLUSIEF BIJ NRC

2 dvd 23,95

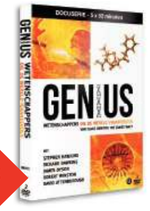

Bestel op nrclux.nl/wetenschapswinkel

nrclux.nl

‘Skyscraper’ Struve in VS als plaatje te verzamelen

Mixed Martial Arts-vechter (2,11 meter lang) uit Wormer heeft in Amerika een heldenstatus

Stefan Struve (23) behoort in de Verenigde Staten tot de beste Mixed Martial Arts-vechters. In Wormer bereidt hij zich voor op zijn volgende grote duel, in Las Vegas.

Door **DAAN HEIJINK**

WORMER. Beroemd is Stefan Struve niet in Nederland. Bekend is ook een te groot woord. In Noord-Amerika kan de 2,11 meter lange Struve (23) daarentegen nauwelijks over straat. Hij is de beste Nederlandse Mixed Martial Arts-vechter en vecht voor het prestigieuze Ultimate Fighting Championship (UFC) wedstrijden in volgepakte stadions over de hele wereld. Mixed Martial Arts (MMA), een combinatie van verschillende vechtstijlen, is de snelst groeiende sport ter wereld en vooral in landen als de VS en Canada erg populair.

Van zijn heldenstatus in Noord-Amerika is in het Noord-Hollandse Wormer, waar Struve zes dagen per week twee keer per dag traint, weinig te merken.

In een zaaltje van de plaatselijke sportschool wisselt Struve tijdens een kickbokstraining van Bob Schreiber, zelf een begenadigd vechtsporter, regelmatig van sparringpartner. Een lichtere tegenstander vliegt na een trap van Struve („op vijftig procent”) meters naar achteren. Een ander slachtoffer moet bijkomen aan de zijkant na „een tikkie” op zijn hoofd. Struve bereidt zich in Wormer voor op zijn volgende grote wedstrijd, op 28 mei in Las Vegas.

Alles in het leven van Struve staat in het teken van zijn sport. Contracten bij de UFC gelden voor slechts vier wedstrijden. Bij twee op rij verloren wedstrijden beëindigt Dana White – baas van de UFC – meestal het contract.

UFC-vechters als Struve leiden daardoor een onzeker bestaan. Op dit moment verdient de in Beverwijk geboren sporter een bovenmodaal inkomen door zijn succesvolle optredens. Maar hij moet blijven presteren om te blijven verdienen.

„Ik denk er niet aan dat ik eruit kan vliegen”, zegt Struve. „Iedereen met een baan wordt ontslagen als hij niet goed werkt en dat geldt ook voor mij. Ik ben nu heel goed bezig en ben van plan zo door te gaan. MMA is mijn leven, ik zou niet weten wat ik anders zou moeten doen.”

Na de training stapt Struve in zijn Golfje. „Mensen vertellen me dat ik een Range Rover moet kopen, maar deze rijdt nog prima.” Aangekomen in zijn ouderlijk huis in Beverwijk, waar hij nog woont tot hij de sleutels van zijn nieuwe huis een paar minuten verderop krijgt, maakt hij lunch voor zichzelf. Vijf gebakken eieren met ham – zonder brood, want dat past niet in het ‘Caveman-dieet’ dat hij volgt.

Struve: „Na veertien weken trainen gaat het je wel een beetje de strot uithangen. Het trainen, op tijd naar bed, geen tijd voor andere dingen en het eten.” Discipline is een essentiële eigenschap die UFC-vechters moeten bezitten. Coach Schreiber: „Als je wat wilt bereiken in de UFC, moet je er veel voor laten. Voor Stefan zit een pilsje er niet in. Laat naar bed ook niet. Voeding, training en slaap; alles is uitgebalanceerd.”

Moeder Ineke vertelt dat haar zoon vroeger al discipline had. „Hij kon op school niet stilzitten op zijn stoel, maar hij spijbelde nooit. Hij vocht ook nooit op school.” De ouders van Struve volgen nauwlettend zijn carrière en zijn trots op hem. Maar ze zijn nog nooit bij een wedstrijd in Noord-Amerika geweest.

In december vocht Struve voor 23.000 mensen in het Canadese Montréal. Vader Jaap: „De nacht voor zo’n belangrijke wedstrijd doe ik geen oog dicht.” Moeder Ineke: „Wij lagen nog in bed toen om 6.00 uur de telefoon ging. Toen hij vertelde dat hij had gewonnen gilde ik het uit. Het is toch geweldig? We zijn apetrots.” Bang dat haar zoon letsel oploopt is Ineke niet: „Hij is sterk genoeg. En ik ben altijd blij geweest dat hij sport en niet in de kroeg hangt.”

In Nederland heeft MMA een negatief imago. Struve: „Veel mensen denken dat MMA-vechters allemaal drugsgebruikers of criminelen zijn.” In Amerika is de sport die fase voorbij. „Daar word ik gezien als topsporter.” Dat Struve een management heeft in Los Angeles is daarvan het bewijs. Nima Safapour, Struves manager in Los Angeles, zorgt onder meer voor de sponsors van de Nederlander. Safapour: „Stefan is een van de populairste sporters in de UFC. Hij is jong, maar een professional in alle opzichten.” Volgens Safapour is Struve een perfect uithangbord voor de UFC. „Een bescheiden jongen, een harde werker, gefocust en een buitengewone topsporter.”

Eind deze maand verruilt Struve Beverwijk en Wormer even voor de glitter en glamour van Las Vegas, waar hij het in de gigantische MGM Grand Garden Arena moet opnemen tegen de ongeslagen Amerikaan Travis Browne. „Je slaapt wel eens slecht vlak voor zo’n grote wedstrijd. Maar het gevoel na de wedstrijd, daar doe je het voor. De stress valt van je af en je kunt twee weken vakantie houden. Dan is het heerlijk om weer thuis te komen. Terug op aarde.”

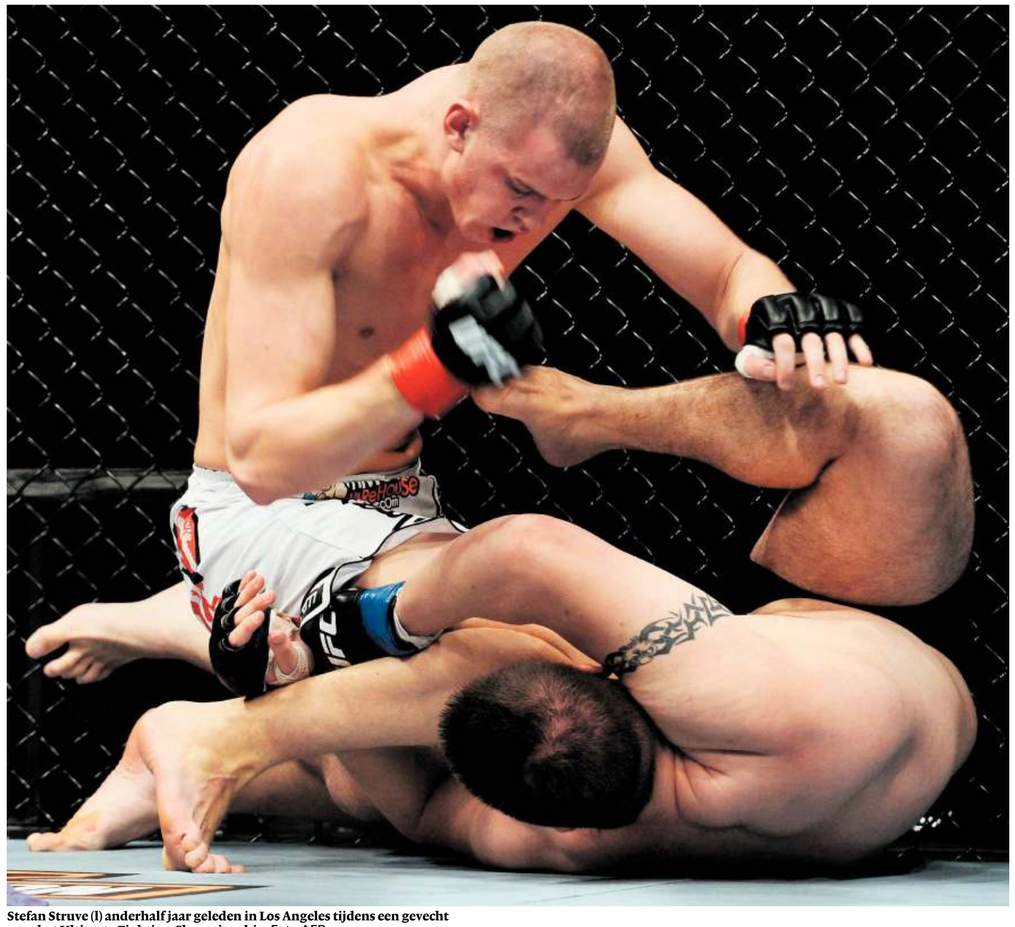

Stefan Struve (l) anderhalf jaar geleden in Los Angeles tijdens een gevecht voor het Ultimate Fighting Championship. Foto AFP

Mixed Martial Arts wint wereldwijd aan populariteit

Mixed Martial Arts (MMA) heeft de laatste jaren wereldwijd sterk aan populariteit gewonnen. Waar de sport door haar gewelddadige karakter eerst in veel landen en Amerikaanse staten verboden was, heeft nieuwe regelgeving ervoor gezorgd dat ze *mainstream* is geworden. In Amerika begint de populaire tv-serie *The Ultimate Fighter*, waarin vechters strijden om een contract bij UFC (de grootste Amerikaanse MMA-organisatie) aan het dertiende seizoen en Amerikaanse schoolkinderen sparen geen plaatjes van voetbalhelden, maar van MMA-vechters.
Stefan ‘Skyscraper’ Struve (23), in Amerika ook als plaatje te verzamelen, trad op zijn veertiende in de voetsporen van zijn oudere broer en werd twee jaar later professioneel MMA-vechter. Zijn droom werd werkelijkheid toen hij in 2008 een contract tekende bij de UFC. Struve vocht dertig profpartijen. Binnen zes jaar wil hij kampioen van de UFC in de zwaargewichtklasse worden. De meeste MMA-sporters pieken op hun dertigste. De meesten gaan door tot na hun veertigste.

Na fusie met Forward hoopt Tilburg snel terug te keren

Brabantse hockeyclub Tilburg denkt met coach Roger van Gent over een jaar degradatie naar overgangsklasse uit te wissen

Na zes seizoenen in de hoofdklasse zijn de hockeyers van Tilburg gedegradeerd naar de overgangsklasse. Volgens de voorzitter is dat slechts voor een jaartje.

Door **SHARI KILJAN**

DEN HAAG. Voorafgaand aan het degradatieduel met HDM zei hockeycoach Roger van Gent gisteren: „Het team met de meeste wil om te winnen, zal deze wedstrijd winnen.” En dat was HDM, dat met 4-1 te sterk was voor de hockeyers van Van Gent. Na zes jaar achtereen in de hoofdklasse te hebben gespeeld, degradeert Tilburg rechtstreeks naar de overgangsklasse. HDM, dat vorig jaar promoveerde, is voorlopig veilig maar zal nog wel *play-outs* moeten spelen.

„Het licht gaat nog niet uit”, zei Tilburg-voorzitter Rik Krens na afloop. „We zien de toekomst zelfs rooskleurig tegemoet.” Volgens hem is Tilburg verder gekomen dan Krens, sinds december 2009 clubvoorzitter, halverwege het seizoen verwachtte. „Het is dat we het thuisduel met HDM met 1-0 wonnen in december, anders hadden we toen al de handdoek in de ring kunnen gooien.”

Dat het dit seizoen zo slecht ging met Tilburg – landskampioen in 1960 en 1970 – ligt volgens Krens aan de naweeën van het wereldkampioenschap in India en nalatigheden van het voormalige clubbestuur. „Na het WK keerden twee Australiërs en twee Argentijnen vermoeid terug. Dat hebben wij onderschat. We hadden vorig jaar nog de ijdele hoop dat we met die buitenlanders kans maakten op play-offs.”

Dat viel tegen, Tilburg moest zelfs play-outs spelen om in de hoofdklasse te blijven. Krens: „Een aantal spelers wilde daardoor weg. Met als dieptepunt Joep van der Loo, die afgelopen zomer wilde vertrekken en de technische staf. Krens: „Het is natuurlijk vervelend om daarop terug te komen, maar veel zaken waren gewoon niet op orde.”

Mede door de aanstaande fusie met de plaatselijke overgangsklasser Forward – de fusieclub HC Tilburg wordt volgend seizoen met ongeveer 2.400 leden de derde hockeyvereniging van Nederland – is er een hoop veranderd. Voorzitter Krens: „Doordat we vanaf 1 juli gaan fuseren, moesten veel beleidszaken opnieuw worden opgestart. We zijn met een schone lei begonnen en hebben geleerd van eerder gemaakte fouten. Zo is de technische staf voor komend seizoen al op orde en zullen er in de zomer geen perikelen zijn rondom spelers zoals afgelopen jaar wel het geval was.”

In december besloot het bestuur dat de samenwerking met hoofdcoach Kai de Jager aan het eind van dit seizoen stopt en dat er per direct iemand aangesteld moest worden die hem kon helpen op de bank. „Hij is een goede coach, maar hij moet nog werken aan zijn communicatie en senioriteit”, zegt voorzitter Krens.

De club trok Roger van Gent aan, die als clubcoach al twee keer landskampioen werd met Den Bosch en één keer met Oranje Zwart. Op de vraag of Van Gent niet eerder ingehuurd had moeten worden, knikt voorzitter Krens instemmend. „We hebben daar te lang op gewacht. Dat kunnen we onszelf aanrekenen.”

Ondanks de degradatie naar de overgangsklasse blijft Van Gent aan als coach. Er zijn zelfs gesprekken gaande hem aan te stellen als technisch manager, zoals Hans Streeder en oud-bondscoach Roelant Oltmans dat zijn bij respectievelijk HC Rotterdam en Laren.

„Door de fusie met Forward heb ik volgend jaar een veel bredere selectie”, reageert Van Gent. In de zomer organiseert hij selectiewedstrijden. Ook is de club bezig om nieuwe spelers aan te trekken, maar Krens geeft toe dat dat door de degradatie moeilijk zal worden. „Toch ben ik ervan overtuigd dat we met een topcoach als Van Gent volgend jaar weer zullen promoveren naar het hoogste niveau en binnen vijf jaar in het linker rijtje eindigen.”

Sportagenda week 18

DI 3
Voetbal Champions League. Barcelona-Real Madrid. Halve finales (rechtstreeks).
Media Vanaf 20.15 uur, Ned. 3

WO 4
Voetbal Champions League. Manchester United-Schalke. Halve finales. (rechtstreeks)
Media Vanaf 20.15 uur, Ned. 3

DO 5
Boksen NK in Rotterdam. Toernooi A- en B-klasse op donderdag 5 mei, vrijdag 6 mei en zaterdag 7 mei (finaleavond).
Media www. boksen.nl

VRIJ 6
Karate EK in Zürich, Zwitserland. Met deelnemers uit meer dan 40 landen. Zondag 8 mei zijn de teamwedstrijden.
Media www.kbn.nl

ZA 7
Dammen WK in Emmeloord en op Urk. Tot en met 28 mei. Met de twintig beste spelers ter wereld.
Media www.wkdammen2011.nl

ZA 7
Wielrennen Ronde van Italië (Giro). Tot en met 29 mei. Start in Turijn en finish in Milaan. **Media** Aandacht in NOS Studio Sport voor ploegentijdrit in Turijn. (22.27-22.52 uur)

ZO 8
Tafeltennis WK in Rotterdam. Tot en met 15 mei in Ahoy.
Media Dagelijks aandacht Studio Sport www.wktafeltennis.nl

ZO 8
Voetbal Finale KNVB-beker. FC Twente-Ajax, in Rotterdamse Kuip.
Media 18.00 uur rechtstreeks, Veronica. (Vanaf 17.30 uur voorbeschouwing)

Warming up met karateka René Smaal

‘Mijn hele kamer ligt vol met A4’tjes met analyses’

Naam: René Smaal
Leeftijd: 23
Sport: Karate
Prestaties: Vijf keer op rij Nederlands kampioen, derde op de EK in 2010 (-75 kg).

Door onze redacteur
DOLF DE GROOT

Vrijdag beginnen de EK karate in Zürich. Je behoort in Zwitserland tot de kanshebbers op een medaille. Hoe bereid je je voor op het toernooi?
„Daar ben ik al vijf maanden mee bezig. Na de WK in oktober vorig jaar heb ik een maand vrijgenomen, begin december ben ik weer gaan trainen. De eerste twee maanden heb ik vooral krachttraining gedaan, in het krachthonk en met oefeningen op de karateschool. Daarna ben ik op explosiviteit en conditie gaan trainen: veel oefeningen van 8 keer 20 seconden, met 10 seconden rust. Twee snelle stoten achter elkaar bijvoorbeeld, of een andere combinatie. Als je meer arbeid doet dan dat je uit kan rusten, verzuren je spieren flink. In de laatste week voor een toernooi doe ik het liefst zo min mogelijk. Zodat ik echt honger krijg naar de mat. Ik kijk wel naar YouTube-filmpjes van mijn partijen en die van tegenstanders, om de spanning op te bouwen. Doordat ik deze week niet train, spaar ik al mijn energie op. Als ik straks op de mat sta, komt het er allemaal uit.”

Let je op je voeding in de aanloop naar een toernooi?
„Tijdens de krachttrainingen heb ik veel eiwitten nodig. Dan drink ik eiwit-shakes, maar ik eet ook veel eieren. En kipfilet en biefstuk bijvoorbeeld. Voor de trainingen die ik daarna heb gedaan, had ik meer koolhydraten nodig. Ik eet dan veel pasta. En ik ontbijt met Brinta met muesli. ”

Heb je een speciale tactiek uitgestippeld voor de EK?
„Ik heb de afgelopen tijd heel veel tijd besteed aan het analyseren van mijn tegenstanders. Alles staat tegenwoordig op YouTube, ook karatepartijen. Mijn hele kamer ligt vol met A4’tjes, waarop ik wedstrijden heb geanalyseerd. Ik schrijf op waar tegenstanders een score mee maken en hoe ze reageren op aanvallen. Of wat ze doen als ze achterstaan, welke combinaties van trappen en stoten ze op bepaalde momenten inzetten. Omdat ik dit vorig jaar voor het EK allemaal wist, ging het heel goed. Ik werd toen derde. Maar de klasse waarin ik uitkom, tot 75 kilogram, is wel de klasse met de meeste karateka’s. De koningsklasse, wordt het ook wel eens genoemd. Voor dit toernooi zijn er twaalf potentiële kampioenen. Ik heb dus heel veel huiswerk moeten doen.

„Daarnaast probeer ik de Europese kampioenschappen stap voor stap te benaderen. Alleen focussen op de volgende partij. Ik hoop dan in een successpiraal terecht te komen. Op deze manier geniet ik ook van de partijen, dat doe je minder als je alleen aan het einddoel denkt. Op de afgelopen WK werd ik uitgeschakeld door een tegenstander die echt niet beter was. Ik stond zelfs 2-0 voor, maar verloor toch. Mede doordat ik al weer vooruit aan het denken was.”

Jij combineert je topsportcarrière met een hbo-opleiding. Heb je daar wel tijd voor?
Ik zit in het derde jaar van de academie voor lichamelijke opvoeding in Zwolle. Dat gaat goed, maar het is veel plannen. Ik moet ook zes keer in de week trainen. En op weg naar wedstrijden ben ik altijd huiswerk aan het maken.”

Advertentie

ING Beleggingsfondsen Paraplu N.V.

(beleggingsmaatschappij met veranderlijk kapitaal)
statutair gevestigd te Amsterdam

Aandeelhouders en overige vergadergerechtigden van ING Beleggingsfondsen Paraplu N.V. (de 'Vennootschap') worden uitgenodigd tot het bijwonen van de gecombineerde Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de Vennootschap en de vergaderingen van houders van gewone aandelen van de volgende series (ieder een 'Fonds', tezamen de 'AVA' of de 'Fondsen'):

Serie 1: ING Information Technology Fund
Serie 2: ING Energy Fund
Serie 3: ING Industrials Fund
Serie 4: ING Telecom Services Fund
Serie 5: ING Utilities Fund
Serie 6 : ING Basic Materials Fund
Serie 7: ING Luxury Consumer Goods Fund
Serie 8: ING Daily Consumer Goods Fund
Serie 9: ING Health Care Fund
Serie 10: ING Financials Fund
Serie 11: ING Dutch Fund
Serie 13: ING Japan Fund
Serie 14: ING Global Obligatie Fonds
Serie 15: ING Global Real Estate Fund
Serie 16: ING Far East Fund
Serie 17: ING Hoog Dividend Aandelen Fonds
Serie 18: ING Emerging Eastern Europe Fund
Serie 19: ING Europe Fund
Serie 20: ING Europe Growth Fund
Serie 21: ING Europe Small Caps Fund
Serie 22: ING Global Opportunities Fund
Serie 23: ING Hoog Dividend Obligatie Fonds
Serie 24: ING Biotechnology Fund
Serie 25: ING North America Fund
Serie 26: ING Duurzaam Aandelen Fonds
Serie 27: ING First Class Obligatie Fonds
Serie 28: ING AEX Shadow
Serie 29: ING Premium Dividend Fund
Serie 30: ING Euro Obligatie Fonds
Serie 31: ING Lion Fund
Serie 33: ING Euro Credit Obligatie Fonds
Serie 34: ING Global Fund
Serie 35: ING Global Emerging Markets Fund

De AVA wordt gehouden op 17 juni 2011 om 10.00 uur ten kantore van ING Fund Management B.V., Prinses Beatrixlaan 35, 2595 AK Den Haag.

Naast de bespreking van en de besluitvorming over de gebruikelijke agendapunten van een jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders, wordt de AVA bijeengeroepen ter bespreking van het voorstel dat ziet op het voornemen van de directie van de Vennootschap om, op voorstel van de houder van prioriteitsaandelen, de statuten te doen wijzigen. Met de statutenwijziging wordt onder andere beoogd zogenaamde sub-series te introduceren. Daardoor wordt de mogelijkheid gecreëerd om in de toekomst fondsen op te zetten, die zich onderscheiden qua kostenstructuur en aandeelhouderschap.

Agenda
1. Opening.
2. Verslag van de directie over de verslagperiode eindigend op 31 december 2010.
3. Vaststelling van de jaarrekening 2010 en bestemming van het resultaat (stempunt).
4. Verlenen van decharge aan de leden van de directie (stempunt).
5. Opdracht tot onderzoek jaarrekening 2011 aan Ernst & Young Accountants (stempunt).
6. Statutenwijziging op voorstel van de vergadering van houders van prioriteitsaandelen (stempunt).
7. Rondvraag.
8. Sluiting.

Overeenkomstig het in de wet bepaalde zullen voor deze vergadering als stem- en vergadergerechtigden gelden degenen die op 20 mei 2011 (de 'Registratiedatum'), na verwerking van alle bij- en afschrijvingen per die datum, zijn ingeschreven in een van de hierna te noemen registers:
- Houders van aandelen aan toonder: de administraties van de intermediairs zoals bedoeld in de Wet giraal effectenverkeer (de 'Intermediair(s)'), waaruit blijkt wie op de Registratiedatum gerechtigd zijn tot deze aandelen.
- Houders van aandelen op naam: het register van aandeelhouders zoals dat wordt bijgehouden door de Vennootschap.

Vergadergerechtigden die hun rechten ontlenen aan aandelen aan toonder en voornemens zijn de vergadering bij te wonen, dienen via de Intermediair waar hun aandelen geadministreerd zijn een ontvangstbewijs te verkrijgen, dat als toegangsbewijs voor de vergadering dient.

Intermediairs dienen aan ING Bank N.V. een schriftelijke verklaring te overleggen, waarin zij aangeven, dat de in de verklaring genoemde aandelen aan toonder op de Registratiedatum behoorden tot hun verzameldepot en de betrokken houders tot genoemde aandelen op die datum deelgenoten in hun verzameldepot waren of als vruchtgebruiker of pandhouder met stemrecht op die aandelen hiertoe gerechtigd waren. Deze verklaring dient uiterlijk 10 juni 2011 ingediend te worden bij: ING Bank N.V., AMP L02.007, Bijlmerplein 888, 1102 MG Amsterdam Zuidoost (telefoonnummer 020 – 563 6553, faxnummer 020 - 563 6959 en emailadres: iss.pas.hkb@ing.nl).

Stem- en vergadergerechtigden die zich willen laten vertegenwoordigen door een schriftelijk gevolmachtigde dienen hun aandelen aan te melden op de hiervoor beschreven wijze en een door hen ondertekende volmacht uiterlijk 10 juni 2011 in te leveren bij de Vennootschap t.a.v. de afdeling Legal Funds & Asset Management. De gevolmachtigde dient een kopie van de volmacht voorafgaand aan de vergadering bij de registratiebalie in te leveren.

De jaarrekening, het jaarverslag en de overige gegevens 2010, de agenda van de AVA met toelichting alsmede de volledige tekst van het voorstel tot statutenwijziging liggen vanaf heden tot na afloop van de AvA ter inzage ten kantore van de Vennootschap, Schenkkade 65, 2595 AS 's-Gravenhage en zijn kosteloos schriftelijk op te vragen bij ING Bank N.V., Bijlmerplein 888, 1102 MG Amsterdam Zuidoost. (telefoonnummer 020 – 563 65 53, faxnummer 202- 563 69 59 en emailadres iss.pas.hkb@ing.nl). Voormelde stukken zijn tevens beschikbaar op de website www.ingim.nl onder fondsen/fondsbeheer/ Nieuws en aankondigingen.

Het voorstel tot statutenwijziging houdt tevens in het verlenen van een machtiging aan iedere notaris en kandidaat-notaris van De Brauw Blackstone Westbroek om de vereiste ministeriële verklaring, dat niet van bezwaren is gebleken, aan te vragen en de akte van statutenwijziging te doen verlijden.

Deelnemers in één of meer van bovengenoemde Fondsen met een bijbehorende ING-beleggersgirorekening kunnen een toegangsbewijs voor de vergadering verkrijgen door uiterlijk 10 juni 2010 contact op te nemen met ING Bank N.V. via de Beleggingslijn via 0900 - 0664 (10 cent per minuut) bereikbaar op werkdagen van 8.00 uur tot 21.00 uur en op zaterdag van 9.00 uur tot 17.00 uur.

ING Fund Management B.V. maakt dit voorstel tot wijziging van de voorwaarden, die gelden tussen de door haar beheerde Fondsen en de deelnemers hierbij tevens als beheerder van de Fondsen bekend, een en ander zoals bedoeld in artikel 4:47 lid 1 Wet op het financieel toezicht.

De Autoriteit Financiële Markten is van dit wijzigingsvoorstel in kennis gesteld.

Amsterdam/'s-Gravenhage, 2 mei 2011
De directie, tevens zijnde de beheerder
ING Fund Management B.V.
Schenkkade 65,
2595 AS 's-Gravenhage.

INVESTMENT MANAGEMENT ING

Holland Casino geeft monopolie met liefde op

Staatsbedrijf Holland Casino lijdt verlies, net nu er over een vrijere casino- en pokermarkt wordt gesproken. Topman Dick Flink moet het tij keren.

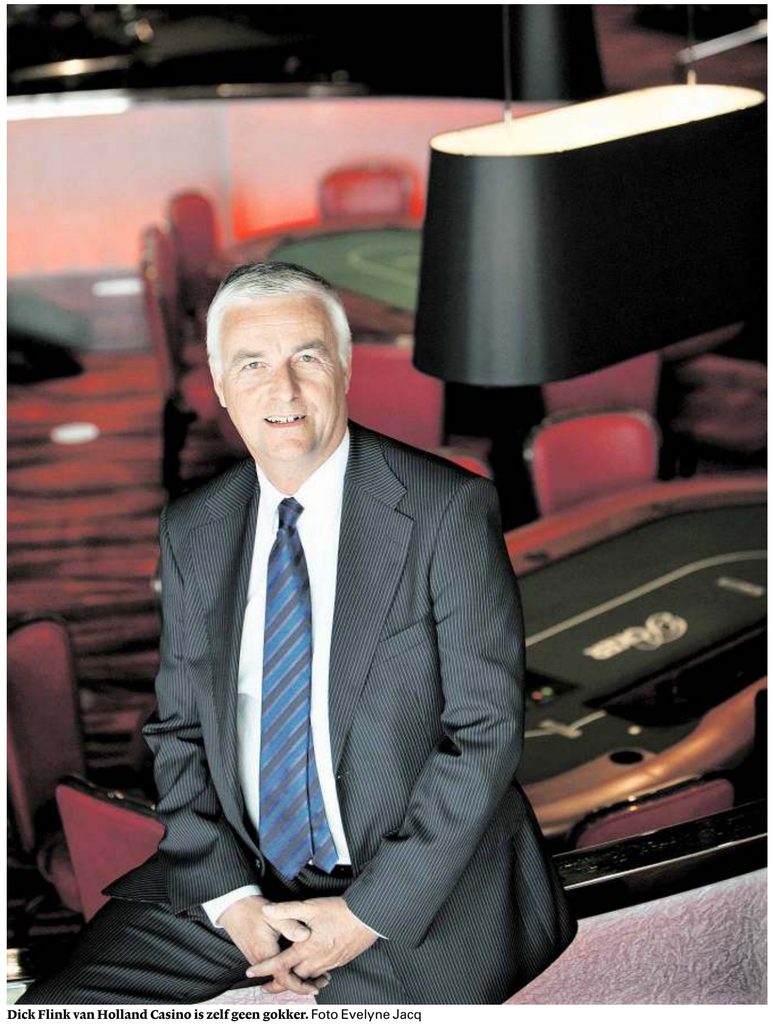

Dick Flink van Holland Casino is zelf geen gokker. Foto Evelyne Jacq

Door onze redacteur
ERIK VAN DER WALLE

UTRECHT. Zelf was hij nooit zo'n gokker. Hooguit één keer per jaar bracht Dick Flink een bezoek aan een casino. „En dan speelde ik meestal kort. Ik vond het leuker om rond te lopen, wat te drinken, te genieten van de entourage", zegt de hoogste baas bij Holland Casino. Toeval of niet, maar klanten zoals Flink wil het overheidsbedrijf graag meer over de vloer. „We willen vooral dat een brede groep mensen twee maal per jaar langskomt in plaats van één keer. Daar streven we meer naar dan dat de hoogfrequente bezoeker nog vaker naar onze casino's komt."

Extra aanloop kan Holland Casino goed gebruiken. Vandaag bleek dat het bedrijf voor het eerst in de 35-jarige geschiedenis verlies heeft geleden. Een kleine 10 miljoen euro, al is dat ook het gevolg van een inmiddels afgeronde reorganisatie. De omzet daalde met zo'n 10 procent tot 547 miljoen euro. „We zijn nu voor het eerst in de rode cijfers beland, maar de neergang is al een aantal jaren bezig. Daar hoeven we niet omheen te draaien", zegt de 57-jarige bestuursvoorzitter die eerder werkte voor Center Parcs en Schiphol.

Het verlies doet misschien wel extra pijn, omdat het aan de vooravond is dat politiek Den Haag de speelmarkt open wil gooien. Althans, binnen bepaalde grenzen. En als Holland Casino als monopolist al verliesgevend is, hoe moet het dan met concurrenten?

„Dat is een verkeerd beeld van de werkelijkheid", zegt Flink. „In de praktijk zijn wij geen monopolist. We beschikken over slechts 7 procent van alle speelautomaten in Nederland. Daarnaast krijgen wij online veel concurrentie van illegale pokeren casinosites. En zelf mogen wij online niets aanbieden."

De nieuwe opzet van het kansspelbeleid dat staatssecretaris Fred Teeven (Justitie, VVD) voor ogen staat, komt voor Flink eigenlijk op een prima moment. „Wij hebben al jaren last van oneerlijke concurrentie. Gokhallen, die overigens legaal opereren, controleren nauwelijks of hun klanten gokverslaafd zijn of dreigen te worden. Mensen die wij niet meer binnenlaten, kunnen daar ongestoord spelen. Hetzelfde geldt voor spelen via internet, wat illegaal gebeurt. Daar is geen enkele controle op. Circa een half miljoen Nederlanders gokt wel eens via internet."

Flink ziet het liefst een speelmarkt met enkele bedrijven die een zogeheten *land based* casino exploiteren en daarnaast ook online gokken aanbieden. Hij verwacht dat dit op zijn vroegst in 2013 het geval zal zijn. „De andere aanbieders moeten wel aan dezelfde voorwaarden voldoen als wij. Dus veilig en betrouwbaar spelen aanbieden. Alleen al het afgelopen jaar hebben we ruim 30.000 gesprekken gevoerd met mensen die een hoger risico lopen op gokverslaving. Ruim 8.000 mensen kregen een entreeverbod of een bezoekbeperking. En als mensen met grote sommen geld spelen, vragen we waar dat geld vandaan komt. Het zou zonde zijn om die wereldwijd unieke aanpak overboord te gooien. "

Maar de rode cijfers en de omzetdaling hebben meer oorzaken dan alleen concurrentie. „Natuurlijk speelt de economische malaise een rol. We moesten meer kansspelbelasting betalen. En ook het niet-rokenbeleid speelt een rol. Op het moment dat je rookt, kan je niet gokken. Zo simpel is dat." Inmiddels worden er nu ook gingen die geen winst opleveren worden kritisch bekeken. „Leeuwarden heeft bijvoorbeeld sinds de opening in 2006 elk jaar verlies geleden. Daar draaien we nu de openingstijden terug. We hebben geen plannen om vestigingen te sluiten, maar vinden wel dat elk filiaal een positieve bijdrage moet leveren."

Het casino in Venlo wordt wat Flink betreft het casino van de toekomst. Daar moeten vanaf 2013 zijn ideeën zichtbaar worden. „In Venlo, waar we naar een andere locatie moeten, komt een nieuwe vestiging waar het spel de rode draad wordt. Het moet daar mogelijk worden om aan de bar games te spelen met je vrienden. We moeten meer bieden dan pokeren en speelautomaten. We hebben de jeugd in de toekomst nodig. Daar horen dus ook games bij."

Om de nieuwe strategie uit te zetten ging Flink met collega's geregeld

> We hebben te lang op onze lauweren gerust
> **Dick Flink, Holland Casino**

langs bekende gokcentra in de wereld. „In Las Vegas zie je dat alles groter en groter is geworden. Men worstelt daar met een volgende stap. Nog groter? Dat kan eigenlijk niet meer. Misschien is het wel leerzamer om naar bijvoorbeeld Dubai te gaan. Hoe slaagt zo'n staatje erin om zoveel mensen te trekken?"

Maar een echt voorbeeld voor Holland Casino is er niet in de wereld, vindt hij. „Ik denk dat onze ideeën voor Venlo uniek zijn. De combinatie van spel, kleinschaligheid en uitgaansgelegenheid vind je nergens. Het spelelement willen we in alles laten terugkomen: van de parkeerplaats tot aan de bar."

Deze aanpak is een vervolg op de verbreding die Flink, vier jaar actief bij Holland Casino, eerder heeft ingezet. Verder kijken dan de speel- of pokertafel. „Het Rotterdamse casino is daar al een voorbeeld van. Daar zijn ook mensen die alleen lekker komen eten. We moeten ons verbreden om aantrekkelijk te blijven."

Ondank alle plannen blijft het politieke beleid cruciaal voor de toekomst van Holland Casino. Naast het verstrekken van vergunningen rekent Flink op een streng handhavingsbeleid. Naar schatting wordt via illegale goksites in Nederland een half miljard euro omgezet. Is handhaving in de mondiale wereld van internet eigenlijk wel mogelijk? „Je moet ervan uitgaan dat de consument graag met een legaal bedrijf in zee gaat. En tegelijkertijd moet je ervoor zorgen dat je de illegale sites uitbant, bijvoorbeeld door toegang voor Nederlandse klanten te blokkeren of via de banken betalingen onmogelijk te maken. Daar zou de nieuw in te stellen kansspelautoriteit op moeten toezien."

Staatssecretaris Teeven heeft vorige maand de Nederlandse banken een lijst gestuurd met goksites en gaat ervan uit dat zij betalingen aan die bedrijven onmogelijk zullen maken. En Nederland kan leren van ervaringen in andere landen. „Wat online pokeren en casino betreft lopen we echt achter in Europa. We zijn zo'n beetje het laatste land waar het nog geregeld moet worden. Terecht dat Teeven nu actie onderneemt: de huidige wetgeving dateert nog uit de jaren zestig." Opmerkelijk is overigens dat ook in Amerika online pokeren niet is toegestaan. En daar wordt wel stevig opgetreden, volgens Flink. „Pas geleden heeft de FBI drie sites gesloten op verdenking van fraude en witwassen." Komt dat ook voor bij de sites die in Nederland actief zijn? „Ik steek mijn handen daar niet voor in het vuur."

Vindt Flink dat de huidige illegale sites zijn toekomstige concurrenten mogen worden? „Dat moet de staatssecretaris maar bepalen, maar het voelt niet als een *level playing field* als die illegale sites legaal worden. Belangrijker is dat wij de lat niet lager gaan leggen bij het tegengaan van gokverslaving."

zalen met speelautomaten ingericht waar wel gerookt mag worden.

Flink heeft ook zelfkritiek. „We hebben als Holland Casino te lang op onze lauweren gerust. De aantrekkelijkheid van ons product liep terug. Niet voor niets zijn onze vestigingen in Amsterdam, Rotterdam en Scheveningen stevig verbouwd. Of zijn we daar nu mee bezig." En de vesti-

Nieuw gokbeleid: eigen verantwoordelijkheid

„Ik wil ervoor zorgen dat Nederlandse burgers die willen deelnemen aan kansspelen dat op een veilige en verantwoorde manier kunnen doen." Dit stelt staatssecretaris Fred Teeven (Justitie, VVD) in zijn in maart gepresenteerde Beleidsvisie Kansspelen. „Al eeuwenlang beleven mensen wereldwijd plezier en (ont)spanning aan de wetenschap dat een kleine inleg mogelijk tot een grote prijs leidt. Moderne spelvormen zoals pokeren, al dan niet via internet, bieden mensen de mogelijkheid tot vrijetijdsbesteding." Teeven wil breken met het beleid dat de risico's (verslaving, crimineel geld) bepalend zijn. „Burgers en bedrijven" moeten in staat worden gesteld „hun eigen verantwoordelijkheid te nemen".

Een in te stellen Kansspelautoriteit (Ksa) moet vergunningen geven aan bedrijven die kansspelen willen aanbieden. Daarbij kan het gaan om pokeren, gokken op sportwedstrijden en bijvoorbeeld speelautomaten, al of niet via internet. Teeven breekt hiermee met het huidige beleid om greep op de markt te houden door slechts één aanbieder een vergunning te geven. Verder zal de Ksa toezien op naleving van de nieuwe regelgeving. Teeven heeft eerder gezegd dat er bij de autoriteit circa dertig mensen komen te werken. In zijn brief gaat Teeven niet specifiek in op de toekomst van Holland Casino. Momenteel is de overheid 100 procent eigenaar. De staatssecretaris gaat de mogelijkheden onderzoeken om dit te veranderen.

Kandidaat Jeroen Kremers haakt af in race om opvolging van Nout Wellink

Door een onzer redacteuren

AMSTERDAM. Een van de drie kandidaten voor de opvolging van Nout Wellink als president van De Nederlandsche Bank heeft zich teruggetrokken. Voormalig topambtenaar Jeroen Kremers is niet langer in de race voor het presidentschap en zegt dat er van zijn kant „geen sprake is van instemming met een voordracht voor het presidentschap van DNB".

Kremers, nu werkzaam bij Royal Bank of Scotland zegt dat vandaag in *Het Financieele Dagblad*.

Op het officieuze kandidatenlijstje van DNB staan nu nog DNB-directielid Lex Hoogduin en Kees van Dijkhuizen, bestuurder van de Haagse bank NIBC. Vorige week werd bekend dat er tussen DNB-top en het kabinet onenigheid is over de benoeming van de opvolger van Nout Wellink die op 1 juli vertrekt. Premier Rutte (VVD) en minister De Jager (Financiën, CDA) vinden dat de commissarissen van DNB niet de goede kandidaat naar voren schuiven.

Volgens de Bankwet doet de raad van commissarissen van DNB een voordracht van drie personen. Vervolgens beslist de ministerraad. Formeel is het voordrachtlijstje nog niet ingediend. Oud-Robeco-topman Lex Hoogduin, sinds 2009 directielid bij DNB, geldt als voorkeurskandidaat van de commissarissen, maar Hoogduin ligt niet goed bij het kabinet. Met name omdat hij al bij DNB werkzaam is, wordt hij niet de juiste persoon geacht om voor een cultuuromslag bij de bank te zorgen.

Premier Rutte en minister De Jager zouden geporteerd zijn van VVD-lid Kees van Dijkhuizen, oud-thesaurier-generaal op Financiën en nu financieel-directeur bij zakenbank NIBC.

Premier Rutte zei vrijdag na de ministerraad dat eind mei of begin juni meer bekend zal worden over de opvolging van Wellink.

KPN koopt digitale tv-kijkers van kabelmaatschappij Caiway

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM. Telecombedrijf KPN wil een opmerkelijke concurrent overnemen: kabelmaatschappij Caiway en diens 143.000 tv-klanten. KPN hoopt zo zijn positie als leverancier van digitale televisie te verbeteren. Beide bedrijven maakten vanmorgen bekend dat ze overeenstemming bereikt hebben, maar lieten financiële details achterwege.

Digitale tv-kijkers leveren meer op dan mensen die alleen internet of telefonie afnemen. KPN's tv-klanten zitten nu grotendeels op het goedkope Digitenne-netwerk. De overname is vooral belangrijk voor KPN's tv-aanbod via de vaste lijn (koper, glasvezel en straks dus ook kabel). Met de Caiway-kijkers stijgt het aantal tv-kijkers van KPN van 1,2 miljoen tot bijna 1,4 miljoen kijkers.

Caiway is klein vergeleken met marktleider Ziggo (3,2 miljoen huishoudens) en UPC (1,9 miljoen huishoudens). De meeste abonnees heeft Caiway in het zuidwesten van Nederland, in de gebieden rondom Utrecht, Den Haag en Rotterdam. KPN neemt alleen het servicebedrijf over, niet de infrastructuur. Die is in handen van Rabo Bouwfonds' Communication Infrastructure Fund (CIF) en blijft open voor andere aanbieders. Voor Caiway-klanten verandert er niets, zegt KPN.

Kabelmaatschappijen en KPN zijn al jarenlang concurrenten maar als Caiway in handen van KPN komt wordt het landschap er een stuk diffuser op. De overname moet nog wel worden goedgekeurd door mededingingsautoriteit NMa.

KPN probeerde in het verleden toegang te krijgen tot de kabelnetwerken om analoge tv aan te kunnen bieden maar Opta, toezichthouder van de telecommarkt, hield de boot af. Opta adviseert de NMa straks ook bij het al dan niet verlenen van toestemming voor de overname.

Advertentie

ING Beleggingsfondsen Paraplu II N.V.

(beleggingsmaatschappij met veranderlijk kapitaal)
statutair gevestigd te Amsterdam

Aandeelhouders en overige vergadergerechtigden van ING Beleggingsfondsen Paraplu II N.V. (de 'Vennootschap') worden uitgenodigd tot het bijwonen van de gecombineerde Algemene Vergadering van Aandeelhouders van de Vennootschap en de vergaderingen van houders van gewone aandelen van de volgende series (ieder een 'Fonds', tezamen de 'AVA' of de 'Fondsen'):

Serie 1: ING Dynamic Mix Fund I
Serie 2: ING Dynamic Mix Fund II
Serie 3: ING Dynamic Mix Fund III
Serie 4: ING Dynamic Mix Fund IV
Serie 5: ING Dynamic Mix Fund V

De AVA wordt gehouden op 17 juni 2011 om 10.00 uur ten kantore van ING Fund Management B.V., Prinses Beatrixlaan 35, 2595 AK Den Haag.

Naast de bespreking van en de besluitvorming over de gebruikelijke agendapunten van een jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders, wordt de AVA bijeengeroepen ter bespreking van het voorstel dat ziet op het voornemen van de directie van de Vennootschap om, op voorstel van de houder van prioriteitsaandelen, de statuten te doen wijzigen. Met de statutenwijziging wordt onder andere beoogd zogenaamde sub-series te introduceren. Daardoor wordt de mogelijkheid gecreëerd om in de toekomst fondsen op te zetten, die zich onderscheiden qua kostenstructuur en aandeelhouderschap.

Agenda
1. Opening.
2. Verslag van de directie over de verslagperiode eindigend op 31 december 2010.
3. Vaststelling van de jaarrekening 2010 en bestemming van het resultaat (stempunt).
4. Verlenen van decharge aan de leden van de directie (stempunt).
5. Opdracht tot onderzoek jaarrekening 2011 aan Ernst & Young Accountants (stempunt).
6. Statutenwijziging op voorstel van de vergadering van houders van prioriteitsaandelen (stempunt).
7. Rondvraag.
8. Sluiting.

Overeenkomstig het in de wet bepaalde zullen voor deze vergadering als stem- en vergadergerechtigden gelden degenen die op 20 mei 2011 (de 'Registratiedatum'), na verwerking van alle bij- en afschrijvingen per die datum, zijn ingeschreven in een van de hierna te noemen registers:
- Houders van aandelen aan toonder: de administraties van de intermediairs zoals bedoeld in de Wet giraal effectenverkeer (de 'Intermediair(s)'), waaruit blijkt wie op de Registratiedatum gerechtigd zijn tot deze aandelen.
- Houders van aandelen op naam: het register van aandeelhouders zoals dat wordt bijgehouden door de Vennootschap.

Vergadergerechtigden die hun rechten ontlenen aan aandelen aan toonder en voornemens zijn de vergadering bij te wonen, dienen via de Intermediair waar hun aandelen geadministreerd zijn een ontvangstbewijs te verkrijgen, dat als toegangsbewijs voor de vergadering dient.

Intermediairs dienen aan ING Bank N.V. een schriftelijke verklaring te overleggen, waarin zij aangeven, dat de in de verklaring genoemde aandelen aan toonder op de Registratiedatum behoorden tot hun verzameldepot en de betrokken houders tot genoemde aandelen op die datum deelgenoten in hun verzameldepot waren of als vruchtgebruiker of pandhouder met stemrecht op die aandelen hiertoe gerechtigd waren. Deze verklaring dient uiterlijk 10 juni 2011 ingediend te worden bij: ING Bank N.V., AMP L02.007, Bijlmerplein 888, 1102 MG Amsterdam Zuidoost (telefoonnummer 020 – 563 6553, faxnummer 020 - 563 6959 en emailadres: iss.pas.hkb@ing.nl).

Stem- en vergadergerechtigden die zich willen laten vertegenwoordigen door een schriftelijk gevolmachtigde dienen hun aandelen aan te melden op de hiervoor beschreven wijze en een door hen ondertekende volmacht uiterlijk 10 juni 2011 in te leveren bij de Vennootschap t.a.v. de afdeling Legal Funds & Asset Management. De gevolmachtigde dient een kopie van de volmacht voorafgaand aan de vergadering bij de registratiebalie in te leveren.

De jaarrekening, het jaarverslag en de overige gegevens 2010, de agenda van de AVA met toelichting alsmede de volledige tekst van het voorstel tot statutenwijziging liggen vanaf heden tot na afloop van de AvA ter inzage ten kantore van de Vennootschap, Schenkkade 65, 2595 AS 's-Gravenhage en zijn kosteloos schriftelijk op te vragen bij ING Bank N.V., Bijlmerplein 888, 1102 MG Amsterdam Zuidoost. (telefoonnummer 020 – 563 65 53, faxnummer 202- 563 69 59 en emailadres iss.pas.hkb@ing.nl). Voormelde stukken zijn tevens beschikbaar op de website www.ingim.nl onder fondsen/fondsbeheer/ Nieuws en aankondigingen.

Het voorstel tot statutenwijziging houdt tevens in het verlenen van een machtiging aan iedere notaris en kandidaat-notaris van De Brauw Blackstone Westbroek om de vereiste ministeriële verklaring, dat niet van bezwaren is gebleken, aan te vragen en de akte van statutenwijziging te doen verlijden.

Deelnemers in één of meer van bovengenoemde Fondsen met een bijbehorende ING-beleggersgirorekening kunnen een toegangsbewijs voor de vergadering verkrijgen door uiterlijk 10 juni 2010 contact op te nemen met ING Bank N.V. via de Beleggingslijn via 0900 - 0664 (10 cent per minuut) bereikbaar op werkdagen van 8.00 uur tot 21.00 uur en op zaterdag van 9.00 uur tot 17.00 uur.

ING Fund Management B.V. maakt dit voorstel tot wijziging van de voorwaarden, die gelden tussen de door haar beheerde Fondsen en de deelnemers hierbij tevens als beheerder van de Fondsen bekend, een en ander zoals bedoeld in artikel 4:47 lid 1 Wet op het financieel toezicht.

De Autoriteit Financiële Markten is van dit wijzigingsvoorstel in kennis gesteld.

Amsterdam/'s-Gravenhage, 2 mei 2011
De directie, tevens zijnde de beheerder
ING Fund Management B.V.
Schenkkade 65, 2595 AS 's-Gravenhage.

INVESTMENT MANAGEMENT ING

AEX-index 11.45 uur

362,74 2,80 (0,78%)

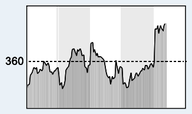

AEX overzicht

Fondsnaam	Koers 11:45 uur	%	Vorig slot
▲ Aegon	5,42	1,08	5,36
▲ Ahold	9,58	1,03	9,48
▲ Air France KLM	12,05	1,13	11,92
▲ AkzoNobel	53,00	1,07	52,44
▲ Aperam	28,62	0,69	28,42
▲ Arcelor Mittal	25,14	1,19	24,84
▲ ASML	28,36	1,47	27,96
▲ Boskalis	36,24	0,95	35,90
▲ Corio	47,99	0,38	47,81
▲ DSM	46,77	2,57	45,60
▲ Fugro	62,38	0,73	61,93
▲ Heineken	40,66	0,59	40,42
▲ ING Groep	9,00	1,13	8,90
▲ KPN	10,74	0,28	10,72
▲ Philips	20,14	0,57	20,02
▼ Randstad	37,96	-0,05	37,98
▲ RD Shell A	26,30	0,84	26,08
▲ Reed Elsevier	9,02	1,98	8,85
▲ SBM Offshore	19,98	1,14	19,76
▼ TNT	16,21	-2,50	16,62
▼ TomTom	6,09	-0,34	6,11
▲ Unibail Rodamco	158,55	0,38	157,95
▲ Unilever	22,38	0,72	22,22
▲ Wereldhave	71,02	0,67	70,55
▲ Wolters Kluwer	15,95	1,40	15,73

Euro in dollar

1,4818 -0,0005 (-0,03%)

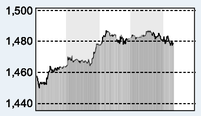

Dollar in euro

0,6727 -0,0004 (-0,06%)

Goud usd/ounce

1.553,21 -16,18 (-1,03%)

Olie brent per vat in dollar

122,33 -3,72 (-2,95%)

Tienjaarsrente in procenten

3,46 -0,019 (-0,55%)

Dow-Jones index

12.810,54 47,23 (0,37%)

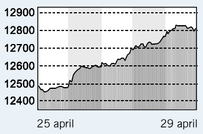

Nasdaq index

2.873,54 1,01 (0,04%)

Londen FTSE 100-index

6.069,90 0,00 (0,00%)

Frankfurt DAX 30-index

4.120,11 13,19 (0,32%)

Tokio Nikkei-index

10.004,20 154,46 (1,57%)

Bron koersen & grafieken: sharecompany

De beursagenda

Dood Bin Laden opsteker voor beurzen

De euforie over de dood van Bin Laden kan omslaan in pessimisme op de beurzen als terreuraanslagen de reactie zijn, waarschuwen analisten.

Door onze redacteur
JOS VERLAAN

ROTTERDAM. Het nieuws over de dood van terroristenleider Osama bin Laden stuwde vanochtend wereldwijd de beurzen omhoog. De AEX-index noteerde een half uur na opening een winst van 0,7 procent. De effectenbeurzen in Frankfurt en Parijs wonnen tot 1 procent.

In Amerika daalde de prijs van een vat ruwe Amerikaanse olie met 1,6 procent tot 112,08 dollar per vat. Die daling zal naar verwachting een positief effect op de beurskoersen hebben. Volgens beursanalisten zal met name in Amerika de euforie over de dood van Bin Laden de beurskoersen verder doen stijgen. Maar het is de vraag of het daarbij gaat om een langdurige, structurele stijging. Want die euforie kan omslaan in een neerwaarste spiraal als sympathisanten van Bin Laden met aanslagen reageren om zijn dood te vergelden.

Vanaf het moment dat het nieuws over de dood van Bin laden bekend werd gemaakt, werd ook wereldwijd gewaarschuwd voor de risico's van terreuraanslagen. In Nederland is nog geen sprake van een verhoogd dreigingsniveau. De Nationaal Coördinator terrorismebestrijding (NCTb) handhaaft vooralsnog het 'beperkte dreigingsniveau' dat al geruime tijd van kracht is.

„Het nieuws over zijn dood lijkt veel Amerikanen het gevoel te geven dat ze weer hun macht en kracht herwonnen hebben", aldus handelaar Rob Koenders van Harmony Vermogensbeheer. „Dat zal ongetwijfeld een positieve beursdag opleveren."

Europese staatsobligaties openden vandaag lager vanwege het optimisme op de aandelenbeurzen. Afgelopen vrijdag sloten de leningen juist hoger af als gevolg van een gedaald consumentenvertrouwen in de eurozone.

Deze week wordt mogelijk meer duidelijk over de financiële consequenties van de verkoop van de SBS televisiezenders in Nederland en België. Zowel het Finse Sanoma als het Duitse ProSiebenSat1 presenteren hun kwartaalcijfers. ProSiebenSat1 doet dat donderdag, Sanoma dinsdag.

Nederlandse bouwbedrijven hoeven dit jaar niet te rekenen op stijging van orders. De productie in de bouw zal nog licht, met 1 procent krimpen, voorspelt het ING Economisch Bureau. Die krimp zal in het eerste kwartaal van 2011 nog niet zichtbaar zijn omdat in het laatste kwartaal van 2010 veel bouwopdrachten zijn uitgesteld vanwege de strenge winter en het grote aantal faillissementen in de bouwsector waardoor werk herverdeeld moest worden. In december 2010 hadden bedrijven gemiddeld voor 5,9 maanden werk in portefeuille. In februari was dat opgelopen naar 6,3 maanden.

Deze week moet duidelijk worden of het lage consumentenvertrouwen van invloed is op de autoverkoop. Dinsdag worden Amerikaanse verkoopcijfers over de maand april bekend gemaakt. Het Duitse BMW maakt woensdag de cijfers over het eerste kwartaal bekend. Het Zweedse Volvo was een van de stijgers op de Europese beurzen met een winst van 2,3 procent. Eerder deze week rapporteerde de autofabrikant sterke resultaten en verhoogde de outlook voor Europa en Noord-Amerika, vanwege aanhoudend herstel van de vraag. Het Duitse Daimler boekte 93 procent meer winst in het eerste kwartaal tot 1,18 miljard euro, tegen 612 miljoen euro een jaar eerder. De omzet steeg met 17 procent.

Woensdag maakt Delhaize, de Belgische tegenvoeter van Ahold de eerstekwartaalcijfers bekend. De internationale food retailer, met 2.800 vestigingen in 6 landen op drie continenten, biedt woensdag investeerders de mogelijkheid om met het managementteam middels een conferencecall in discussie te gaan over het gevoerde beleid. Die conferencecall wordt live via internet uitgezonden.

Het Belgische drankenconcern AB Inbev (Budweiser, Beck's, Stella Artois) presenteert woensdag de eerstekwartaalcijfers. InBev behoort volgens het Amerikaanse zakentijdschrift Forbes tot de honderd grootste bedrijven van de wereld.

Weekagenda

Dinsdag
- **Ten Cate:** kwartaalcijfers
- **CSM:** Jaarvergadering
- **Ford Motor** automobielverkoop april

Woensdag
- **NXP Semiconductors:** Kwartaalcijfers
- **BMW:** kwartaalcijfers
- **Oeso:** World Economic Forum Africa 2011

Donderdag
- **ING:** kwartaalcijfers
- **General Motors:** Kwartaalcijfers
- **Pernod-Ricard:** Omzetcijfers derde kwartaal

Vrijdag
- **Commerzbank:** Kwartaalcijfers
- **Basf:** Eerstekwartaalcijfers
- **Easyjet:** Omzetcijfers eerste kwartaal

BREAKINGVIEWS

Marokko bedreigd door twee risico's

De bomaanslag in Marokko brengt twee risico's met zich mee. Koning Mohammed deed zijn best op elegante wijze met de Arabische lente om te gaan, maar de dodelijke ontploffing vorige week in een populair toeristenoord in Marrakesh kan daar verandering in brengen. Ten eerste kan een daling van het bezoekersaantal leiden tot een verslechtering van de toch al oplopende tekorten op de begroting en de handelsbalans. Daarnaast zouden politieke hervormingen in de kiem gesmoord kunnen worden door verscherpte veiligheidsmaatregelen.

De timing en de plek van de aanslag, waarbij minstens vijftien mensen – voornamelijk buitenlandse toeristen – omkwamen, is cruciaal. Naast de landbouw is het toerisme een belangrijke steunpilaar van de Marokkaanse economie, die 100 miljard dollar groot is. Het toerisme is goed voor zo'n 7 procent van het bruto binnenlands product (bbp), en volgens sommige schattingen zelfs 20 procent, als de bredere effecten van de investeringen in deze sector worden meegeteld.

Gezien het feit dat Marrakesh vaak de eerste stop is voor bezoekers van het land, zullen de gevolgen voor de inkomsten uit het toerisme nu waarschijnlijk veel groter zijn dan bij eerdere aanslagen. Bij de aanslagen in het zakencentrum van Casablanca in 2003 kwamen bijvoorbeeld 33 burgers om het leven, maar destijds kwam slechts een vierde van de slachtoffers uit het buitenland.

De jongste aanslag vond plaats op een moment dat Marokko toch al last heeft van het trage economische herstel in Europa, zijn grootste handelspartner en de voornaamste plaats van herkomst van bezoekers. Volgens het Internationaal Monetair Fonds zal het tekort op de handelsbalans dit jaar 5,7 procent van het bbp bedragen, het hoogste niveau in meer dan twintig jaar.

De stijgende prijzen voor voedsel en brandstoffen zouden het begrotingstekort voor volgend jaar naar verwachting al doen oplopen naar 4,9 procent, nadat in 2008 nog sprake was van een overschot. Maar door de aanslag en de belofte van de koning om de ambtenarensalarissen te verhogen, waarvan de kosten naar schatting in drie jaar 5 miljard dollar bedragen, zal het begrotingstekort waarschijnlijk nog hoger uitvallen.

De druk is beheersbaar, maar op de langere duur niet houdbaar. De brutoschuld van Marokko bedraagt nu nog slechts de helft van het bbp en het IMF schat dat het land volgend jaar over 19 miljard dollar aan buitenlandse valutareserves zal kunnen beschikken. Maar het risico bestaat dat de economische druk en een verscherpt veiligheidsbeleid een vrij bemoedigend politiek proces zullen laten ontsporen. Dat proces wordt gekenmerkt door onder meer de gratie die de koning verleende aan 190 politieke gevangenen.

Het is onduidelijk of de aanslag in Marrakesh een geïsoleerd incident zal blijken, maar Marokko staat voor de grote uitdaging de zaken de juiste kant op te laten blijven gaan.

UNA GALANI

Menno Grootveld

Wie koopt er nog een computer?

Microsoft merkt concurrentie van tablet pc's aan Windows-verkopen

De interesse voor 's werelds meest gebruikte besturingssysteem Windows neemt af. De hoofdschuldige is de smartphone en diens grote broer, de tablet pc.

Door onze redacteur
MARC HIJINK

ROTTERDAM. In veel Nederlandse huishoudens worden verhitte discussies gevoerd over het vakantiegeld dat deze maand binnenkomt. Hoe moet je dat besteden? Grote kans dat er een paar honderd euro opzij gelegd wordt voor een smartphone of een van de tablet pc's die in de winkels liggen – leuk voor op de achterbank en handiger mee op vakantie dan een laptop.

De computermarkt ervaart de gevolgen van de populariteit van smartphones, de Apple iPad en diens concurrenten: allemaal gadgets die je niet met een toetsenbord maar met je vingers bedient. Dat gaat ten koste van de vraag naar gewone desktopcomputers en laptops. Onderzoeksbureau Gartner verlaagde onlangs zijn groeiverwachtingen voor de wereldwijde pc-verkopen in 2011. Gartner voorspelt nu dat er in 2011 388 miljoen pc's en laptops verkocht worden. Nog altijd een groei van 10 procent ten opzichte van 2010, maar veel minder dan de eerder verwachte 16 procent.

Met name westerse consumenten zullen eerder een tablet pc kopen als tweede of zelfs derde computer, dan nog een laptop of desktop. Ook de netbook, de goedkope mini-laptop, heeft z'n hoogtepunt gehad.

Waarschijnlijk zal Gartner zijn verwachtingen nog eens moeten bij stellen, want de Amerikaanse softwaremaker Microsoft voelt die dalende interesse voor de computer nu al. Bij de kwartaalresultaten bleek dat de verkoop van besturingssysteem Windows met 4 procent teruggliep. De meeste Windows-licenties worden verkocht bij een nieuwe pc en dat betekent dat elke rimpeling in de interesse van gewone computers merkbaar is in de verkoop van software.

Windows 7 staat nu op 350 miljoen computers – en is daarmee beduidend succesvoller dan voorganger Vista. Maar om te blijven groeien zal Microsoft meer haast moeten maken met de ontwikkeling van Windows 8. Dat is geschikt om op apparaten te werken die niet alleen op een Intel-chip draaien maar ook op de ARM-chips die veelvuldig te vinden zijn in mobiele apparaten. Zo hoopt Microsoft straks mee te liften op de tablet-rage.

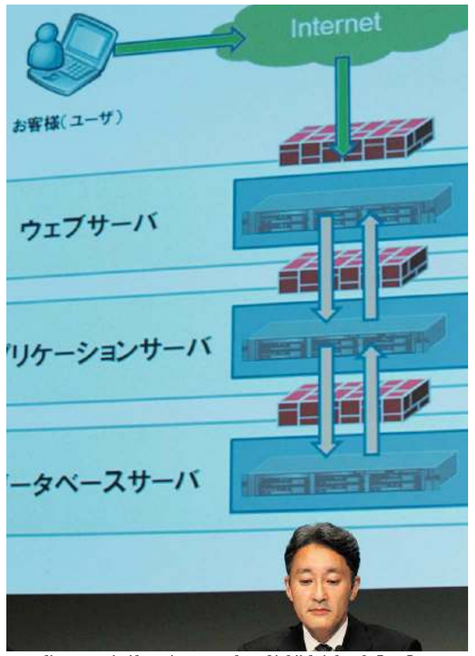

Sony-directeur Hirai legt uit wat er gebeurd is bij de inbraak. Foto Reuters

Windows 8 wordt niet voor 2012 verwacht, maar wellicht zal Microsoft rondom de zomer al tablet-pc's kunnen demonstreren, een vervolg op een eerdere experimentele versie in januari. Tot die tijd moet Microsofts topman Steve Ballmer knarsetandend toezien hoe iOS en Android, de besturingssystemen van respectievelijk Apple en Google, dominant zijn op de mobiele markt.

Apple haalde Microsoft vorig jaar al in als meest waardevolle technologiebedrijf in de VS (gemeten naar beurswaarde). Nu bleven ook de winstcijfers van Microsoft het afgelopen kwartaal achter bij die van Apple – nog zo'n historische verschuiving als gevolg van overgang van vaste naar mobiele computers.

Op de computer mag Windows rekenen op een grote schare vaste gebruikers, dat geldt niet voor de mobiele apparaten. Daar is eerdere kennis van het gebruikte besturingssysteem ook niet zo relevant, aangezien de meeste mensen toch voor het eerst zo'n gadget kopen en blanco beginnen. Bovendien is voor de nieuwe generatie mobiele apparaten de keuze van het besturingssysteem niet zo relevant omdat de meeste taken zich afspelen op een webserver. Het bedieningsgemak is grotendeels afhankelijk van de kwaliteit van *apps* – mobiele software. Zelfs al kies je voor een Windows Phone 7 besturingssysteem, dan zal je vergeefs naar de vertrouwde Start-knop zoeken.

De groep smartphone gebruikers die voor Windows kiest blijft klein; volgens onderzoeksbureau Nielsen gebruikt slechts 6 procent van de Amerikaanse smartphone-klanten Windows Phone 7 – een daling ten opzichte van een half jaar geleden. Ook het marktaandeel van de BlackBerry van het Canadese bedrijf Research in Motion daalt.

De winnaars in de strijd om de smartphone-klant zijn Google en Apple. Volgens het onderzoek van Nielsen loopt 31 procent van de Amerikaanse smartphones op Android (Google), 30 procent op iOS (Apple). Op hun beurt profiteren makers van smartphones HTC en Samsung van de interesse voor Google Android. Vooral HTC weet zich succesvol te profileren met high end smartphones. In het afgelopen kwartaal verkocht het bedrijf drie keer zoveel toestellen als vorig jaar. In beurswaarde is de jonge Taiwanese fabrikant al marktleider Nokia – partner van Microsoft – voorbijgestreefd. Weer een bewijs dat de technologiewereld een ingrijpende transitie ondergaat.

Sony biedt excuses aan voor hack

De hackers die onlangs toegang wisten te verkrijgen tot de klantengegevens van het Sony PlayStation Network (PSN), hebben mogelijk 10 miljoen creditcardnummers buitgemaakt. Gisteren gaf technologiebedrijf Sony tijdens een persconferentie toelichting op de opzienbarende inbraak waarbij de data van in totaal 77 miljoen PSN-klanten werd prijsgegeven. Het is een van de grootste datadiefstallen uit de geschiedenis van het web. Sony bood zijn excuses aan en moest diep door het stof : de hackers hebben gebruik gemaakt van een relatief oud lek waarvan het bedrijf niet op de hoogte was. De daadwerkelijke aanval werd niet opgemerkt omdat de hackers de kwaadaardige software vermomd hadden als een reguliere aankoop.
Inmiddels heeft Sony nieuwe beveiligingsmaatregelen genomen. De database met klantengegevens komt op een veiliger plek te staan, beschermd door nieuwe software en hardware.
Ook is er een extra 'chief security officer' aangesteld.
Sony gaat gedupeerde klanten een vergoeding aanbieden voor de kosten van het vervangen van de creditcard. Ook krijgen alle deelnemers een maand lang gratis toegang tot het Sony PlayStation Network of de andere getroffen dienst: muziek- en videowinkel Qriocity.

TNT heeft last van tegenvallers bij express

ROTTERDAM. De winst van TNT is het eerste kwartaal van dit jaar gedaald, door hoge brandstofprijzen en problemen bij de express-divisie van het bedrijf. De winst kwam uit op 123 miljoen euro, 21 miljoen minder dan over de eerste drie maanden van het vorige jaar. Al eerder deze maand liet TNT weten te kampen met problemen, onder meer met de fusie van nieuwe bedrijfsonderdelen in Brazilië. Als gevolg daarvan heeft het bedrijf de waarde van express-diensten afgewaardeerd met 120 miljoen euro. TNT kondigde aan dat Express jaarlijks 40 tot 50 miljoen euro zal gaan besparen, en sloot gedwongen ontslagen niet uit. Op 25 mei moet de algemene aandeelhoudersvergadering instemmen met het plan om TNT Express af te splitsen, waarna TNT Post zal worden omgedoopt tot 'PostNL'. Op de beurs stond het aandeel TNT rond het middaguur 2 procent lager op 16,21 euro. (NRC)

AFM beboet Wavin voor te laat rapporteren

AMSTERDAM. Beurswaakhond AFM heeft buizenproducent Wavin beboet voor het te lang wachten met publiceren van koersgevoelige informatie rond een kapitaalinjectie door CVC Capital Partners in 2009. De Autoriteit Financiële Markten heeft een boete opgelegd van 96.000 euro.
Het gaat om een op 3 mei 2009 afgesloten principe akkoord met CVC dat pas in de middag van 5 mei naar buiten kwam via een persbericht, nadat de beurskoers op basis van geruchten op 4 mei en 5 mei flink in beweging was gekomen. Daarmee heeft Wavin volgens de AFM niet voldaan aan de eis dat koersgevoelige informatie onverwijld naar buiten wordt gebracht. (NRC)

Fugro koopt maker van specialistische kabels

ROTTERDAM. Fugro, technisch dienstverlener voor de olie- en gasindustrie, heeft het bedrijf JDR Marine Cables uit Krimpen aan de Lek overgenomen. Het kabelbedrijf is nu nog onderdeel van JDR Cable Systems. Het door Fugro overgenomen onderdeel maakt speciale high-tech kabels die worden ingezet bij het in kaart brengen van de zeebodem, in de zoektocht naar olie- en gasvelden. Hoeveel Fugro betaalt voor JDR Marine Cables is niet bekendgemaakt. Er werken 110 mensen bij het bedrijf. Het haalde vorig jaar een omzet van circa 25 miljoen euro. Binnen Fugro krijgt het onderdeel een nieuwe naam: De Regt Marine Cables. De koers van het aandeel Fugro stond vanochtend 0,73 procent hoger op 62,38 euro. De stijging van de dienstverlener was in lijn met de winst voor de beursgraadmeter AEX. (NRC)

Advertentie

BELEGGINGSFONDSEN ZONDER AEX NOTERING notering in euro tenzij anders aangegeven

AEGON

AEGON
(070) 344 55 16 Internet: www.aegon.nl/fondsen

	Laatste	+/-	%	Vorige
Comfort Europe Fund	15,35	0,04	0,26	15,31
Deposito Fund	9,88	0,00	0,00	9,88
Duurzaam Index Aandelen Fonds	10,51	-0,02	-0,18	10,53
Dynamic Fund 1	11,20	0,02	0,18	11,18
Dynamic Fund 2	11,48	0,02	0,17	11,46
Dynamic Fund 3	11,68	0,02	0,17	11,66
Dynamic Fund 4	11,57	0,01	0,09	11,56
Dynamic Fund 5	11,46	0,00	0,00	11,46
Dynamic Fund 6	11,02	-0,02	-0,18	11,04
Dynamic Fund 7	10,74	-0,02	-0,19	10,76
Dynamic Fund 8	10,37	-0,02	-0,19	10,39
Dynamic Fund 9	9,65	-0,04	-0,41	9,69
Emerging Markets Fund	16,68	-0,22	-1,30	16,90
Equity EM EMEA Fund	14,53	-0,03	-0,23	14,56
Equity Europe Fund	14,41	0,04	0,28	14,37
Equity Fund	21,49	-0,04	-0,19	21,53
Equity Holland Fund	15,32	-0,05	-0,33	15,37
Equity North America Fund	11,06	-0,10	-0,90	11,16
Equity Pacific Fund	9,16	0,01	0,11	9,15
Euro Staatsobligatie Idx Fonds	9,97	0,04	0,37	9,93
EuroFonds	7,37	0,08	1,10	7,29
Europa Index Aandelen Fonds	11,15	0,03	0,30	11,12
Europees Aandelen Fonds	7,61	0,02	0,26	7,59
Europees Mix Fonds	8,75	0,02	0,23	8,73
Europees Mix Fund	11,48	0,04	0,35	11,44
Europees Obligatie Fonds	11,56	0,05	0,43	11,51
Garantie Click 95 Fund	11,81	0,01	0,08	11,80
Geldmarkt Euro Fonds	10,15	0,00	0,01	10,15
Index Plus Fonds	8,36	-0,01	-0,12	8,37
Mix Fund	20,63	-0,01	-0,05	20,64
Noord Amerika Idx Aandelen Fds	10,56	-0,09	-0,83	10,64
Rente Fund	17,69	0,06	0,34	17,63
Vastgoed Fund International	18,46	-0,04	-0,22	18,50
Wereld Index Aandelen Fonds	10,67	-0,04	-0,33	10,71
Wereldwijd Aandelen Fonds	7,71	-0,01	-0,15	7,72
Wereldwijd Em.Mkts Idx Aand.Fds	10,80	-0,11	-1,00	10,91
Wereldwijd Mix Fonds	11,29	0,00	0,00	11,29
Wereldwijd Vastgoed Fonds	11,92	-0,02	-0,18	11,94
World Equity Fund	20,95	-0,09	-0,43	21,04

Allianz

Allianz
Internet: www.allianz.nl

	Laatste	+/-	%	Vorige
Allianz Australische Dollar Fonds	15,59	0,06	0,39	15,53
Allianz Britse Ponden Fonds	11,12	-0,01	-0,09	11,13
Allianz Garantie Fonds 1992	13,04	0,00	0,00	13,04
Allianz Garantie Fonds 1993	9,74	0,00	0,00	9,74
Allianz Groen Rente Fonds	27,99	0,09	0,32	27,90
Allianz Holland Intern. Rente Fonds	27,05	0,10	0,37	26,95
Allianz Holland Dollar Fonds	24,36	0,00	0,00	24,36
Allianz Stallingsrekening	45,71	0,00	0,00	45,71

ANNEXUM

VASTGOED FUNDAMENT FONDS
(020) 572 01 01 Internet: www.vastgoedfundamentfonds.nl

	Laatste	+/-	%	Vorige
Vastgoed Fundament Fonds Aandeel A	30,48	0,01	0,05	30,47
Vastgoed Fundament Fonds Aandeel B	42,43	0,45	1,08	41,98
Vastgoed Fundament Fonds Aandeel C	18,73	0,00	0,01	18,73
Dutch Microfund	51,81	0,00	0,00	51,81

INSINGER DE BEAUFORT
BNP PARIBAS WEALTH MANAGEMENT

INSINGER de BEAUFORT ASSET MANAGEMENT
(020) 521 54 50 Internet: www.insinger.com E-mail: clientservices@insinger.com

	Laatste	+/-	%	Vorige
IdB Income Plus Fund	38,78	-0,02	-0,05	38,80
IdB MM Balanced - EUR class	88,58	-0,02	-0,02	88,60
IdB MM Equity - EUR class	73,10	-0,13	-0,18	73,23
Multiple Managers European Bond - A EUR	149,38	-0,18	-0,12	149,56
Sustainable Values Fund	25,32	0,02	0,08	25,30

ROBECO

ROBECO
0900 - 80 40 (10 c.p.m.) Internet: www.robeco.nl

	Laatste	+/-	%	Vorige
Robeco All Strategy Euro Bonds	69,55	0,16	0,23	69,39
Robeco Asia Pacific Equities	84,25	-0,62	-0,73	84,87
Robeco Chinese Equities	54,98	-1,06	-1,89	56,04
Robeco Emerging Stars Equities	154,58	-1,27	-0,81	155,85
Robeco Emerging Markets Equities	143,95	-1,95	-1,34	145,90
Robeco European Equities	34,70	0,18	0,52	34,52
Robeco Global Consumer Trends	78,06	-0,13	-0,17	78,19
Robeco Global Value Equities	93,32	-0,57	-0,61	93,89
Robeco Health & Wellness Equities	46,31	-0,12	-0,26	46,43
Robeco High Yield Bonds	98,35	0,13	0,13	98,22
Robeco Lux-o-Rente	116,50	0,19	0,16	116,31
Robeco Natural Resources Equities	101,20	-0,97	-0,95	102,17
Robeco New World Financials	34,15	0,00	0,00	34,15
Robeco NonStop Click Euroland	63,74	0,25	0,39	63,49
Robeco Property Equities D	91,30	-0,28	-0,31	91,58

VPV BANKIERS
THE VALUE INVESTORS

VPV Bankiers NV
(0182) 59 77 77 Internet: www.vpv.nl E-mail: info@vpv.nl

	Laatste	+/-	%	Vorige
VPV Emerging Markets	81,42	0,00	0,00	81,42
VPV Obligatie Fonds	31,16	0,04	0,13	31,12

WIJS & VAN OOSTVEEN
vermogensbeheer

WIJS & VAN OOSTVEEN
(020) 638 82 26 Internet: www.pyramidefonds.nl

	Laatste	+/-	%	Vorige
Pyramidefonds	72,70	0,08	0,11	72,62

ZwitserLeven

Internet: www.zwitserleven.nl E-mail: info@zwitserleven.nl

	Laatste	+/-	%	Vorige
Zwitserleven Aandelenfonds	26,60	-0,02	-0,08	26,62
Zwitserleven Credits Fonds	11,12	0,03	0,24	11,09
Zwitserleven Europees Aandelenfonds	14,70	0,06	0,39	14,64
Zwitserleven Geldmarktfonds	6,80	0,00	0,01	6,80
Zwitserleven Government 10+	9,61	0,07	0,73	9,54
Zwitserlever Maatschappij Garantie	29,74	0,00	0,01	29,74
Zwitserleven Mixfonds	24,59	0,09	0,35	24,51
Zwitserleven Obligatiefonds	15,93	0,05	0,31	15,88
Zwitserleven Vastgoedfonds	17,57	0,13	0,75	17,44
Zwitserleven Wereld Aandelenfonds	23,05	0,06	0,25	22,99

Uw beleggingsproducten publiceren in deze rubriek:
IEX Media BV
Telefoon: 020 - 435 21 70
E-mail: sales@iex.nl
www.freemediagroup.nl

IEX.nl van beleggers voor beleggers

Bron koersinformatie in deze rubriek:
vwd group
Telefoon: 020 - 710 17 10
www.vwd.eu

vwdgroup: excellence in financial solutions

NRC Handelsblad en vwd group aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele onvolkomenheden of onjuistheden.

Twee miljard tv-kijkers voor huwelijk Britse prins William

ROTTERDAM. Meer dan 24 miljoen Britten hebben vrijdag het huwelijk van prins William met Kate Middleton op de televisie gevolgd. Dat heeft de BBC zaterdag bekend gemaakt. Het huwelijk was daarmee een van de tien meest bekeken evenementen. Groot-Brittannië telt bijna 62 miljoen inwoners. Het meest bekeken werden de WK Voetbalfinale van 1966 die door Engeland is gewonnen, en de begrafenis in 1997 van prinses Diana, moeder van William. Wereldwijd is de uitzending door circa 2 miljard kijkers gezien, zo meldt de BBC. In Nederland volgden gemiddeld 2.237.000 kijkers de NOS-uitzending op Nederland 1 tussen 11.15 uur en 14.45 uur. Het is daarmee de best bekeken uitzending van afgelopen vrijdag. RTL 7 deed ook verslag, maar behaalde slechts 158.000 kijkers. Om het huwelijk te verslaan waren er ongeveer 8.500 journalisten in Londen, onder wie medewerkers van de zenders ABC, NBC, CBS en Al-Jazeera. De Britse nationale zender BBC had met ongeveer 550 medewerkers de grootste groep. De kosten bedroegen twee miljoen pond. (NRC)

Meer ruimte voor nieuwkomers op radiomarkt

ROTTERDAM. Twee commerciële radiostations krijgen de kans om een vergunning te bemachtigen voor uitzendingen op de FM-frequentie. Geïnteresseerde partijen kunnen hun aanvraag tot 10 juni 2011 indienen bij het Agentschap Telecom. Dat maakte Minister Verhagen van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie zondag bekend. Met de komst van nieuwe radiostations wordt het huidige radiolandschap uitgebreid met een station voor klassieke muziek en/of jazz en een station dat zelf mag bepalen in welke vorm zij radio gaat maken. In een eerder stadium verlengde minister Verhagen de FM-vergunningen van de zeven landelijke commerciële radio-omroepen tot 2017. De frequenties die nu beschikbaar komen, werden in het verleden gebruikt door muziekzender Arrow. Op 28 april 2009 werd Arrow failliet verklaard. Met de verlenging van bestaande licenties en de ruimte voor nieuwe radiostations kan de ontwikkeling van digitale radio een impuls krijgen. Digitale radio is kwalitatief beter, biedt ruimte voor meer radiostations en mogelijkheden om diensten toe te voegen. Digitale radio moet in 2015 in tachtig procent van Nederland zijn te ontvangen. Investeren in digitale radio was een voorwaarde voor het verlengen van de FM-vergunningen. (NRC)

Zaligverklaring paus in 3D vastgelegd

ROTTERDAM. De zaligverklaring van paus Joannes Paulus II van afgelopen weekend in Rome is als eerste zaligverklaring uit de geschiedenis driedimensionaal opgenomen. De televisieomroep van het Vaticaan (CTV) zendt sinds eind vorig jaar uit in high definition television (HDTV). Dankzij een samenwerking met het bedrijf Sony is de plechtigheid van zondag ook voor het eerst in 3D vastgelegd voor het nageslacht. Volgens het persagentschap Zenit werd de techniek in november al eens tijdens een audiëntie in de Paulus VI-zaal uitgetest. De zaligverklaring was ook live op YouTube te volgen. (NRC)

Vrienden van AT5 starten actie voor behoud van zender

ROTTERDAM. 'Krijg nou wat!' Die slogan moet de Amsterdamse lokale zender AT5 gaan redden. Een groepje Amsterdammers is de actie 'Vrienden van AT5' gestart. Ze namen het initiatief onafhankelijk van de AT5-directie. Het is hun bedoeling Amsterdammers te mobiliseren voor het behoud van hun eigen stadszender. De lokale zender verkeert in geldnood. De actie is gericht op het werven van meer betalende leden. (NRC)

Advertentie

'NOS op 3' wil zich gaan richten op nieuw publiek van kritische jonge geesten

'Het gaat ons niet om de leeftijd, maar om de leefstijl'

Twee speciaal op jongeren gerichte NOS-programma's zijn sinds vandaag samengevoegd.

De presentatoren van NOS op 3: René van Brakel, Annechien Steenhuizen en Mustafa Marghadi . Foto: ANP/Kippa

Door EVA DE VALK

ROTTERDAM. Al vijf jaar maakt de NOS nieuws specifiek gericht op jongeren. Sinds 2006 bestaat *NOS Headlines*, met de bijbehorende website nosheadlines.nl. Zij verzorgen ook de nieuwsbulletins van de jongerenradiozenders Radio 3FM en FunX. In januari 2007 kwam daar het *NOS Journaal op 3* bij, dat zich richt op de jonge kijker van '20 tot 49 jaar'. Want het achtuurjournaal op Nederland 1 mag met 2 miljoen kijkers per dag een van de best bekeken programma's op tv zijn, de kijkers zijn met een gemiddelde leeftijd van 56 jaar sterk vergrijsd. Door een eigen onderwerpkeuze, jonge presentatoren en vormgeving met animaties en infographics moest het Journaal op 3 aansluiten bij de belevingswereld van jongeren.

Vandaag worden NOS Headlines en het NOS Journaal samengevoegd tot *NOS op 3*, een 'crossmediaal nieuwsplatform' gericht op de 'kritische nieuwsconsument' (zie kader). Gerard de Kloet, oud-hoofdredacteur van NOS Headlines, wordt chef; Karina ter Horst, oud-hoofdredacteur van NOS Journaal op 3, wordt plaatsvervangend chef.

Bij de aankondiging van NOS op 3 valt het woord 'jongeren' niet één keer.

Ter Horst: „Dat klopt, het woord 'jongeren' hebben we helemaal losgelaten. NOS op 3 wordt géén jongerenjournaal en er komt géén 'jongerensausje'. We gaan ons niet langer richten op een bepaalde leeftijdscategorie. Het gaat om de leef*stijl*, de manier waarop mensen zich gedragen. NOS op 3 richt zich op mensen die kritisch zijn, flexibel, betrokken bij de wereld om hen heen en 'jong van geest'. Daar hoef je geen leeftijd aan te koppelen."

De Kloet: „Wij willen het nieuws op een andere manier brengen. We bieden het nieuws aan via verschillende kanalen, het nieuws wordt kort samengevat, en daarnaast brengen we verhalen met een eigen invalshoek, die je bij andere media niet vindt. Dan komt onze doelgroep, de kritische nieuwsconsument,vanzelf. Ja, oudere jongeren zijn ook welkom."

De gemiddelde leeftijd van het NOS Journaal op 3 lag in 2011 op 48. Dat is niet jong.

Ter Horst: „Dat klopt. Maar dat is in lijn met de gemiddelde leeftijd van de zender, Nederland 3. En die is weer relatief jong voor de Publieke Omroep in zijn geheel. Maar zoals gezegd, bij NOS op 3 vinden we leeftijd niet zo belangrijk."

Jullie hebben jarenlang nieuws gemaakt voor jongeren. Wat hebben jullie daarvan geleerd?

Ter Horst: „We hebben door de jaren heen geëxperimenteerd met de vorm, toon, onderwerpen en sprekers die we aan het woord laten. Steeds hebben we mensen uitgenodigd en gevraagd wat ze ervan vonden. Het belangrijkste is om de juiste toon te treffen. Doelgericht 'jongeren-tv' maken door opzichtige jongerentaal te gebruiken, slaat niet aan. Kijkers voelen zich dan niet serieus genomen."

De Kloet: „Het moet er niet te dik boven op liggen. Bij NOS Headlines is de vormgeving van de website in de loop der tijd aangepast. Het mag wel flitsender dan de gewone NOS-site, maar het moet niet schreeuwerig worden. We zijn ook teruggekomen van het idee dat we altijd jonge sprekers moeten hebben. Iemand van vijftien jaar vertelt niet per definitie iets aantrekkelijker dan iemand van vijfenveertig."

Wat werkt wel?

De Kloet: „Wat aanslaat is om nieuws uit de eerste hand te brengen. Bijvoorbeeld door in de uitzending een Skype-verbinding te maken met correspondenten, demonstranten of andere betrokkenen van de Arabische lente.

„In Benghazi had een jongen overal webcams opgehangen. Hij heeft het helaas niet overleefd, maar zijn beelden hadden grote impact op onze kijkers. Andere media vinden de kwaliteit van dit soort beelden vaak te laag. Maar door onze doelgroep wordt het erg op prijs gesteld. Zo komt een onderwerp tot leven, het komt dichtbij."

Zijn er zaken waar jongeren niet in geïnteresseerd zijn?

Ter Horst: „Ieder nieuws kan potentieel interessant kan zijn. Dat hebben we met de tijd geleerd: het hoeft niet altijd over specifieke jongerenzaken te gaan, zoals studentenzaken, games en uitgaan. Je kan ook een item over pensioenen maken. Mits je het goed brengt. Bijvoorbeeld door niet alleen iemand van een pensioenfonds te laten uitleggen wat er aan de hand is, maar door te laten zien wat de praktische gevolgen kunnen zijn. Of door een infographic te laten zien die het probleem in één keer inzichtelijk maakt. Het ligt vooral aan de benadering, de invalshoek die je kiest."

Jullie benadering lijkt op die van dagblad De Pers en NRC Next.

De Kloet: „Ja, dat klopt. We hebben deels hetzelfde publiek. Maar naast geschreven stukken op de site, hebben wij ook tv en radio."

Bij NOS op 3 mag het publiek bijdragen aan het journalistieke proces via de website en sociale media. Zit het daar wel op te wachten?

De Kloet: „Wij verwachten veel van samenwerken met het publiek. Het publiek kan nieuws aanbrengen, nieuws verder verspreiden, reageren of suggesties doen hoe we dingen kunnen verbeteren. Ik denk dat het een verrijking kan zijn van alles wat we doen. Maar het is een experiment, we moeten kijken hoe het loopt."

Gaat daar niet veel tijd zitten?

Ter Horst: „Iedere redacteur die dienst heeft, moet contact houden met de buitenwereld. Het hoort er gewoon bij. Hoe het gaat uitpakken weten we nog niet, ik denk dat we daar na een tijdje wel een modus voor hebben gevonden. Het publiek kan niet overal een persoonlijke reactie op verwachten. En alleen een mening, daar kun je als redacteur ook niet zoveel mee. Je moet gerichte vragen stellen, denk ik.

„Het publiek zien we als nieuwspartner, maar de redactie blijft nadrukkelijk verantwoordelijk voor het eindresultaat. Wij maken de nieuwsselectie, wij moeten het aangedragen materiaal checken. Als het publiek zegt dat je linksom moet gaan, en je besluit rechtsom te gaan, kan dat. Je moet die keuze dan wel toelichten."

Concurrerende media kunnen zien waar jullie mee bezig zijn.

Ter Horst: „Dat is een nadeel van transparantie. Als we een primeur hebben, zullen we die niet zomaar weggeven. Maar als andere media geïnspireerd raken door een onderwerp waar wij mee bezig zijn, denk ik: oké, het zij zo."

Nieuwssites van de publieke omroep liggen onder vuur. Ze zouden als gesubsidieerde sites de markt verstoren, waar ook commerciële nieuwssites actief zijn. Hebben jullie rekening gehouden met deze kritiek?

Ter Horst: „Ik dacht dat die discussie alweer was overgewaaid. Ik heb me er in ieder geval niet druk over gemaakt, dat laat ik over aan de beleidsmakers. Ik ga over de inhoud van de items en hoe we die het beste onder de aandacht kunnen krijgen. Subsidie of geen subsidie, daar ga ik niet over."

De Kloet: „We zijn nog steeds in afwachting over de uitwerking van de brief van Marja van Bijsterveldt. Tot die tijd doen we wat ons het beste lijkt. Voor onze doelgroep is internet onmisbaar. Alles gebeurt online. Het zou absurd zijn als wij daar geen gebruik van zouden mogen maken.

Is het samenvoegen van redacties een bezuinigingsmaatregel?

Ter Horst: „Nee. NOS Headlines en NOS Journaal op 3 zijn ontstaan als twee verschillende redacties, terwijl we ons allebei richten op de kritische nieuwsconsument. Het is logischer en efficiënter om ze bij elkaar te voegen. Dat is geen bezuinigingsmaatregel, maar een proces van voortschrijdend inzicht. Misschien kun je zeggen dat we eindelijk volwassen zijn geworden."

NOS op 3

Vandaag lanceert de NOS *NOS op 3*, een 'crossmediaal nieuwsplatform' gericht op de 'nieuwe nieuwsconsument'. Het is een samenvoeging van de bestaande redacties van NOS Headlines en het NOS Journaal op 3. NOS op 3 bestaat uit één redactie voor tv, radio (FunX en 3FM) en de website nosop3.nl. De website moet een centrale rol vervullen. Het publiek wordt nadrukkelijk gevraagd om mee te denken over onderwerpkeuze en invalshoeken. Via Hyves, Twitter en Facebook wil NOS op 3 het publiek ook actief benaderen. Op tv blijft het dagelijkse journaal op Nederland drie, gepresenteerd door Annechien Steenhuizen, René van Brakel en de nieuwe presentator Mustafa Marghadi.

Gerard de Kloet

Gerard de Kloet (1975) is chef van NOS op 3. Hiervoor was hij chef van NOSheadlines.nl en de nieuwsbulletins van Radio 3FM en FunX.

Karina ter Horst

Karina ter Horst (1967) is plaatsvervangend chef van NOS op 3. Hiervoor was zij chef van het NOS Journaal op 3 voor kijkers van 20 tot 49 jaar.

Zap Ton Lankreijer

RTL Z verbindt Theo van Gogh met Bin Laden

Rondom Tien gisteravond, toen er nog niets aan de hand was

Elf september 2001, s' middags half drie. Ik ben eindredacteur van dienst bij het RTL-Nieuws en het is pure armoede wat het aanbod betreft.

Even na drieën draait de redactie om haar as, buitenlandredacteuren staren opgewonden naar de tv-schermen. Bin Laden slaat toe.

Tien jaar later. Ik zit 's ochtends vroeg te zweten op een stukje over *Rondom Tien*. Voor de prullenbak. Op televisie loopt Obama namelijk naar zijn katheder om wereldkundig te maken dat de 'grootste terrorist ooit' in de buurt van Islamabad is doodgeschoten. Ogenschijnlijk onbewogen, maar zijn hoofd vol euforie, zoals bij zijn voorganger Bush, toen hij achter datzelfde katheder de wereld mocht melden, dat dictator Saddam Hoessein werd gevonden: 'We got him'.

De speechschrijver van Obama (of hijzelf) voelt feilloos aan dat zijn president direct stil moet staan bij de families, die hun dierbaren hebben verloren in 2001. Obama maakt een beeldende reconstructie van die „zonovergoten dag, vol gebroken harten en destructie". Kinderen zonder moeder, ouders die nooit meer de omhelzing van hun kinderen voelen. En of het nu een toevalstreffer is of niet vlakbij Islamabad, het is 'we got him' deel twee.

Inlichtingendiensten van Pakistan wisten wel degelijk waar ie zat, meldt Suzana Koster, correspondent in Pakistan voor het RTL-Nieuws. Maar zekerheid heeft ze niet, want dat hoort bij dergelijke nieuwsfeiten, die totaal onverwachts over een nieuwsredactie heen spoelen.

Bij RTL 7 natuurlijk het levensverhaal van Bin Laden in een notedop met veel bekende beelden. Beelden uit de grot in Pakistan, met geweer, de eeuwige grijns en natuurlijk zijn uitleg over waarom Amerika *zijn* aartsvijand is.

Wat doet een nieuwsbulletin nog meer bij dergelijk nieuws? Heel snel studiogasten uitnodigen. Bij RTL Z zijn dat Beatrice de Graaf, terrorisme-expert, en Robert van de Roer, diplomatie-expert. Het is te kort door de bocht om de moord van Theo van Gogh te associëren met het netwerk van Al-Qaeda, vindt De Graaf. Van de Roer durft een stapje verder te gaan en gaat ervan uit dat de dader wellicht geïnspireerd kan zijn door de leider van die terroristische organisatie.

In Amerika complete euforie op Ground Zero, maar ook in Washington. CNN duikt er bovenop, vooral jongeren komen aan het woord. Zij waren rond de tien jaar op het moment van de aanslagen op de Twin Towers. Nu pas, na de dood van Bin Laden, beseffen ze wat de impact is geweest, maar tegelijkertijd houden ze een slag om de arm. Na de dood van Bin Laden is er geen einde gekomen aan het dreigende terrorisme. Dat begrijpt ook de jongere generatie.

Van dezelfde strekking is de reactie van onze premier. Rutte, aan de telefoon: „Ik ben verschrikkelijk blij dat deze man, symptomatisch voor het internationale terrorisme, is opgepakt. Maar de strijd gaat door."

Uitgesproken

„Die fout is vandaag al meer gemaakt."

Harmke Pijpers verwarde op BNR Radio 'Obama' met 'Osama'. Astrid Kersseboom versprak zich in het NOS Journaal. En Fox News: „President Obama is in fact dead."

Web & App

http://www.youtube.com/watch?v=n9mzJhvC-8E

Presidentskandidaat Donald Trump trok in twijfel of president Obama wel in de Verenigde Staten was geboren, waarna deze zijn geboortebewijs publiceerde. Op het jaarlijkse White House Correspondents' Dinner ging Obama nog verder en publiceerde als grap zijn 'geboortevideo': een trailer van *The Lion King*. Ook toonde hij een door Trump gepimpt Witte Huis, met gouden pilaren.

Kijkcijfer

1.996.000

De reportage over Koninginnedag van de NOS vanuit Thorn en Weert heeft zaterdag 1.996.000 kijkers getrokken. Dat blijkt uit de gegevens van Stichting KijkOnderzoek. Linda de Mols show *Ik Hou Van Holland* bij RTL 4 was met 2.348.000 kijkers zaterdag de best bekeken uitzending.

Uitgelicht

Tom Cruise en Carice van Houten in *Valkyrie*. SBS6, 20.30u.

De verpleging van psychiatrische patiënten in *Geel*. Eén, 21.10u

Het stripverhaal als journalistiek genre. Canvas, 23.35u

Film

Valkyrie (Bryan Singer, 2008, VS/Duitsland). Carice van Houten en Halina Reijn zijn edelfiguranten in onderhoudende historische thriller over de mislukte bomaanslag op Hitler onder leiding van kolonel Claus von Stauffenberg op 20 juli 1944. Thriller neemt de nodige moeite om de complexe gebeurtenissen recht te doen. Met Tom Cruise als Von Stauffenberg. SBS6, 20.30-22.50u.

★ Muriel ou le temps d'un retour (Alain Resnais, 1963, Frankrijk/Italië). Moeilijk toegankelijke arthousefavoriet is een door romancier Jean Cayrol geschreven studie naar het mechanisme van herinneren en vergeten. Winkelierster uit Boulogne (Delphine Seyrig) nodigt jeugdliefde uit, terwijl haar zoon wordt gekweld door spoken uit de Algerijnse oorlog. TV5, 23.55-01.45u.

The Boys from Brazil (Franklin J. Schaffner, 1978, VS). Merkwaardige thriller naar bestseller van Ira Levin. Kamparts Mengele (Gregory Peck) heeft dankzij genetische manipulatie bijna honderd Hitler-klonen uitgezet. Naar Simon Wiesenthal gemodelleerde Laurence Olivier krijgt er lucht van. Bijrollen van James Mason en Lili Palmer. BBC2, 0.05-2.05u.

Don (Arend Steenbergen, 2006, Nederland). Twaalfjarig voetbaltalent komt terecht op een gemengde school in uitleggerige jeugdfilm over jongens die kunnen uitgroeien tot vechtersbazen of dat in miniatuur al zijn. Morgen, Ned.3, 15.30-17.00u.

Informatief

De grote verbouwing. Architect Kevin McCloud volgt mensen bij de totstandkoming van bijzondere, ambitieuze woningen. Van computervisualisatie tot oplevering, alle aspecten van het ongewone bouwproject worden door McCloud belicht. Hij doet verslag van de vorderingen en belicht tegenslagen als budgettekorten en foutieve planning. SBS6, 18.05-19.00u.

Otto, le gardien de l'art contemporain. Tom Novembre nodigt de kijkers uit met hem een kunstwerk te ontdekken. Daarbij geeft hij aanwijzingen om tot een beter begrip en tot het vormen van een oordeel te komen. Vandaag zien we *Wall Drawing #1143* van Sol Lewitt, dat nog tot 8 mei op *Je crois aux miracles* in Avignon te zien is. Op die tentoonstelling (in het Musée Yvon Lambert) werd vorige maand *Immersions (Piss Christ)* van Andres Serrano zwaar beschadigd. TV5, 20.55-21.01u.

Geel. Eerste aflevering van vijfdelige serie over de thuisverpleging van psychiatrische patiënten in het dorpje Geel, bij Antwerpen. Arnout Hauben en zijn filmploeg volgden één jaar lang het leven van vier psychiatrische patiënten en hun gastgezinnen. In de afleveringen staat telkens één gezin centraal. De laatste aflevering vertelt het verhaal van een Amerikaanse vrouw die het thuisverplegingssysteem van Geel meegenomen heeft naar New York. Eén, 21.10-21.40u.

Dokument: Zwarte soldaten. Documentaire van Joost Seelen over Nederlanders die tijdens de Tweede Wereldoorlog in dienst waren van de Waffen-SS. Zes van deze 25.000 SS'ers doen hun verhaal. Zie ook het artikel *Seelen laat SS'ers vrijuit spreken* in het CS van 21 april. Ned.2, 23.00-23.55u.

Comic books go to war. Al een eeuw lang bieden stripverhalen fantasie, escapisme of niet serieus te nemen geweldsfantasieën. In deze film van Mark Daniels wordt aandacht besteed aan het stripverhaal als journalistiek medium, in de oorlogsverslaggeving. Auteurs en tekenaars gebruiken het genre om de gruwel van oorlogen of de politieke en militaire achtergronden ervan op een aanschouwelijke manier over te brengen. Wat zijn de esthetische en politieke implicaties van het gebruik van gewelddaden en andere verschrikkingen in deze strips? Canvas, 23.35-00.30u.

Amusement

Tod am Engelstein. Alpenkrimi. De zusters Lara en Sylvia verliezen hun moeder bij een ongeluk in de Beierse Alpen. Sylvia denkt aan een ongeluk, maar Lara vermoedt vuil spel en gaat op onderzoek uit. Daarbij stuit ze op een decennia-lang verborgen familiegeheim. ZDF, 20.15-21.45u.

Omroep Maxim. Maxim Hartman maakt reportages waarbij hij in beeld laat zien hoe handelingen naar de wens van cameraman of regisseur in scène worden gezet. Ned.3, 21.20-21.50u.

Exile. Tweede deel van driedelige psychologische thriller. Terwijl de aan alzheimer lijdende vader Sam zich steeds grilliger gaat gedragen, duikt zoon Tom dieper in het verleden van Metzler. Dat blijkt echter niet zonder gevaar. *(Deel drie volgt morgen)*. Met o.a. John Simm en Olivia Colman. BBC 1, 22.00-23.00u.

Radio

De Klassieken. Maartje van Weegen presenteert tot en met vrijdag De Nederlandse week: klassieke muziek van eigen bodem, van Sweelinck tot Pijper. Radio 4, 09.02-12.00u.

Overzicht

NEDERLAND 1

17.25 [NTR] Sesamstraat.
18.00 [NOS] Journaal.
18.15 [AVRO/TROS] Eén Vandaag.
18.45 [NOS] Sportjournaal. Met o.a. voetbal: voorbeschouwing op de halve finale Champions League (Barcelona - Real Madrid).
19.00 [TROS] Lingo. Woord- en taalspel.
19.25 [EO] De dorpsdokter.
20.00 [NOS] Journaal.
20.30 [TROS] Radar. Consumentenmagazine.
21.15 [KRO] Spoorloos. Presentatie: Derk Bolt.
22.10 [MAX] Droomhuis gezocht! Presentatie: Sybrand Niessen.
23.00 [VARA] Pauw & Witteman. Gasten: o.a. D66-fractievoorzitter Alexander Pechtold.
23.55 [NOS] Journaal.
00.15 [VARA] Pauw & Witteman. Herh.

NEDERLAND 2

17.35 [EO] 7th Heaven. Amerikaanse familieserie.
18.25 [EO] De verandering.
18.55 [NCRV] Man bijt hond.
19.25 [EO] Melk en honing.
19.55 [EO] That's the question. Quiz.
20.25 [VARA] Uitgesproken. Met Jan Tromp.
20.55 [VPRO] Tegenlicht: De Arabische lente en wij.
22.00 [NOS/NTR] Nieuwsuur.
! **23.00** [NCRV] Dokument: Zwarte soldaten.
23.55 [NTR] NTR Podium: Koninginnedagconcert.
00.55 [IKON] Nachtzoen: theoloog Jan Greven.
01.00 [NOS/NTR] Nieuwsuur. Herh.
02.00 [VARA] Uitgesproken. Herh.

NEDERLAND 3

17.45 [Z@pp: KRO] VRijland. **18.00** [TROS] Amika. **18.23** [NTR] Het Klokhuis. **18.45** [NOS] Jeugdjournaal. **19.00** [NCRV] SpangaS.
19.30 [VARA] De wereld draait door.
20.25 [VPRO] Holland Sport. Gast: bondscoach Bert van Marwijk.
! **21.20** [VPRO] Omroep Maxim.
21.52 [NOS] Journaal.
22.00 [BNN/VARA] MaDiWoDoVrijdagShow.
22.50 [Powned] Pow-News.
23.10 [NTR] Keuringsdienst van waarde: *wijn*. Herh.
23.40 [VARA] De wereld draait door. Herh.
00.40 [NOS] Journaal. Herh
00.50 [BNN/VARA] MaDiWoDoVrijdagShow. Herh.

RTL 4

18.00 RTL Nieuws.
18.15 Editie NL.
18.35 RTL Boulevard. Showbizzmagazine.
19.30 RTL Nieuws.
19.55 RTL Weer.
20.00 Goede tijden, slechte tijden. Nederlandse soap.
20.30 CSI: New York. Amerikaanse misdaadserie. Met o.a. Gary Sinise.
21.25 Bones. Amerikaanse misdaadserie. Met Emily Deschanel.
22.25 Crime Scene Investigation. Amerikaanse misdaadserie. Met o.a. Marg Helgenberger.
23.25 RTL Nieuws.
23.35 RTL Weer.
23.40 Crime Scene Investigation. Amerikaanse misdaadserie.
00.35 RTL Boulevard. Herh.
01.30 Teleshop 4.

RTL 5

17.35 The king of Queens. Amerikaanse comedyserie.
18.05 Everybody loves Raymond. Amerikaanse comedyserie.
18.35 How I met your mother. Amerikaanse comedyserie.
19.00 Topchef: De jonge professionals.
20.00 Dames en heren in de dop. Realityserie.
20.30 America's next top model. Realityserie.
21.25 Project Catwalk. Amerikaanse realityserie.
22.20 The millionaire matchmaker. Realityserie.
23.20 Dames en heren in de dop. Herh.
23.50 How I met your mother. Amerikaanse comedyserie.
00.15 RTL Poker: European Poker Tour - PCA High roller.

NET 5

17.30 Will & Grace. Amerikaanse comedyserie.
18.00 Bondi rescue. Australische realityserie.
18.30 MasterChef.
19.30 Secret Story.
20.30 Grey's anatomy. Amerikaanse ziekenhuisserie.
21.25 Verborgen gebreken. Nederlandse dramaserie. Afl. 11.
22.25 Law & Order: Special Victims Unit. Amerikaanse misdaadserie.
23.15 Cold case. Amerikaanse detectiveserie.
00.10 Secret Story. Herh.
01.10 Dirty sexy money. Amerikaanse dramaserie. Met o.a. Donald Sutherland.
02.05 Sex and the city.
02.45 Astro TV.
03.20 Verborgen gebreken. Nederlandse dramaserie. Herh.
04.20 Dirty sexy money. Herh.

SBS 6

! **18.05** De grote verbouwing.
19.00 Hart van Nederland - Vroege editie.
19.20 Shownieuws - Vroege editie.
20.00 Komen eten. Culinair programma.
! **20.30** Valkyrie. Amerikaanse oorlogsfilm uit 2008 van Bryan Singer. Met o.a. Tom Cruise en Carice van Houten.
22.50 Hart van Nederland - Late editie.
23.10 Piets weerbericht.
23.15 Shownieuws - Late editie.
23.40 Helse huizen. Engelse reportageserie.
00.40 Trauma centrum. Realityprogramma.
01.10 Astro TV.

RTL 7

17.55 The A-Team. Amerikaanse actieserie. Met o.a. George Peppard.
18.50 De politie op je hielen!
19.50 Operation repo: Payback time!
20.00 Lucky Day trekking.
20.05 Operation repo: Payback time!
20.30 Voetbal International. Voetbaltalkshow.
22.00 Barend & Barend. Praatprogramma. Gasten: Siem de Jong (Ajax) en Luuk de Jong (FC Twente).
23.00 Dichtbij het vuur. Nederlandse realityserie.
23.30 Met de billen bloot! Verborgen-camera programma.
00.00 It's Showtime Kickboxgala.
01.00 Zero hour.
01.55 Teleshop 7.

RTL 8

17.55 Dr. Phil. Amerikaanse talkshow.
18.40 The bold and the beautiful. Amerikaanse soap.
19.05 The young and the restless. Amerikaanse soap.
20.00 Bevallingsverhalen. Realityserie.
20.30 Cheaper by the dozen. Amerikaanse filmkomedie uit 2003 van Shawn Levy. Met o.a. Steve Martin.
22.30 As the world turns. Amerikaanse soap.
23.20 Topchef: De jonge professionals. Herh.
00.20 Bevallingsverhalen. Realityserie. Herh.
00.50 Teleshop 8.

VERONICA

18.00 Veronica's funniest videos.
18.15 My wife and kids. Amerikaanse comedyserie.
18.40 According to Jim. Amerikaanse comedyserie.
19.10 Rules of engagement. Amerikaanse comedyserie.
19.30 Two and a half men. Afl. : *No Sniffing, No Wowing*.
20.00 The big bang theory. Afl. : *The Precious Fragmentation*.
20.30 Hawaii Five-O. Amerikaanse misdaadserie.
21.25 NCIS Los Angeles. Amerikaanse detectiveserie.
22.25 The border. Canadese actieserie.
23.15 Eureka. Amerikaanse sf-serie.
01.10 Nachtprogrammering.

EÉN

17.45 Dagelijkse kost.
18.00 Het journaal.
18.10 De rode loper.
18.35 Blokken. Quiz.
19.00 Het journaal.
19.40 Man bijt hond.
20.05 Het weer.
20.10 Thuis.
20.40 Stansted Airport. Engelse docusoap over luchthaven Stansted Airport (3/6).
! **21.10** Geel. 5-delige documentaireserie. Deel 1.
21.40 Mijn vader. Daan Stuyven (zanger/muzikant) draagt z'n vader op handen en zegt dat hij z'n creativiteit aan hem te danken heeft.
22.05 De klas van Frieda. Lateavondquiz.
22.50 Het journaal laat.
23.12 Het weer.
23.15 Cheers. Afl. : *Diane's allergy*.
23.40 Dagelijkse kost. Hh.
23.50 Man bijt hond. Hh.
00.15 De rode loper. Hh.

CANVAS

18.00 Ketnet: Mijn job is top. **18.10** Karrewiet. **18.20** Disney's Phineas and Ferb. **18.30** i-CliPS. **18.45** W817. **19.00** Disney's Phineas and Ferb. **19.10** i-CliPS. **19.20** Karrewiet. **19.30** H2O.
20.00 Terzake. Actualiteitenmagazine.
20.40 Zonde van de zendtijd. Satirisch programma over de media met Bert Gabriëls en Henk Rijckaert. Afl. 4.
21.05 Top Gear. Jeremy, Richard en James trekken Albanië om drie superluxueuze wagens te testen.
22.00 Sport: Extra time. Voetbaltalkshow.
22.55 Reyers laat. Late avondtalkshow.
! **23.35** Comic books go to war. Documentaire.
00.30 Terzake en Reyers laat. Herh.

BBC 1

17.30 National treasure. Amerikaanse avonturenfilm uit 2004 van Jon Turteltaub. Met o.a. Nicolas Cage.
19.30 Nieuws en weer.
19.55 Referendum campaign broadcast by the No campaign.
20.00 The One show.
20.30 Bang goes the theory.
20.57 Nieuwsupdate.
21.00 EastEnders. Engelse soap.
21.30 QI. Humoristische quiz. Compilatie.
! **22.00** Exile. 3-delige Engelse miniserie. Afl. 2.
23.00 Nieuws en weer.
23.15 Party election broadcast.
23.20 A question of sport. Sportquiz.
23.50 BBC Sport: Late kick off. Voetbalprogramma.
00.20 The Graham Norton show. Herh.

BBC 2

18.00 Snooker: World Championship. Rechtstreeks verslag van de finale tussen Judd Trump en John Higgins.
18.55 Referendum campaign broadcast by the No campaign.
19.00 Eggheads. Kennisquiz.
19.30 Great British menu. Culinaire wedstrijd.
20.00 BBC Sport: Snooker - World Championship. Rechtstreeks verslag van de finale, vervolg.
00.00 Party election broadcast by the Labour Party.
! **00.05** The Boys from Brazil. Amerikaanse thriller uit 1978 van Franklin J. Schaffner.
02.05 BBC World News.
04.15 BBC Ceefax: Teletekst.
05.00 Not again, Farley! Animatieserie.

ARD

18.00 Duitse tv-series.
19.50 Weerbericht.
19.55 Beursberichten.
20.00 Tagesschau.
20.15 Erlebnis Erde: Expedition Himalaya. Natuurdocumentaireserie (1).
21.00 Deutschland isst... mit Tim Mälzer. Reportageserie (1).
21.45 FAKT. Politiek magazine.
22.15 Tagesthemen/weer.
22.45 Beckmann. Talkshow. Gasten: oud-bondskanselier Helmut Schmidt en journalist Peter Scholl-Latour.
00.00 Nachtmagazin.
00.20 Dittsche - Das wirklich wahre Leben. Humoristisch weekoverzicht.
00.50 The sheepman. Amerikaanse westernkomedie uit 1958 van George Marshall.

ZDF

18.00 SOKO 5113. Duitse politieserie. Met o.a. Wilfried Klaus. Herh.
19.00 Heute en weer.
19.25 WISO. Economisch magazine.
! **20.15** Tod am Engelstein. Duitse misdaadfilm uit 2010 van Christiane Balthasar.
21.45 Heute-journal.
22.12 Weerbericht.
22.15 Firewall. Amerikaanse thriller uit 2006 van Richard Loncraine.
23.55 Heute nacht.
00.10 Das kleine Fernsehspiel: Egal was ich tue, sie lieben es. Duitse documentaire uit 2011 van Romy Steyer.
01.30 Heute.
01.35 Lewis. Engelse misdaadserie. Herh.
03.10 SOKO 5113. Herh.
03.55 Heute.
04.00 WISO. Economisch magazine. Herh.

TV5MONDE

18.00 Nieuws.
18.20 L'invité.
18.30 Le journal de l'économie.
18.35 Marseille: Enquêtes réservées. Franse politieserie. Afl. 11+12/12.
20.21 Flash info.
20.30 Frans nieuws.
! **20.55** Otto, le gardien de l'art contemporain. Kunstmagazine.
21.00 Foot! Samenvattingen van de 33ste speeldag in Ligue 1.
22.00 La mise à mort du travail. Documentaire.
23.00 Nieuws.
23.10 Zwitsers nieuws.
23.35 Afrikaans nieuws.
★ **23.55** Muriel ou le temps d'un retour. Frans/Italiaans drama uit 1963 van Alain Resnais.
01.45 ARTE reportage.
02.30 Nieuws.
02.55 Le diable noir. Documentaire.
04.00 Nieuws.

COMEDY CENTRAL

17.55 Family guy. **18.25** South Park. Amerikaanse animatieseries.
18.55 Scrubs. Amerikaanse ziekenhuiscomedy.
19.20 The middle. Amerikaanse comedyserie.
19.50 The Simpsons. **20.15** Family guy. **20.40** South Park. Amerikaanse animatieseries.
21.05 Tosh.0. Presentatie: Daniel Tosh.
21.35 Spin city. Met o.a. Charle Sheen.
22.30 Dharma & Greg (1). Met Jenna Elfman en Thomas Gibson.
22.55 Grounded for life.
23.25 Married with children.
00.15 The middle. Herh.
00.40 Scrubs. Herh.
01.10 Tosh.0. Herh.
01.35 Spin city. Herh.

! Meer info in Uitgelicht
★ Aanbevolen film

Zien

***Tegenlicht* gaat over de Europese reactie op de Arabische opstanden.**

Arabische lente Europa's angst

Tegenlicht: De Arabische lente en wij
Ned. 2, 20.55-22.00 uur

Kun je de Arabische opstanden een revolutie noemen? Welke rol moet Europa spelen? En heeft Europa tot dusverre adequaat gereageerd?

„Op de schaal van nul tot tien?", vraagt de Britse analist Timothy Garton Ash op die laatste vraag in de documentaire *De Arabische lente en wij*. „Min acht", zegt hij. Europa heeft volgens hem tot dusverre „ongelooflijk zwak" gereageerd.

Het is het enige duidelijke antwoord dat op bovenstaande vragen komt. Dat is ook geen wonder. De Arabische wereld is nog in de beginfase. Alles kan nog worden teruggedraaid, maar de protesten kunnen zich ook verder over de regio uitbreiden. Het ligt voor de hand dat de Europese Unie nog geen eenduidig beleid heeft geformuleerd.

Geen van de analisten die aan het woord komen – onder anderen de Amerikaan Eugene Rogan, een Egyptische studente en een Tunesische docent – heeft een goed woord over voor de Europese reacties. Europa zou de landen aan de overkant van de Middellandse Zee een duidelijke boodschap van steun moeten geven. Maar in plaats daarvan laat het zich regeren door angst; dat er in plaats van de bevriende autocraten moslimfundamentalisten aan de macht komen, dat illegale migranten massaal zullen binnenstromen.

Nog een vraag: hoe ziet de Arabische wereld er over tien jaar uit? De Egyptische studente is vertederend zeker: „Het kan niet fout gaan". Garton Ash verwacht „een zooi".

CAROLIEN ROELANTS

Contact

NRC MEDIA BV
Hoofdredacteur: Peter Vandermeersch
Uitgever: Hans Nijenhuis

Redactie
T: 010 406 63 33, E: nrc@nrc.nl,
Marten Meesweg 35, Postbus 8987,
3009 TH , Rotterdam

Bezorgklachten
Wij streven ernaar de krant doordeweeks voor 18.30 uur en op zaterdag voor 13.00 uur te bezorgen. Ga naar nrc.nl/service, of T: 088 572 05 55
Bel voor nabezorging: ma-vr vóór 19.45 uur, za tussen 11.00 uur en 16.45 uur

Vakantie en abonnementswijzigingen
Ga naar nrc.nl/service of T: 088 572 05 72 Contact vanuit buitenland: T: +31 88 572 05 72, ma-vr 08.00-17.00 uur.

Nieuw abonnement
Overzicht op nrc.nl/abonnementen of T: 088 572 05 72

Advertenties
T: 010 406 73 93, E: advertentie@nrc.nl, of nrcmedia.nl

Documentatieservice
Kranten, artikelen en foto's nabestellen: E: lezersdocu@nrc.nl, T: 010 406 68 14, ma-vr 09.00-12.00 uur

Registratie persoonsgegevens
NRC Media BV legt van abonnees gegevens vast ter uitvoering van de abonnee overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten van NRC Media BV.
Indien u op deze informatie geen prijs stelt, schrijft u naar: NRC Media BV, Klantenservice, Postbus 8986, 3009 TG, Rotterdam

© NRC HANDELSBLAD, 2011. *Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij NRC Media BV e.d. de betreffende auteur. Zie voor de volledige tekst nrc.nl. Op ingezonden bijdragen zijn de algemene publicatievoorwaarden van toepassing. Deze liggen ter inzage op de redactie en worden op verzoek kosteloos toegezonden.*

Thuiskok Janneke Vreugdenhil

Een stap wagen naar Venus

Mijn man vindt het een wijvendrankje. Dat zal iets met de kleur te maken hebben, die teer is en roze als de dageraad, maar allicht heeft het ook met smaak van doen. Rabarber en likeur zijn vrouwendingen, zoals grote stukken gebraden vlees en bier mannendingen zijn.

En zoals het concept *beer can chicken* (een complete kip gespiest op een halfleeg bierblikje, geroosterd op de barbecue) slechts aan een mannenbrein kan zijn ontsproten, zo moet het een vrouw zijn geweest die voor het eerst op het idee kwam om alcohol te infuseren met rabarber.

Mars en Venus liggen lichtjaren uit elkaar.

Geen sprake van dus, dat ik rabarberwodka zelf zou hebben uitgevonden: het idee lag al generaties lang vast in mijn vrouwelijk DNA. Toen ik op een dag een rabarberstengel overhield na het maken van een crumble, kon ik niet anders dan hem in stukken snijden, in een glazen pot stoppen en overgieten met wodka, om hem een week te laten natrekken, te zien hoe de schil de vloeistof langzaam naar poederig roze deed verkleuren en te proeven hoe het kostelijke aroma zich nestelde in het vocht.

Sindsdien maak ik ieder voorjaar mijn wijvendrankje. Het recept is in de loop der tijd geëvolueerd tot iets waarvan ik durf te beweren dat ook mannen, mits misschien kleurenblind en niet onwelwillend ten opzichte van rabarber, het zouden kunnen waarderen. Ten eerste omdat er nog maar vrij weinig suiker in gaat, vele malen minder in elk geval dan in likeur. Ten tweede omdat ik aan de rabarber verse gemberwortel heb toegevoegd, hetgeen de wodka een buitengewoon prettige, tongprikkelende kick verleent.

Afijn, u moet het zelf weten, heren. Lekker met de mannen biertjes blijven drinken op Mars. Of toch een keer die stap wagen naar de roze planeet.

Was de rabarber en de gemberwortel, snijd ze met schil en al in plakjes en doe in de pot. Strooi de suiker erover en schenk er de wodka op. Sluit de pot af, en zet hem een week op een donkere plek. Schud de pot elke dag even, zodat de suiker langzaam maar zeker oplost.

Giet de wodka vervolgens door een zeef in een maatbeker en voeg 350 ml water toe.

Schenk de vloeistof over in een schone fles en plak er een etiket op. De rabarberwodka blijft op een donkere plek zeker een half jaar goed.

De wodka-doordrenkte rabarber kan desgewenst nog worden opgekookt met een eetlepel water en geserveerd bij, bijvoorbeeld, vanilleijs.

Thuiskok heeft 5 auteurs: op maandag Janneke Vreugdenhil, op dinsdag Menno Steketee, op woensdag Roos Ouwehand, op donderdag en zaterdag Marjoleine de Vos en op vrijdag Joep Habets.

Uw reacties zijn welkom op nrc.nl/thuiskok

Rabarberwodka

1 flinke stengel rabarber (hoe roder de rabarber, hoe mooier roze de wodka kleurt)
een paar cm verse gemberwortel
100 g fijne kristalsuiker
350 ml wodka
verder nodig: een schone, goed afsluitbare glazen pot + een schone fles met schroefdop

Puzzel In het midden

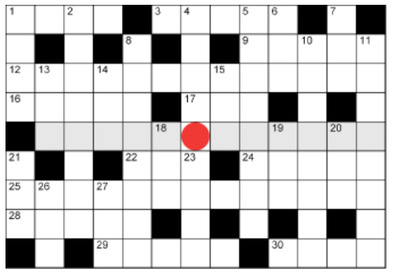

Vul in en ontdek wie of wat er midden in het nieuws staat.
HORIZONTAAL: 1. Grant of Laurie 3. Botte dreun 9. Van __ ('Dat ben ik dus!') 12. (Geen) draadjesvlees 16. Stede __, gemeente tussen Enkhuizen en Hoogkarspel 17. Schaatste op de Duitse televisie 22. Cycladisch eiland 24. Die plaats heeft iets verstelens 25. Zou het celibaat moeten betekenen 28. Zoete drank in je haar 29. Bewering 30. Band van *Dank Je Wel Voor De Zon*-
VERTICAAL:
1. Brengt zangers Jacques en Alpert bij elkaar 2. Met wie heb ik het __? 4. Joodse wetboeken 5. Oost-Europees land 6. Past voor grimage of vis 7. Turner die met Jane Fonda getrouwd was 8. Druk 10. Literair als een gebouw vol ambtenaren 11. Dogmatische inzet bij de ellebogen 13. In dat dorp vinden ze Rouvoet veel te progressief 14. Ágnus of Opus 15. Afwijkende Engelse ambient-groep 18. __ eens op 19. Grauw beest 20. __ 'Paperboy' Reed, soul 21. Vlek 23. Smaakmaker die op de muur terechtkomt 26. Financieel vraagstuk 27. Politielijm
Oplossing van vrijdag | HORIZONTAAL: 1. FATAH 4. KO 6. TACT 10. ENNE 11. HAHA 12. KRAAI 14. ADRIAAN 16. IOC 17. PIKEUR 21. SALOMO 23. SEN 24. STEIGER 26. LULLO 27. GELE 28. VSOP 29. PRIL 30. ET 31. HAMAS | VERTICAAL: 1. FAKIR 2. TRACY 3. HEIPLAG 4. KNAKWORST 5. OEDEEM 6. THIRD 7. AAA 8. CHANNEL 9. TAN 13. ROOSTER 15. RUDOLPH 18. ASIEL 19. ISLAM 20. GNOES 22. LEVE 24. SGP 25. ELI | IN HET MIDDEN: ROYAL WEDDING

© Studio Steenhuis, studiosteenhuis.nl

Sudoku

8								
						6		2
	9				3		5	8
		5	1			8		7
							2	
2	7	4	9					
	8		2					
	3							6
						5		1309

Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken. Rechts: de oplossing van vrijdag
© **Peter Ritmeester** PZZL.com

1	2	3	4	7	5	8	9	6
4	7	8	6	1	9	3	5	2
6	5	9	2	3	8	1	4	7
9	3	4	1	8	6	7	2	5
2	6	7	9	5	3	4	1	8
8	1	5	7	2	4	6	3	9
7	9	6	3	4	2	5	8	1
5	4	2	8	6	1	9	7	3
3	8	1	5	9	7	2	6	4

De oplossing van de Scrypto en de Sudoku in Lux van afgelopen weekend staat in Lux van volgend weekend.

Weer

Het ziet er naar uit dat het weer snel warmer gaat worden, met in het weekend 20 graden en meer. Bij dit alles blijft het in het grootste gedeelte van het land droog met veel zon. Wel vaker zie je gebeuren, dat door een standvastig hogedrukgebied boven Noord-Europa, lagedrukgebieden een pad via de Middellandse zee trekken. Een meivakantie daar staat dus niet garant voor mooi, warm weer.

In Nederland is het allereerst nog wat frisser, door koudere lucht vanuit het noordoosten. Ook is de aangevoerde lucht tijdelijk wat vochtiger, wat weer tot uiting komt middels stapelwolken. De stapelwolken van vandaag verdwijnen vanavond en vannacht is het helder. Hoewel er nog steeds redelijk wat wind is, koelt het flink af. Landinwaarts gaat het zelfs lokaal licht vriezen op waarneemingshoogte, met op grotere schaal vorst aan de grond.

Morgen begint zonnig, in de middag zijn er ook stapelwolken. De noordoostenwind is vrij stevig, maar wat minder aanwezig dan vandaag, met kracht 3 tot 5 aan zee. De maxima komen uit tussen 12 en 15 graden.

Woensdag valt er misschien een lokale bui in het noordoosten. De rest van de dagen verloopt droog en zonnig met oplopende maximumtemperaturen.

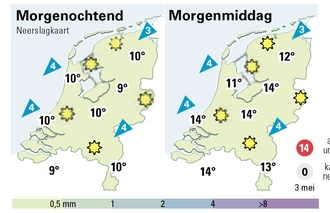

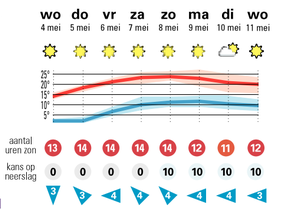

Zon △6.04 uur ▽21.05 uur **Maan** △5.46 uur ▽21.50 uur

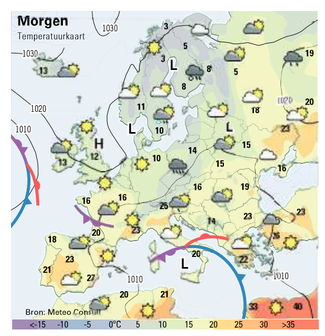

zonnig · l. bew. · bewolkt · regen · buien · sneeuw · hagel · onweer · mist
wind in Bft · L lage- en hogedrukgebied · warmte- en koufront · 1000 isobaar · 2 min. en max.temp.

Verwachting weerstations

EUROPA	di 3 mei		NEDERLAND	di 3 mei	
BEL Brussel	3	15	Amsterdam	4	15
DUI Berlijn	1	12	De Bilt	3	15
Frankfurt	5	14	Deelen	2	15
München	7	10	Den Helder	5	12
FRA Bordeaux	13	20	Eelde	1	13
Nice	12	19	Eindhoven	4	15
Parijs	8	17	Maastricht	3	13
GBR Londen	6	16	Rotterdam	3	15
GRI Athene	15	22	Twente	1	15
HON Boedapest	9	19	Vlieland	6	12
IER Dublin	5	13	Vlissingen	6	15
ITA Rome	13	21	**BUITEN EUROPA**		
LUX Luxemburg	5	14	ARG Buenos Aires	4	18
OOS Innsbruck	8	14	AUS Sydney	14	19
Wenen	8	12	BRA Rio de Janeiro	20	25
POL Warschau	2	9	CAN Toronto	5	7
POR Lissabon	13	20	CHI Peking	12	24
RUS Moskou	10	20	EGY Kairo	19	36
SPA Barcelona	12	22	IND Jakarta	24	32
Las Palmas	16	22	JAP Tokio	14	21
Madrid	9	23	MEX Mexico-Stad	14	24
TSJ Praag	5	6	VS New York	13	20
TUR Istanbul	13	19	Los Angeles	15	27
ZWE Stockholm	-1	7	ZAF Kaapstad	13	23
ZWI Zürich	7	15	ZKO Seoul	10	20

nrc wijnclub

Uw stem telt bij de NRC Wijnclub

Kies onze nieuwe huisrosé tijdens unieke wijntwitterij

Het is tijd voor rosé! De NRC Wijnclub selecteerde drie heerlijke kandidaat-huisrosés en biedt ú gelegenheid de lekkerste uit te zoeken. Op **20 mei tussen 18.00 en 19.30 uur** verkiezen we onze nieuwe huisrosé tijdens een unieke wijntwitterij. Twitter mee!

Zo werkt het:

- Iedereen met een Twitter-account kan meedoen. Heeft u nog geen Twitter-account? Maak er een aan op www.twitter.com/signup.
- Zorg ervoor dat u de NRC Wijnclub op Twitter volgt: @nrcwijnclub
- Xavier Kat, wijnkoper van de NRC Wijnclub leidt de Wijntwitterij. U kunt via tweets uw mening geven over elke wijn.
- Na afloop van de wijntwitterij, als alle wijnen zijn geproefd en beoordeeld, kunt u uw stem uitbrengen op de rosé van uw voorkeur.

Uitgebreide informatie over de wijntwitterij ontvangt u bij het Rosé-proefpakket en vindt u op nrcwijnclub.nl

Het Rosé-proefpakket

Rosé-proefpakket
6 flessen (3 x 2)
44,50
inclusief verzendkosten

Het Rosé-proefpakket bevat drie heerlijke rosés:

2010 Rosé Première Sélection
(2 flessen)
Moulin de Gassac

2010 Rosé Gris de la Roque
(2 flessen)
Domaine de la Roque

2010 Rosé Collovray & Terrier
(2 flessen)
Collovray & Terrier

Meer informatie en proefnotities vindt u op nrcwijnclub.nl

Nodig vrienden en bekenden uit voor deze unieke Wijntwitterij, of proef samen met uw collega's tijdens de vrijdagmiddagborrel!

Bestel op nrcwijnclub.nl

Geen 16? Geen druppel

nrcwijnclub.nl